

אוניברסיטת בר אילן

נורמות וכללי אתיקה בקרב מתורגמנים בבתי משפט צבאיים: בית המשפט יהודה כמקרה מבחן

שירה ל. ליפקין

נכתב בהנחיית: דר' רות מוריס

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך במחלקה לתרגום וחקר
התרגום, אוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נכתבה בהנחיית דר' רות מוריס מהמחלקה לתרגום וחקר התרגום, אוניברסיטת בר-אילן

תודה רבה לכל מי שתרום להולדתו של מחקר זה. לדר' רות מוריס, שבשיעוריה נולד הרעיון למחקר ובהנחייתה צלחתי את המשימה בהנאה מרובה. לפרופ' מרים שלזינגר על ההערות וההארות ועל סבלנות אין קץ. לצוות הקצינים והמתורגמנים במחנה עופר על שקיבלו אותי אל תוך המציאות שלהם בזרועות פתוחות ועל שנענו לבקשותיי ולשאלותיי בחיוך תמידי. תודה מיוחדת לא., קצין המתורגמנים הראשי בתקופת המחקר, שפעל ללא לאות לאפשר לי לאסוף את החומרים המרתקים הללו. ותודה גדולה למשפחתי התומכת על הביקורת הבונה ובמיוחד לאישי האהוב, אביעד, על סבלנותו ועל האמונה שנתן בי לאורך כל הדרך.

3	1. תקציר
7	2. מבוא
10	3. סקירת ספרות
10	3.1 תרגום בעל פה
10	3.1.1 תולדות התרגום בעל פה
12	3.1.2 התפתחות התרגום הסימולטאני
14	3.2 תרגום בעל פה בבתי משפט
18	3.3 תרגום בבתי משפט בישראל
18	3.3.1 התלמוד
18	3.3.2 תקופת המנדט וראשית המדינה
20	3.3.3 החקיקה
21	3.4 הכשרת מתורגמנים ובקרת איכות
21	3.4.1 הכשרה
25	3.4.2 בקרת איכות
26	3.5 תרגום בבתי משפט צבאיים
26	3.5.1 מערכת המשפט הצבאית בישראל-היסטוריה
28	3.5.2 החקיקה הצבאית
30	3.6 מעמד המתורגמן
30	3.6.1 שאלת מעמדו המקצועי של המתורגמן
34	3.6.2 מעמדו של המתורגמן בבית המשפט
39	3.7 נורמות וכללי אתיקה בתרגום בבתי משפט
39	3.7.1 נורמות וכללי אתיקה
41	3.7.2 אתיקה בתרגום בבתי משפט
43	3.7.3 קודים אתיים
48	4. מתודולוגיה
48	4.1 שיטת המחקר
49	4.2 כלי המחקר
49	4.2.1 ראיונות
50	4.2.2 תצפיות
51	4.2.3 שיטת התמלול והתעתיק
52	4.3 שדה המחקר
53	4.3.1 מבנה מערכת בתי המשפט הצבאיים
55	4.4 אוכלוסיית המחקר
56	4.5 בעיות מתודולוגיות
57	4.6 עיבוד הנתונים וניתוח התוצאות
60	5. ממצאים

60	5.1 ממצאים ראשוניים
63	5.2 הכשרה
63	5.2.1 רקע קודם
66	5.2.2 הכשרה
72	5.3 שגרת בית המשפט
72	5.3.1 הכנה לדיונים
74	5.3.2 כיוון התרגום
76	5.3.3 התמודדות עם מצבי תרגום חריגים
79	5.3.4 התמודדות עם מצבים חריגים באולם הדיונים
81	5.3.5 אופן התרגום
82	5.4 מעמד המתורגמן ושאלות אתיות
87	6. דיון
87	6.1 הכשרה ובקרת איכות
87	6.1.1 הכשרה
90	6.1.2 רקע קודם ותנאים מקדימים
91	6.1.3 סדנאות והשתלמויות המשך
92	6.1.4 בקרת איכות
93	6.2 שיטת התרגום
93	6.2.1 שיטת התרגום
94	6.3 מעמד המתורגמן
99	6.4 נורמות וכללי אתיקה
100	6.4.1 נורמות וכללי אתיקה
100	6.4.2 הקוד אתי
104	7. סיכום ומסקנות
110	רשימה ביבליוגרפית
	נספחים
	תקציר אנגלי

1. תקציר

מחקר זה בוחן את הנורמות וכללי האתיקה המנחים את עבודתם של המתורגמנים בבית המשפט הצבאי יהודה אשר במחנה עופר. לצורך בחינת הכללים והנורמות הללו, מתמקד המחקר בשתי שאלות מרכזיות. ראשית, שאלת ההכשרה שמקבלים המתורגמנים לצורך עבודתם בבית המשפט. בחינת שאלה זו מאפשרת לבדוק כיצד ההכשרה או היעדרה מכתיבים את הנורמות ואת הכללים שעל פיהם עובדים המתורגמנים באולמות הדיונים וכיצד נורמות וכללים אלה משפיעים על מערך ההכשרה. השאלה השנייה הנדונה היא מידת התייחסותם של הגורמים השונים בתוך בית המשפט לסוגיות אתיות הכרוכות במקצוע.

המחקר בודק כיצד תופסים המתורגמנים עצמם את מעמדם ואת עבודתם ואילו נורמות וכללים מנחים את התפיסות הללו. בדיקת הנורמות והכללים, נועדה כדי לבחון אם יש צורך בקיומו של קוד אתי כלשהו המכתיב את עבודתם של המתורגמנים בבתי המשפט, כנדרש לפי דעתם של חוקרים אחדים. בנוסף בודק המחקר את מערך ההכשרה הניתן למתורגמנים במסגרת בתי המשפט הצבאיים כדי לבחון את השפעתו על הכללים המנחים והנורמות שלפיהם מתנהלת עבודתם.

מחקר זה מושתת על עבודת שדה ודן בנושאים אתיים. לפיכך נבחרה שיטת המחקר האיכותנית לביצוע המחקר. במהלך תקופת איסוף החומרים שהתפרסה על פני כשנה, מפברואר 2005 ועד דצמבר 2005, בוצעו 11 ראיונות עם מתורגמנים בבית המשפט יהודה. הראיונות היו חצי-מובנים ועיקרם היה שיחה פתוחה בין החוקרת לבין המרואיין. האסמכתה לקיום ראיונות מן הסוג הזה נמצאת בדבריו של סילברמן (Silverman, 2000:822-823) הטוען כי "ראיון המורכב משאלות פתוחות מאפשר לחוקר האיכותני להעמיק ולהבין את נפשו של המרואיין ונותן לגיטימציה לשיחה בין החוקר לנחקר".

בנוסף לראיונות עם המתורגמנים עצמם, התנהלו שיחות פתוחות עם קצין המתורגמנים הראשי ועם קצין מתורגמנים נוסף בכל אחד מחמשת הביקורים שנערכו במחנה עופר, בבית המשפט יהודה. שיחות אלה התנהלו גם הן כראיון חצי-מובנה: חלק מן השאלות הוכנו מראש במטרה להבהיר עניינים מסוימים וחלק מן השאלות נבעו מתוך השיחה עם המרואיינים. כלי נוסף שבו נעשה שימוש במחקר הוא תצפיות על דיונים פתוחים באולמות בית המשפט. אוכלוסיית המחקר הורכבה כאמור מן המתורגמנים המשרתים בבית המשפט יהודה ומקצינים האחראים עליהם. תשעה מתוך אחד עשר

המתורגמנים שרואיינו לצורך המחקר הם ממוצא דרוזי, אחד יהודי יליד סוריה והאחרון יהודי צבר. שני קציני המתורגמנים אף הם דרוזים במוצאם.

מתוך הממצאים שנאספו במחקר זה בולטים שלושה נושאים מרכזיים. הנושא הראשון נוגע להכשרה שמקבלים המתורגמנים לפני הגעתם לתפקיד ובמהלכו. הנושא השני העולה מן הממצאים הוא שאלת תפיסת מעמדו של המתורגמן בעיני המתורגמנים והגופים האחרים בבית המשפט והתייחסותם לסוגיות אתיות העולות משאלה זו. ולבסוף, הנושא השלישי דן בשגרת העבודה בבית המשפט יהודה. הממצאים הנוגעים לנושא זה מתייחסים לאופן התנהלות הדיונים בבית המשפט יהודה ולאופן עבודתם של המתורגמנים.

הממצאים הקשורים לנושא ההכשרה מעידים כי מרבית המתורגמנים בבית המשפט יהודה מגיעים לצבא ולתפקיד זה ללא רקע קודם בנושא המשפט או בנושא המתורגמנות. ההכשרה הראשונית שמקבלים המתורגמנים עם הגיעם לבסיס, מורכבת בעיקר משיבה בתוך אולמות הדיונים ומרישום של אוצר מילים חדש. הממצאים בנושא זה הראו כי הקושי המרכזי של החיילים שמגיעים לבית המשפט טמון באי היכרות עם אוצר המילים מתחום המשפט.

במקרים מסוימים, כפי שעולה מן הממצאים, נשלחים המתורגמנים לקורס המכונה "קורס מתורגמנים". קורס זה איננו ניתן בזמנים קבועים ואינו מהווה התניה לקבלתם של המתורגמנים לתפקיד. בני המזל מבין המתורגמנים מגיעים לבית המשפט מיד עם פתיחתו של קורס כזה ומשתתפים בו בתחילת דרכם, האחרים משתתפים בו לאחר זמן רב של ניסיון מעשי. לעניין הכשרות המשך למתורגמנים, נמצא כי מדי פעם נעשות השתלמויות בנות כיומיים שמטרתן הרחבת הידע של המתורגמנים ושיפור מיומנותם בתרגום. הביקורת והפיקוח על תפקודם של המתורגמנים נעשים בעיקר על ידי קצין המתורגמנים שצופה לעיתים במתורגמנים בשעות העבודה שלהם ועל ידי בחנים הניתנים מדי פעם במסגרת השתלמויות ההמשך.

לעניין תפיסת מעמדם נשאלו המתורגמנים שאלות הנוגעות להגדרת תפקידם וסמכויותיהם, ולאופי העבודה שהם עושים. הממצאים בנושא זה העלו סוגיה הקשורה לעבודתם של מתורגמנים בבתי משפט והיא סוגית גבולות התפקיד. הרושם העולה מן הממצאים הוא, שמשום שהמתורגמנים בבית המשפט יהודה משמשים הן כמתורגמנים והן כסדרנים, מטשטש מעט הגבול בין התפקידים ולפיכך הגדרת התפקיד מעורפלת. כאשר נשאלו המתורגמנים על עניין מעמדו והגדרת גבולות תפקידו של מתורגמן בבית משפט, התייחסו כולם, ללא יוצא מן הכלל, בראש ובראשונה לפן האדמיניסטרטיבי של עבודתם. כולם פה אחד, העידו שעבודתם חשובה מאוד משום שהם ממונים על

השמירה על הסדר באולם הדיונים. רוב המתורגמנים לא ראו פסול בעובדה שהם ממלאים תפקידים נוספים מעבר לתפקיד המתורגמן. שאלה זו נבחנה לאור הספרות הממליצה כי מתורגמן בבית המשפט יתרכז בעבודת התרגום.

בנושא שגרת עבודתם של המתורגמנים נשאלו שאלות רבות הקשורות לתפקודם באולם הדיונים, לבקשות חריגות המופנית אליהם, לאופן שבו הם מתכוננים לדיונים ולאופן שבו הם מבצעים את התרגום באולם הדיונים. השאלות הללו ביקשו לבדוק כיצד מתנהלת שגרת יומם של המתורגמנים ואילו כללים מכתבים את אופי העבודה. הממצאים שהעלו שאלות אלה הראו כי הכללים המנחים את עבודתם של המתורגמנים הם כללים שבעל פה. אין למתורגמנים קוד אתי כלשהו או רשימת כללים המגדירה עבורם מה נמצא בתוך תחום הסמכויות שלהם ומה נחשב חריגה מתחום זה.

אחת המסקנות העולה מן המחקר היא כי התנהלותו של בית המשפט יהודה נעשית לרוב על סמך כללים מוסכמים, בלתי כתובים. במילים אחרות, בית המשפט יהודה פועל על פי נורמות קיימות שמועברות "מדור לדור". נורמות אלה מהוות חלופה לקוד אתי מוסדר, שלפי דברי חוקרים רבים נדרש כדי להבטיח את פעילותם התקינה של מתורגמנים בבתי משפט. מצד אחד, קיומן של אותן נורמות המנחות את עבודת המתורגמנים בבית המשפט הוא חיובי ומאפשר עבודה מתוך מסגרת מוגדרת פחות או יותר. יחד עם זאת הבעייתיות בעניין זה היא רבה משום שהישארותן של נורמות אלה בגדר "נורמות שבעל פה" בלבד, מותירה אזורים אפורים רבים.

בנוסף, אחת ההמלצות הנובעות מהמחקר היא שיהיה זה רצוי מאוד לנסח קוד אתי מסוים, שיותאם לבית המשפט יהודה (או לכל בתי המשפט הצבאיים בארץ, אם התנהלותם זהה) ולעבודת המתורגמנים שם. רצוי היה שקוד אתי זה יכלול הגדרה ברורה של תפקידיו וסמכויותיו של המתורגמן, הגדרה ברורה של גבולות התפקיד והתייחסות להתמודדות עם מצבים חריגים או גבוליים שונים המתעוררים בעת תהליך התרגום בעל פה. מצבים אלה יכולים לכלול התקלות במילים או בביטויים בעייתיים, בעיות של חוסר הבנה של דובר מסוים, בעיה עם קצב דבור של דובר מסוים, בעיות של אקוסטיקה באולם הדיונים, ובקשות חריגות של הנאשם או של שאר המשתתפים בדיון.

המלצה חשובה נוספת שהעלה מחקר זה היא כי מוטב שקורס המתורגמנים יינתן לפני שמתחילים המתורגמנים את עבודתם בבית המשפט. קורס המתורגמנים כולל שיעורים רבים ותכנים רבים הדומים במהותם לתכנים שהוצגו בספרות המקצועית כחשובים להכשרתם של מתורגמנים. יחד עם זאת, יש להרחיב את אותם תכנים ולהוסיף שיעורים המחדדים את המיומנות המקצועית של המתורגמנים וכאמור, להתנות את תחילת עבודתו של מתורגמן בהצלחתו בקורס הבסיסי.

ולבסוף, המלצה נוספת חשובה לא פחות, נוגעת להפרדת תפקידיהם של המתורגמנים. על אף שרוב המתורגמנים העידו שאין זה מפריע להם, וכי הם אוהבים את הגיוון ואת האחריות המוטלת עליהם, יש להתייחס לעניין ריבוי התפקידים שלהם. כפי שממליצה ספרות המחקר בתחום, מוטב היה אילו המתורגמנים היו משמשים אך ורק כמתורגמנים באולם הדיונים ולא מחלקים את זמנם בין התרגום לסדרנות.

למרות השיפורים הנדרשים, מצא המחקר כי בית המשפט יהודה, על צורת ההתנהלות שלו ועל מערך ההדרכה שהוא מספק למתורגמנים, מהווה דוגמה נדירה בתחום התרגום בבתי משפט בישראל. במערך בתי המשפט האזרחיים לא ניתנת למתורגמנים הכשרה ולא מתבצע פיקוח על תפקודם. צורת העבודה בבית המשפט יהודה, וקורס ההדרכה עליו דובר במחקר זה יכולים להוות בסיס טוב לבנייתה של מערכת שתכשיר מתורגמנים, תגדיר את סמכויותיהם ותפקח על עבודתם הן במערך בתי המשפט האזרחיים והן במערך בתי המשפט הצבאיים.

2. מבוא

חייל דרוזי רחב גרם, ששום הבעה אינה מאכלסת את פניו – חדל כבר מזמן לתרגם עבור הנאשם את המתרחש. ...קרובי הנאשם מביטים בו בתחינה: הוא הקשר היחיד שלהם עם הנאמר, אך ליבו גס בהם (גרוסמן, 1987: 68).

האם באמת כך הם פני הדברים?

משחר ימי ההיסטוריה עסקו אנשים בתרגום בעל פה בצורה רשמית ושאינה רשמית. מאז ומעולם נדרשו האנשים לקיים תקשורת ביניהם ולא תמיד דיברו את אותה שפה. מכיוון שהתקשורת האנושית היא צורך קיומי בסיסי מצאו האנשים פתרונות כדי לגשר על פערי השפה ביניהם. לצורך כך נעזרו באנשים דוברי שתי שפות (או יותר) אשר תיווכו בין שני דוברים שאינם דוברים את אותה שפה. סיפורם של יוסף ואחיו בספר בראשית מביא בפנינו דוגמה מוקדמת מאוד לשימוש כזה באדם דו-לשוני שכינוהו "מליץ", שפירושו בשפת המקרא "מתורגמן" (בראשית, מ"ב פסוק כ"ג).

דמותו של המליץ הלכה והתפחתה עם השנים ועמו התפתחו גם שיטות תרגום בעל פה כמו אלו המוכרות לנו היום. בעולם התרגום בעל פה כפי שהוא היום מוכרות בעיקר שלוש שיטות תרגום בעל פה: סימולטאני, עוקב ובלחישת. מעבר להתפתחותן של שיטות התרגום הללו והפיכתן לתחום מקצועי מוכר, התפתחו גם תחומים מיוחדים שבהם נחוץ תרגום. כך למשל, תחום המתורגמנות בכנסים שבהם מרצים אנשים דוברי שפות רבות, הוא תחום שהלך והתפתח לאחר מלחמת העולם השנייה. מקום נוסף בו ידוע הצורך בשימוש במתורגמנים הוא בתי משפט. בתקופות היסטוריות, נהוג היה שהתרגום נועד אך ורק לשמיעת העובדות והטיעונים ולהחלטה על תוצאת ההליך. בעידן המודרני לעומת זאת, צורך זה נובע לא רק מהסכמה חברתית כי ראוי שאנשים יבינו זה את זה, אלא גם מחוקים המסדירים את זכותו של כל אדם להליך משפטי הוגן. הליך משפטי הוגן, פירושו בראש ובראשונה שהאדם העומד לדין יבין את ההליך אשר מתבצע נגדו.

משפטי נירנברג שנערכו בין השנים 1945 ל- 1949 הניחו את אבן הפינה להפיכתו של התרגום הסימולטאני בכנסים ובבתי משפט לתחום רשמי ומקובל. את תחילת השימוש בתרגום סימולטאני בבתי משפט בישראל סימלו שתי נקודות ציון נוספות: משפט אייכמן ומשפט דמיאניוק. בשני המשפטים הללו שנערכו בישראל, הראשון בשנת 1961 והשני בשנים 1987 - 1990, השתמשו

כמעט לראשונה בתרגום סימולטאני. בשנות השמונים החל להתפתח גם המחקר בתחום המתורגמות בבתי משפט (Berk-Seligson, 1990).

אך למרות כל הנאמר לעיל, תחומים רבים הקשורים לתרגום בעל פה בבתי משפט עדיין נמצאים רק בראשית דרכם הן מבחינת המחקר והן מבחינת העבודה עצמה. במקומות רבים בעולם אין אכיפה מספקת של החוקים המבטיחים לאדם הליך הוגן, ואי לכך אין שירותי תרגום בבתי משפט. במקומות אחרים ובכללם ישראל, מסופקים אמנם שירותי תרגום בבתי משפט אך אלו הם שירותים לא מקצועיים הניתנים על ידי אנשים שלא הוכשרו לתפקיד זה באופן מיוחד ולא תמיד בקיאים בו על בוריו. בישראל למשל, מוציאה הנהלת בתי המשפט מכרז הקורא לחברות קבלניות לספק שירותי תרגום בבתי המשפט. ברוב המקרים, על אף תנאי המכרז, בפועל אין סינון, אין הכשרה ראויה ואין פיקוח על תפקודם של המתורגמים, ואיכות השירותים שלהם לא עונה על הסטנדרטים הרצויים.

בנוסף, במקומות רבים בעולם כפי שיוצג בהמשך, ישנם כללים ונורמות המנחים את עבודתם של המתורגמים בבתי משפט. שאלת הגדרת גבולות תפקידו של מתורגמן בבית משפט היא שאלה בוערת המעסיקה חוקרים רבים בתחום. לעיתים מתמודדים בתי המשפט והארגונים השונים עם בעיה זו על ידי ניסוח קודים אתיים שונים, או החלת כללים מסוימים על דרך העבודה של המתורגמים. במקומות אחרים, כמו גם בישראל, לוקה גם תחום זה בחסר ואין כללים או קודים מסוימים המנחים את עבודת המתורגמות בבתי משפט.

מחקר זה לא בודק את מערך המתורגמים בבתי המשפט האזרחיים על אף שזהו תחום הראוי למחקר רחב בפני עצמו, אלא מתמקד בפרט אחר של בתי המשפט והוא בתי המשפט הצבאיים. לצורך המחקר נבחר מקרה מבחן של בית משפט צבאי אחד, בית המשפט יהודה אשר במחנה עופר. בית משפט זה נבחר באקראי בשל נגישותו ובשל נכונותם הרבה של חייליו לסייע במחקר. המחקר נערך באישור דובר צה"ל, החומרים נאספו תחת פיקוחו של מפקד קורס המתורגמים בבית המשפט יהודה, כל המרואיינים למחקר התראיינו מרצונם ותרמו בכך רבות למחקר. ממצאי המחקר ובכללם הראיונות, התצפיות והנספחים המוצגים לא כוללים חומרים מסווגים. החומרים כולם פתוחים לעיונו של הציבור הרחב.

מחקר זה בוחן את הנורמות וכללי האתיקה המנחים את עבודתם של המתורגמים בבית המשפט הצבאי יהודה. לצורך בחינת הכללים והנורמות הללו מתמקד המחקר בשתי שאלות מרכזיות. ראשית, שאלת ההכשרה שמקבלים המתורגמים לצורך עבודתם בבית המשפט. בחינת שאלה זו מאפשרת לבדוק כיצד ההכשרה או היעדרה מכתיבה את הנורמות והכללים על פיהם

עובדים המתורגמנים באולמות הדיונים ולחילופין כיצד נורמות וכללים אלה משפיעים על מערך ההכשרה. השאלה השנייה המסייעת בבחינת סוגיה זו היא שאלת התייחסותם של הגורמים השונים בתוך בית המשפט, או בהתאמה היעדר התייחסותם, לסוגיות אתיות הכרוכות במקצוע.

בפרק הראשון של מחקר זה מוצגת סקירה של הספרות הכתובה בתחום התרגום בעל פה. ראשית, מוצג תהליך התפתחותו של התרגום בעל פה בכלל במהלך ההיסטוריה ובהמשך מוצגת סקירה של התפתחות התרגום בעל פה בבתי משפט בפרט. סקירת הספרות כוללת גם סקירה היסטורית של התרגום בבתי משפט בישראל, של החקיקה הנוגעת לנושא ושל התרגום בעל פה בבתי משפט צבאיים. עוד בסקירת הספרות, מוצגים מקורות הדנים בתהליך הכשרתם של מתורגמנים לעבודה בבתי משפט ובתהליך הבקרה על עבודתם. בהמשך, מוצגות גם הסוגיות האתיות העולות בהקשר זה, ובהן שאלת מעמדו של המתורגמן, נורמות וכללי אתיקה המנחים את עבודתו והתייחסות לקודים אתיים של התחום.

שיטת המחקר היא שיטה איכותנית הכוללת איסוף חומרים פעיל בשדה המחקר באמצעות ראיונות ותצפיות. שיטת המחקר, כלי המחקר, שדה המחקר ושיטת ניתוח הנתונים מוצגים בפרק השני. הפרק השלישי מציג בפירוט רב את ממצאי המחקר בחלוקה לנושאים ותוך הצגת דברים מן הראיונות והתצפיות שנערכו בשדה המחקר. הפרק הרביעי דן בממצאים אלו תוך קשירתם אל הספרות המקצועית. לבסוף, יוצגו מסקנות המחקר ויועלו הצעות למחקרי המשך בנושא.

3. סקירת ספרות

3.1 תרגום בעל פה

3.1.1 תולדות התרגום בעל פה

בתחילת העולם, כמסופר בספר בראשית, דיברו כל העמים שפה אחת "ויהי כל הארץ, שפה אחת, ודברים, אחדים" (בראשית: י"א פסוק א'). לאחר סיפור מגדל בבל השתנה מצב זה, ונוצרה מציאות חדשה שבה אנשים דיברו שפות שונות "ויפץ אותם ה' משם, על פני כל הארץ, ויחדלו לבנות העיר. על כן קרא שמה בבל, כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" (בראשית: פרק י"א פסוק ח'ט'). מציאות חדשה זו הביאה עימה בעיה שלא התעוררה קודם לכן והעלתה את השאלה כיצד יתאפשר לדוברי שפות שונות לקיים תקשורת ביניהם. שאלה זו נראית היום כעניין של מה בכך משום שאנו מכירים את הפתרונות לבעיות אלה. בתקופות קדומות, לא היה העניין מובן מאליו והפתרונות הלכו והתפתחו עם חלוף הזמן.

מה אם כן אפשר בכל זאת לאנשים לשמור על קשרים בינלאומיים בתקופות הקדומות? ממצאים היסטוריים מראים לנו, שכבר משחר ההיסטוריה, שימשו אנשים דו לשוניים¹ כמתורגמנים (Roland, 1999). למשל בסיפור יוסף ואחיו אשר מופיע בספר בראשית אנו עדים לאחת הפעמים המוקדמות שבהן היה שימוש באדם דו לשוני לצורך תיווך בין אנשים שאינם מבינים זה את זה: "והם לא ידעו כי שומע יוסף: כי המליץ בינותם" (בראשית: פרק מ"ב פסוק כ"ג). בסיפור זה יעקב שולח את בניו (חוץ מבנימין) למצרים לקנות תבואה בשל הרעב הכבד ששרר בארץ כנען. בהגיעם למצרים פוגשים בניו של יעקב את יוסף אחיהם, אך לא מזהים אותו. יוסף לעומת זאת מזהה אותם, אך נוהג בהם ביד קשה ולא מסגיר את העובדה שהוא מכיר אותם. בשיחה המתקיימת ביניהם, יוסף מדבר מצרית ומשתמש במתורגמן כדי לדבר עם אחיו. המילה "שומע" בפסוק זה משמעה "מבין", וכוונת הפסוק היא כי אחיו של יוסף לא ידעו שהוא מבין את השפה הכנענית שבה הם דיברו משום שהשתמש במתורגמן מצרי (קאסוטו והרטום, 1989: 154).

¹ אנשים שדוברים שתי שפות ברמת שפת אם.

במהלך ההיסטוריה עבר תפקיד זה של "המליץ" שינויים רבים ונתפס באופנים שונים בתרבויות שונות. בסקירתו הנרחבת של הרמן (Hermann, 1956/ 2000) אנו מוצאים עדויות לשימושים שונים בעזרתם של אנשים דו לשוניים ולהתמודדויות שונות עם מצבים שבהם יש צורך בהבנת שפות שונות. במצרים העתיקה למשל, נמצאו עדויות לקיומם של מתורגמנים כבר מסוף תקופת הפרמידות. שם, היה מעמדם של המתורגמנים שונה מזה שאנו מכירים היום. המתורגמנים שימשו לא רק כדי לתרגם שפות אלא שימשו גם כמתווכים בין השליטים למקומיים, כמתווכים של השליטים במסעותיהם מחוץ למצרים ובענייני אדמיניסטרציה וכמתווכי מסחר. מעמדם, לפיכך, היה גבוה מאוד במצרים ומחוצה לה (Hermann, 1956: 16-17).

תפיסת תפקידו של המתורגמן ביוון הקלאסית מביאה פן אחר של התפקיד. שם, נתפס תפקידו של המתורגמן כתפקיד אלוהי. עבור היוונים, היה המתורגמן אדם שמתנהג כמו האל הרמס (Hermes) ונותן ביטוי לאחת התכונות האלוהיות שלו. במילים אחרות, היוונים תפסו את תפקיד המתורגמן מן ההיבט הפילוסופי שלו וראו ביכולת של המתורגמן יכולת נשגבת המיוחדת רק לאנשים מסוימים. הרומיים לעומת זאת, התמודדו עם סוגיית הבדלי הלשונות בדרך שונה. המשכילים הרומיים נדרשו ללמוד גם יוונית על מנת להיות מסוגלים לתקשר בשפה נוספת (Hermann, 1956: 18-19).

מכאן, אנו למדים כי על מנת שאנשים בתקופות שונות ובתרבויות שונות יוכלו לתקשר זה עם זה, עליהם להבין זה את שפתו של זה. אך אנו רואים גם כי התקשורת בין אנשים מושפעת ממרכיבים רבים נוספים מלבד השפה עצמה ובהם גיל, רקע תרבותי, השתייכות קבוצתית ומעמד מקצועי. בכדי לגשר על הפערים הללו אנשים נעזרו משחר ההיסטוריה בתרגום בכתב ובעל פה.

על פי סקירתה של גייבה (Gaiba, 1998), החל השימוש בתרגום בעל פה באירופה בסביבות שנת 1920 לאחר ששפות נוספות, מלבד הצרפתית שהייתה מוכרת עד אז, הוכרו כשפות דיפלומטיות רשמיות. בתקופה זו השתמשו בעיקר בתרגום עוקב ובתרגום בלחישה. עם הקמתו של חבר הלאומים בשנת 1919, אף גדל הצורך בתרגום מסוג זה. העלייה בצורך בתרגום בעל פה הביאה להולדתם של מוסדות רשמיים ללימוד מקצוע המתורגמנות ובהם בית הספר למתורגמנות בג'נבה שנוסד בשנות ה-40. בשלב ראשון, לימדו בבית הספר רק תרגום עוקב ותרגום בלחישה ולימדו רק ארבע שפות. בהמשך, כאשר הובן כי התרגום העוקב והתרגום בלחישה הם כלים מגבילים (תרגום בלחישה משום שהוא מפריע לדובר ותרגום עוקב משום שהוא מאט את קצב התנהלות הדיונים), פותח התרגום הסימולטאני (בו זמני). נקודת המפנה בעניין זה התרחשה במשפטי נירנברג, נושא שיפורט בהמשך הסקירה (Gaiba, 1998:29-30).

דה יונג (1992), אשר מתייחסת בספרה בעיקר לתרגום בעל פה בבתי משפט בארצות הברית, טוענת כי תרגום בעל פה קיים למעשה מאז שבני אדם נזקקו למגשרים שיוכלו לעזור להם להבין זה את זה. בתחילת הדרך היו אלה אנשים אקראיים שסייעו בהעברת הדברים משפה אחת לשנייה ומתרבות אחת לשנייה, בהמשך בשל הקמתם של ארגונים בין לאומיים ובשל העלייה במסחר בין לאומי, בהגירה ובנסיעות, הפכה המתורגמות למקצוע של ממש (De Jongh, 1992).

3.1.2 התפתחות התרגום הסימולטאני

במובנו הרחב, כפי שכותבת רוי, המושג תרגום מתייחס להעברת רעיונות משפת מקור לשפת יעד. החוקרים מבחינים בין מסרים המועברים בכתב לבין מסרים המועברים בעל פה. ההנחה הקלאסית היא כי "תרגום" (*translation*) מעביר מסר כתוב משפה אחת לשנייה ותרגום בעל פה (*interpreting*) מעביר מסר שניתן בעל פה משפה אחת לשנייה" (Roy, 1989)². רוי טוענת גם, כי עם התפתחותו של התרגום בעל פה כתחום עצמאי שאינו תת תחום של תרגום בכתב, עולה הצורך בהגדרות נוספות ובבחינה של ההגדרות הישנות.

מה הוא אם כך התרגום הסימולטאני? היום, כאשר מתייחסים לתרגום בעל פה מכניסים תחת כנפיו את כל סוגי התרגום, אך יש להבחין בין אופנים שונים שבהם מתבצע תרגום בעל פה. בספרם של גונזלז ואחרות (Gonzalez, et al. 1991) ישנה התייחסות נרחבת להבדלים בין תרגום סימולטאני לתרגום עוקב ולהתפתחותם.

ראשית, הסוג הקדום ביותר של תרגום בעל פה – התרגום העוקב (קונסקוטיבי-*consecutive*). בשיטה זו, מוסר הדובר את דבריו במקטעים קצרים בדרך כלל, ולאחר כל מקטע מוסר המתורגמן את התרגום. אורכם של המקטעים משתנה בהתאם למעמד, לדובר ולמתורגמן והם יכולים להימשך החל ממספר שניות ועד מספר דקות או יותר. תרגום מהסוג הזה דורש יכולות מורכבות של הבנת השפה, אכסון, שליפה, ויצירה. בכדי לסייע לעצמם לזכור את הדברים הנאמרים, משתמשים המתורגמנים בשיטה זו בטכניקות שונות של רישום. ברוב המקרים משתמשים הם בראשי תיבות, קצרנות או סמלים שונים שנועדו להזכיר להם את ההקשרים של הדברים שנאמרו על

² כל המובאות מתוך הספרות הנסקרת כאן תורגמו על ידי הכותבת.

מנת שיוכלו לשחזרם בשפת היעד. מתורגמנים רבים רואים בתרגום העוקב צורת תרגום קשה יותר מאשר תרגום סימולטאני.

עד שנות הארבעים המוקדמות של המאה ה-20 כאמור, השתמשו רק בתרגום עוקב. היום עם כניסתו של התרגום הסימולטאני בזכות העזרים הטכניים, פחת השימוש בתרגום עוקב, אם כי ישנם מקומות כמו בתי משפט ופורומים אחרים שבהם עדיין משתמשים בתרגום העוקב. אחד היתרונות של התרגום העוקב מתבטא בכך שהוא מאפשר זמן מחשבה לשני הצדדים ובנוסף, אין הוא מצריך מכשור טכני. (Gonzalez, 1991:379).

עם התפתחותה של הטכנולוגיה, התפתחה הטכניקה המוכרת לנו היום – התרגום הסימולטאני. לטענתה של פרישברג, עלייתו של התרגום הסימולטאני והתגברות ההכרה בו כמקצוע לכל דבר, התרחשו רק לאחר מלחמת העולם הראשונה. לדבריה, התרגום הסימולטאני היה קיים גם קודם לכן אך הדרישה והרמה היו נמוכות (Frishberg, 1990:7). אחת הפעמים הבולטות בהן השתמשו בטכניקה זו של תרגום סימולטאני, הייתה במשפטי נירנברג שהתקיימו בשנים 1945–1949. אחרי תקופה ממושכת שבה השתמשו בטכניקת התרגום העוקב, אפשרו האמצעים הטכנולוגיים לבצע תרגום סימולטאני – תרגום בו זמני. בעוד שדה-יונג טוענת כי החידוש במשפטי נירנברג היה השימוש במערך של מיקרופונים ואוזניות שאפשר למתורגמנים לתרגם בו זמנית (Gaiba, 1998; De Jongh 1992), הרי שגיבה מסתייגת מדעה זו באומרה כי למעשה לא היה זה המכשור שהיה חדש כי אם הביצוע של עבודת התרגום הסימולטאני. היא טוענת שעד משפטי נירנברג, כבר נעשה שימוש במכשור אלקטרוני בכנסים שונים. השימוש בצידוד זה, בשלביו המוקדמים, שימש לשני סוגי תרגום. האחד, הקראה של טקסטים שתורגמו מבעוד מועד והשני, הקראה של תרגום במקביל לאדם שתירגם תרגום עוקב, לצורך גיבוי. את אומנות התרגום הבו-זמני, שמתבצע ממש במקביל לדברים הנאמרים, הכיר העולם לראשונה, לדברי גיבה, רק במשפטי נירנברג (Gaiba, 1998:31-32).

יש להתייחס לעובדה כי במעמד זה של משפטי נירנברג, עדיין לא ישבו המתורגמנים בתאים מבודדים אלא בתאים פתוחים בתוך האולם עצמו, דבר שכפי שיעלה בהמשך, מקשה על ביצוע עבודת התרגום הסימולטאני.³ התפתחות זו במשפטי נירנברג הובילה מאוחר יותר לכך

³ היום ברוב המקרים, יושבים המתורגמנים בתאים המבודדים את הקולות מסביב ומאפשרים עבודה בתנאי שקט מקסימליים.

שהאז"ם אימץ את טכניקת התרגום הסימולטאני בהליכים שלו. בשנת 1961, כבר היה התרגום הסימולטאני נפוץ בעולם כולו (Morris: 1998).

תרגום סימולטאני, כשמו כן הוא, תרגום המתבצע בו זמנית. כלומר, המתורגמן מוסר את התרגום באותו זמן שבו מדבר הדובר. הדבר מתאפשר בדרך כלל בעזרת אמצעים טכנולוגיים המאפשרים למתורגמן לשמוע את הדברים דרך אוזניות, למסור את התרגום לתוך מיקרופון ומשמ לתוך אוזניותיהם של המאזינים הנזקקים לתרגום. כאשר יש שומעים בודדים (בדרך כלל אחד או שניים) הזקוקים לתרגום, ניתן להשתמש בתרגום סימולטאני בלחישה (chuchotage). בשיטה זו יושב המתורגמן ליד השומעים ומוסר להם את התרגום תוך לחישה ישירות לאוזניהם.

ככל שגבר במהלך ההיסטוריה שיתוף הפעולה בין קהילות עולמיות, כך גבר גם הצורך בתקשורת יעילה. גונזלז ואחרות מדגישות את הקושי בביצוע המשימה באומן כי התרגום הסימולטאני ידוע כמשימה קשה ומורכבת לביצוע וזאת משום שבניגוד למתרגם בכתב, המתורגמן אינו יכול להיעזר במילונים או מקורות אחרים. המתורגמן לדבריהן, מתרכז בהבנת המסר המקורי ובעודו עושה זאת הוא מוציא את המסר המתורגם. תוך שהוא מוציא את המסר המתורגם, הוא כבר מאזין בריכוז להמשך הדברים (Gonzalez, et al. 1991:359).

המונח סימולטאני, בו זמני, עלול להיות מטעה מעט שכן כפי שמציינות גונזלז, ואחרות, אין המתורגמן מדבר בדיוק באותו הזמן שמדבר הדובר. הוא אומנם מדבר באותו הזמן פיסית, אך מבחינת התוכן הוא מפגר אחרי הדובר ביחידת מחשבה אחת לפחות. ההפרש הזה נודע בקרב מומחים למתורגמות בשמו *décalage*. אך בכל מקרה, ללא קשר לאורכו של ה- *décalage* המתורגמן חייב להתרכז מאוד בדברים הנאמרים ובדברים אותם הוא אומר ולבצע בכך משימה קוגניטיבית קשה ומורכבת (Gonzalez, et al. 1991:360).

3.2 תרגום בעל פה בבתי משפט

בדומה לצורך במתורגמים בחיי היום יום בנושאים הקשורים למסחר, דיפלומטיה, כנסים, רפואה וכדומה, גם הצורך במתורגמים בהליכים משפטיים הלך ועלה. במציאות המודרנית המורכבת, נוצרו מצבים שבהם נשפטים אנשים דוברי שפה אחת בבית משפט דובר שפה אחרת. מציאות זו העלתה וממשיכה להעלות את הצורך במתורגמים שיתרגמו את ההליך המשפטי עבור הנאשמים או המתדיינים, השופטים והפרקליטים. ההתמודדות עם צורך זה היא שונה במדינות שונות, במקומות שונים בעולם. במהלך ההיסטוריה התפתחו חוקים ואמנות בין לאומיים המעגנים את

הצורך והזכות לתרגום. ראוי לציין כאן עם זאת, כי בתקופות מוקדמות יותר בהיסטוריה לא היו הדברים מעוגנים בחוקים ובמקרים רבים ניטלו מאנשים זכויותיהם הבסיסיות. סוגיה זו איננה נחלת העבר באופן מוחלט, שכן עדיין ישנם תחומי שיפוט שבהם המצב הוא כזה.

בהכרזה האוניברסאלית לכל באי עולם בדבר זכויות אדם משנת 1948 מעוגנת זכותו של כל

אדם לשוויון בפני החוק.

Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. (Universal Declaration of Human Rights, 1948 Article 2)

מכאן, שלכל אדם באשר הוא אדם, ובלי קשר לשפה אותה הוא דובר, יש זכות לשוויון בפני החוק. כלומר, ניתן להבין מהצהרה זו שאין להפלות אדם בהליך משפטי בשל היותו דובר שפה שונה. המשך למיסודה של זכות זו נמצא באמנה הבינ"ל בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות משנת 1966 ובה נאמר:

In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality:

a. To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him...

f. To have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court. (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966, Article 14)

היום, זכות זו מעוגנת במערכת החוק של מדינות רבות בעולם.

יחד עם זאת, ראוי לציין כי החקיקה בעניין התרגום בעל פה והזכאים לו מוסדה (אם בכלל)

בכל מדינה בנפרד, בתקופות שונות ובצורות שונות, וחשוב לציין שגם היישום של החוקים משתנה ממדינה למדינה. דוגמא אחת לחקיקה בעניין זה היא החקיקה האמריקאית משנת 1978. בשנה זו נחקק חוק בנושא זה בארה"ב (Public Law 95-539 הידוע גם בשמו Court Interpreter Act of 1978).⁴ חוק זה נוגע לתרגום בעל פה בבתי המשפט הפדראליים בלבד ומכיר בצורך בכלי זה לניהול הליכים הוגנים וצודקים. החוק קובע כי על בית המשפט לספק מתורגמן בעת הצורך ולבחור לשם כך אדם המוסמך לבצע את התפקיד. החוק גם מסדיר את נושא הכשרתם והסמכתם של המתורגמנים, שכן עד אז היו נבחרים המתורגמנים באופן שרירותי וללא הכשרה בהכרח (Morris, 1998; De)

⁴ Court Interpreter Act (1979), 28 U.S.C 1827.

Jongh, 1992). גם בישראל ישנה חקיקה בעניין מינוי מתורגמן לדיונים פליליים מתוקף חוק סדר הדין הפלילי, על כך ידובר בהמשך.

אחת הדוגמאות למקרים שהיוו תקדים לחקיקה מן הסוג הזה היא משפטו של אדם בשם נגרון (Negron) בארצות הברית. נגרון, מהגר בן 23 דובר ספרדית, הואשם ברצח ונגזרו עליו עשרים שנות מאסר. מכיוון שהיה הנאשם דובר ספרדית, תורגמו עבורו העדויות בצורת סיכומים שנמשכו בין עשר לעשרים דקות. משום שתמציות מן הסוג הזה, ברורות ככל שיהיו, אינן מעבירות לנאשם את כל המידע, הוחלט בבית המשפט כי נגרון לא זכה להליך הוגן. לפיכך, ניתנה הוראה לבחון מחדש את הסיבה למאסרו (הוראה המכונה בשפה המשפטית habeas corpus)⁵ (De Jongh, 1992: 9). בערעורו של נגרון נקבע כי המתורגמנית שאמורה הייתה לתרגם עבור נגרון, מסרה למעשה רק תמצית של הדברים ולא תרגמה את העדויות כולן. אופן מסירת התרגום, לא אפשר לנגרון להבין את אופי העדויות נגדו. לאור האמירה הזו קבע בית המשפט:

"Not only for the sake of effective cross-examination, however, but as a matter of simple humaneness, Negron deserved more than to sit in total incomprehension as the trial proceeded." (U.S. ex rel. Negron v. New York, 434 Fed. 386 (2d Cir.1970). p. 4.

בשל חוסר האחידות בחקיקת החוקים ובפערים בתפיסת עקרונות הצדק במדינות שונות בנושאים הללו, ישנם מקרים רבים לאורך ההיסטוריה, הן בארץ והן מחוצה לה, של אנשים שזכותם להליך הוגן איננה ממומשת. כך למשל ניתן לראות במקרה שהתרחש בבריטניה בשנת 1989. במקרה זה מדובר בנאשם ברצח בשם סטפאל ראם (Satpal Ram), שנידון למאסר עולם וערער על החלטה זו של בית המשפט. טענתו של הנאשם הייתה שהוא הרג מתוך הגנה עצמית לאחר קטטה שארעה במסעדה אסיאתית על רקע אי הסכמה בעניין המוסיקה שהושמעה במסעדה.

הערעור הוגש בין היתר, על סמך טענה שהייתה תקלה בהליך המשפטי משום שעד אחד מטעם ההגנה, מלצר במסעדה, מסר את עדותו באנגלית עילגת שלא הובנה על ידי בית המשפט ולא סופק לו מתורגמן. בגלל סיבה זו עדותו לא נלקחה בחשבון בפסק הדין. בית המשפט טען שאילו ההגנה רצתה בכך הייתה יכולה לפנות לבית המשפט ולבקש מתורגמן לצורך השמעת עדותו של המלצר האסיאתי הנ"ל. בסופו של דבר, טען בית המשפט כי עדותו של המלצר, גם אם הייתה מועברת באמצעות מתורגמן, לא הייתה משנה את החלטת בית המשפט. ערעורו של ראם נדחה.⁶

⁵ צו משפטי הדורש את הבאתו של האדם לבית המשפט כדי לבחון את ההצדקה שבמעצרו.
⁶R v Ram Court of Appeal (Criminal Division) [1989] Crim LR 457.

דוגמה נוספת לאי אכיפת הכללים הנוגעים לאספקת מתורגמן היא דוגמה ממחוזותינו, מקרה אונס של מהגרת עבודה תאילנדית שהועסקה על ידי אדם תושב נתניה, והגישה תביעה נגד מעסיקה באשמה שהיא נאנסה על ידו. לפי טענתה, המעסיק ניצל את מעמדה הארעי של העובדת וקיים איתה יחסים ללא הסכמתה. כשהתלוננה נגדו העובדת טען המעסיק שהדברים נעשו בהסכמתה המלאה של העובדת.

עד כאן, לכאורה מקרה אונס קלאסי המובא בפני בית המשפט. אך בשל קשיי השפה (העובדת לא דיברה עברית או אנגלית, אלא רק תאילנדית), ובשל קשיי בית המשפט או מישהו מטעמו למצוא מתורגמן דובר תאילנדית, לא נגבתה עדותה של הנאנסת המתלוננת והיא לא הייתה מסוגלת להבין את המתרחש בהליך המשפטי. במצב זה ובהיעדר מתורגמן, הודיעה התביעה שהיא מוכנה להמיר את עבירות האונס בבעילה בלבד (עבירה הגוררת ענישה מופחתת).⁷

דוגמה נוספת עולה ממאמרו של קסטילו באתר חדשות באינטרנט (Castillo, 2005). במאמר זה מספר קסטילו על מקרה שבו אישה שעבדה כשמרטפית במדינת ניו-יורק בארה"ב והואשמה ברצח של תינוקת בשל תרגום לקוי של מילה אחת. בעדותה, סיפרה השמרטפית, Arelis Mora, כי התינוק סבל מ-"molestosa" פירושה של מילה זו בספרדית הוא לא נוח או לא שקט. המתורגמנית שתרגמה את עדותה, תרגמה את המילה לאנגלית כ-"obnoxious" שפירושה מעצבן, מרגיז. התובע, למשמע המילה "מרגיז" טען שאישה המסוגלת לתאר תינוק כמרגיז מסוגלת גם לרצוח אותו, חבר המושבעים הסכים איתו. טענה זו התקבלה על ידי בית המשפט והשמרטפית הואשמה ברצח ונגזרו עליה 25 שנות מאסר. לטענת הסנגור, תרגום לקוי זה, הנובע מהכשרה לקויה של המתורגמן והבדלי להג בספרדית, הביא להאשמתה של מרשתו ברצח. ההכשרה הלקויה, לפי עדותם של מתורגמנים רבים בכתבה, נבעה מהיעדר מערך הכשרה מסודר למתורגמנים.⁸

⁷ מדינת ישראל נ' פרזין בן מנסור ביביאן תפ"ח 1113/04.
⁸ www.newsday.com (4, דצמבר, 2005).

3.3 תרגום בבתי משפט בישראל

3.3.1 התלמוד

בהיסטוריה היהודית, כבר בתקופת התלמוד דובר על הצורך לספק תרגום לאדם שאינו דובר השפה שבה מתקיים ההליך המשפטי. ישנה הבחנה ברורה בתלמוד בין ידיעה פסיבית של שפה לבין ידיעה אקטיבית שלה וכן להשפעה שיש לשימוש במתורגמן על העדויות. כל זאת ועוד, בתקופת התלמוד נהוג היה כי רוב השיח בזמן המשפט התנהל בין השופט לעדים: הנאשם או התובע כמעט לא היו מעורבים בהליך. הכלל חייב אם כך את השופט לדעת את השפה שבה מתקיים ההליך, אך מותר היה שיהיה אדם המתרגם את דבריו של השופט עבור העדים והנאשם או התובע. (Morris, 1998, תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף ו', ב').

המקור הבא ממחיש את ההנחיה: "המשפט העברי דורש שיבין הדיין לשונות רבות ושלא ייזקק למתורגמן, כמו ששינו: אמר רבי יוחנן: אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה, ובעלי חוכמה, ובעלי מראה, ובעלי זקנה, ובעלי כשפים, ויודעים בשבעים לשון – שלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן." (סנהדרין, י"ז, ע"א). לפי הלכה זו, על הדיין להבין שפות רבות, על מנת שיוכל להבין בעצמו את המתנהל בבית המשפט ולא להיות תלוי במתורגמן. הדבר נכון במיוחד כאשר מדובר בשפתם של העדים משום שבאותה תקופה העדים ועדותם היוו את עיקר ההליך המשפטי. לפיכך, על הדיין להבין אותם שכן כפי שנאמר בספר דברים "על פי שניים עדים או שלושה יומת המת, לא יומת על פי עד אחד" (טננבוים, תשס"ג; דברים, י"ז, ו').

אך נראה, שגם בתקופה זו המציאות היא שהכתיבה את התנהלות הדברים. הדבר קרה במיוחד כאשר הגיעו יהודים מאיטליה ומתורכיה למזרח אירופה, דבר שגרם לכך שבית המשפט לא הבין את שפתם. במציאות זו, נאלץ בית המשפט להשתמש בשירותיו של מתורגמן למרות ההנחיה הברורה שלפיה בית המשפט חייב להבין ישירות את שפת ההליכים (טננבוים, תשס"ג).

3.3.2 תקופת המנדט וראשית המדינה

בתקופת המנדט היו בארץ ישראל שלוש שפות במעמד רשמי: אנגלית, ערבית ועברית. כל אדם רשאי היה, לדברי חשין, לפנות אל מוסדות השלטון בכל אחת מן השפות הללו. חשין מספר גם כי בתקופות שונות, לפני קום המדינה, תמיד הייתה שפה נוספת, רביעית, שרבים היו משתמשים בה

גם אם לא היה זה באופן רשמי. בשנות העשרים למשל שלטה הפולנית שכן היו באותה העת עולים רבים מפולין. שפה זו, לדבריו, לא רק נשמעה ברחובות אלא חלחלה גם למוסדות השלטון (חשין, 1959: 243).

בליל השפות הזה ששרר בפלסטין המנדטורית ובמדינת ישראל בראשית ימיה, העלה את הצורך בתרגום הליכים בבתי משפט אך בתקופה זו לא היה בסיס מסודר למינוי מתורגמנים מוסמכים. לעיתים קרובות, ואף קרובות מאוד יש לומר, הגיעו לבית המשפט אנשים דוברי שפות שונות ומגוונות. כדי לגשר על בעיית התרגום, השתמשו פעמים רבות כפי שמספר חשין, במה שאנו מכנים היום תרגום מתווך. דוגמא שמביא חשין ברשמיו ממחישה את התנהלות הדברים: "...מבית אביה הביאה אתה את השפה האיטלקית, הלאדינו, ובבית בעלה וחותרתה קלטה כמה עשרות מלים מאוצר השפה הבוכארית. המצב הוקל, אפוא, במקצת: את השפה הבוכארית הרחוקה אפשר כבר לתרגם אל השפה הספרדית הקרובה: אולם הבעיה טרם מצאה את פתרונה השלם: מי ימשיך בשרשרת?" (חשין, 1959: 244-245).

מוריס (Morris, 1998), המציינת גם היא את סיפורי התרגום המתווך בתקופת המנדט ובשנים הראשונות של המדינה, מוסיפה ומספרת כי לא רק שהיה זה תרגום מתווך, אלא שהשופט בדרך כלל היה פונה אל קהל היושבים בבית המשפט ומחפש מישהו שדובר את השפות הנחוצות. במקרים שבהם לא היו אלה נציגים מתנדבים מקהל בית המשפט, היו אלה עובדי בית המשפט ששימשו כמתורגמנים (Morris, 1998). אם כך יש לומר שלא רק שהיה זה תהליך מסורבל, המורכב מכמה שפות אלא שהיה גם מדובר באנשים פשוטים שהדבר היחיד שהכשיר אותם לשמש כמתורגמנים אד-הוק היה "ידיעתם" את השפה הנדרשת ברגע נתון.

פרט נוסף המלמד אותנו על התנהלות התרגום בבתי המשפט של ישראל המנדטורית, עולה מספר נוסף שכתב השופט חשין בשנת 1953. בספר זה מתאר חשין את דיוקנותיהם של דמויות האנשים המגיעים לבית המשפט. חשין מתאר בציוריות מרובה את דמותו של אדם בשם משה-חיים. לדבריו, אין זו דמותו של אדם מסוים אחד אלא שם תיאור כללי לסוג מסוים של אנשים שנמצאים מידי יום ביומו בבית המשפט מתוך עניין לשמוע את הדברים הקורים שם. חשין טוען כי לא רק שעובדי בית המשפט והקהל היו משמשים כמתורגמנים, אלא שלעיתים קרובות היו הם מסייעים לעדים לבצע את משימת מתן העדות ונותנים פרשנות לדבריהם של העדים.

ואכן, סיפור דמותו של משה חיים מאשש את הטענה הזו. בתיאורו זה, מסביר חשין כיצד אותו אדם, מתנדב במהרה בכל הזדמנות שבה יש צורך במתורגמן משום שתמיד מדובר באדם

משכיל שיודע לפחות שפה אחת נוספת. חשין מתאר את התלהבותו של אותו אדם בדמות משה-חיים וכמה הוא שש למלא את תפקיד המתורגמן בדרך הטובה ביותר ועל כן הוא אומר "העד אומר שאינו זוכר, ואני משתדל להשפיע עליו כי זכור יזכור... עם עדים כאלה צריך לדעת איך לנהוג" (חשין, 1953: 39). זהו תיאור מדויק של אדם הממלא תפקיד של מתורגמן, אך גולש מתפקיד התרגום ומנסה להתערב במתן העדות וללמד את העד כיצד עליו להשיב. במקרה אחר, אותו משה-חיים מתרגם תשובה ארוכה ומפורטת שנתן העד ואומר "העד אומר, לא" (שם). שוב, גם כאן מתוארת התערבותו של האדם המתרגם בכך שהוא מתמצת את דבריו של העד ובוחר לא לתת את הגירסה המלאה לתשובתו. במקרה זה בית המשפט מעמיד את המתורגמן על מקומו ואומר לו כי הוא מבצע דברים שאינם בגדר תפקידו "מרב מסירות הוא חורג ממסגרת סמכותו ומועל, שלא בכוונה, בשליחותו. הוא משים עצמו גם דיין, גם חוקר וגם עד" (חשין, 1953: 40).

התנהלות זו, כפי שתוארה עד כה, היוותה למעשה את הבסיס להקמתה של מערכת החוק הישראלי, כפי שהיא מוכרת לנו היום. חוקי המנדט הבריטי היו תקפים בישראל מסוף מלחמת העולם הראשונה ואומצו לחיקה של מערכת המשפט הישראלית עם קום המדינה. בנוסף למערכת חוקים זו, מורכבת המערכת המשפטית הישראלית גם מחוקי האימפריה העות'מאנית שבהם השתמשו בעיקר בזמן הכיבוש העות'מאני של פלסטין. נדברך נוסף במערכת המשפט הישראלית הוא, כפי שצוין בראשית הדיון הנוכחי, ההלכה היהודית. חוקי ההלכה היהודית משמשים היום בעיקר בענייני דיני אישות (Elgrod, 1992).

3.3.3 החקיקה

מערכת החוק הישראלית מושתתת כאמור על ההלכה היהודית, החוק העות'מאני ועל החוק הבריטי מימי המנדט. התפתחותה של מערכת זו הביאה לחקיקת חוקים עדכניים המעגנים בין היתר את זכויותיהם הלשוניות של מיעוטים לשוניים. זכותו של נאשם שיספקו לו מתורגמן בעת קיום הליך משפטי בשפה זרה לו מעוגנת בחוק סדר הדין הפלילי בסעיפים להלן:

140. מתרגם לנאשם⁹(128)

הוברר לבית המשפט שהנאשם אינו יודע עברית, ימנה לו מתרגם או יתרגם לו בעצמו.

⁹ המספרים המצוינים בסוגריים הם מספרם של סעיפים אלו בגרסה ישנה יותר של חוק סדר הדין הפלילי.

141. ראייה שלא בעברית (129)

ראיה הנמסרת ברשות בית המשפט לא בעברית, או לא בלשון אחרת השגורה בפי בית המשפט ובעלי הדין, מתורגם בידי מתרגם, ועדות שנמסרה כאמור תירשם בפרוטוקול תוך תרגומה לעברית, אם לא הורה בית המשפט הוראה אחרת; רישום התרגום בפרוטוקול ישמש ראייה לכאורה לדברים שתורגמו.

142. שכרו של מתרגם (130)

שכרו של מתרגם ישולם מאוצר המדינה, אם לא הורה בית המשפט הוראה אחרת.

ההנחיה היא אם כן, שאם מדובר באדם שמתקיים נגדו הליך משפטי והוא אינו דובר את השפה שבה מתקיים ההליך, ימנה לו בית המשפט מתורגמן. מן החוק ניתן להבין, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שאחריותו של בית המשפט היא למנות מתורגמן ולשלם את שכרו ושחובתו לדאוג שהנאשם מבין את ההליכים. הפרוטוקול של ההליך לעומת זאת, כפי שמציינת מוריס במאמרה, נכתב אך ורק בעברית (Morris, 1989b).

יש לציין עם זאת, שחוק סדר הדין הפלילי אינו חל על תושבי השטחים. תושבי יהודה ושומרון שאינם אזרחי ישראל, כפופים לחוקים הירדניים שהיו תקפים באזור עד מלחמת ששת הימים ולחקיקה הצבאית הישראלית שתקפה עד היום.

3.4 הכשרת מתורגמנים ובקרת איכות

3.4.1 הכשרה

בשל המורכבות הרבה הטמונה בתפקידו של המתורגמן בבתי המשפט ובשל תפקידם החשוב של הליכים משפטיים בעשיית צדק ובחריצת גורלות, טמונה מורכבות גם בסוגיית הכשרתם של מתורגמנים בבית משפט. סוגיה זו נותרת בלתי פתורה מזה זמן רב. ברוב המקומות בעולם, אין הנחיות מפורטות וברורות לגבי תהליך ההכשרה שעל מתורגמן משפטי לעבור. כשמדובר בהכשרת מתורגמן מדובר בהקניית מיומנויות תרגום, העשרת השפות, אוצר המילים, מתן רקע בתחום המשפטי (שכן רבים מן המתורגמנים שמתרגמים בבתי משפט באים ללא כל רקע קודם בתחום) וביצוע בדיקות ומעקב על תפקודו של המתורגמן לאורך זמן. המומלץ ביותר הוא לקיים תקופת התלמדות עבור המתורגמן שבה הוא לומד ורוכש את הכלים שעליו לשלוט בהם ורק אחרי שצבר בטחון, להכניסו לעבודה שוטפת. במהלך עבודתו של המתורגמן רצוי גם לקיים סדנאות נוספות להעשרת הידע ולשיפור התפקוד.

מיקלסון ומינץ טוענות כי בעולם אידיאלי הכשרת המתורגמנים הייתה נעשית באוניברסיטאות. במצב כזה, היו המתורגמנים עוברים הכשרה ארוכה ומקיפה במסגרת תואר אקדמי באוניברסיטה. הכשרה זו הייתה כרוכה בשנים ארוכות של עבודה קשה על השפה, מיומנויות המתורגמנות וידע בתחום המשפט. אך לדבריה, המצב הקיים איננו כזה¹⁰ והאנשים העובדים במקצוע זה הם אוסף אקראי של אנשים דו לשוניים שברוב המקרים למדו את מקצועם תוך כדי עבודה. חלק מן האנשים הללו לקחו על עצמם לדבריה, להעביר קורסי הכשרה על מנת למנוע מהבאים אחריהם את הדרך בה הם עצמם למדו, אם כי העניין עדיין פרוץ ולא ממוסד דיו (Mikkelson & Mintz, 1996).

ישנם מקומות בעולם שבהם ניתן למצוא מערכת הכשרה ופיקוח מוסדרת שדואגת להכניס אל מערכת המשפט מתורגמנים מיומנים בלבד,¹¹ אך אלו הם המיעוט. ברוב המקומות, אין מערכת הכשרה ופיקוח מוסדרת ומדובר בתחום פרוץ. היעדר המערכת המוסדרת גורם לכך שבתוך מערכות משפטיות פועלים מתורגמנים שאינם מיומנים, תחת לחץ רב ולעיתים קרובות אינם מספקים את השירות האיכותי שהם אמורים לספק בדרך הטובה ביותר.

ספרות רבה נכתבה בתחום זה על מנת לנסות להגיע למסגרת מוסדרת שתכתיב את נהלי ההכשרה והפיקוח על מתורגמנים בבתי משפט ותבטיח את מימושם בפועל. כאן בארץ לא קיימת מערכת מהסוג הזה. בישראל, מטילה הנהלת בתי המשפט, האחראית על התחום, על גורמים חיצוניים (מיקור חוץ) לגייס מתורגמנים לעבודה בבתי המשפט ולפקח עליהם. מחלקת הרכש בהנהלת בתי המשפט, כפי שמציינת שירה חפר בעבודתה, היא האחראית על התקשרות עם קבלן שמספק שירותי תרגום במערכת המשפטית. אחת לשלוש שנים, מוציא "אגף המכרזים" במחלקה "מכרז לשירותי תרגום לציבור". מזכירים ראשיים של בתי המשפט והפקידה המטפלת בנושא המכרז הם המחליטים מה יהיה תוכנו של המכרז ומה יהיו הקריטריונים להעסקת שירותי התרגום. במילים אחרות, כפי שמסיקה חפר, המכרז איננו מגובש על ידי בעלי מקצוע מתחום התרגום (חפר, 2005). אך עניין המכרז נכון רק לתחום האזרחי של מערכת בתי המשפט.

בתחום הצבאי פועלים הדברים אחרת וגיוס המתורגמנים נעשה באופן שונה לחלוטין. המתורגמנים הצבאיים, הם כולם חיילים, מגויסים לבתי המשפט לאחר תהליך גיוס רגיל וטירונות.

¹⁰ תוכנית ההכשרה באוניברסיטת בר אילן במחלקה לתרגום וחקר התרגום למשל, כוללת שיעורי הכשרה בתרגום סימולטאני ועוקב ועבודה על מיומנויות וכישורים, אך היא איננה כוללת עבודה ממוקדת על תחום התרגום המשפטי.

¹¹ ברוב המקרים, אם הדבר באמת נעשה, מדובר בשפות הכי נפוצות במערכת המשפטית.

ברוב המקרים אין מדובר באנשים שקיבלו הכשרה מוקדמת בתחום או שהם בעלי רקע קודם. דיון מפורט בנושא יובא בפרקים הבאים.

שאלה נוספת שעולה מן המצב הלא מוסדר שבו נמצא עניין הכשרת המתורגמנים היא שאלת ההתאמה. מי קובע, גם בסופה של ההכשרה, מי הוא מתורגמן מתאים ומוכשר מספיק בכדי לעבוד בבית המשפט? אילו קריטריונים ומדדים נקבעים על מנת להחליט מי הם המתורגמנים בעלי היכולת לעבוד בבית משפט ומי לא? ראשית, יש לבחון מה הוא האידיאל, מה הוא המצב שאליו שואפים להגיע אותם אנשים המנסים לפתח את תחום הכשרת המתורגמנים. בספרם המקיף מאוד של גונזלז ואחרות¹² ניתן למצוא הנחיות ברורות ומקיפות להכשרה היעילה ביותר, לדעתן, של מתורגמנים משפטיים. להלן סקירה קצרה של מה שלדעתן הוא המבנה האידיאלי להכשרה.

הטענה העומדת בבסיסו של הפרק הדין בהכשרת מתורגמנים היא כי בראש ובראשונה יש להעריך את יכולתו של המתורגמן. ייתכן שאדם יודע שתי שפות ברמה גבוהה אך בכל זאת אין לו היכולת הנדרשות לביצוע משימת התרגום. מצד שני, ייתכן גם חוסר ידע בתחום המשפטי, לכן לאחר מיון המתורגמנים, יש להכניסם בהדרגה לעבודה בבית המשפט תוך היכרות עם כל המנגנונים הפועלים שם. האידיאל לטענת המחברות, הוא הכשרה בת יומיים תוך חשיפת המתורגמן לכל ההיבטים של המתורגמנות בבית המשפט. בין הדברים שמן הראוי שהמתורגמן יתמצא בהם נמצאים הדברים הבאים:

- תפקידיהם של כל הנוכחים באולם בית המשפט.
- הלוגיסטיקה של אולם בית המשפט ומקומו של המתורגמן
- עקרונות התרגום המשפטי (תוך התייחסות לנושאים כמו שמירה על המקור והדיוק בתרגום)
- יסודות התהליך המשפטי
- אתיקה וכללי התנהגות של מתורגמנים
- סקירה של המשימות האחרות של המתורגמן – בית כלא, משפט מקדים, תרגום מסמכים וכו'
- החומרים הדרושים למשימת התרגום – מילונים, חומר עזר, חומר הנוגע לדיון, עט ונייר לרישום
- כמו כן חשוב לשתף את המתורגמן בתיאור תהליך לדוגמה מרגע כניסתו של המתורגמן לאולם – סימולציה
- ותצפיות – יש לתת למתורגמן המתחיל לצפות בכמה הליכים. (Gonzalez, et al. 1991: 202).

¹² הולי מיקלסון היא פעילה ידועה בתחום הכשרת המתורגמנים הקהילתיים.

מעריך הכשרה זה מביא בפנינו דוגמה להכשרה שלדעת החוקרות גונזלז, ואחרות מתקרב עד כמה שניתן למעריך הכשרה יסודי וכולל של המתורגמן. ההכשרה נוגעת לכל התחומים הקשורים לעבודת התרגום, שכן ידיעת שתי שפות כאמור איננה מספיקה לביצוע מלאכת התרגום. עוד אומרות גונזלז ואחרות שיש לקיים השתלמויות המשך למתורגמנים. כלומר, אין אפשרות לנוח על זרי הדפנה לאחר הכשרת המתורגמנים הראשונית. סדנאות המשך יכולות להיות בנושאים שונים הקשורים לעבודת התרגום ובהם העשרת אוצר מילים, הבאת אנשים חיצוניים להרצאות העשרה, כמו למשל שופט או עורך דין שיציג את זווית הראייה שלו בנושא או מתורגמן מומחה שיעלה בעיות ושאלות הקשורות לתחום (Gonzalez, et al. 1991: 204).

רפה, מציין אף הוא את התנאים המקדימים להכשרתו של אדם להיות מתורגמן בקנדה. בין התנאים המקדימים נמנים ניסיון קודם של המועמד, חברות באיגוד מתרגמים קנדי, מבחן כתוב הבוחן יכולות לשוניות, מבחן על הליכים וחוקים משפטיים בסיסיים וסימולציה של משפט שבו המועמד משמש כמתורגמן. בנוסף מציין רפה מספר מקורות שנכתבו במיוחד לצורך הכשרת מתורגמנים בקנדה. התייחסותו המעמיקה לנושא הכשרת המתורגמנים נובעת מההשקפה שלפיה עבודת המתורגמנות בבית משפט היא עבודה מורכבת המהווה למעשה תערובת של תרגום סימולטני ותרגום עוקב. לעיתים נדרשים המתורגמנים, לדבריו, לעשות את שמבקש מהם השופט ולכן מדובר לפעמים בתרגום בלחישה או בהבהרה של מילה מסוימת שאמר מישהו מהנוכחים באולם (Repa, 1991: 595).

מיקלסון ומינץ מציגות דוגמאות לסדנאות הכשרה למתורגמנים הניתנות בארצות הברית. במהלך שש עשרה השנים האחרונות (מאז שנת 1980), נעשו צעדים רשמיים בארה"ב למיסוד הכשרתם של המתורגמנים. אולם, לדברי המחברות, התפתחות חיובית זו הביאה עימה בעיות נוספות, שכן התגלה כי בדיקת היכולות הלשוניות איננה מספקת: יש לבדוק גם ידע, מיומנויות ויכולות. מעבר לכך, התבהר הצורך בכלי כלשהו שימדוד את יכולתם של המתורגמנים הפוטנציאליים. פרסום של סדרת כתבות עיתונאיות על מצב המתורגמנים בקליפורניה, בשנת 1989, עורר הדים וגרם לכך שבמקומות שונים במדינה הועברו סדנאות הכשרה בנות יומיים למתורגמנים. (Mikkelsen & Mintz, 1996: 2)

מטרתן המרכזית של סדנאות מהסוג הזה היא להכיר למתורגמנים את מקצוע המתורגמנות בבתי המשפט על כל היבטיו עד כמה שניתן. לפני תחילת הסדנה מקבלים המשתתפים בוחן בנושא אתיקה ובוחן הבודק מיומנויות שפה (במקרה הזה, אנגלית) על מנת להעריך את הנקודות החלשות.

על המשתתפים להגיש את הבחנים הללו עם תחילת הסדנה. את התוצאות הם מקבלים בסוף, ודנים עליהן בהרחבה. (Ibid: 2-3)

דוגמה אחת לנעשה בסדנה מסוג זה היא עבודה בקבוצות קטנות. המשתתפים בקבוצה מתמודדים עם בעיות ומצבים האמורים לתת להם את הניסיון הדרוש. הקבוצות מתנהלות בהנחייתו של מתורגמן בכיר העובד כבר בתוך המערכת. כך יכולים המתורגמנים לאמוד את יכולותיהם ולראות גם מה היא רמתם של אלו שכבר עובדים בבתי המשפט. (Ibid)

במאמר אחר משנת 1998 מעלה מיקלסון גם את הקשיים הכרוכים בעבודת התרגום בבתי המשפט ואת מורכבותה ובהתאם מדגישה את ההכשרה הנדרשת מהמתורגמן. מיקלסון כותבת במאמריה בעיקר על הכשרת מתורגמנים לשפות מדוברות כדוגמת ספרדית ואנגלית. יש לציין כי הקשיים קיימים גם בתחומים כמו תרגום לשפת הסימנים. בהקשר זה טוענים טרנר ובראון, בדומה למיקלסון, שעבודת המתורגמן בבית המשפט מורכבת מאוד. מתוך כך, הם מוצאים שלעיתים קרובות מחליטים המתורגמנים להתרחק מהתמחות זו בתרגום בבתי משפט. בהתייחסם לנושא הכשרת מתורגמנים טוענים טרנר ובראון כי נושא זה לוקה בחולשה רבה בשל היותו בלתי מוסדר (Turner & Brown, 1995:152-154).

בדומה למיקלסון, מינץ, טרנר ובראון שטיעוניהם הובאו לעיל, טוענת לה-וין שהגישה המקובלת שלפיה כל אדם היודע שתי שפות יכול להיות מתורגמן היא גישה פסולה. גישה זו היא שמביאה, לטענתה, לכך ש- "הבן של השכן" מתרגם בבית המשפט. לפי דברי לה-וין, המציאות היא שעבודת התרגום בבית משפט היא עבודה מורכבת הדורשת מומחיות, הכשרה ומיומנות. עבודת המתורגמנות בבית משפט מורכבת הרבה יותר, לדידה, מאשר בתחומים אחרים כמו עסקים ודיפלומטיה. בשל עובדות אלה, לה-וין תומכת במתן הכשרה למתורגמנים בבתי משפט בטרם כניסתם לתפקידם (LaVigne, 2003: 6).

3.4.2 בקרת איכות

לאחר שהושלמה הכשרתם של המתורגמנים, לא הושלמה עדיין המלאכה. ההכשרה איננה מספיקה משום שיש לעקוב אחר ביצועיהם של המתורגמנים, ולבדוק את רמת התרגומים שאותם הם מפיקים ואת סגנון עבודתם. הבקרה נדרשת, שכן תמיד יש מקום לשיפור ולהעשרת הידע והמיומנויות

הנדרשות לביצוע משימת התרגום. יש לבצע פיקוח על עבודת התרגום עצמה, על איכות התרגומים, על אופי העבודה ועמידה בחוקים ובקודים אתיים ולהעביר ביקורת בעת הצורך. פתרון יצירתי אחד לסוגיית הפיקוח והבקרה, שאינו בהכרח בר ביצוע בכל מקום, הוא הפתרון שמציעה לה-וין. היא מציעה להציב מצלמת וידאו באולם בית המשפט ולצלם את עבודתו של המתורגמן. כך, לטענתה, ניתן יהיה לפקח על פעילותו מבלי להסתמך רק על הפרוטוקול של בית המשפט שכתוב ממילא אך ורק בשפה של בית המשפט ולא בשפה השנייה אליה וממנה תירגם המתורגמן (LaVigne, 2003).

מוריס מחזקת את גישתה זו של לה-וין כאשר היא טוענת כי לא ניתן לפקח על ביצועיו של מתורגמן רק בהסתמך על הפרוטוקול שנכתב בשפת המקור. פיקוח באמצעות הפרוטוקול בלבד לא יאפשר הערכה יסודית ומקיפה של האיכות והשלמות של התרגומים ובעקבות כך גם לא יאפשר את בחינת אמינותו של התרגום, לדברי מוריס (Morris, 1989).

3.5 תרגום בבתי משפט צבאיים

3.5.1 מערכת המשפט הצבאית בישראל-היסטוריה

בשנת 1945, עוד בימי המנדט הבריטי, נקבעו בארץ ישראל תקנות הגנה לשעת חירום שנועדו להקל על השלטון להשליט סדר. מטרת התקנות הייתה להבטיח את ביטחון הציבור, להשליט סדר ציבורי ולמנוע התקוממות או מרד, וכדי לקיים את האספקה והשירותים ההכרחיים לציבור. התקנות התירו לשלטונות לנקוט צעדים שונים מטעמי ביטחון: מעצר מינהלי, הגבלת התנועה, החרמת רכוש, הוצאת ארגון מחוץ לחוק, סגירת עיתון, עוצר, גירוש מהארץ, איסור כינוסים. התקנות הסמיכו את הממשלה ואת שריה לבצע את כל אלה ללא משפט והסמכות לביצוע התקנות הייתה בעיקר בידי מפקדי הצבא.¹³ עם הקמתה של מדינת ישראל הוחלט להעתיק את המערכת המשפטית הקיימת ולאמץ את אותן תקנות הגנה לשעת חירום. היום על פי חוק יסוד: הממשלה, סעיף 38: "ראתה הכנסת שקיים במדינה מצב של חירום רשאית היא ביוזמתה או על פי החלטת הממשלה להכריז על מצב חירום". תקנות אלה מהוות חקיקת משנה שאינה מצריכה את אישור הכנסת ובהתאם לחוק יסוד: הממשלה, רשאית הממשלה להתקין תקנות אלה במצב חירום. הנהגת תקנות אלה המשיכה כדי להתמודד עם מצב החירום והמלחמה ששרר עם הקמת המדינה.¹⁴

¹³ תקנות הגנה (שעת חירום) 1945.

¹⁴ מתוך אתר הנהלת בתי המשפט www.court.gov.il

מאז קום המדינה, מאריכה הממשלה בכל פעם את תוקפן של תקנות אלה כדי שתתאפשר לה גמישות פעולה. ראוי לציין, כי הפעולה על פי תקנות הגנה אלה נכונה רק לזמנים שבהם המדינה נמצאת במצב חירום, אם כי ההגדרה המדויקת למושג "מצב חירום" עלולה להיות מעורפלת במידת מה. ארגונים רבים ובהם ארגוני זכויות אדם וארגונים פוליטיים טוענים כי הארכת תוקפן של תקנות אלה מנוגדת לערכי הדמוקרטיה ופוגעת בזכויות אדם.

ב-7 ביוני, 1967 היום השלישי של מלחמת ששת הימים, במסגרת אותן תקנות הגנה לשעת חירום, הוקמו בתי המשפט הצבאיים מעבר לקו הירוק. ב-2 ביולי, חוקקה הכנסת חוק שהרחיב את תחום השיפוט של בתי המשפט בישראל לבתי המשפט בשטחים. לפי חוק זה, הובטח כי האזרחים הישראלים לא יהיו כפופים לתקנות ההגנה לשעת חירום ולא ישפטו באותם אמצעים שבהם משתמשים לשיפוט התושבים הפלסטינים בשטחים שמעבר לקו הירוק הנאשמים בעבירות הקשורות לטרור (Shoham, 1996). יש לציין כי היום נשפטים פלסטינים בבתי המשפט הצבאיים גם בעבירות פליליות.

במהלך השנים, עם ביצועם של הסכמים שונים, עלה וירד מעמדם של בתי המשפט הצבאיים בישראל. נקודת מפנה משמעותית הייתה בשנת 1993, עם תחילת שיחות אוסלו. לדבריה של הג'אר, נראה היה בתקופה זו כי ההיערכות מחדש הצפויה אחרי חתימת ההסכמים, עתידה הייתה לבטל את בתי המשפט הצבאיים. אך עם מיסוד הרשות הפלסטינית במסגרת ההסכמים, חלוקת הארץ לאזורי שליטה וההיערכות מחדש של כוחות הצבא הישראלים בשטחים, התבדה רעיון זה. יחד עם זאת, בכל זאת חל שינוי במעמדם של בתי המשפט הצבאיים כאשר הופחת גודלם והם הועברו מערים פלסטיניות לאזורי שליטה C, אזורים הנמצאים בשליטה ישראלית מלאה. עד שנת 1994 היו ממוקמים בתי המשפט הצבאיים ברמאללה, חברון, שכם, ג'נין טולכרם ועזה. לאחר הסכמי אוסלו הועתק מיקומם לבית אל, אדוריים וארז. (Hajjar, 2005:13).¹⁵

בחלוף השנים, ועם התנודות ברמת האלימות המשיכה לעלות ולרדת קרנם של בתי המשפט הצבאיים. בשנת 1997, לדברי הג'אר, לאור השינויים בחלוקה לאזורים והפרדתם זה מזה במערכת סבוכה של מחסומים, פחתה נגישותם של בתי המשפט. לפיכך, לא יכלו עורכי דין פלסטינים או בני משפחה להגיע אל בתי המשפט. היקף פעילותם של בתי המשפט הצבאיים השתנה בשלב זה וכבר לא היו נוכחים באולמות אותם המונים שהיו נוכחים בתקופות שלפני הסכמי אוסלו. באותה תקופה

¹⁵ החלוקה לאזורים על פי הסכמי אוסלו כללה חלוקה לשלושה סוגי אזורים: שטחי A שהיו בשליטה פלסטינית מלאה, שטחי B שהם שטחים בשליטה משותפת ושטחי C שהם כאמור, שטחים הנתונים לשליטה ישראלית מלאה.

התנהלו הדיונים בעזרתם של עורכי דין ישראלים או פלסטינים תושבי מזרח ירושלים שלא הזדקקו להיתרים על מנת להגיע לבית המשפט (Hajjar, 2005:14).

באותה עת, טיפלו בתי המשפט הצבאיים בעיקר בשני סוגי עבירות: הפרות היתרים ואלומות המופנית למטרות ישראליות. בשנת 2000, נכשל ניסיון נוסף לשיחות שלום, דבר שהוביל להתרסקותם של הסכמי אוסלו. בספטמבר 2000, פרצה האינתיפאדה השנייה. בביקור שערכה בארץ, בשנת 2002 גילתה הג'אר כי בתי המשפט הצבאיים חזרו לפעילות מלאה, אחרי תקופה מתונה יחסית היא מדגישה בדבריה כי הנושא היה רחוק מלהפוך להיסטוריה, לטענתה העובדות בשטח היו מפכחות:

"It was sobering to see how far this subject was from becoming 'history'" (Hajjar, 2005:15).

3.5.2 החקיקה הצבאית

החקיקה הצבאית בישראל מושתתת על מספר מקורות. מקור מרכזי הוא המשפט הבין לאומי המהווה למעשה את התשתית לחקיקה בנושאי שטחים מוחזקים, התנהגות בזמן מלחמה וכדומה. הצווים הבסיסיים שנחקקו על ידי הממשל הצבאי בימיו הראשונים באזורים הנחשבים לאזורים מוחזקים בארץ, הושפעו במידה רבה מן החוק הבין לאומי. תחומים כמו הוראות ביטחון, זכויות העצור והשפוט ומעצר מינהלי הושפעו בעיקר מאמנת ג'נבה הרביעית שנוסחה ונחתמה בשנת 1949. אמנה נוספת שהשפיעה על נושא החקיקה הצבאית בישראל היא אמנת האג משנת 1907. (דרורי, 1975: 93).

סעיף 43 לאמנת האג דן בסמכויות השלטון הצבאי בשטח מוחזק ואומר:

"בעבור סמכויות השלטון החוקי למעשה לידי הכובש, ינקוט הלה בכל האמצעים שביכלתו כדי להחזיר על כנם ולהבטיח את הסדר והבטחון הציבוריים, עד כמה שהדבר אפשרי, מתוך כיבוד החוקים הנוהגים במדינה, חוץ אם נבצר ממנו הדבר לחלוטין" (סעיף 43).

הפרשנות הבין לאומית המקובלת לסעיף זה קובעת כי על ממשל צבאי המחזיק בשטח מסוים, לכבד את הדין המקומי באותו השטח. הממשל הצבאי רשאי לשנות את חוקים הקיימים או לחוקק חוקים חדשים רק אם הדבר דרוש לצורכי המלחמה, להסדרת הסדר הציבורי, לקיום ממשל תקין ולשם דאגה לרווחת האוכלוסייה המקומית.

אמנת ג'נבה, אשר נחתמה בשנת 1949, אחרי מלחמת העולם השנייה, מייחדת אף היא

סעיף לעניין החקיקה בשטח מוחזק:

"חוקי העונשין של השטח הנכבש יעמדו בתוקפם, אלא שהמעצמה הכובשת רשאית לבטלם או להפקיעם הפקעת עראי [כך במקור], מקום שהם מהווים איום על בטחונה או מכשול להטלת האמנה הזאת.."

"אולם המעצמה הכובשת רשאית להטיל על אוכלוסייתו של השטח הנכבש הוראות שיש בהן הכרח כדי לאפשר למעצמה הכובשת לקיים את התחייבויותיה לפי האמנה הזאת, לקיים את הממשל התקין של השטח ולדאוג לביטחונה של המעצמה הכובשת, לביטחון אנשי כוחות הכיבוש ורכושם או לביטחון מנהלת הכיבוש, לביטחון המוסדות וקווי התחבורה שהם משתמשים בהם". (סעיף 64)

שני הסעיפים הללו משתי האמנות נותנים לכובש סמכויות נרחבות בתחום הפלילי, אך מגבילים את אפשרויות החקיקה בהתאם למטרתן. גופים רבים הם שקובעים אם ההתנהגות בשטחים מוחזקים תואמת או איננה תואמת את החוקים הבין לאומיים. בין גופים אלו מצויים בתי המשפט של השטח המוחזק בעת הכיבוש, בתי המשפט של השטח המוחזק לאחר תום הכיבוש, בתי משפט של המדינה הכובשת או בתי משפט של מדינה שלישית. בתי המשפט של המדינה הכובשת רשאים למשל, לדון בשאלות הנוגעות להפרת צווי מפקד (דרורי, 1975: 57).

בנוסף לבתי משפט מקומיים רגילים הממשיכים לפעול בשטח המוחזק, מוקמים גם בתי משפט צבאיים. הממשל הצבאי באזור מוסמך להקים בתי משפט מן הסוג הזה על מנת לדון בהם בהפרה של צווים הנחקקים על ידי המושל הצבאי. כדאי לשים לב, לדבריו של דרורי, להבדל בין בתי משפט אלה לטריבונלים צבאיים שבהם נשפטים אנשי הצבא עצמם על הפרת דיני הצבא וחוקי המדינה הכובשת (דרורי, 1975: 160).

האפשרות הזו להקים בתי משפט צבאיים בשטח מוחזק מקבלת חיזוק בסעיף 66 לאמנת

ג'נבה שם נאמר:

"עברו על הוראות העונשין שפרסמה המעצמה הכובשת בתוקף הפסקה השנייה של סעיף 64, רשאית המעצמה הכובשת למסור את הנאשם לבתי המשפט הצבאיים והבלתי מדיניים שלה שהוקמו כהלכה, בתנאי שבתי המשפט האלה הישבו בשטח הנכבש. רצוי שאף בתי המשפט לערעורים ישבו בשטח הנכבש". (סעיף 66)

בסיומה של מלחמת ששת הימים בשנת 1967 נכבש כאמור על ידי ישראל אזור יהודה ושומרון מאז ועד לתקופת הסכמי אוסלו, היה אזור זה תחת משטר צבאי של ישראל. עם החתימה על הסכמי אוסלו, כאמור לעיל בדבריה של הג'אר (Hajjar, 2005), השתנתה מעט חלוקת השליטה על אזורים אלה. מעמדו של אזור זה שנוי במחלוקת ורבים שואלים אם מדובר בשטח מוחזק או שמא בשטח במעמד אחר. אין זה המקום להרחיב בנושא זה, שכן אין הוא משפיע על המחקר הנוכחי. ראוי רק לציין, כי חילוקי הדעות בעניין מעמדו של אזור יהודה ושומרון גורמים לתגובות מקומיות ובין לאומיות שונות לגבי קיומם של בתי המשפט הצבאיים בשטחים עד היום.

ביום כיבוש אזור יהודה ושומרון, הוציא מפקד האזור מטעם צה"ל הוראה לגבי הסדרי השלטון והמשפט באזור:

*"כל סמכות של שלטון, חקיקה, מינוי ומינהל לגבי האזור או תושביו תהא מעתה נתונה בידי בלבד ותופעל על ידי או על ידי מי שיתמנה לכך או יפעל מטעמי."*¹⁶ המפקד האזורי, הוא השליט בפועל בשטח המוחזק ובידיו נמצאות הסמכויות שהיו בידיו של השלטון הקודם. למעשה, המפקד האזורי מאחד הן את המוסד המכונן והן את המוסד המחוקק.

3.6 מעמד המתורגמן

3.6.1 שאלת מעמדו המקצועי של המתורגמן

שאלת הגדרת מעמדו המקצועי של המתורגמן היא שאלה סבוכה ומורכבת. כמו בכל מקצוע אחר, המתורגמן זקוק להגדרה של סמכויותיו ומעבר לכך גם להגדרה של הגבולות של תפקידו. מן הספרות הרבה שנכתבה והתייחסה לשאלת הגדרת מעמדו של המתורגמן עולה כי זו איננה משימה פשוטה. מורכבותו של התפקיד ושל האנשים השונים המבצעים אותו הופכת את הגדרת המעמד, הגבולות והסמכויות למורכבת מאוד וגורמת להעלאת שאלות מורכבות אף יותר. ספרות רבה נכתבה בתחום זה ונערכו ניסיונות רבים להגדיר מסגרת מסוימת של אחריות לתפקיד המתורגמן. למרות ניסיונות אלה, נראה כי עד היום ישנה מידה של אפלוליות בהגדרת המושגים.

במה אם כך, שונה תפקיד המתורגמן מתפקידו של מורה או של רופא למשל? לדעתם של חוקרים רבים, עצם היותו של המתורגמן חץ בין שני גורמים, הוא שהופך את תפקידו למורכב יותר.

¹⁶ סעיף 3 (א) למנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט (אזור הגדה המערבית) (מס' 2), תשכ"ז-1967, ק.מ.צ.מ., מס' 1 עמ' 3.

במאמרו של אנדרסון, המתייחס להיבטים הסוציולוגיים של תפקיד המתורגמן, נאמר כי המתורגמן משפיע בתפקידו על המבנה החברתי שבו מתבצעת אינטראקציה בין כמה אנשים. לדבריו קיומו של מצב תרגומי (translation situation) מותנה בקיומם של שלושה גורמים: יצרן, מתורגמן וצרכן. במצב זה, שני אנשים ממלאים את תפקיד היצרן והצרכן לסירוגין ובשני המקרים מדובר באנשים חד-לשוניים. המתורגמן הוא הגורם היחיד הדו-לשוני במצב זה ולפיכך, השפעתו על האינטראקציה החברתית בין הגורמים רבה (Anderson 1976).

ודנשה, במאמר הדן במעמדם של מתורגמנים קהילתיים מתייחסת גם היא להיבט החברתי של מעמד המתורגמן. היא טוענת כי תפקידו של המתורגמן מתקיים ב "אינטראקציה בהקשר חברתי". במילים אחרות, המתורגמן אחראי לאינטראקציה החברתית בין הגורמים שאינם מדברים זה את שפתו של זה (Wadenjsö, 1993). בכל מקרה, על המתורגמן להיות מודע לכך שהוא נמצא בסיטואציה חברתית ולשונית כאחת, כפי שמציין טרנר (Turner, 1995: 142). מורכבותה של הסיטואציה החברתית והלשונית הזו היא שמעלה שאלות רבות וקשיים רבים בהגדרה מדויקת של גבולות סמכויותיו של המתורגמן.

בשל קיומה של סיטואציה חברתית מורכבת זו, השאלה המרכזית בעניין הגדרת תפקידו של המתורגמן, נוגעת למידת מעורבותו באותה סיטואציה. במילים אחרות, השאלה היא עד כמה אחראי המתורגמן לנאמר בשיח בין האנשים, ועד כמה עליו להתערב על מנת להבהיר דברים או לסייע בידי הגורמים בשיחה. רוי מרחיקה לכת עם בעיה זו וטוענת כי למעשה איש אינו יודע היכן עובר גבול מעורבותו של המתורגמן. היא טוענת כי המתורגמנים עצמם מתקשים להגדיר את תפקידם בשל מורכבותו. תפקיד המתורגמן ותהליך עבודתו כוללים: ידע על הרקע, היכרות עם הדובר, פענוח המשמעות ותרגומה. אך לדבריה של רוי, המתורגמנים לא רק מעבדים מידע ומעבירים אותו באופן פסיבי מצד אחד לשני. המשימה שלהם מצריכה ידע במערכות ארגוניות, דקדוקיות, לשוניות וגם דורשת מהם להתאים את עצמם בכל פעם ולמצוא דרך לבצע את עבודתם בצורה מוצלחת (Roy, 1993).

ברק-סליגסון מתייחסת אף היא למידת מעורבותו של המתורגמן בסיטואציה המתקיימת בבית המשפט. הוא "אינו מתמזג עם רהיטי אולם בית המשפט" לדבריה (Berk-Seligson, 1990). המתורגמן הוא למעשה חלק בלתי נפרד מהגורמים הפועלים באולם בית המשפט ומתפקד אף הוא תחת אזהרה שמטרתה להבטיח כי הוא יתרגם בצורה הטובה והמקצועית ביותר. זאת כדי להבטיח שדבריו של המתורגמן זהים לדבריו של הדובר וכדי שניתן יהיה להתייחס לפרוטוקול הנכתב בשפה

שאליה תרגם המתורגמן, כאל מקור בר סמכא, כאילו היה זה הדובר עצמו שאמר את הדברים. לעיתים, כאשר מעמידים מתורגמן על טעותו במהלך הדיון או לאחריו, מחויב הוא לתת עדות על טיב התרגום שלו (Berk-Seligson, 1990:55).

לטענתה של ברק-סליגסון, המתורגמנים בבית המשפט צריכים לעשות כל מאמץ אפשרי כדי לא להתבלט, כדי שקהל המאזינים יפנה את תשומת ליבו אל הדובר שהם מתרגמים ולא אליהם עצמם. אך ישנם מקרים רבים שבהם אין למתורגמן ברירה אלא להפנות את תשומת הלב אל עצמו. כך, אם למשל, מבחין המתורגמן בבעיה הקשורה בתרגום, עליו לעצור את הדיון ולהפנות את תשומת הלב לבעיה זו (Berk-Seligson, 1990:56).

אנדרסון בוחן את מעמדו של המתורגמן בכמה היבטים. הוא מתייחס לעניין הדו לשוניות של המתורגמן, לעניין היותו מתווך בין שני לקוחות המצפים ממנו לשירות, ולעניין היותו דמות מפתח בעלת עוצמה באינטראקציה. בעניין דו-לשוניותו של המתורגמן הסברה המרכזית של אנדרסון היא כי מעמדו של המתורגמן יושפע מן השפות המדוברות. הסיכוי הסביר לטענתו הוא כי המתורגמן יזדהה יותר עם הצד שדובר את שפת אימו. ממתורגמן שאינו בעל שפה אחת דומיננטית מצפים אפוא, שיהיה ניטרלי (Anderson, 1976).

המרכיב השני המשפיע על מעמדו של המתורגמן הוא היותו מתווך בין שני לקוחות הנזקקים לשירותיו. הטענה היא כי מצב זה יכול להביא לתוצאות חיוביות ושליליות כאחד, משום ששני הצדדים מצפים לקבל את מיטב השירות מן המתורגמן והוא כאמור, מחויב לשניהם. ציפיות אלו עלולות להטות את עבודתו לכאן או לכאן. ולבסוף, עניין עוצמתו של המתורגמן. המתורגמן הוא למעשה האדם היחיד בעל היכולות הדו לשוניות בסיטואציה המסוימת הזו, כך שיש לו יתרון מסוים מבחינת עוצמה והשפעה. כאשר משלבים את היתרון הזה עם אי הבהירות בהגדרת תפקידו – מתאפשרת למתורגמן מידה רבה של גמישות בהגדרת התנהגותו כלפי לקוחותיו. להתנהגותו יכולה להיות, לפיכך, השפעה רבה על מבנה הסיטואציה כולה. עוצמה זו אף יכולה, לטענת המחבר, לגרום לכך שהמתורגמן יבצע תרגום סלקטיבי (Anderson, 1976).

קיימות מטאפורות רבות המנסות לתאר ולהגדיר את מעמדו ותפקידו של המתורגמן. בהקשר זה עולות המילים: מתווך, צינור, עוזר, מכונה, דו לשוני, דו תרבותי ועוד כהנה וכהנה הגדרות. מטאפורות אלה מעלות מודלים שונים המוצעים להגדרת מעמדו של המתורגמן. אחד המודלים מכונה "מודל העוזר" (the helper model). מודל זה כשמו כן הוא, מודל המגדיר את המתורגמן כעוזר (Turner & Brown, 1995). כלומר, לפי מודל זה תפקידו של המתורגמן אינו מתמצה בהעברת

המבעים משפה אחת לשנייה, אלא יש בסמכותו גם לסייע לצדדים בנושאים נוספים. מובן כי מודל זה מרחיק את המתורגמן מן העמדה הניטרלית ומביא למעורבותו האישית בסיטואציה. מצב זה מוביל לכך שהצדדים עלולים להפוך תלויים במתורגמן והוא הופך לאחראי על האינטראקציה.

אחת ההצעות לפתרון הבעייתיות במצב זה מובאת על ידי טרנר ובראון המציעים להגדיר מראש את מידת מעורבותו של המתורגמן. אין הכוונה להגביל את המתורגמן באופן מוחלט אלא להגדיר את מידת מעורבותו באופן שיאפשר לו להמשיך לנהל את האינטראקציה מבלי ליצור תלות או מעורבות מוגזמת. המטרה היא לא לתת למתורגמן חופש פעולה והתערבות מוחלטים אך גם לא להגביל אותו באופן שלא יאפשר לו בכלל להוסיף תרומות עצמיות לאינטראקציה. את התרומות העצמיות הללו יש להגביל באופן שיאפשרו תיווך האינטראקציה וניהול הדברים ביעילות (Turner & Brown, 1995:162).

עם התפתחותו של התרגום הסימולטאני התפתח מודל נוסף המוכר בשמו "מודל הצינור" (Conduit Model). לטענת טרנר, המתייחס למתורגמנות בשפת הסימנים עבור אנשים חרשים בבריטניה, פותח מודל זה כדי למנוע את היטשטשות הגבולות בין תפקידו של המתורגמן למעורבותו בחייהם האישיים של האנשים הנזקקים לתרגום (Turner, 1995: 154). בעיקרו של המודל עומדת ההשקפה כי המתורגמן הוא צינור המעביר את הדברים הנאמרים משפה אחת לשנייה באופן שאינו מוסיף פרשנות או מעורבות בכל רמה שהיא.

האנלוגיה במודל זה היא למכונה: המתורגמן הוא מעין מכונה המעבירה את המבע הנמסר במקור לשפת היעד. בגישה זו ההתייחסות היא מכאנית לחלוטין, ההיבט האנושי של תקשורת בין אנשים מוצא לחלוטין מן המשוואה, כפי שאומרות לסטר וטיילור (Laster & Taylor, 1995). רוי, בהתייחסה בעיקר לתרגום לשפת הסימנים, טוענת כי התפתחותו של מודל זה סייעה בסילוק המושג "עוזר" מתפקידם של המתורגמנים, במטרה להביא ליותר ניטרליות בעבודתם של המתורגמנים. אך לטענתה, מודל זה לקח את המתורגמנים לכיוון קיצוני יותר מדי והביא לכך שהם התנערו מאחריות על תרגומים כושלים באופן שגרם ללקוחות לראות במתורגמנים אנשים קרים ואנוכיים (Roy, 1993/ 2002: 351).

ספרן של לסטר וטיילור מראה כי, מודל זה מופר לעיתים קרובות על ידי מתורגמנים בשל חוסר היכולת שלהם להיות ניטרליים לחלוטין. ברוב המקרים, אילוצים תרבותיים או לשוניים הם שגורמים למתורגמנים לסטות מעבודה על פי מודל הצינור (Laster & Taylor, 1995). ישנם מצבים רבים ודוגמאות רבות לאילוצים הגורמים למתורגמן לסטות מן העמדה הניטרלית. למשל, כאשר

במקור נאמרים דברים גסים, או בלתי הולמים. במצב כזה עומד המתורגמן בפני שתי אפשרויות, מצד אחד הוא יכול לתפקד כצינור ולהעביר את הדברים כמות שהם ומצד שני יכול הוא לעדן את הדברים הנאמרים. פעמים רבות בוחרים מתורגמנים בעידון על מנת לשמר את כבודם, או את כבודם של המשתתפים בשיחה ולעיתים אף את כבודה של השפה.

עם כישלונה של תפיסת המכונה, או מודל הצינור כפי שאנו מכירים אותו, חוקרים שונים החלו בחיפוש אחר פתרונות עיוניים אחרים. אחד המודלים החדשים שהועלו היה מודל ה-Communication Facilitator. גישה זו התבססה על תיאוריות מתחום התקשורת. לפי מודל זה הוגדרה התקשורת בין אנשים כמצב בסיסי שבו צד אחד מוסר מסר וצד שני מקבל אותו. המתורגמן הוכנס כערוץ המאפשר העברת המסר מצד אחד לשני כאשר הם אינם מדברים באותה שפה. גישה זו עוגנה בקודים אתיים שונים (Roy, 1993/ 2002).

אפשרות נוספת להגדרת מעמדו של המתורגמן, שמציגה ודנשה, היא הגדרתו כמתווך (coordinator). לפי גישה זו בכך שהוא מבצע תרגום, המתורגמן מתווך את השיחה בעקיפין. הגישה מציגה גם אפשרות של תיווך ישיר, כמו למשל במקרים שבהם המתורגמן מבקש הבהרה, או מעיר הערה מסוימת על דבריו של אחד הדוברים. ודנשה מציגה מונח נוסף שבו היא משתמשת להגדרת תפקידו של המתורגמן: שומר סף (gatekeeper) (Wadenjsö, 1993). ההגדרות שמציעה ודנשה מהוות סתירה למהותו של מודל הצינור שכן הן מקנות למתורגמן מעמד של משתתף מעורב ופעיל באינטראקציה החברתית.

בהיבט זה של מעמדו של המתורגמן יש להתייחס גם לתפיסה של האנשים מבחוץ לגבי מקצוע זה. פרישברג אומנם מספרת על סולטאן תורכי שבנה פעם מסגד והקדיש אותו למתורגמן שלו, בשל הערכתו לעבודה שהוא עשה, אך זהו בהחלט מקרה יוצא דופן (Frishberg, 1990:8). לטענתה, ברוב המקרים עושה המתורגמן את עבודתו ונשאר אלמוני. היא אף מחזקת טענה זו באומרה כי תשומת הלב מופנית למתורגמן רק כאשר הוא טועה ואז מופנה אור הזרקורים אליו. לעומת זאת, אם מתורגמן מבצע את עבודתו ללא כל טעות, סביר שיישאר אלמוני, או אף ייחשב ללא קיים (Frishberg, 1990).

3.6.2 מעמדו של המתורגמן בבית המשפט

עד עכשיו, נראה היה כי נושא הגדרת תפקידו ומעמדו של המתורגמן הוא עניין מורכב. למרבה הצער, הדבר לא נעשה פשוט יותר כאשר מדובר במתורגמן בבית משפט. המתורגמנים בבתי

המשפט כפופים אמנם לכללים מובנים יותר ונוקשים יותר הפותרים דילמות מסוימות, אך כללים אלה גם מעוררים דילמות חדשות. כובד משקלם של הדברים הנאמרים בבית המשפט הוא רב ולעיתים אף יכול לעלות בחיי אדם. הגדרת תפקידו ומעמדו של המתורגמן בבית המשפט היא אפוא חשובה לא פחות ואולי אף יותר מהגדרת מעמדו של מתורגמן בתחומים אחרים.

בקרב החוקרים ניתן למצוא מידה רבה של התלבטות בשאלת הגדרת מעמדו של המתורגמן בבית המשפט. כפי שהוצג בסעיף הקודם, גם כאן ישנה התלבטות אם המתורגמן אמור לשמש צינור המעביר את הדברים כפי שנאמרו ללא תוספות וללא פרשנויות, או אם הוא אמור לשמש מתווך ומסייע בידי הגורמים המדברים ביניהם. האילוצים הלשוניים והתרבותיים שההתייחסות אליהם הובאה לעיל, מקבלים מימד אחר בפורום של בית המשפט. נשאלת השאלה אם יש למתורגמן בכלל את האפשרות להיות ניטראלי לחלוטין כאשר הוא יושב באולם בית המשפט ומודע לבעיות כלשהן בהעברת הדברים הנאמרים.

לסטר וטיילור מתנגדות נחרצות לקיומו של מודל הצינור בבית המשפט וטוענות כי יש מידה מסוימת של אירוניה בכך שדווקא המשפט, שהוא תחום של שפה ומילים, הוא שמגביל את צורת פעולתו של המתורגמן ומתעלם מן המורכבויות הטמונות בשפה. לטענתן, עצם מהותו של ההליך המשפטי הוא לשוני. גביית העדויות ותהליך תביעת הנאשם וההגנה עליו, מרכזם הוא בפלפולי הלשון של עורכי דין, בשימוש בשפה מסוימת, ובהבנה של שני הצדדים. עורכי הדין לומדים תמיד להשתמש בטון מסוים, בחזרה על מילים מסוימות ובניסוח השאלות באופן שמגביל את אפשרויות התשובות. לפיכך טבעי הוא שגם המתורגמן יידרש להעביר את אותן התפלפלויות, את טון הדיבור, את החזרות, ואת השימוש במילים המסוימות אותן בוחר עורך הדין. כתוצאה מכך, ניטרליות מכנית, לדידן, איננה מספיקה. גם הטון בו בוחר המתורגמן להשתמש כאשר הוא מתרגם את תשובותיו של העד יכול להשפיע על ההליך, שהרי יש חשיבות גדולה לאינטונציה, אם העד לחוץ או רגוע וכדומה. הלחץ המופעל על המתורגמן מזה ומזה (מן הצד המתשאל ומן הצד המשיב) הופך את עבודתו לקשה ודרשנית מאוד. הניטרליות במצב זה איננה מספקת (Laster & Taylor, 1995).

השקפתן של לסטר וטיילור תואמת את הדברים שכתבו גונזלז ואחרות. בספרן נטען כי, "הרבה מן הבעיות בתרגום בבית משפט נובעות מהיעדר מקצועיות ותפיסה לא נכונה של מעמדו של המתורגמן" (Gonzalez, et al. 1991:290). בעייתיות זו משפיעה על התרגום בבית המשפט, לטענתן, באותה מידה שבה משפיעות גם בעיות לשוניות. במצבים רבים מתקשים המתורגמנים לראות את מעמדם כמעמד ניטרלי, ופעמים רבות במקום לתרגם את הדברים הנאמרים במדויק הם

מוסרים תמצית של הדברים או משנים את פניהם. דוגמה בולטת לכך היא כאשר מישהו אומר משהו בשפה גסה, או קללה. לעיתים קרובות מתורגמים בוחרים לנקוט לשון נקייה מתוך הסברה כי אין לדבר בשפה כזו בבית המשפט. מובן שכאשר המתורגמן מתנהג בצורה כזו הוא משנה את כוונת המשקל של הדברים שנאמרו ועשוי לשנות את דעתו של השומע על הדובר.

פעמים רבות תפיסת מעמדו של המתורגמן שגויה לא רק בעיני עצמו אלא גם בעיני השופטים ועורכי הדין. כך למשל לעיתים לא נותנים עורכי הדין למתורגמן לעיין מראש במסמכים הקשורים למשפט בהנחה שלא צריך להיות להם מידע מקדים, אך למעשה עליהם לראות את הדברים הללו כדי להתכונן כראוי. לעיתים גם מבקש השופט מהעד להפסיק את דבריו כדי שהמתורגמן יוכל לתרגם, מצב המקשה על יכולתו של העד לתת תשובה רציפה ותורם לחוסר דיוק בתרגום בגלל הקטיעה הלא טבעית של המשפטים (Gonzalez, et al. 1991:290). דוגמה נוספת לאי הבהירות לגבי תפקידו של המתורגמן ומה שניתן אף לכנות אטימותם החוזרת והנשנית של השופטים ועורכי הדין מובאת במאמרה של קרדנס שבו סופר על מקרה שבו שימשה הכותבת כמתורגמת בבית משפט בקליפורניה. בשלב הקראת גזר הדין, דיבר השופט בקול נמוך ומונוטוני, באופן שהקשה עליה את מלאכת התרגום. בשלב מסוים, היא פנתה אל השופט וביקשה ממנו לבדוק את המיקרופון שלו בטענה שאיננה יכולה לשמוע אותו. בתגובה לבקשתה זו אמר לה השופט "You don't have to hear, just interpret!" (אינך צריכה לשמוע, פשוט תרגמי!) (Cardenas, 2001:24).

קרדנס מציגה במאמרה שלושה מיתוסים נפוצים לגבי תפיסת מעמדו של המתורגמן. לפי המיתוס הראשון, המתורגמן הוא "רק" דו לשוני. קרדנס מפריכה טענה זו ומדגישה כי דו לשוניות איננה מתכון ודאי להפיכה למתורגמן, כשם שעצם העובדה שיש לאדם שתי ידיים איננה הופכת אותו לפסנתרן דגול. המיתוס השני גורס כי המתורגמן הוא מתרגם. גם את המיתוס הזה היא מפריכה בטענה כי אין להתייחס למתורגמן בבית המשפט כאל מתרגם משום שאלו שני מקצועות נפרדים ושונים. המתרגם עובד עם חומר כתוב ואילו המתורגמן מתרגם בעל פה. ולבסוף, המיתוס השלישי הנפוץ, הוא כי התרגום המושלם הוא תרגום מילולי. קרדנס טוענת בתגובה למיתוס זה, כי לא קיים "תרגום מושלם" משום שמלאכת המתורגמות היא תערובת של אמנות ומדע. היא מרחיבה על כך וטוענת כי המלאכה מתבצעת על ידי בני אדם, ובני אדם אינם מכונות (Cardenas, 2001: 26-27).

לדברי שלזינגר, כל אדם תלוי תרגום בישראל¹⁷ זכאי על פי חוק לשירותיו של מתורגמן בבית המשפט. אך לדבריה, אין החוק מגדיר בבירור מי הוא אותו אדם תלוי תרגום ומה הם הקריטריונים המגדירים את התלות בתרגום. שלזינגר טוענת כי אותה עמימות שניתן לראות בעניין זה, ניתן לראות גם בהגדרת תפקידו ומעמדו של המתורגמן. לטענתה, לעיתים נדרש המתורגמן להעיד על הכשרה שקיבל שמקנה לו את היכולת לשמש כמתורגמן ולעיתים לא. בדרך כלל בארצות אחרות, מושבע המתורגמן בבית המשפט ומתחייב לתרגם בצורה הנאמנה והמדויקת ביותר. שוב, גם כאן, איש אינו מגדיר מה היא אותה נאמנות ומה הוא הדיוק הנדרש (שלזינגר, 1991).

מיקלסון מתייחסת אף היא במאמריה לשאלת מעמדו של המתורגמן ומציינת, בדומה לשלזינגר, כי בתחילת ההליך נשבע המתורגמן לספק תרגום טוב, אמין ולבצע את העבודה כמיטב יכולתו. בעקבות שבועה זו מצפים מן המתורגמן שיעביר את הדברים מבלי להוסיף, להשמיט, לערוך, לפשט או לייפות אותם. כלומר עליו לשמור את אותו הטון של דברי המקור, גם אם איננו הולם את מעמד בית המשפט או אם הוא בלתי מובן או פוגע. תפקידו של המתורגמן לדבריה, הוא להביא את האדם שאינו דובר אנגלית¹⁸ לרמה הזוהר לזו של אדם המבין אנגלית בסיסית, אין זה תפקידו לוודא שהאדם מבין את ההליך המשפטי (Mikkelson, 1998).

מיקלסון מתייחסת גם היא לשאלת הניטרליות של המתורגמן ונראה כי היא תומכת בקיומה של מידה רבה של ניטרליות, או במילים אחרות בעבודה לפי מודל הצינור. לדוגמה, כאשר המתורגמן מתרגם עדות, מצפים ממנו להעביר כל פיסת מידע שהועברה במקור בצורה המילולית ביותר האפשרית. לטענת מיקלסון, על הגרסה המתורגמת לכלול את כל ההפסקות, התיקונים העצמיים, ההתלבטויות והרגשות שהיו במקור. מיקלסון מודה כי יש הגורסים כי דרישה זו לתרגום מילולי מדויק היא בעייתית וגורמת לעיתים קרובות לתרגום לא מספק. אך יחד עם זאת, היא דבקה בגישה לפיה המתורגמן צריך להעביר את התחושות והדברים כפי שנמסרו במקור. לדוגמה, אם עד משיב כך: *"I, well, I don't know...I suppose...yes, I think I saw him there"* במקרה כזה לדעת מיקלסון אין זה מספיק שהמתורגמן יאמר: *"I think I saw him there"* אלא עליו להעביר את הנימה המתלבטת שהייתה במקור (Mikkelson, 1998:2).

מיקלסון אף מחמירה בגישת הניטרליות וטוענת כי לעיתים חשים המתורגמים צורך לסטות מתפקידם כדי לסייע בתקשורת לקויה. כך למשל לעיתים ירצה המתורגמן להפנות את תשומת ליבו

¹⁷ אדם שאינו מבין ודובר את השפה. המונח משמש בהקשר של הצורך של אותו אדם בשירותי תרגום.
¹⁸ מאמריה של מיקלסון מתייחסים לתרגום בבתי משפט בארה"ב ולכן היא מתייחסת בעיקר לשפות אנגלית וספרדית.

של עורך הדין לעובדה שהעד לא הבין את השאלה ששאל. ייתכן גם שירצה לספק הסבר או הבהרה של מנהג בתרבותו של הנאשם. התערבות מסוג זה, לדעתה של מיקלסון אסורה לפי הקודים האתיים שעליהם יפורט בהמשך (Mikkelsen, 1998, 2-3).

ניסקה נוקט גישה שונה משאר החוקרים בניסיונו להוכיח כי מעמדו של המתורגמן בבית המשפט זהה למעמדו של כל שאר בעלי התפקידים באולם. לטענתו, הליכים משפטיים הם אחד התחומים שבו יש הכי הרבה הגדרות וחוקים ברורים ונוקשים. ישנם חוקים נוקשים וברורים לגבי ההתנהגות המצופה מבעלי המקצוע ברמה הלשונית וברמות אחרות. אפילו "פשוטי העם" שמגיעים לאולם בית המשפט יודעים מה מקומם, גם במובן הפיסי. לאנשים המגיעים מתרבות משפטית אחת לתוך תרבות משפטית אחרת המערך עלול להיראות שונה, מוזר ואף מפחיד, אך למרות ההבדלים הדקים בהליכים, ישנו קו מנחה אחיד לכל מערכות המשפט. הקונצנזוס הזה, לדבריו של ניסקה, אינו חל על המתורגמנים בבית המשפט (Niska, 1995).

ניסקה כמו גם מיקלסון ושלזניגר, טוען כי השבועה שנאלץ המתורגמן להישבע בבית המשפט לפני תחילת עבודתו איננה מספיקה בכדי להגדיר את מעמדו, את איכות עבודתו או את המעמד של דבריו. ניסקה אף מוסיף כי מעט מאוד נעשה על מנת לעגן את מעמדו של המתורגמן בחוק. לדבריו, באוסטרליה, אחד המקומות המעטים שבהם ננקטת פעולה כזו, מושבע המתורגמן כעד, ואם הוא טועה בתרגום ישנה אפשרות להעמידו לדין בשל עדות שקר. ניסקה מציג גם את ההיבט האנושי של מעמדו של המתורגמן ומספר כי מעדויות של מתורגמנים עולה כי לעיתים קרובות האדם תלוי התרגום חש כי המתורגמן נמצא "בצד שלו" ולעיתים הוא אף כל כך תלוי תרגום שהוא נזקק למתורגמן גם כדי שיסביר לו דברים טכניים כמו למשל באיזו שעה מתחיל הדיון (Niska, 1995) גם מוריס מתייחסת לעניין התלות של האדם תלוי-התרגום במתורגמן: אומנם לעיתים נתפס המתורגמן רק ככלי המעביר את הדברים הנאמרים אך לעיתים הנזקקים לתרגום רואים במתורגמן כר תמיכה פסיכולוגי (Morris, 1999: 6).

ניסקה גם מתייחס לבעיות הלשוניות העולות בעת הדיון וטוען כי לעיתים קרובות נמצא המתורגמן במצב שבו הוא מודע לבעיה מסוימת (לשונית או אחרת), ועליו להחליט אם הוא מעיר את תשומת הלב של בית המשפט לבעיה ואם לאו. בניגוד למיקלסון, ניסקה איננו נוקט עמדה בעניין זה, אך הוא טוען כי לעיתים עורכי הדין הם אלו שאינם אוהבים את התערבותו של המתורגמן. בהתייחסותו למודל הצינור טוען ניסקה כי זוהי גישה נאיבית. לדעתו, הן למתורגמן והן לבית המשפט יש לפעמים תפיסה נאיבית שלפיה המתורגמן הוא צינור פסיבי להעברת מידע בשתי שפות,

המתורגמן המנהל בפועל את תהליך התקשורת ומנסה לעשות כמיטב יכולתו במצבים שונים של תרגום. מכיוון שבית המשפט הוא שמכתיב את כללי האינטראקציה ושולט בזרימת השיח באולם הדיונים, הרי שבמצב זה המתורגמן הוא "נציג המוסד" העובד בתוך "המסגרת" המוגבלת שמכתיב אותו מוסד (Niska, 1995).

ניתן אם כך לסכם ולומר שעמדתם של החוקרים בעניין תפקידו ומעמדו של המתורגמן איננה אחידה. למעשה, החוקרים מסכימים על כך שאין הסכמה בנושא. ישנה מודעות לדילמות הקשות בפניהן עומד המתורגמן (הן בבית המשפט והן בפורומים אחרים) ברמה הלשונית וברמה התרבותית. המחלוקת המרכזית היא על השאלה האם צריך המתורגמן להיות מעורב בפתרון דילמות אלה אם לאו; האם על המתורגמן להיות צינור שמעביר את הדברים ללא תוספות ופרשנויות או האם עליו לתרום להבנת הדברים והבהרתם. עניין נוסף השנוי במחלוקת בין החוקרים הוא השאלה אם צריך המתורגמן להפנות את תשומת לבו של בית המשפט לקיומן של סוגיות תרבותיות המקשות על התקשורת בין הצדדים. לעיתים, כאשר עניינים מסוג זה אינם מובאים לתשומת לבם של עורכי הדין או השופטים, אין הם מרגישים שהם "מפסידים" דברים. דברים אלה יכולים למשל להיות הבדלים במוסכמות שונות הקשורות לשמות, תאריכים וכדומה.

3.7 נורמות וכללי אתיקה בתרגום בבתי משפט

3.7.1 נורמות וכללי אתיקה

אתיקה מקצועית לפי הגדרתו של אסא כשר, היא: "תפיסה סדורה של האידיאל המעשי של ההתנהגות, במסגרת מקצועית, שהיא מסגרת מוגדרת של פעילות אנושית מיוחדת". האידיאל המעשי של ההתנהגות בהקשר זה, הוא קו התנהגות אנושי, שנקבע בהתאם למסגרת מקצועית שבה עובדים אנשים ובהתאם לכללים שהוחלט עליהם מראש. אותה מסגרת מקצועית, שעליה מדבר כשר, היא מסגרת שבה אנשים מבצעים פעילות מיוחדת, מוגדרת, שבכדי לבצע אותה דרושים ידע ולמידה. ההחלטות המתקבלות במסגרת אותו אידיאל מעשי, הן החלטות מנומקות ומעשיות, שאינן מעבר ליכולתו הרגילה של כל אדם (כשר, תשס"ד:15).

האידיאל המעשי של התנהגות במסגרת מקצועית, להגדרתו של כשר, מורכב משלושה חלקים בסיסיים. החלק הראשון הוא המקצועיות – שליטתו של בעל המקצוע במיומנויות וב- "ארגז הכלים" של תפקידו והתמדתו בשכלול אותן מיומנויות ואותם כלים באופן תמידי. החלק השני הוא

הייחוד המקצועי, או במילים אחרות, הערכים שעליהם מבוסס אותו מקצוע. ולבסוף, החלק השלישי, "ערכי המעטפת החברתית". אלו הם ערכים חברתיים רחבים יותר כמו למשל, חובותיו של כל אזרח במשטר דמוקרטי (כשר, תשס"ד)

צ'סטרמן מציג שלושה מודלים בסיסיים לעניין האתיקה בתחום התרגום. המודל הראשון – אתיקה של הייצוג (Ethics of Representation) – מבוסס על האידיאל הישן נושן של מתרגם נאמן, וקיים מהימים שבהם תירגמו טקסטים קדושים. בבסיס המודל הזה עומדת ההנחיה שלפיה על המתרגם לייצג את טקסט המקור בצורה נאמנה, מבלי להוסיף או לגרוע ממנו. המודל השני – אתיקה של שירות (Ethics of Service) – מבוסס על ההנחה כי התרגום הוא שירות הנעשה עבור לקוח. לפי התיאוריה הזו התרגום יהיה אתי אם הוא ממלא אחר ההוראות של הלקוח ואת המטרה שהוא הציב לטקסט. המודל השלישי אותו מציג צ'סטרמן הוא מודל האתיקה בתקשורת (Ethics of Communication). במודל זה הדגש הוא לא על ייצוג האחר אלא על תקשורת עם האחר. המתרגם האתי במצב זה יתרגם באופן שישרת בצורה הטובה ביותר את רעיון התקשורת בין הצדדים. כאן, המתרגם הוא מתווך הפועל להשגת הבנה בין תרבותית (Chesterman, 2001).

צ'סטרמן גם מוסיף ומעיד על קיומה של אתיקה המבוססת על נורמות (Norm-based Ethics). גישה זו נובעת מחקר הנורמות בתרגום. הנורמות הללו קובעות כיצד צריך להראות תרגום ומשתנות מתקופה לתקופה. במקרה כזה, מתרגם אתי יהיה זה שיפעל על פי הנורמות הרלוונטיות לתקופתו. כל אחד מן המודלים שאותם מציין צ'סטרמן במאמרו מייצג ערך שונה. מודל הייצוג מייצג את הערך אמת, מודל השירות מייצג את הערך נאמנות, מודל התקשורת מייצג את ערך ההבנה ומודל הנורמות מייצג את הערך אמון. לכל אחד מן הערכים הללו חשיבות רבה ולכן קשה מאוד לקבוע, לדבריו של צ'סטרמן, על פי איזה מהם יש לפעול (Chesterman, 2001).

מונצ'לי מתייחסת במאמרה לשאלת האתיקה בתחום התרגום הצבאי. אומנם בתחום זה נוסף לדבריה נידבך הדרגות וההיררכיה העלול להשפיע על דפוסי הפעולה האתיים, אך בבסיסו, גם תחום התרגום במסגרת צבאית מוגדר ומושפע מכללים אתיים. מונצ'לי טוענת שהנושאים האתיים הכרוכים בעבודתו של המתורגמן טמונים במתורגמות עצמה, כלומר הסוגיות האתיות אינן קשורות לתקשורת עם הלקוח – זה שצורך את התרגום, אלא לעבודת התרגום עצמה. לכן, לדבריה, חשוב להפריד את תחום המתורגמות משאר התחומים ולהגדירו בבירור. המתורגמן פועל תמיד במצב מסוים של מיידיות. לכן, באשר דנים באתיקה מוטב לא לשפוט את התנהגותו של המתורגמן. אין מדובר בשאלה כיצד לבחור כללים ולהחיל אותם במצב מסוים, אלא מדובר בהתמודדות מיידית.

המתורגמן הצבאי צריך להתמודד עם מציאות בלתי יציבה ובתוכה גם להתמודד עם חוסר השוויון בתחום התרגום, ומחויב לנהל את אותו חוסר השוויון. (Monacelli, 2001).

כיצד אפוא מעוגנים כללים הנוגעים לנורמות ולאתיקה? כיצד יכולים אנשים בתחום מקצועי מסוים לדעת על פי אילו אידיאלים וכללים עליהם לפעול? מה מקובל או לא מקובל בתחום ההתמקצעות שלהם? האם תחום התרגום נחשב לתחום התמחות? כשר כותב במאמרו על אתיקה מקצועית כי ניסוחו של קוד אתי, אינו הכרחי לפעילותו של גוף מקצועי מסוים, אך בהחלט יכול להוות עליית מדרגה ברמת האתיקה המקצועית באותו גוף (כשר, תשס"ד) ואכן, מקובל בתחומים מקצועיים רבים לנסח קוד אתי המנחה את התנהגותם של העובדים באותו תחום. הקוד האתי מתייחס לכללי עשה ואל תעשה המנחים את איש המקצוע ומגדיר את תחום סמכותו. בדרך כלל הקוד האתי אינו מסמך משפטי מחייב אלא מהווה יותר מסמך מנחה עבור אנשי המקצוע בנוגע להתנהגותם המקצועית הראויה.

בתחילת דרכו החל תרגום בעל פה בכלל, ובבתי משפט בפרט, להתהוות בצורה לא רשמית מבלי שיהיו לו קווים מנחים, כך לטענתן של גונזלז ואחרות. במהלך השנים כשהתעוררו בעיות שונות, השתמשו המתורגמנים בפתרונות אד-הוק. ככל שעבר הזמן החלו מתורגמנים למצוא פתרונות משותפים לבעיות וגם המוסדות המשתמשים בשירותי המתורגמנים החלו לבחון את הבעיות ולמצוא להם פתרונות. בהדרגה התגבשו קווים כלליים המנחים את עבודתו של המתורגמן (Gonzalez, et al. 1991:473).

3.7.2 אתיקה בתרגום בבתי משפט

בתחום התרגום בבתי משפט הדילמה האתית העומדת בפני המתורגמנים מורכבת ועמוקה. למעשה, הדילמה האתית טמונה בעצם מהותה של המילה האנגלית "interpreting". למילה זו באנגלית, שני פירושים: האחד הוא מתן פרשנות לדברים והשני תרגום בעל פה. ההבדל בין שני הפירושים הללו מבטא אפוא את הדילמה בפניה עומד המתורגמן בבית המשפט שכן השאלה המרכזית בהקשר זה היא האם המתורגמן הוא "רק" מתורגמן או שהוא גם נותן פרשנות. ניתן להרחיב את השאלה גם להיבטים אחרים של התפקיד ולשאל אם המתורגמן הוא רק מתורגמן, אזי איזה סוג של תרגום עליו לספק? מי קובע מה הם הסטנדרטים לתרגום טוב או רע? ואם המתורגמן חורג מסמכויותיו, מי או מה קובע מה היא חריגה? ומי קובע מה הן סמכויותיו של המתורגמן?

לדברי מוריס, התייחסות מערכות המשפט לדילמות העומדות בפני מתורגמנים בבתי משפט לוקה בחסר. לעיתים המשפטים עצמם הם אלה שממעיטים בערכו של התרגום והמתורגמן ואינם נותנים להם את מרחב הפעולה הנחוץ להם. טענתם היא שכאשר מעבירים המתורגמנים דברים משפה אחת לשנייה, אל להם לבצע interpretation (פרשנות) משום שזהו תחום המוקצה רק לעורכי הדין. עליהם לתרגם (translate) כשכוונת המושג כאן, פשוטו כמשמעו, היא העברת הדברים משפה אחת לשנייה בצורה מילולית (Morris, 1995:2).

בהמשך דבריה מביאה מוריס את הטיעון שמציג רובינסון, שלפיו ההנחיות הניתנות למתורגמנים טמונות בגישה "רומנטית" שבה יש ניסיון להשיג את ההכלאה המושלמת בין שפת המקור לשפת היעד באמצעות התרגום (Robinson, 1991 אצל Morris, 1995:4). לדעתו, גישה זו טמונה בגישה הקבלית שלפיה תרגום של משמעות למשמעות, מילה למילה, אפילו אות לאות היה חשוב ביותר ומהותי משום שכל מצב אחר עלול היה להביא להרס וחורבן. מוריס מוסיפה לטיעון זה ואומרת כי נראה שהגישה המכאנית של החוק, שיוצא מתוך הנחה שאין סטייה מהמקור, מקורה בגישות מוקדמות מהסוג הזה (Morris, 1995: 2-3).

גישה זו מאפשרת לבית המשפט לפעול בצורה יעילה כמעריך חד לשוני משום שהוא יוצא מתוך הנחה שמתקיימת העברה מילולית ומדויקת של הדברים. הנחות העבודה כאן הן כי ניתן להעביר שפה אחת לשנייה בלי לאבד כלל משמעות וכי ניתן להשיג סטנדרט של דיוק מושלם באמצעות תרגום מסוים. לטענת וויט, גישה זו נובעת מראייה קלוקלת של השפה בכללותה. לטענתו, הראייה הזו מתייחסת אל השפה כאל קוד שבו יש מסרים. האדם שמעביר את אותו הקוד משפה לשפה, לפי הגישות המעוותות הללו לדבריו של וויט, יכול להעביר אותו באופן שקוף ללא שינוי. (White, 1990: 253).

גם מוריס מתייחסת לגישה זו וטוענת כי היא מנוגדת לחלוטין לסברה הרווחת היום שלפיה לא ניתן לשחזר בצורה מדויקת טקסט מקור בשפת יעד. היא מתייחסת לעניין נשיאת האחריות על גישה זו. החוק לדבריה, נותן את ההוראה לתרגם במדויק ומי שלא עומד בזה הוא האחראי לכישלון. לטענת מוריס, יש להטיל את האחריות ואת האשמה על מי שמלכתחילה סבור כי ניתן להעביר את הדברים במדויק ללא כל שינוי. מוריס מביעה את מחאתה על כך שלא ניתנת אפשרות להאשים את אלה שהכתיבו מלכתחילה את ההוראה הזו וטוענים שהאשמה כולה מוטלת על המתורגמנים (Morris, 1995:4). ואכן, בהקשר זה נשאלת השאלה מי מכתוב את ההוראות ומי אחראי לקבוע מה

ראוי ומה לא? ומה אתי ומה לא?

פרישברג מתייחסת אף היא לנושא האתיקה בתחום התרגום בעל פה בבית המשפט. היא טוענת שכאשר מחליטים לערב מתורגמן בתהליך מסוים, נוצרת מערכת של אמון – הלקוחות סומכים על המתורגמן שיעשה את עבודתו נאמנה ויעביר את הדברים בשם אומרם. גם הלקוחות סומכים על כך שהמתורגמן ישמור על סודיות בכל הנוגע לפרטים אישיים (Frishberg, 1990:61). לשם השמירה על עקרונות אלו ואחרים, ישנם מוסדות, כדוגמת איגוד המתרגמים האמריקאי ואיגוד המתורגמנים של בתי המשפט בארה"ב, שפיתחו קוד אתי שמטרתו להנחות את עבודתו של המתורגמן.

3.7.3 קודים אתים

גופים אחדים, אם כי לא רבים, מיסדו את הפתרונות לחלק מן השאלות האתיות באמצעות ניסוח קוד אתי. הקוד האתי, מטרתו להנחות את המתורגמנים בעבודתם ולהגדיר, עד כמה שניתן, את הגבולות של הגדרת תפקידם. סביר יהיה להניח כי אין ביכולתו של הקוד האתי לפתור מראש את כל השאלות האתיות שעולות במהלך העבודה כמתורגמן, אך הימצאותה של מסגרת המגדירה את התפקיד, את המטרות ואת הגבולות עשויה למנוע חלק מן המצבים האתיים הקשים.

דוגמה אחת לקוד אתי ניתן למצוא באתר האינטרנט של איגוד המתרגמים האמריקאי, (American Translators Association) (ראה נספח 1). כאן, ההתייחסות היא אינה בהכרח למתורגמנים אלא גם למתרגמים העובדים עם טקסטים כתובים. הסעיף הראשון בקוד האתי המדובר הוא סעיף כללי המהווה התחייבות של המתרגם לבצע את עבודתו בצורה הטובה ביותר. בהמשך יש התייחסות מפורטת יותר לפרטי המשימות וההתחייבויות של המתרגם ובהם לתרגם את המקור בצורה נאמנה, לדעת את שפת היעד ברמת שפת אם, להיות מעודכן בידע רלוונטי, לשמור על סודיות החומרים של הלקוח, ולקחת אחריות על התרגום.

דוגמה נוספת לקוד אתי ניתן למצוא באתר האינטרנט של איגוד המתורגמנים של בתי המשפט בארצות הברית (NAJIT – National Association of Judiciary Interpreters and Translators) (ראה נספח 2). כאן ההתייחסות ממוקדת יותר ונוגעת למתורגמנים בבתי משפט. ההתייחסות בקוד זה היא לפיכך לנושאים הנוגעים באופן מיוחד לבעיות העולות בהקשרים משפטיים. לפי קוד זה נדרש המתורגמן לדייק בתרגומו ולהעביר את הדברים לשפת היעד תוך שהוא נשאר

נאמן לנאמר במקור. בנוסף, ישנו דגש בקוד האתי על נושא הניטרליות. הדגש במקרה זה הוא על החובה שחלה על המתורגמן להישאר ניטרלי, ולהימנע ממגע עם הצדדים השונים השותפים למשפט. בנוסף לניטרליות הנדרשת מהמתורגמן, הוא גם נדרש לשמור על סודיותו של חומר סודי או מסווג שהוא שומע בבית המשפט. סעיף נוסף המאפיין את הקוד האתי המדובר הוא סעיף המורה למתורגמן להגביל את פעילותו לתרגום בלבד ולא לתת ייעוץ מכל סוג לאחד מהצדדים. בנוסף, נדרשים המתורגמנים לשמור על כללי הפרוטוקול של בית המשפט בו הם עובדים. בסופו של הקוד האתי ישנו סעיף שממליץ למתורגמן לשאוף תמיד לשמר ולשפר את כישוריו ויכולותיו. אם נבצר מהמתורגמן מסיבה כלשהי לתפקד בצורה ראויה בבית המשפט, עליו לדווח על כך מיד. אין זה מומלץ, לפי קוד התנהגות זה, שהמתורגמן יעבוד כשהוא עייף, אינו שומע טוב את הנאמר או שחסר לו ידע בתחום הדין.

בספרן המקיף של גונזלז ואחרות (1991), בנושא מתורגמנות בבתי משפט נמצא קוד אתי נוסף, המנחה גם הוא את עבודתם של מתורגמנים בבתי משפט. קוד זה מפורט ונוגע לפרטים ממוקדים של תרגום בבתי משפט. הקוד מחולק לשבעה נושאים:

1. על המתורגמן להעביר תרגום שלם ומדויק
2. על המתורגמן להיות ניטרלי
3. על המתורגמן לשמור על סודיות
4. על המתורגמן להגביל את עבודתו לתחום התרגום
5. על המתורגמן להיות ערוך לכל סוג של דיון או מקרה
6. על המתורגמן לוודא כי משימותיו מתבצעות בתנאים הטובים ביותר ומתאימים לצרכי בית המשפט
7. על המתורגמן להכיר את הכללים הללו ולהישמע להם תוך שמירה על סטנדרטים גבוהים של התנהגות אישית ומקצועית (Gonzalez, et al. 1991: 475).

הקוד המוצג בספר זה דן בכל אחד מסעיפים אלו ומפרט את הבעיות והשאלות שעלולות לעלות בעקבותיהם. הסעיף הראשון בקוד האתי המוצג כאן מתייחס לכך שעל המתורגמן להעביר את הדברים שנאמרים במדויק או כמעט במדויק, לדבריהן של גונזלז ואחרות, כך שמה שנמסר בשפת המקור יועבר בדיוק לשפת היעד. הסיבה לקיומו של סעיף זה לדבריהן טמונה בעובדה שהמתורגמן

הוא למעשה "קולו" של האדם שאינו דובר את השפה שבה מתנהל הדיון.¹⁹ המטרה בכך היא להעמיד את אלו שאינם דוברים את שפת הדיון באותה נקודת מוצא של אלו שכן דוברים את השפה. בפירוט הסעיף הזה מדובר על נושאים כמו המשלב שבו מועברים הדברים, בחירת מילים, גסויות, חזרות, תיקונים עצמיים, התייחסות בגוף שלישי, הבהרות, דברים קטועים, עדות ארוכה, עוצמת הדיבור והטון, עצירות, רגשות – את כל אלו על המתורגמן להעביר בדיוק רב ככל שניתן כפי שהם מוצגים על ידי הדובר שהוא מתרגם. ישנם דברים קשים להעברה כמו למשל שפת גוף: הדעות בנושא זה חלוקות, ורובן תומכות בדעה שלפיה אין צורך להעביר תנועות גוף. בנוסף, לדברי הכותבות, על המתורגמן לדעת מתי ראוי שיתערב ויסביר את הדברים הנאמרים ומתי אין בכך צורך. ההנחיה הגורפת היא שיציאה מתוך תפקיד המתורגמן והפיכה למומחה לנושא כלשהו כדי להסביר דבר מה, צריכה להיות ברירה אחרונה. עוד מתייחסות הכותבות בסעיף זה לנושאים כמו הפניות תרבותיות (תאריכים, מידות כתובות, מנהגים וכדומה) שאליהן צריך המתורגמן להתייחס תוך התחשבות בתרבותו של האדם שהוא מתרגם, וניחוש – דבר שאסור על המתורגמן באופן מוחלט (Gonzalez, et al. 1991: 471-494).

הסעיף השני בקוד זה מתייחס לכך שעל המתורגמן להיות ניטרלי בכל עת. הסכנה בעניין זה לדברי הכותבות היא בכך שהמתורגמן עשוי להיסחף לתוך תפקידים שהם מעבר להגדרת תפקידו. כך למשל יכול המתורגמן להפוך לאדם שמסביר לתלוי התרגום מה מתרחש או מה עליו לעשות. לפי הקוד האתי, אסור למתורגמן לעשות כך - על המתורגמן לדעת מה מותר לו ומה אסור לו לעשות עבור לקוחותיו. בהקשר זה של ניטרליות, אסור למתורגמן להראות נטייה לצד כלשהו והוא צריך להיראות ניטרלי לחלוטין. על המתורגמן למלא אחר הוראה זו על ידי הימנעות ממגע לא חיוני עם הלקוח או משפחתו או עם הגורמים האחרים בבית המשפט. בנוסף, כדי לשמור על דרישה זו לניטרליות נדרש המתורגמן להימנע ממצבים שבהם יכול להיווצר ניגוד אינטרסים (כמו למשל אם הוא מקורב בצורה כלשהי לאדם הזקוק לתרגום), להימנע מתרגום לשני הצדדים (תביעה וסנגוריה), להימנע מהיקשרות או הפגנת רגשות כלפי הנושא או האדם ולהימנע מקבלת מתנות (Ibid: 494-498).

הסעיף השלישי בקוד אתי זה נוגע לשמירה על סודיות - ההתייחסות בסעיף זה היא לכל מובניה של השמירה על הסודיות – מפני הציבור והתקשורת, מחוץ לאולם הדיונים ובנוגע להערות שנאמרות שלא לפרוטוקול. הסעיף הרביעי מתייחס לכך שהמתורגמן מחויב להישאר בגבולות תפקידו

¹⁹ קוד אתי זה מתייחס רק לתרגום לשפה האנגלית, אך ניתן להחילו על שפות אחרות.

כמתורגמן. הכוונה כאן היא לכך שאסור למתורגמן לספק ייעוץ משפטי, לתת מידע כללי בנושאים שונים, להפנות לגורמים אחרים, לבצע עבודות פקידות או עבודות אחרות בבית המשפט או לשמש מומחה לענייני תרבות, שהרי המתורגמן הוא מומחה לשפות בלבד, או לתת הוראות לצדדים. גם עורכי הדין עצמם נדרשים לנקוט משנה זהירות בנושא זה ולא לגרום למתורגמן לחרוג מתפקידו (Ibid: 498-506).

הסעיף החמישי של הקוד האתי דן בנושא הכשירות של המתורגמן בכל דיון משפטי. לפי סעיף זה, על המתורגמן לעסוק באופן סדיר בשיפור תפקודו על ידי הכשרה נוספת, להעשיר את אוצר המונחים, להיות בקיא בהליכי המשפט וההוראות הניתנות באולם הדיונים ולהכיר את המקרה הנדון, העובדות והנפשות הפועלות בו. בסעיף זה מסתייגות הכותבות, באומרן שיש להיזהר מקריאה במסמכי הדיון משום שהיא עלולה לפתח נטייה של המתורגמן לצד מסוים. אי לכך, לטענתן, צריכה להיות למתורגמן גישה לחומרים כדי שיוכל להכין את עצמו לדיון אך עליו להשתמש בחומרים הללו בתבונה וברגישות (Ibid: 506-509).

הסעיף השישי של הקוד האתי נוגע לתנאי העבודה של המתורגמן. לפי סעיף זה על המתורגמן לדאוג לתנאי העבודה הטובים ביותר על מנת שלא לפגום בתהליך התרגום. לפיכך, צריכות להיות למתורגמן הפסקות לרענון, יש למנוע מהמתורגמן עומס רב בכדי שיוכל להישאר ערני, יש לדאוג שהמתורגמן יהיה מסוגל לשמוע את כל שנאמר באולם הדיונים ועליו להיות ממוקם כך שהוא שומע את כולם. בנוסף, אם נדרש, יש לספק למתורגמן ציוד מיוחד שיאפשר לו לשמוע את כל שנאמר ולבצע את התרגום בצורה הטובה ביותר האפשרית (ציוד זה יכול להיות מיקרופון, אוזניות וכדומה). ולבסוף, הסעיף השביעי מתייחס לכך שהמתורגמן צריך להכיר את כלל האתיקה הללו ולהישמע להם (Ibid: 509-513).

בנוסף לקוד האתי הרחב והמפורט שמציגות גונזלז ואחרות שנדון כאן, הן מביאות פרק נוסף המתייחס להתנהגות מקצועית הנדרשת מהמתורגמן. במסגרת פרק זה מציגות המחברות דרישות שעל המתורגמן למלא אחריהן. המתורגמן נדרש להפגין התנהגות מקצועית תוך שמירה על כלל האתיקה שהובאו לעיל, עליו להיות מודע לתפקידו ולהשלכותיו, עליו לשמור על יחסים הולמים עם הקולגות שלו ועליו לדאוג כל הזמן להמשך הכשרתו ושיפור ביצועיו כמתורגמן (Ibid: 515-521).

יש לציין כי לא הובאו בפרק זה כל הדוגמאות הקיימות לקודים אתיים בתחום המתורגמנות בבתי משפט. במדינות רבות בארצות הברית, ישנו קוד אתי מקומי המגדיר את עבודתם של המתורגמנים בבתי המשפט (כך למשל במדינת וויסקונסין). הקוד האתי שהובא כאן בפירוט מספרן

של גונזלז ואחרות ממחיש במידה מקיפה את התכנים המאפיינים קודים אתיים בתחום זה. בישראל, נכון לרגע זה, אין קודים אתיים המנסחים ומגדירים את תפקידם של מתורגמנים בבתי משפט בין בסקטור האזרחי ובין בסקטור הצבאי.

4. מתודולוגיה

4.1 שיטת המחקר

מחקר זה מושתת על עבודת שדה ודן בנושאים אתיים ולפיכך נבחרה שיטת המחקר האיכותנית לביצוע המחקר. שיטת מחקר זו מתאימה יותר למחקר זה מאשר השיטה הכמותית בשל העובדה שהמחקר דן בסוגיות אתיות ובנורמות שאינן ניתנות לכימות. כפי שטוען גבתון, מחקר איכותני לא נועד לניתוחים סטטיסטיים, אלא לתת פרשנות והסברים לתופעה נחקרת (גבתון, 2001). גישתו של גבתון מתבססת על "התיאוריה המעוגנת בשדה", תיאוריה זו מאפשרת לחוקר להגיע אל מעבר לתיאוריות קיימות ומושגים קיימים כדי לחפש הבנות חדשות של תהליכים המתקיימים בסביבה טבעית (Hutchinson, 1988).

הכניסה לשדה המחקר שלי ותחילת השיחות עם הנחקרים, הבהירו כי זוהי השיטה המתאימה לביצוע המחקר. הואיל ומדובר באנשים, בעבודתם בשטח ובהשקפותיהם השונות, נושאים שכאמור לא ניתן לכמת אותם, נדרש ממני לנקוט גישה איכותנית, המאפשרת התבוננות והתרשמות מהצד על הנעשה. בנוסף, בשל העובדה שמדובר בבסיס צבאי ובבית משפט צבאי, הרי שיתכן בהחלט שנוכחותו של גורם זר המביע עניין בנעשה ושואל שאלות יכולה לגרום לרתיעה של הנחקרים. אי לכך, נדרשתי, כפי שמוגדר בתיאוריות של מחקר איכותני, לנקוט עמדה של צופה ולא של משתתף. גם הכלים שבהם השתמשתי במחקר זה – ראיונות ותצפיות, הם שהכתיבו את הבחירה בשיטת המחקר האיכותנית.

לפי שיטת מחקר זו, גילוי הדפוסים בסביבת המחקר ובאוקולוסייתו מתבצע על ידי כניסה לאתר המחקר עם שאלות מחקר ראשוניות המכוננות שאלות פתיחה. רק כניסה לשדה ללא השערות או תיאוריה קיימת תאפשר את חשיפת הדפוסים באופן מדויק; קדם הנחות והשערות יכולות לפגום באובייקטיביות. בתיאוריה המעוגנת בשדה שלבי האיסוף, הניתוח והדיון בממצאים מתבצעים במקביל, זאת בניגוד למחקר הכמותי בו יש סדר היררכי. התיאוריה המעוגנת בשדה מגנה על החוקר משום ששאלות המחקר שלו הן תחיליות ופתוחות ואינן מנוסחות כהשערות. כדי להימנע מפרשנות וסובייקטיביות ולהתגונן מפני השפעה על אותנטיות הממצאים מן הראוי שהחוקר ישים לב להקשר הסביבתי ולא רק לממצאים המילוליים (גבתון, 2001).

באומן והגרסון (Bowman & Hagerson, 1992) מדמים את החוקר האיכותני לאדם השט בסירה בנהר ומבקש לתאר את מהלכו של הנהר. הם מדגישים כי אי אפשר לתאר את מהלכו של הנהר מבלי לשוט בתוכו ומבלי להירטב. לטענתם, "הערבוב והתלות ההדדית בין תהליך ניתוח הנתונים לבין תהליך איסוף הנתונים ועיצוב מערך המחקר לצד הקשר האישי של החוקר אל הנתונים ואל נשוא מחקרו הם המקנים את האופי החקרני והסקרני לניתוח תוכן במחקר האיכותני" (Bowman & Hagerson, 1992).

מאחר שהמחקר האיכותני מושתת על איסוף נתונים מילוליים ונתונים מתצפיות, עשוי היקף החומרים להיות רחב עד מאוד. לדברי מיילס והוברמן (Miles & Huberman, 1994), יש לקבוע את גבולות המחקר בהתאם לזמן ולאמצעים הנתונים בידי החוקר. כאמור, שדה המחקר של מחקר זה הוא בסיס צבאי ועל כן הגישה אליו הייתה מוגבלת. תנאים אלו הם שהכתיבו את גבולות המחקר הזה.

4.2 כלי המחקר

4.2.1 ראיונות

במהלך תקופת איסוף החומרים שהתפרסה על פני כשנה בין התאריכים פברואר 2005 ל-דצמבר 2005, בוצעו 11 ראיונות עם מתורגמנים בבית המשפט יהודה. הראיונות היו חצי-מובנים ועיקרם היה שיחה פתוחה בין החוקרת לבין המרואיין. האסמכתה לקיום ראיונות מן הסוג הזה נמצאת בדבריו של סילברמן (Silverman, 2000: 822-823) הטוען כי "ריאיון המורכב משאלות פתוחות מאפשר לחוקר האיכותני להעמיק ולהבין את נפשו של המרואיין ונותן לגיטימציה לשיחה בין החוקר לנחקר". כל הראיונות התקיימו בתוך אולם דיונים ריק, הוקלטו ותומללו. המרואיינים, שעליהם יסופר בהמשך, נבחרו בסדר אקראי לפי מידת זמינותם ובהתאם לעומס העבודה ברגע הנתון. משך הראיונות נע בין עשרים דקות לארבעים דקות ותוכנם נקבע לפי השאלות המנחות הראשוניות ולפי כיוון השיחה²⁰.

בתחילת הריאיון הצגתי בפני המרואיין את מטרת השיחה. השאלות הראשונות שנשאלו נגעו לפרטיו האישיים של המרואיין, הרקע שממנו הגיע וההשכלה שקיבל במהלך חייו. בהמשך חולקו

²⁰ לטיטוט השאלות שהנחו את הראיונות ראה נספח 17.

השאלות לשתי קבוצות: הקבוצה הראשונה כללה שאלות שנוגעות לעבודתם השוטפת של המתורגמנים בבית המשפט, והקבוצה השנייה נגעה ביתר פירוט לתחום התרגום בלבד. במהלך השיחה ניתנה למראיין אפשרות לגלוש לנושאים אחרים, גם אם לא הוצגו בשאלות. בהתאם למידת פתיחותו של המראיין נקבע אורכו של הריאיון. ככל שהמראיין היה מוכן לתרום יותר לדיון, כך נמשך הריאיון זמן רב יותר.

לדבריו של וונגרף, הריאיון החצי-מובנה כולל מספר שאלות מנחות. שאלות אלה צריכות להיות פתוחות מספיק על מנת לאפשר למראיין לאלתר בצורה נאותה את שאלות ההמשך. הראיונות החצי-מובנים לטענתו, הם כאלה שאינם מאפשרים למראיין לצפות את תשובותיו של המראיין ולפיכך עליו לאלתר את תגובותיו ואת שאלותיו בכמחצית ולעיתים גם ב-80% מהריאיון (Wengraf, 2001). צבר בן-יהושע מגדירה את הריאיון מהסוג הזה כ- "ריאיון אתנוגרפי פתוח" וטוענת שהוא דומה לשיחה ידידותית (צבר בן-יהושע, 1990). פונטנה ופריי אף מוסיפים שריאיון פתוח (open-ended interview) מסוג זה מאפשר איסוף של נתונים רבים ורחבים יותר (Fontana & Frey, 2000). אף על פי שנוצר רושם כי ראיונות חצי מובנים קלים יותר לביצוע, לא כך הדבר, טוען וונגרף. לדידו, ראיונות אלה דורשים שלושה מרכיבים מרכזיים: הכנה לפני הריאיון, יצירתיות במהלכו, וזמן רב לניתוח הריאיון עם תומו (Wengraf, 2001: 5).

במהלך תקופת האיסוף, מפברואר 2005 ועד דצמבר 2005, בוצעו כאמור 11 ראיונות עם 11 מתורגמנים שונים מבית המשפט הצבאי יהודה. בנוסף לראיונות אלה עם המתורגמנים עצמם, בכל אחד מחמישה ביקורי במחנה עופר, בבית המשפט יהודה, ניהלתי שיחות פתוחות עם קצין המתורגמנים הראשי ועם קצין מתורגמנים נוסף. שיחות אלה התנהלו גם הן כריאיון חצי מובנה: חלק מן השאלות הוכנו מראש במטרה להבהיר עניינים מסוימים וחלק מן השאלות נבעו מתוך השיחה עם המראיינים. בניגוד לראיונות עם המתורגמנים, ראיונות אלה לא הוקלטו בשל קושי פיסי לבצע זאת. עם זאת, נערך רישום מפורט של הנאמר.

4.2.2 תצפיות

כלי נוסף שבו נעשה שימוש במחקר זה הוא תצפיות. גם תצפיות הן חלק מאיסוף החומר במחקר האיכותני. שוב כאמור, בשל העובדה שעל החוקר האיכותני לפעול כמתבונן מהצד ולא כמשתתף פעיל בשדה המחקר, עולה כי תצפיות הן כלי יעיל לביצוע המטלה הזו. בניגוד לראיונות

שבהם יש לחוקר תפקיד מעט אקטיבי בניהול השיחה, הרי שבעת ביצוע תצפית, החוקר הוא פסיבי לחלוטין.

במהלך תקופת איסוף החומרים למחקר, בוצעו שלוש תצפיות באולמות הדיונים בבית המשפט יהודה. בעזרתו של קצין המתורגמנים הוכנסתי לאחד מהאולמות שבו התקיימו דיונים באותו רגע נתון. בחירת האולם הייתה אקראית, בהתאם לדיונים המתנהלים באותו זמן. ברוב המקרים השתדל קצין המתורגמנים לתת לי לצפות בדיונים "מעניינים" לדבריו, כשכוונתו הייתה לדיונים שבהם התוכן הוא מעניין. במהלך התצפיות ישבתי בפינה האחורית של אולם הדיונים באופן שאפשר לי תצפית רחבה על כל המתרחש באולם. במהלך התצפית ערכתי רישומים של דברים שעלו, כדוגמת התנהלותו של המתורגמן, של הנאשם, של משפחתו של הנאשם היושבת בקהל, והערות לגבי תוכן הדיון. תצפית אחת כללה לעיתים מספר דיונים משפטיים במספר נושאים שונים. בסוף כל דיון העביר קצין המתורגמנים לידי את הפרוטוקול הרלוונטי לאותו דיון (לדוגמאות פרוטוקולים ראה נספחים 3-5).

שיטת תצפית זו מכונה בפיה של צבר בן-יהושע שיטת "הצופה הלא-משתתף" (צבר בן-יהושע, 1990). במידת הצורך, שאלתי את קצין המתורגמנים בסופה של כל תצפית שאלות הבהרה שנגעו בעיקר לתוכן הדיונים. במקרים מסוימים עוררה נוכחותי באולם סקרנות מצד הנפשות הפועלות (שופטים, סנגורים ותובעים). לשם הבהרת הסיטואציה הציג אותי קצין המתורגמנים בפני הנוכחים והסביר כי אני סטודנטית לתרגום שעושה מחקר על מתורגמנים. מטרת התצפיות הללו, הייתה לראות בפועל כיצד מבצעים המתורגמנים את עבודתם ולהתרשם מהתנהלותו של אולם הדיונים.

4.2.3 שיטת התמלול והתעתיק

כאמור, הראיונות עם המתורגמנים, הוקלטו ותומללו. שיטת התמלול כללה תמלול מדויק של השאלה שנשאלה והתשובה שניתנה. במידה והיו ניואנסים בעלי חשיבות במהלך הריאיון כגון צחוק, הורדת הטון או העלאתו, מבוכה, שתיקה ארוכה וכדומה, סומנו המוטיבים הללו על ידי הערה של החוקרת בסוגריים, לדוגמה: [צחוק]. הראיונות והשיחות עם קציני המתורגמנים, לא הוקלטו בשל מגבלות פיסיות ולכן בוצע תמצות בכתיבה של הדברים שנאמרו בשיחות. במהלך התצפיות באולמות הדיונים בוצע גם כן רישום ותיעוד של הנעשה בתוספת הערות החוקרת. אם היה צורך בשימוש

בתעתיק להמחשת דוגמאות שניתנו על ידי המרואיינים בערבית, נעשה שימוש בכללי התעתיק המקובלים מערבית לעברית (דוגמה: שהיד).

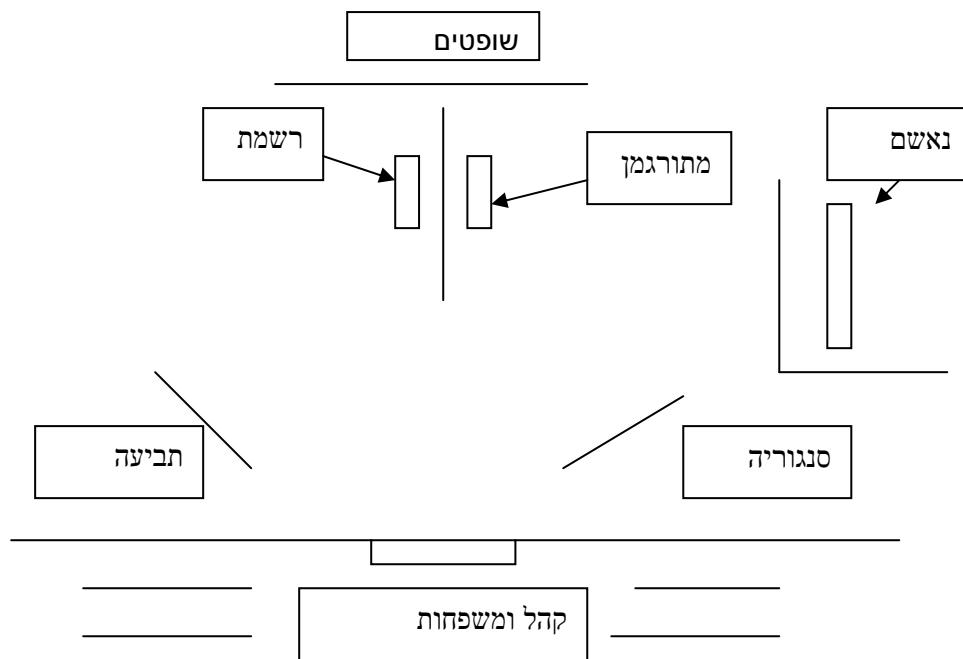
4.3 שדה המחקר

התצפיות והראיונות במחקר זה נערכו בבית המשפט יהודה אשר נמצא במחנה הצבאי עופר, על כביש 443 בין ירושלים לתל-אביב. בית משפט זה נבחר באופן אקראי בשל זמינותו. התקשרות עם קצין המתורגמנים היא שאפשרה לי להגיע לבסיס זה. מחנה עופר הנו בסיס צבאי גדול שבו פונקציות צבאיות רבות ובהן בית המשפט הצבאי "יהודה" האחראי על אזור יהודה ושומרון ובית כלא בו מוחזקים עצורים.

בבית הכלא אשר במחנה עופר כלואים לפי הדיווחים השונים, בין 700 ל-800 עצורים. בית הכלא בנוי כולו מאוהלים שבהם מוחזקים העצורים. ישנן מספר כניסות למחנה ובהן כניסות נפרדות לחיילים שמשרתים בבסיס, לעצורים המובאים לבית הכלא, ולבני המשפחה של העצורים שבאים לצפות בדיונים בעניינם. במחנה עופר פועלות גם פונקציות צבאיות אחרות שאינן רלוונטיות למחקר זה.

בית המשפט יהודה נמצא במרכז המחנה ובנוי כולו מקרוואנים המסודרים שורות שורות. משרדי הקצינים, המזכירות וחדרי המתורגמנים נמצאים בקרוואנים נפרדים באזור המנהלי של בית המשפט. מעבר לגדר ברזל ולשער נעול בקוד, עומדים קרוואנים נוספים המשמשים כאולמות דיונים. כל קרוואן מהווה אולם דיונים שבו מתקיימים המשפטים. מחוץ לאזור אולמות הדיונים ישנו אזור המתנה שבו ממתינים בני המשפחה של העצורים לפני שמתירים להם להיכנס אל אולם הדיונים.

בתוך הקרוואן המכונה אולם דיונים המבנה פחות או יותר קבוע ונראה כך:

4.3.1 מבנה מערכת בתי המשפט הצבאיים

לפי החלוקה העדכנית ביותר ממוקמים בתי המשפט הצבאיים בשלושה מוקדים: בית המשפט סאלם בצפון הארץ, בית המשפט יהודה במחנה עופר אשר מצפון לירושלים ובית המשפט קציעות בדרום הארץ. עד אוגוסט 2005, היה בית משפט גם באזור עזה, במחסום ארז, אך זה נסגר לאחר ההתנתקות באוגוסט 2005 (ראה נספחים 6 - 7).

מערכת בתי המשפט הצבאיים היא חלק מהמשטר הצבאי המתקיים בשטחים ומנוהל על ידי מפקד אזורי בכל אזור. בתי המשפט הללו נמצאים תחת מרותה של הפרקליטות הצבאית הראשית שהיא הסמכות המשפטית הגבוהה ביותר בצה"ל.²¹ בראש ההיררכיה עומד הפרקליט הצבאי הראשי, אחריו סגן הפרקליט הצבאי ותחתיהם יושבים יועצים אזוריים - אחד לאזור עזה ואחד לאזור יהודה ושומרון. לפני סגירת בית המשפט בארז, ישב הממונה על התביעות באזור עזה, בבית משפט זה. באזור יהודה ושומרון היה ממונה על תביעות בכל אחד מבתי המשפט: בית משפט לערעורים,

²¹ <http://www.idf.il/hebrew/organization/patzar/atar1/yoatzi.html>

אדוריים, שומרון, ובית אל. היום כאמור, המבנה שונה מעט אך מסגרת הסמכויות נותרה דומה (ראה נספח 8).

האחריות הישירה על בתי המשפט היא בידי של נשיא בית המשפט לערעורים. השופטים היושבים בבתי המשפט הם בדרגת רב סרן ומעלה. אלו מהם המשרתים בצבא קבע (בניגוד למילואים) ממונים על ידי בחירה של ועדה שבראשה עומד הפרקליט הצבאי הראשי. התובעים, הם בדרך כלל אנשי צבא קבע שלמדו משפטים במסגרת עתודאית, במקרים אחרים מדובר בעורכי דין אזרחיים הממלאים את התפקיד בתנאי מילואים. הסגוריה כאמור, מורכבת בדרך כלל מעורכי דין פלסטינאים ולעיתים מעורכי דין ישראלים אזרחיים ערבים או יהודים. המתורגמנים בבית המשפט הם חיילים בשירות סדיר, לעיתים ישנם אלו מהם שנשארים בשירות קבע וממשיכים למלא את תפקידם. הרשמת²² של בית המשפט גם היא חיילת בשירות סדיר (Hajjar, 2005; אתר הפרקליטות הצבאית²³).

הדיונים בבית המשפט מתקיימים מול שופט אחד (דן יחיד) או מול הרכב של שלושה שופטים בהתאם להחלטת בית המשפט המסתמכת על תוכן הדיון. סמכותו של השופט היחיד מוגבלת יותר, והוא יכול לגזור עונש של עד 10 שנים. סמכותו של ההרכב רחבה יותר ובידי הסמכות להטיל עונש מאסרי עולם. בבית משפט שבו יש שופט אחד חייב הוא להיות בעל רקע משפטי, כאשר מדובר בהרכב של שלושה שופטים, רק אחד מחויב להיות בעל רקע כזה. לבתי המשפט תחום שיפוט רחב, המאפשר להם לשפוט יהודים ישראלים (אם כי זה כמעט אף פעם לא קורה) ופלסטינים תושבי השטחים שביצעו עבירות בכל אזור. בתי המשפט יכולים לשפוט עבירות שבוצעו בשטחים או עבירות שנעשו בכל מקום אחר ואשר היוו סיכון לביטחונה של ישראל (Hajjar, 2005:255; ראה נספח 9).

בבתי המשפט הצבאיים מתקיימים משפטים בנושאים פליליים, בנושאים בטחונים ואף ישנו כאמור, בית משפט לערעורים. בכל משפט נוכחים, מלבד הצוות המשפטי, גם רשמת (קלדנית) ומתורגמן. בעיקרו, ההליך המשפטי מתקיים בעברית (התביעה, השופטים, המתורגמן והקרשמת – כולם דוברי עברית). במקרים שבהם הסגור דובר ערבית והוא בוחר להתבטא בערבית או במקרים שבהם עד דובר ערבית מוסר את עדותו, הדיון מתנהל בערבית. במקרה כזה המתורגמן מתרגם את דברי הדוברים לעברית עבור השופטים והתביעה. פרוטוקול הדיונים נכתב תמיד בעברית.

²² "רשמת" הוא המונח הצבאי לקלדנית בית המשפט.
²³ www.idf.co.il

תהליך השיפוט של נאשם נעשה בשלושה שלבים (ראה נספח 10). השלב הראשון הוא שלב המעצר. שלב זה יכול להתבצע בשני אופנים. אפשרות אחת למעצר מכונה "מעצר שטח". מעצר מהסוג הזה הוא מעצר ספונטאני שנעשה בשטח בעקבות מעשה או אירוע מסוים. אפשרות שנייה מכונה "מעצר יזום" ונעשה בטרם ביצע החשוד מעשה כלשהו, או כפי שאנו מכירים אותו "מעצר מינהלי" (ראה נספח 11). זהו מעצר מניעתי שנועד למנוע מאותו אדם לבצע פעולות הפוגעות בביטחונה של ישראל. הצו המאפשר את ביצוע המעצר ניתן על ידי מפקד האזור או מישהו אחר שהוסמך על ידו. צו זה ניתן מתוקף חוק סמכויות שעת חירום - תשל"ט 1979 (מעצרים). המעצר והדיונים שמתקיימים לאחריו מתבססים על מידע מודיעיני חסוי. לאחר עצירתו, מובא החשוד למתקן השהייה שנמצא בכל חטיבה צבאית.

בשלב השני מובא החשוד למתקן חקירות, שם הוא עובר חקירה בעניינו. לאחר החקירה, בשלב השלישי, מובא הנאשם בפני בית הדין שם מקריאה התביעה הצבאית את כתב האישום. לאחר מכן מתנהל משפט שבסופו ניתנים פסק הדין וגזר הדין. במידת הצורך יכולים הצדדים לערער על פסק הדין ואז מתקיים דיון בבית המשפט לערעורים. שלב ההעמדה לדין יכול להימשך עד שנתיים. גזרי הדין הניתנים בבתי המשפט הצבאיים נעים בין חודשי מאסר ספורים למספר מאסרי עולם.²⁴ מחקר זה מתמקד בשלב השלישי בלבד, הוא שלב הדיונים בבית המשפט.

4.4 אוכלוסיית המחקר

כאמור, אוכלוסיית המחקר הורכבה מן המתורגמנים המשרתים בבית המשפט יהודה ומקצינים האחראים עליהם. תשעה מתוך אחד עשר המתורגמנים שרואיינו לצורך המחקר הם ממוצא דרוזי, אחד יהודי יליד סוריה והאחרון יהודי צבר. שני קציני המתורגמנים אותם ראייתי גם כן, אף הם דרוזים במוצאם. תשעת המרואיינים הדרוזים מגיעים מכפרים שונים בצפון הארץ ומשרתים שירות סדיר מלא בצבא ולעיתים גם שירות קבע נוסף. בחירתם לשרת כמתורגמנים בבתי משפט מתבצעת בדרך כלל בעקבות בקשה מפורשת של אותו חייל לשרת ביחידה או בשל חוסר כשירות או חוסר רצון לשרת ביחידה קרבית. שליטתם המלאה בשתי השפות – עברית וערבית – מאפשרת להם לעבוד כמתורגמנים בבתי המשפט.

²⁴ לרשימת דוגמאות לתיקים בולטים שנדונו בבית המשפט יהודה ראה נספח 12 – דוגמאות לתיקי פח"ע.

החיילים הדרוזים מתגייסים לצבא כמיטב המסורת בקהילה הדרוזית, עוברים טירונות ומגיעים ליחידה. לטענתה של הג'אר, היתרון בהעסקתם של הדרוזים בתפקיד זה טמון ראשית בהיותם דו-לשוניים ושנית בעובדה שהגדרתם הלאומית כ- "ערבים שאינם ערבים". הג'אר טוענת כי לצורך תפקידו של המתורגמן בבית המשפט לא מספיקה רק ידיעת השפה הערבית אלא צריך גם להבין את האנשים שעבורם מתרגמים. לפיכך הדרוזים נמצאו מתאימים יותר מחיילים אחרים לתפקיד זה (Hajjar, 2000).

שני החיילים הנוספים המשרתים בבית המשפט יהודה אינם ממוצא דרוזי והם מהווים מקרים חריגים. כפי שצוין, האחד הוא יהודי יליד סוריה, דובר ערבית רהוטה, שעלה ארצה מסוריה בגיל צעיר. בשל עובדה זו, גם העברית שלו היא ברמת שפת אם. החייל השני הוא חייל יהודי צבר דובר עברית, שמאס בעבודות הפקידות שניתנו לו ולימד את עצמו ערבית עד שלבסוף הותר לו להיות מתורגמן.

4.5 בעיות מתודולוגיות

הבעיה המתודולוגית המרכזית במחקר זה נובעת מהיותו של שדה המחקר בסיס צבאי סגור. זה המקום לציין שביצוע המחקר הותנה בקבלת האישורים המתאימים מדובר צה"ל. אישורים אלה התקבלו לפני תחילת המחקר בתאריך 18 בינואר, 2005. יחד עם זאת, למרות קבלת האישורים הנחוצים, הגעתי לבסיס במחנה עופר דרשה תמיד תיאום מראש עם קצין המתורגמנים וקבלת אישור למעבר בשער הבסיס. קביעת התאריכים לביקורי בבית המשפט נתקלה תמיד במגבלות הזמן של המתורגמנים ושל קצין המתורגמנים, למרות שכולם עשו את המאמצים המרביים לאפשר את כניסתי לבית המשפט.

בנוסף, בעת ביצוע הראיונות והשיחות עם המתורגמנים והקצינים, היו תמיד הפרעות שקטעו את רצף השיחה. מבנהו של הבסיס הוא כזה שמכל מקום שומעים את המתרחש בחוץ. בזמן הראיונות לעיתים קרובות נשמעו רעשי העצורים המובלים בחוץ והחיילים המתארגנים לדיונים. בעת שיחותיי עם קצין המתורגמנים, תמיד היו הפרעות רבות בשל היותו עסוק ואחראי על חיילים רבים. קצין המתורגמנים, בתקופת ביקורי במחנה עופר, היה בעל סמכויות נוספות ובהן קצין בטחון שמקבל פניות בנוגע לאנשים שרוצים להיכנס למחנה, וקצין שעוסק בעניינים מנהליים הקשורים בבית המשפט.

לבסוף, הבעיה המתודולוגית האחרונה כרוכה במידת ההשכלה המשפטית שלי ומידת ידיעת השפה הערבית. בשל העובדה שאין בידי השכלה משפטית, היה עלי לעיתים קרובות לשאול שאלות לצורך הבהרת מונחים משפטיים וכללים הקשורים להתנהלות הדיונים המשפטיים. בנוסף, בשל הבנתי המוגבלת את השפה הערבית, לא תמיד ניתן היה לי לעקוב באופן מלא אחר הדברים הנאמרים בערבית או הדברים המתורגמים לערבית במהלך הדיונים ובעת התצפיות. ראוי לציין, כי על אף מגבלות לא קטנות אלה, בעזרתם האדיבה מאוד של חיילי בית המשפט, ניתנה לי בכל זאת האפשרות לבצע את המשימה במסגרת הטובה ביותר האפשרית. ללא שיתוף פעולה מצידם לא היה מחקר זה יכול לצאת אל הפועל. עוד יש לציין, כי הראיונות, השיחות והתצפיות נעשו כולם בתיאום מלא עם המתורגמים ועם האחראים ובהסכמתם המלאה.

4.6 עיבוד הנתונים וניתוח התוצאות

כאמור, במחקר איכותני לא נקבעות מראש קטגוריות הקובעות את אופן איסוף הנתונים ולא מוצעות הנחות מקדימות מראש. איסוף החומר במחקר איכותני הוא תהליך והשערות המחקר והתשובות עליהן מתפתחות עם התקדמותו של תהליך זה. הספרות מתארת את תהליך המחקר האיכותני כתהליך מעגלי שבו תהליכי האיסוף והסקת המסקנות מתקיימים במקביל. במילים אחרות, כפי שטוען גבתון, תהליך הניתוח מתחיל מיד עם תחילת תהליך האיסוף ובעקבות כך מתחיל גם תהליך הגדרת התופעות המרכזיות בחומר המחקר. אחת הבעיות המרכזיות באיסוף החומר במחקר איכותני היא החלטה מתי להפסיק את איסוף החומר. גבתון מוסיף בעניין זה ואומר כי על החוקר להפסיק את האיסוף, בהנחה שאין מגבלות אחרות, כאשר הוא מגיע לרוויה וכאשר הדברים מתחילים לחזור על עצמם (גבתון, 2001).

גלייזר וסטראוס פיתחו את "התיאוריה המעוגנת בשדה" המתייחסת לתיאוריה כתוצר סופי של תהליך המחקר האיכותני (Glaser & Strauss, 1967). שקדי (שקדי, 2003) מציג שיטת ניתוח דומה לזו שמציעים גלייזר וסטראוס וכמו כן, האצ'ינסון שבא אחריהם וניתח את התיאוריה מציג את הדברים באופן דומה (Hutchinson, 1988). יחד עם זאת, האצ'ינסון ושקדי לא מגבילים את התוצר הסופי לתיאוריה. הואיל ומחקר זה לא נועד לפתח מודל מסוים או תיאוריה מסוימת אלא לנתח תופעות ותהליכים, הרי שגישתם של שקדי והאצ'ינסון רלוונטית למחקר זה.

שקדי מציג תהליך ניתוח המורכב מארבעה שלבים שבסופם מושג תיאור (ממוקד ותיאורטי)

של השדה הנחקר. ארבעת השלבים הם:

1. ניתוח ראשוני
2. ניתוח ממפה
3. ניתוח ממוקד
4. ניתוח תיאורטי

סוג המידע שנאסף בתהליך איסוף הנתונים מחולק לשני סוגים: הסוג האחד הוא מקורות מידע ראשוניים והשני הוא מקורות מידע משניים. מקורות מידע הראשוניים מתקבלים ישירות מהנחקר, ואילו מקורות המידע המשניים מתקבלים בדרכים עקיפות, בעיקר מתצפיות על הנחקרים (גבתון, 2003).

שלב הניתוח הראשון מכונה על ידי סטראוס וקורבין "קידוד פתוח" (Strauss & Corbin, 1990). בשלב זה מחלק החוקר את הנתונים לקטגוריות, כשכל קטגוריה מייצגת נושא ונותן שמות לקטגוריות. הם מדמים שלב זה לעבודה עם פאזל שבו נאספים תחילה החלקים עד שלבסוף מתקבלת התמונה הסופית. יש להדגיש כי בשלב זה כל פרשנות וכל חלוקה לקטגוריה היא עדיין זמנית. סטראוס וקורבין מציעים אפשרויות מספר לביצוע השלב הזה ובהן חלוקת הראיונות לשורות או לפסקאות, או התייחסות לריאיון כולו כאל יחידת ניתוח אחת, כל זאת לצורך זיהוי מגמות.

בשלב השני, שלב הניתוח הממפה, המטרה היא ליצור קשר בין הקטגוריות שנוצרו בשלב הראשון. בשלב זה מנתח החוקר את הקטגוריות שנוצרו בשלב הראשון ומנסה למצוא קשרים ביניהן. ההשוואה ומציאת הקשרים בין הקטגוריות מתבצעות ברמות שונות. בשלב השלישי, הניתוח הממוקד, מתחיל החוקר בניסוח תפיסה מחודדת יותר של שדה המחקר בהסתמך על קטגוריה מרכזית אחת או על כמה קטגוריות מרכזיות. בתהליך הזיהוי של הקטגוריה או הקטגוריות המרכזיות מחפש החוקר את מה שמכנה שקדי "הנושא המרכזי". לדבריו של סטראוס, הנושא הזה חייב להיות נושא שנוגע לכמה שיותר קטגוריות, שמופיע במספר רב ככל שניתן של קטגוריות והוא חייב לתרום באופן מובהק להסבר התופעה הנחקרת (שקדי, 2003 ו- Strauss 1987).

בעוד שבשלב השלישי המטרה היא לבנות תיאורים ממוקדים של התופעה הנחקרת, הרי שבשלב הרביעי, המטרה היא לבנות הסברים מושגיים ותיאורטיים לתופעה. התיאוריה המתפתחת בשלב זה מבוססת על דבריהם של הנחקרים, זוהי למעשה "התיאוריה המעוגנת בשדה". התיאוריה מכונה כך בשל הדגש על כך שהיא מבוססת על חומרים שנאספו משדה המחקר. המחקר יכול

להיעצר בשלב זה אך יכול להיעצר גם בשלב השלישי. אין זה הכרחי לדבריו של שקדי לפתח תיאוריה: אפשר להסתפק גם ביצירת תיאור מקיף של השדה הנחקר (שקדי 2003, ו- Strauss & Corbin, 1990).

5. ממצאים

הממצאים של מחקר זה נאספו כאמור, באמצעות ראיונות ותצפיות וניתן לחלקם לשלושה נושאים מרכזיים. הנושא הראשון שעולה מן הממצאים שיוצגו להלן נוגע להכשרה שמקבלים המתורגמנים לפני הגעתם לתפקיד ובמהלכו. הנושא השני העולה מן הממצאים דן בשגרת העבודה בבית המשפט יהודה. הממצאים הנוגעים לנושא זה מתייחסים לאופן התנהלות הדיונים בבית המשפט יהודה ולאופן עבודתם של המתורגמנים. ולבסוף, הנושא השלישי שיוצג מן הממצאים הוא שאלת תפיסת מעמדו של המתורגמן בעיני המתורגמנים והגופים האחרים בבית המשפט והתייחסותם לסוגיות אתיות העולות משאלה זו. כאמור, הממצאים יובאו מתוך אחד עשר הראיונות שבוצעו בעת איסוף החומרים למחקר זה, מתוך השיחות שהתקיימו עם קצין המתורגמנים בבית המשפט יהודה ומתוך התצפיות שנערכו באולמות הדיונים. לאחר הצגת הממצאים יוצג הדיון בהם, תוך התייחסות לספרות הנוגעת לנושא והסקת המסקנות העולות מן המחקר. בשלב ראשון יוצגו הממצאים הראשוניים שעלו מן השיחות עם המרואיינים בעיקר בנוגע לפרטיהם האישיים של המרואיינים. בהמשך, יחולקו כאמור, הממצאים לשלושה נושאים: הכשרה, התנהלות בבית המשפט, הכשרה ושאלות אתיות.

5.1 ממצאים ראשוניים

כפי שצוין בפרק המתודולוגיה, המרואיינים במחקר זה הם מתורגמנים בשירות סדיר וקבע המשרתים בבית המשפט יהודה. כאן המקום לומר, שאותם מתורגמנים באים מרקעים שונים, חלקם ותיקים יותר וחלקם ותיקים פחות בבית המשפט, ולכל אחד רקע והשכלה שונים. כאמור, מתוך אחד עשר המרואיינים המתפקדים כמתורגמנים בבית המשפט יהודה, תשעה ממוצא דרוזי. אותם תשעה חיילים מגיעים מכפרים שונים בארץ ובהם כסרא, ג'וליס, דלית אל-כרמל, עין אל אסד, סניע ובית ג'אן. שני המרואיינים הנוספים שעובדים כמתורגמנים בבית המשפט מהווים מקרים יוצאי דופן. האחד, י', הוא יהודי, עולה מסוריה שדובר ערבית מבית אמו. י' עלה ארצה מסוריה כשהיה בן 7 אך בביתו המשיכו לדבר בשפה הערבית. מקרה מעניין נוסף הוא המקרה של ח' - בחור יהודי מקיבוץ דגניה שעבד בתחילת דרכו בצה"ל כפקיד בבית המשפט. הרקע הקודם היחיד שהיה לח' בלימודי ערבית היה מלימודיו במגמת מזרחנות בבית הספר התיכון. כשמאס בעבודות הפקידות, החל לחזק את הערבית שלו בעצמו עד שהותר לו לעבוד כמתורגמן באולמות הדיונים.

בזמן איסוף החומרים למחקר זה עבדו בבית המשפט יהודה בסך הכול שנים עשר מתורגמנים. יש לציין עם זאת, כי מספר זה איננו קבוע, מספר המתורגמנים משתנה מעת לעת בהתאם למספר המגויסים. רבים מן המתורגמנים העידו כי ישנן תקופות שבהן יש מחסור בכוח אדם לעבודת המתורגמנות. במקרה זה, מחולקת העבודה בין מעט מתורגמנים והעומס רב יותר. שעות הפעילות של אולמות הדיונים הן מתשע בבוקר ועד חמש אחר הצהריים, בין שתיים עשרה לאחת בצהריים יוצאים כולם להפסקה. בסופי השבוע יוצאים המתורגמנים לחופשה בבתיהם, חלקם יוצא ביום רביעי וחוזר במוצאי השבת וחלקם יוצא ביום חמישי וחוזר ביום ראשון. כדי להפגין נוכחות בבית המשפט נשאר מתורגמן אחד לתורנות שבת.

כאמור, כל המתורגמנים באים מרקעים שונים. ניתן אף לומר כי למעשה, רובם לא הגיע לצבא עם רקע קודם בתחום המשפט או השפות. רובם למדו במגמות התמחות שונות בבית הספר התיכון כגון היסטוריה, מכונאות רכב, גיאוגרפיה, אלקטרוניקה וחשבונאות. לכל המתורגמנים יש תעודת בגרות מלאה. המאפיין העיקרי של החיילים הדרוזים הוא שהם באים מרקע מעורב שבו למדו תמיד גם עברית וגם ערבית. בבתיהם של רוב המרואיינים, כך עלה מן השיחות, מדברים עברית וערבית במקביל. הדור המבוגר יותר דבק יותר בשפה הערבית והדור הצעיר יותר מדבר בשפה שהיא תערובת של עברית וערבית. כמיטב המסורת בקרב העדה הדרוזית, מתגייסים הצעירים לשירות בצה"ל. מרבית הדרוזים המתגייסים לצבא מתקבלים לתפקידים בחילות קרביים, אלו שלא מגיעים לחילות הללו, מבחירה או מתוך הכרח, מגיעים ברובם לתפקידי המתורגמנים בבתי המשפט הצבאיים ברחבי הארץ. נשים דרוזיות אינן מתגייסות לצבא ועל כן אין נשים כלל בתפקידי התרגום.

שני מרואיינים נוספים אשר ממצאי השיחות איתם יוצגו כאן הם קציני המתורגמנים בבית המשפט יהודה, גם הם ממוצא דרוזי. קצין בית המשפט הראשי א' מילא תפקיד זה לכל אורכו של תהליך איסוף המידע למחקר, ובדיוק עם תום התהליך השתחרר א' מצה"ל. א' מילא שלושה תפקידים במקביל: קצין ביהמ"ש, מפקד קורס מתורגמנים וקצין אבטחה. א' שירת בצבא כשש שנים. את דרכו החל כמתורגמן בבית המשפט לערעורים. לאחר מכן יצא לקורס קצינים ושב לבסיס במחנה עופר כקצין בית המשפט. א' העיד על עצמו שאין לו הרבה ניסיון בתרגום בכתב (תפקיד שגם אותו ממלאים המתורגמנים במהלך שירותם) אך יש לו ניסיון של חמש שנים בתרגום סימולטאני (בעל פה). יחד עם זאת, טען א' כי לדעתו הדור הצעיר של המתורגמנים שפועלים בבית המשפט טובים ממנו יותר. כ' משרת כקצין מתורגמנים ראשי. גם הוא, כמו א', ממוצא דרוזי ובעל שנות ניסיון רבות כמתורגמן בבתי המשפט הצבאיים. תפקידיו המרכזיים של כ' כוללים את שיבוץ המתורגמנים

לאולמות הדיונים מידי יום ביומו, הכשרתם של מתורגמנים חדשים המגיעים לבית המשפט ופיקוח כללי על תחום התרגום בבית המשפט. שני הקצינים הללו כמובן משרתים בצבא קבע ונמצאים בין חמש לשש שנים בצבא.

המרוויינים האחרים, החיילים המשרתים כמתורגמנים, נמצאים בשלבים שונים של השירות הצבאי שלהם.²⁵ אחד החיילים הוותיקים פחות מבין כולם הוא נ' שבעת הריאיון איתו היה רק חמישה חודשים בצבא. כבר בשלב התחלתי זה של שירותו ידע נ' לומר כי הוא אינו רואה עתיד בתחום התרגום וכי הוא שואף ללמוד להיות רואה חשבון או רופא כשישתחרר מן הצבא. בשלבי ביניים של השירות שלהם נמצאים ר' שמשרת כבר שנה וארבעה חודשים, פ' שמשרת שנה (או "שנה וארבעה ימים" כפי שאמר בריאיון), וחס' שמשרת כבר שנה וחצי. החיילים הוותיקים יותר מבין המתורגמנים הם נע' שבזמן הריאיון כבר היה בצבא קבע ושירת שלוש שנים וחצי בצבא. לקראת סוף תקופת איסוף החומרים למחקר השתחרר נע' מן השירות הצבאי והחל לעבוד כמתורגמן בבית משפט אזרחי בירושלים. כר' גם הוא כבר היה בשירות קבע בעת הריאיון והיה אחרי תקופת שירות של שלוש שנים בצבא. תקופת הקבע של כר' הייתה מיועדת לשלושה חודשים בערך, שבהם במקביל הוא למד למבחן הפסיכומטרי. כר' תכנן בזמן הריאיון לסיים את המבחן הפסיכומטרי, לנסוע לטיול קצר ואז לשוב וללמוד רפואה. כשנשאל מדוע הוא בוחר לעזוב את תחום המשפט והמתורגמות טען כר' ש "אהבתי את המשפט אבל זה יותר מדי משחק". בהסבירו את דבריו אמר כר' שהמשפט הוא כמו משחק: מי שמשחק טוב מנצח ומי שלא, מפסיד. הוא אף טען שיש מקרים שבהם אנשים [עורכי דין] לוקחים תיקים מסוימים רק במטרה להרוויח כסף גם אם הם מנוגדים לעקרונות שלהם. כר' סיכם ואמר שמבחינה כלכלית להיות במעמד עורך דין זה טוב, אך הוא לא היה בוחר בתחום. בשאלה זו, לא התייחס כלל לאפשרות של המשך הקריירה בתחום המתורגמות.

חייל נוסף ששירת בקבע בעת קיום הריאיון הוא אמ' מבית המשפט לערעורים אשר נמצא בתוך בית משפט יהודה. מן השיחה עם אמ' עלה כי הוא עייף ושחוק מביצוע התפקיד. לגבי תוכניותיו לעתיד בחר אמ' שלא לפרט ורק רמז שיש בכוונתו להיכנס לתחום החקירות. במהלך הריאיון כולו היה אמ' שקט, מופנם ולא תרם רבות לשאלות שנשאלו. שני חיילים נוספים ותיקים מעט פחות הם אב' שבעת הריאיון כבר היה שנתיים וחצי בצבא וב' שהיה שנתיים וחודש. אב' אמר באותה העת שאם יציעו לו, יכול להיות שירצה להישאר לתקופה נוספת בשירות קבע בתפקיד מתורגמן. עוד אמר אב',

²⁵ יש לציין כי הממצאים הללו נכונים לתקופת איסוף החומרים שנעה בין מרס, 2005 לדצמבר, 2005. יש להניח כי בעת כתיבת מחקר זה, אוגוסט 2006, המצב שונה מעט וחלק מן המרוויינים לצורך מחקר זה כבר שוחררו ונוספו אחרים.

שכשישתחרר הוא ירצה לחפש עבודה בתחום. הוא למעשה היה היחיד מבין המתורגמנים שרואיינו שאמר מפורשות ש"אם אני אמצא איזשהו מקום שאני יכול לעבוד בו, בית משפט, חברה כלשהי שהיא צריכה מתורגמן לשפות שעבדתי בהם, אני מוכן לעבוד בזה". אם זה לא יצא לפועל אמר, "אלך ללמוד חשבונאות". ב' לעומתו לא התכוון להישאר זמן רב בשירות קבע, אם יוצע לו, משום שרצה להתחיל את לימודיו. כשנשאל מה ירצה ללמוד אמר ששאיפתו היא להפוך למורה לספורט או אולי ללמוד משפטים.

ולבסוף, שני המקרים יוצאי הדופן של מחקר זה, הם כאמור ח' שהשיחה איתו התקיימה בסמוך לשחרורו מהצבא והיה בכוונתו להתנדב לעבודה בקיבוץ, או כפי שאמר "לחלוב פרות ברפת.....צריך לשנות אווירה". י' לעומתו היה בעת קיום הריאיון רק לאחר ארבעה חודשי שירות בצבא, לפיכך לא היה טעם לשאול אותו על תוכניותיו לאחר הצבא.

5.2 הכשרה

5.2.1 רקע קודם

כפי שעלה מסקירת המרואיינים, ניתן לראות כי כל אחד מהם מגיע מרקע שונה ובעל השכלה שונה. מכיוון שלפי כללים אתיים רבים מתחום המתורגמנות בבתי משפט, מצפים מן האנשים שעובדים כמתורגמנים להיות בעלי רקע קודם בסיסי בתחום השפות או המשפט, נבחר נושא זה כאחד מן הנושאים שעליהם דובר בראיונות עם המתורגמנים. השאלה הוצגה בפני המתורגמנים כשאלה ידידותית ללא רמיזה לכך שהניסיון הקודם הוא נחוץ לביצוע תפקידם כראוי, זאת בכדי לקבל את תשובתם הכנה של המרואיינים. ניתן לומר כי הממצאים מראים כי רוב המתורגמנים הגיעו לתחום ללא כל ניסיון מעשי קודם או עיסוק קודם בתחום השפות או המשפט. יחד עם זאת, חלק מן המתורגמנים היו בעלי ניסיון לא מקצועי בתחום משום שבשל היותם דו-לשוניים, נאלצו לעיתים לסייע בסיטואציה שדרשה אדם שיתרגם עבור אדם אחר. חלק מן המתורגמנים גם ציינו כי אומנם אין להם ניסיון מעשי בתחום אך יש להם קרוב משפחה שהיה מתורגמן בצבא או עורך דין ולכן יש להם מידה מסוימת של ידע בתחום.

כך למשל מספר כר.:

ש²⁶: והיה לך רקע קודם לשפות או לתרגום לפני שהגעת לפה? יצא לך אי פעם לעבוד בתור מתורגמן?

כר': אף פעם לא יצא לי לעבוד בתור מתורגמן, אבל אני מילדות חוויתי את הדבר הזה להיות בקרבת אנשים שאתה לא יודע את השפה שלהם, אני הייתי חולה בילדותי, והייתי כל הזמן בבתי חולים וההורים שלי היו איתי כל הזמן אבל לפעמים הייתי צריך להסתדר לבד והייתי קטן, זה היה בגן והייתי צריך לדבר עברית, ואחרי זה בכיתה א' הכפר שלנו שייך למועצה אזורית, זה כפר דרוזי אחד ו-25 מושבים שהם יהודים, וקיבוצים, אז הקייטנה היא משותפת, אז בכיתה א' ב' הייתי הילד היחיד מכל הכפר שהוא בקייטנה הזאת, ולא היה מדריך שהוא דרוזי אז הייתי צריך להשתלב, עם כל החבר'ה שם

ש': אז בעצם מילדות אתה מדבר עברית, ממש את שתי השפות, ובכל זאת יש שפה שאתה מרגיש בה יותר נוח, לדבר לא לתרגם?

כר': לדבר? אם זה ערבית או עברית? או כל שפה אחרת?

ש': לא, לא, ערבית או עברית

כר': את האמת זה לא כזה משנה לי, בשבילי ערבית ועברית אותו דבר ובשבילי אני חושב שאני באותה רמה בהם, אפילו עכשיו אני עושה את הפסיכומטרי בעברית...הנה עכשיו אני... אני הולך כל הזמן עם כרטיסיות כאלה...באמצע הדיונים....

כר' מתאר למעשה סיטואציה שבה נאלץ לחיות דרך קבע תוך שימוש בשתי השפות – עברית וערבית. בעקבות המצב הזה, כשנשאל אם יש לו העדפה לשפה מסוימת או אם הוא מרגיש נוח יותר להתנהל באחת משתי השפות הוא מגיב בשלילה משום שמבחינתו שתי השפות הן שפות אקטיביות. הוא אף מוסיף בהמשך הריאיון כי אהבתו לתחום השפות גם היא שדחפה אותו לכיוון וסייעה לו ללמוד בקלות את מקצוע המתורגמנות.

גם אב' מתאר את אותה סיטואציה שבה בתור ילד קטן נאלץ הוא לשמש כמתורגמן של

המשפחה עבור הוריו המבוגרים שלא ידעו את השפה העברית:

ש': יצא לך לעסוק בתרגום לפני שהגעת לצבא?

אב': אני אגיד לך משהו, ההורים שלי, אבא שלי בן 70 אמא שלי בת 65 עכשיו אצלנו כולם מבינים עברית אבל אלה הזקנים לא למדו עברית, עכשיו אבא שלי פחות מבין עברית, אמא שלי פחות מבינה, מאז כיתה י' עד שהתגייסתי, הייתי לוקח את ההורים שלי לבדיקות, לא יודע לאיזה מוסד, ואלה כולם בעברית, עכשיו אני הייתי עוזר שם, הייתי כאילו צמוד אליהם ש': אז כן יצא לחשוב ככה לגעת בתחום הזה של, להעביר משפה לשפה.

²⁶ קיצור שם החוקרת.

שוב, אין מדובר כאן בניסיון מקצועי בתחום המתורגמנות אך בהחלט ניתן לראות כי החיכוך של אב' וכר' עם נושא הדו-לשוניות עורר אצלם מודעות לנושא. ב' לעומתם מעיד שלא היה לו כלל ניסיון בתחום עד כדי שחשב שלא יוכל להשתלב בעבודת המתורגמנים:

ש': היה לך קודם איזה קשר לשפות? לתרגום?

ב': בכלל לא, ממש ממש לא..... כן, אמרתי אין מצב שאני אכנס לפה, כשבאתי לפה

ש': אה באמת? הרגשת ש.....

ב': אמרתי אין מצב שאני אתרגם, ראיתי את האנשים שמתרגמים פה...ואמרתי אין סיכוי בעולם שאני אכנס אפילו לשנייה.....

חלק מן המתורגמנים האחרים השיבו לשאלת הרקע הקודם תוך התייחסות לקשר של קרוב משפחה לתחום. חלק מן המתורגמנים הגיעו לבית המשפט בעזרתו של אח או דוד שהיה מתורגמן בעצמו ושכנע אותם להצטרף ליחידה. כשנשאלו מתורגמנים אלה על ניסיון קודם, אמרו תמיד שלהם עצמם אין ניסיון אבל הם מכירים את התחום מאותו קרוב משפחה שהיה מספר סיפורים. כך למשל מספר אמ':

ש': יש לך, היה לך איזה קשר קודם, לפני שהתגייסת לצבא, לתרגום ולעיסוק בזה?

אמ': כן הדוד שלי מדריך בקורס מתורגמנים למעלה מחמש שש שנים, אז לפני שהתגייסתי הוא הסביר לי על היחידה הזאת, מה התפקיד בדיוק, ואז ידעתי...הוא בעצם משך אותי [ממלמל]

ש': והתעסקת, יצא לך לפני שהתגייסת לעשות משהו בתרגום?

אמ': בתרגום לא.

חס' לעומת זאת העיד על עצמו אומנם שאין לו ניסיון בתרגום אך הוא למד בבית ספר אורתודוכסי נוצרי שבו שמו דגש על לימודי שפות ובמיוחד על לימודי השפה העברית. לכן, הוא שולט בשתי השפות ברמה גבוהה. למרות זאת, כשנשאל חס' אם היה לו רקע קודם בתחום השיב כי לא היה לו רקע קודם והוא אפילו לא חשב שאי פעם יעסוק בתחום:

ש': והיה לך איזה קשר קודם לתרגום, לשפות? חוץ מזה שאמרת שבבית הספר למדתם

ערבית?

חס': לא, בכלל לא

...

חס': גם לא חשבתי שאהיה מתורגמן.

היו גם מתורגמנים שמהריאיון איתם עלה כי הם מעולם לא ידעו על התחום, לא היה להם רקע קודם כלל בשפות או בתחום המשפטי והם לא חשבו שאי פעם יעסקו במקצוע שכזה. ר' למשל

השיב בשלילה נחרצת לשאלה אם היה לו ניסיון קודם בתחום. הממצאים אם כך מעידים באופן גורף כי המתורגמנים המשרתים בבית המשפט יהודה באים מרקעים שונים ואין להם ניסיון בתחום המתורגמות או בתחום המשפטי.

5.2.2 הכשרה

החיילים המגויסים לשרת כמתורגמנים נלקחים ללא הודעה מוקדמת או קורס קדם צבאי מן הבקו"ם (בסיס קליטה ומיון) ומובאים לבסיסים השונים שבהם ישנם בתי משפט צבאיים. את ההכשרה הראשונית לתפקיד המתורגמן בבית המשפט יהודה מקבלים החיילים בבסיס עצמו בתוך אולמות הדיונים. הכשרה ראשונית זו מורכבת בעיקר משיבה בתוך אולמות הדיונים ורישום של אוצר מילים חדש. הממצאים בנושא זה הראו כי הקושי המרכזי של החיילים שמגיעים לבית המשפט טמון באי היכרות עם אוצר המילים מהתחום המשפטי – תחום שאינו מוכר להם כלל. אי לכך, יושבים המתורגמנים החדשים באולם הדיונים לצידו של מתורגמן ותיק יותר ורושמים מילים חדשות שאותן הם משננים לאחר הדיון.

בתחילת דרכם, משובצים המתורגמנים החדשים לצידם של מתורגמנים ותיקים יותר. ככל שחולף הזמן משוחררים המתורגמנים ומתחילים לעבוד עצמאית באולמות הדיונים. יש לציין כי ההתלמדות אותם עוברים המתורגמנים כוללת לא רק את למידת אוצר המילים המורכב שבו משתמשים באולמות הדיונים, אלא עליהם ללמוד גם את הנהלים של בית המשפט, של הדיונים ושל ההליכים. המתורגמנים בבית המשפט יהודה משמשים לא רק כמתורגמנים בעת הדיון אלא גם כמפקחים על הסדר באולם לפני הדיונים, במהלכם ואחריהם. בנוסף המתורגמנים מתרגמים לעיתים גם מסמכים כתובים כמו כתבי אישום או גזרי דין הדורשים תרגום לאחת מהשפות: עברית או ערבית. במקרים מסוימים, כפי שעולה מן הממצאים, נשלחים המתורגמנים לקורס המכונה "קורס מתורגמנים". בני המזל מבין המתורגמנים, אשר הגיעו לבית המשפט בדיוק עם פתיחתו של קורס כזה, העידו שהדבר עזר להם מאוד והקל על תהליך ההכשרה שלהם. אחרים, שלא הספיקו להיות בקורס המתורגמנים, היו בדרכם להשתתף בקורס מן הסוג הזה ממש בעת קיום הראיונות. כל המתורגמנים שעמדו להשתתף בקורס העידו כי הם שמחים על ההזדמנות להשתתף בו ובטוחים כי הוא יסייע להם לשפר את תפקודם. היו גם אלה מבין המתורגמנים שעלה בגורלם להשתתף בקורס המתורגמנים במהלך השירות שלהם. גם אלה העידו שהקורס היה להם לעזר רב.

כלי נוסף המשמש להכשרת המתורגמנים הוא השתלמויות קצרות המועברות להם במהלך השירות. חלק ניכר מן המתורגמנים שרואינו למחקר זה העידו שבשלב מסוים במהלך שירותם בבית המשפט השתתפו בהשתלמות שאורכה היה בדרך כלל כשלושה ימים, שבה דנו בנושאים הקשורים לעבודתם באולמות הדיונים, פעלו לשיפור אוצר המילים ותרגלו את עבודת התרגום. כ' קצין המתורגמנים העיד כי הוא עצמו הגיע לשירות ביחידה, ורק כעבור שלושה חודשים יצא לקורס מתורגמנים. לדבריו, כל המתורגמנים מוכשרים על ידו בתוך האולמות. המתורגמנים לדבריו, עובדים במקביל על לימוד התרגום הסימולטאני בתוך אולמות הדיונים ועל תרגום מסמכים מחוץ.

חס' למשל, מעיד כך על תחילת דרכו בבית המשפט:

ש': ומה עשו איתך פה בהתחלה, אחרי שהגעת לפה בפעם הראשונה, איזה תהליך עברת איך הגעת למצב שאתה כבר יכול לתרגם באולם?

חס': קודם כל, הייתי נכנס לאולמות, הייתי כל הזמן נשאר באולמות, איך זה מתנהל, או מילים רושם רשמתי מילים ולמדתי אותם ופעם אחת הייתי באולם עם מתורגמן אחד, הוא יצא ואז נשארתי לבד, ואז כל הנושא התחיל, אחרי שבועיים

ש': אז אחרי שבועיים בעצם התחלת לעבוד?

חס': ואז בהתחלה התבלבלתי כאשר הייתי לבד, פחדתי, אבל זה, אחר כך זה נהיה הרגל ש': ועכשיו?

חס': עכשיו זה כבר.....

ש': קלי קלות?

חס': [מהנהן]

ש': עשו לכם איזה מבחנים בתקופה הזאת?

חס': כן היינו בבית משפט סאלם היה שם השתלמות של מתורגמנים ש': מתי זה היה

חס': לפני בערך שמונה חודשים

חס': א. [קצין קורס מתורגמנים] עשה את ההשתלמות ולמדנו הרבה מילים, והביא לנו פסקי דין, כתבי אישום, תרגומים.

ש': וזה עזר?

חס': בטח

חס', שכאמור בזמן הריאיון היה כבר שנה וחצי בצבא, עמד להשתתף בקורס מתורגמנים שעתיד היה להתחיל כחודש לאחר קיום הריאיון. על השתתפותו העתידית בקורס אמר חס':

ש': אתה יוצא לקורס עכשיו גם?

חס':כן

ש': אתה חושב שזה יעזור?

חס': כן כי יביאו מורים אני חושב מחוץ, אזרחיים וזה... זה יעזור

נע' לעומת זאת, מתורגמן ותיק יותר, מעיד על תחילת דרכו ועל השתתפותו בקורס:

נע': 2001 (ש: שהתגייסת) נוב' 2001, עד שהגעתי לבית משפט בית אל, ראיתי שם איך המתורגמנים, אולמות שופטים, ו... בכלל אני בכלל התעסקתי בכתבי אישום, אמרתי מן הסתם אני חדש לא יכניסו אותי ישר לאולם, התחלתי להתעסק ככה בכתבי אישום, לשאול מה זה, ככה מה המילה הזאת, מה זה ככה ו...אט אט התחלתי להיכנס לאולמות להארכות מעצר, שזה אפשר להגיד הכי קל מכל הדיונים, זה להאריך את מעצר...תובע תמיד מבקש אותם דברים סגור מבקש אותם דברים

ש': אז זה חוזר על עצמו כל פעם? פחות או יותר?

נע': פחות או יותר, אלא אם כן יש טיעונים מסוימים אלא אם כן יש מחלוקת מסוימת על איזה פרט מסוים בכתב האישום

ש': אוקיי

נע':עד שהגעתי לקורס מתורגמנים, שהקורס הזה.....

ש': אחרי כמה זמן זה היה בערך? פחות או יותר?

נע': הגעתי, שנייה, הגעתי בינאר לבית אל והקורס עצמו היו את המדריכים, מילואימניקים, וכולם נראה לי מורים מבית ספר...אז הקורס עצמו היה בסוף יולי, כן, בסוף יולי 2002 ש': זאת אומרת שאחרי פחות או יותר (נ: ארבעה חודשים חמישה חודשים), לא אם הגעת בינאר וזה היה ביולי זה יותר, חצי שנה כמעט (נ: חצי שנה פחות או יותר) אוקיי בערך חצי שנה

נע': שהקורס הזה מאוד מאוד עוזר ועזר לי אישית, בהיותי שם למדתי וידעתי מה זה בתי משפט בכלל אחרי שהסבירו לנו, ו...בכלל כאילו, המונחים המשפטיים, כל מיני מושגים שלא עברו עלי בכלל, ו...

ש': אז איך היית מסתדר עד אותו קורס, למרות שבאמת לא תרגמת כל כך הרבה בחצי שנה הזאת אבל אם היה עולה, איזה מונח משפטי שאתה ממש לא...

נע': הייתי... לא, לא שנכנסתי לבד לאולם בהתחלה...היה איתי עוד מתורגמן

ש': אז הייתם עוזרים אחד לשני?

נע': כן הם היו עוזרים לי ומה עוד, שהייתי מנסה לבקש מעורך דין

ש': כן? ככה חופשי אתה אומר לו תשמע...?

נע': לא, לא תשמע כאילו אני בתרגום, פתאום יש איזה מילה שאני לא יודע מה להגיד אז העו"ד עוזר.

ש': הבנתי אוקיי

נע': או שהיו כמה תובעים דרוזים כאן, שגם הם עזרו.

נע' הוא אם כך דוגמה לחייל שגויס והשתתף בקורס תוך פרק זמן לא ארוך מאוד מגיוסו. כמו

אחרים, גם הוא מעיד שהקורס עזר לו מאוד בתהליך ההכשרה. כר' שמספר אף הוא על תהליך

ההתלמדות באולמות הדיונים שבו היה רושם מילים ומשנן אותן, מוסיף ומספר שזכה לעזרתו של אחד השופטים שהיה מסייע לו ללמוד את אוצר המילים והיה דוחף אותו להמשיך וללמוד. כר' מספר שהשופט היה משתמש הרבה במילים נרדפות על מנת ללמד אותו ולהעשיר את אוצר המילים שלו. כך למשל, הוא מספר שלמד את המילים הנרדפות "פחדן" ו "מוג לב". גם כר' השתתף במהלך שירותו בקורס מתורגמנים אך עדותו בעניין זה שונה מעט מזו של נע':

ש': והקורס הזה היה טוב?

כר': היה טוב, אני ת'אמת למשל התרגום של היום יום פה, ואני רושם, ת'אמת עד לפני חצי שנה הייתי רושם מילים, כאילו שעדיין אני לומד, הקורס הוא בא יחד בבום כזה מלמד אותך את כל החומר יאללה לך תצלול, זה בעיה כי אין לך, את יודעת דברים שלא חוזרים עליהם כל יום ומתרגמים אותם באותה סיטואציה לא קל לקלוט אותם כ"כ מהר, אבל הקורס זה עוזר

ש': באיזה שנה עשית את הקורס?

כר': 2002

ש': כן אני יכולה להבין איך כשמעלים את זה כל יום קצת זה יותר קל

כר': כן את משתמשת בזה בצורה יותר טובה

ש': אבל בטוח הקורס עשה משהו

כר': כן עזר, אני לא אומר שלא עזר, חוץ מזה שלומדים, דברים כזה בכללי אפילו קטנים מאוד שאת לא שמה לב

ש': אז, סליחה, זה היה באיזה שלב הקורס, היית כבר ..

כר': זה היה חודש וחצי אחרי שהגעתי ליחידה

ש': אהה, אז זה היה טוב

כר': כן זה היה טוב.

בהקשר זה של רכישת המקצוע היו לכר' כמה הערות והארות מעניינות ביותר בתום שלוש שנות ניסיון בעבודת המתורגמנות. בעניין הקורס למתורגמנים, ציין כר' שלדעתו טוב יותר להשתתף בקורס בשלבים הראשוניים של השירות, לפני תחילת העבודה כמתורגמן:

ש': אתה חושב שזה יותר טוב מאשר בשביל החבר'ה שיוצאים עכשיו...

כר': הכי טוב זה בהתחלה, כי אני למשל, מישהו שהוא פה כבר שנה אין לו מה ללמוד, כי כל הלימוד שלו הוא עשה על חשבון טעויות שהוא עשה באולם...

גם ב', שבעת קיום הריאיון עמד לפני היציאה לקורס מתורגמנים, הסכים שמוטב היה אילו הקורס היה ניתן לפני תחילת העבודה באולמות בית המשפט. על כך אמר:

ב': הקורס? אני מקווה בקורס כאילו לאנשים החדשים, כאילו בקורס הבא, לאנשים החדשים שיעשו להם קורס לפני שיתחילו לתרגם, כי לפעמים את יודעת שנה וחצי בוא נגיד, אבל

לפעמים נתקלתי פה ושם ולא יודע, יש קצת פחד להיכנס וזה... אבל בסוף מסתדר, אבל הוא אומר, עדיף קורס ואח"כ לתרגם באמת באמת עדיף [הפסקה] אני תרגמתי כי היה לי מאוד מאוד רצון ורציתי אבל יש אנשים לא רוצים את יודעת.

ח' שהריאיון איתו התנהל לאחר שכבר השתתף בקורס המתורגמנים, טען שלדעתו צריכים המתורגמנים להיות אנשים שאותרו לפני גיוסם לצה"ל, עברו הכשרה ורק אז התחילו לעבוד. למעשה, אומר ח' בעקיפין כי עצם ידיעת השפה הערבית מבית איננה מספיקה כדי להיות מתורגמן טוב.

ש': הקורס עזר?

ח': זה שאלה מסובכת, הקורס עזר דבר ראשון מבחינה הייתי אומר יבשה, מבחינה שיש לי תעודה ואני מאושר²⁷... עכשיו זה לא שלא תרגמתי לפני זה, תרגמתי לפני זה ורוב המתורגמנים האחרים תירגמו לפני זה, היה מתורגמן אחד שהגיע ישר מהטירונות, אחד, אה... ככה שהקורס עזר יותר שתהיה איזושהי אחידות בפן המקצועי של התרגום אבל מעבר לזה אני לא חושב ש... וברור שהוא שיפר את האוצר מילים שלנו ואת הידע שלנו... אבל לא ברמות שהם משמעותיות

ש': אתה חושב שהיה לו יותר ערך אם הוא היה בתחילת הדרך זאת אומרת אם אנשים היו נופלים כמו אותו בחור שנפל ישר מהטירונות לתוך הקורס?

ח': אני חושב שמתורגמן צריך להיות מאושר, לעשות טירונות ולעשות קורס ישר, כמו הרשמות.²⁸

...

ח': עכשיו גם כל בחור יודע לדבר ערבית, דרוזי, אבל הוא לא שולט במונחים המשפטיים ש': אז אתה חושב שצריך לאתר אנשים עם מיומנויות מסוימות, כמו שנגיד מאתרים אלחוטנים למודיעין?

.....

ח': בדיוק, לדעתי זה גם יכול להיות יהודים בדיוק באותה מידה שזה דרוזים, אין בזה שום...

ש': אז איך אתה מסביר את זה שזה כולם דרוזים? כי זה יוצא איזה ברירת מחדל כזאת? ח': לא כי זה יותר קל, כי קודם כל י. דובר את הערבית שלו מהבית, ולמעשה יצא ככה שאני המתורגמן היחיד שלא מדבר ערבית מהבית וזה דבר שהוא קשה, וזה גם דבר שהוא די קשה לאתר אותו, זה לא שבאתי ואותרתי ואמרו ח. תהיה מתורגמן, אתה מאושר ויש לך יכולת וזה... אף אחד לא אמר לי את זה, זה דבר שבאופן אישי לי הוא בא, אבל אפשר לעשות מאמץ וכמו שמאתרים דוברי ערבית למודיעין אפשר לאתר דוברי ערבית לבתי המשפט זה לא כזאת בעיה

ש': ואתה חושב שהאיכות תעלה אם זה היה ככה?....

²⁷ התעודה אליה מיחס המרואיין היא תעודת "מתורגמן" שמקבלים מהצבא בתום קורס התורגמנים. לא קיים מידע בקשר להמשך תוקפה של תעודה זו מחוץ למסגרת הצבאית.
²⁸ "רשמות" – שהן הקלדניות של בתי המשפט הצבאיים מאותרות לתפקיד ועוברות קורס צבאי המכשיר אותן לעבודה בתחום לפני השתלבותן בבתי המשפט. בקורס זה לומדות הרשמות בעיקר מיומנויות הקלדה מהירה.

ח': כן הרמה תעלה, משתי סיבות, אחת הם יגיעו מוכשרים ושתיים הרמה מתחזקת ככל שמתרגלים לעבודה ומכירים את העבודה, זאת אומרת אני לא ברמה של לפני שנה וחצי אני ב- 200% יותר ואז כשהם יגיעו לשנתיים שלהם בצבא הם יהיו כבר טופ, כמו כן. שהוא פשוט מתורגמן, אין כאילו יש לו ידע עצום...

ח' כאמור, מדבר מנקודת מבטו של יהודי צבר שנכנס לתפקיד המתורגמן אחרי עבודה עצמאית קשה מאוד. נקודת מבט זו היא נקודה מעניינת ושונה מזו של שאר המתורגמנים שכן כפי שאומר ח' בעצמו, הוא אינו דובר ערבית מהבית והיה עליו ללמוד ולהשקיע מאמצים רבים כדי להגיע לרמת ידע שתאפשר לו להיות מתורגמן. ניתן למעשה להסיק מדבריו של ח' שהם כאמור מעט יוצאי דופן מדברי שאר המתורגמנים, שמקצוע המתורגמנות דורש מיומנויות רבות ושלצורך כך מוטב לבחור אנשים מסוימים, בעלי נתונים בסיסיים מתאימים, להכשיר אותם ורק אז לשלב אותם בעבודת המתורגמנות בבית המשפט. בפרק הדיון ניתן יהיה לראות כיצד השקפה זו של ח' עולה בקנה אחד עם הספרות המקצועית של התחום.

א' קצין בית המשפט, הוא האחראי על עריכת תכנית קורס המתורגמנים. בשיחה איתו סיפר א' שכאשר הוא בונה את תכנית הקורס הוא מתייחס לרמת התרגום הנדרשת מן המתורגמנים באולם, בזמן הנתון לו ובכלים שניתנים לו מהמפקדה. בשל היותה של המסגרת צבאית, כמובן ישנן הגבלות על זמן ועל תכני הקורס. לדעתו של א' מהות התרגום הסימולטאני היא מהירות שליפה, אוצר מלים ואלתור. על דברים אלה הוא מבסס למעשה את תכניות הקורס שהוא בונה (לדוגמאות לתכנית קורס ר' נספח 13 - 15).

בשיחה אחרת, בביקור אחר בבית המשפט יהודה, הרחיב הקצין א' את הדיבור על תוכנית הקורס ועל מהותו של כל שיעור המועבר בו. בשיעור המכונה "תרגום סימולטאני" מקריא המדריך טקסט כלשהו לפי בחירתו לתוך מיקרופון, והמתורגמנים מתרגמים את אותו הטקסט בו זמנית תוך שמיעתו באוזניות. יש לציין כי התרגום אינו מוקלט. גם משיחות עם המתורגמנים עצמם עולה כי הם מעולם לא הוקלטו כשהם מתרגמים ומעולם לא שמעו את עצמם. רוב המתורגמנים גם לא הביעו עניין מיוחד בנושא ההקלטה והיו סבורים שאין לנושא זה תרומה גדולה לשיפור מיומנות התרגום. בנוסף לשיעורי התרגום הסימולטאני, תכנית הקורס מכילה גם שיעורי "מונחים משפטיים" שבהם עוברים על המונחים המרכזיים בחוברת. בנוסף ישנם גם שיעורי תרגום בכתב שבהם מקבלים המתורגמנים טקסטים מתחום המשפט הנוגע לעבודתם ומתרגלים את התרגום בכתב בשני כיווני השפה.

המדריכים בקורס המתורגמנים הם אנשי מילואים, מתורגמנים לשעבר של היחידה, ובדרך כלל מורים לדקדוק ערבי ועברי בבתי ספר. חומרי הקורס מתרכזים בעיקר באוצר מילים, התמודדות עם גזרי דין, הוכחות, העשרת השפה וידע כללי. הסתייגותו של א' בנושא זה, היא בכך שלטענתו אוצר מילים נרכש בצורה טובה יותר במהלך העבודה ולא בצורה מרוכזת במהלך הקורס. כמו שאמר ח' בריאיון עמו, גם לקצין בית המשפט א' יש חזון בו יהיה תיאום בין בית המשפט לבסיס הקליטה והמיון, ויהיה ניתן לעשות מבחן רמה לחיילים הדרוזים המגויסים ולבחור את הטובים ביותר לעבודת המתורגמנות ולהכשיר אותם כראוי.

לאחר שהתקיים קורס מתורגמנים במאי 2005, התקיימה פגישה נוספת עם קצין בית המשפט א'. בפגישה זו העלה א' את מסקנותיו מן הקורס. הוא סיפר כי בקורס זה, לראשונה, השתמשו במעבדה לשונית ובמחשבים לצורך הקלטת התרגום הסימולטני וכי המתורגמנים היו שבעי רצון מהתפתחות זו. לדבריו, המתורגמנים היו מופתעים מאוד לשמוע את עצמם ולגלות כמה הם "מפספסים" בעת התרגום. א' סיפר גם שבמהלך הקורס, הועבר שיעור אחד בנושא אתיקה מקצועית, נושא שעליו ידובר בהרחבה בהמשך, ושלמרבה התדהמה גילה כי המתורגמנים אינם בקיאים כלל בנושאי אתיקה מקצועית. א' הביע את רצונו לתת על כך את הדעת בהמשך. מסקנה נוספת שהסיק א' מן הקורס הייתה שנדרש שיפור בלימוד הטכניקה של התרגום הסימולטני בקרב המתורגמנים.

5.3 שגרת בית המשפט

בנושא שגרת העבודה של המתורגמנים בבית המשפט, נשאלו המרואיינים שאלות הנוגעות לאופן התנהלות הדיונים בבית המשפט, להתמודדות שלהם עם מצבים שונים העולים משגרת עבודה זו, ולסוגיות הקשורות לתהליך התרגום עצמו.

5.3.1 הכנה לדיונים

כאשר נשאלו כיצד הם מתכוננים לדיון בבית המשפט, התייחסו רוב המתורגמנים לפן המנהלתי של עבודתם. רובם סיפרו כיצד הם קוראים לשופטים, לסנגורים, לאנשי התביעה ולנאשם, מסדרים את אולם בית המשפט ומשליטים את הסדר הנדרש לתחילת הדיון המשפטי. אחרים טענו שאין הם עושים הכנות מיוחדות ולא הבינו את פשר השאלה. זהו ממצא מעניין, שכן השאלה

התייחסה למעשה להכנה שעושים המתורגמנים לעבודת התרגום שהם עומדים לבצע. כוונת השאלה הייתה לבדוק אם המתורגמנים מעיינים בתיק שבו עומדים לדון, משוחחים עם השופטים או עם משתתפים אחרים בדיון או אם הם מרעננים את זיכרונם ברשימות המילים שעומדות לרשותם.

אף לא אחד מן המתורגמנים השיבו לפן זה של השאלה, כולם כאמור התייחסו ראשית לפן המנהלתי. רק כאשר מוקדה השאלה ונשאלה במתכונת כזאת: "לקראת הדיונים שמתקיימים אתה מתכוון באיזושהי צורה? אתה עובר על מילים? עובר על התיק?", רק אז הבינו המתורגמנים את פשר השאלה והשיבו לעניין זה. תשובתם של רוב המתורגמנים לשאלה זו הייתה שלילית. כמעט כולם סיפרו שבתחילת הדרך היו עוברים על רשימת המילים שברשותם אך היום הם כבר לא עושים כך. לגבי עיון בתיק, השיבו רוב המתורגמנים כי הם אינם מעיינים בתיק הנדון לפני תחילת הדיון.

המעניין בממצא זה הוא שגם המתורגמנים הותיקים פחות העידו על עצמם שרק בתחילת הדרך היו חוזרים על המילים לפני דיון. כך למשל מספר נ' שנמצא רק חצי שנה בתפקיד: "בהתחלה זה היה ככה, הייתי מתרגם והיו כמה מילים שהייתי פותח את הפנקס האישי שיש בו מילים, עכשיו לא". גם אב', אחד מהחיליים הותיקים יותר שבעת הריאיון היה בתפקידו כבר למעלה משנתיים, העיד שהוא אינו רואה צורך להתכונן לדיון לפני תחילת העבודה:

ש': היום כשאתה נכנס לדיונים לתרגם, אתה מתכונן, עובר על המילים או על התיק או משהו?
אב': לא, זה דבר שגרתי אצלי אני יכול בוא נגיד, להיות חודשיים בבית ועכשיו יתקשר יגיד לי יש דיון.... יכול לבוא לשבת על הכסא ולהתחיל לתרגם, כי אני מכיר את כל המילים ש...
ש': וגם אם זה דיון מאוד מורכב?
אב': לא חשוב הוכחות, שמיעת עדים, סיכומים, גזר דין...

י' החייל הסורי במוצאו, נשאל גם הוא לעניין ההכנה לדיונים. על אף ניסיונו המועט בתחום המתורגמנות, העיד גם הוא שאיננו מתכונן לדיון. בתשובתו לשאלה זו התייחס י' לפן הטכני של עבודת המתורגמנות וציין כי: "...מבחינה נפשית צריך להתכונן להוכחות כי זה ממש לשבת, זה נמשך הרבה מאוד זמן וזה יותר קשה...". כאשר אמר "מבחינה נפשית" התכוון י' לעובדה שעליו להיות מוכן לכך שהוא עומד לשבת שעות ארוכות ולתרגם דברים מורכבים יותר. ממצא זה מעניין אף הוא משום שהוא מרמז על כך שעבודת מתורגמנות של שעות רבות דורשת אנרגיה רבה ומאמץ מן המתורגמן. כאשר מוקדה השאלה וי' נשאל אם הוא גם מתכונן על ידי עיון מקדים בתיק השיב: "...לא, לא עוברים על התיק אלא אם כן זה מעניין אותנו...". בהמשך הדיון בשאלה זה פירט י' את כוונת

תשובתו והסביר כי ככל שצוברים ניסיון בתרגום העבודה נעשית שגרתית יותר, או "רגילה" לדבריו ולכן אין צורך להתכונן לדיון משום שהמתורגמנים יודעים כבר למה לצפות. בהקשר זה של התנהלות הדיונים, נשאל כל קצין המתורגמנים כיצד מתנהלת עבודת התרגום בפועל. כל הסביר, וכך גם התברר מן התצפיות באולם הדיונים, כי המתורגמן יושב בשולחן מול הרשמת. המתורגמנים בבית המשפט יהודה עובדים ללא עזרים טכניים – אין ברשותם אוזניות או אמצעי הגברה כלשהם המאפשרים להם לתרגם ישירות לאוזניהם של הנאשמים או השופטים. כאשר נשאל כל כיצד מתבצע הפיקוח על המתורגמנים השיב כי אין פיקוח בפועל מלבד העובדה שהוא מסתובב במהלך היום בין האולמות, אך הוא טען כי הוא סומך על תפקודם של המתורגמנים.

5.3.2 כיוון התרגום

סוגיה נוספת העולה משגרת עבודתם של המתורגמנים בבית המשפט היא עניין השפות המתורגמות. השפות המדוברות באולם בית המשפט יהודה הן כאמור עברית וערבית. ברוב המקרים המתורגמנים נדרשים לתרגם את הדברים מעברית לערבית עבור הנאשם ובני משפחתו (ולעיתים גם עבור סנגור שאינו דובר עברית, אם כי מצב זה נדיר). התרגום מערבית לעברית מתבצע כאשר הנאשם או העדים דוברי עברית וכאשר הסנגור בוחר לומר את דברו בערבית, במקרה זה התרגום הוא עבור השופטים ולצורך רישום בפרוטוקול.²⁹ המתורגמן הנמצא באולם הדיונים נדרש לתרגם בשני הכיוונים, הן מעברית לערבית והן מערבית לעברית.³⁰ עניין זה מעלה את השאלה אם המתורגמנים חשים בטוחים יותר בעבודה באחד משני הכיוונים והאם חשים שיותר נוח להם לעבוד בכיוון מסוים.

הרוב המכריע של המתורגמנים השיב לשאלה זו כי הם מעדיפים לתרגם מעברית לערבית. הנימוקים להעדפה זו היו מגוונים ושונים מאחד לאחד. יחד עם זאת, רוב המתורגמנים הסבירו את העדפתם זו בכך שיותר קל להם לשמוע עברית ולתרגם לערבית משום שאוצר המילים שלהם נשלף מהר יותר בערבית. מצד שני, היו אלה שהציגו את הבעייתיות בנושא זה שעולה כאשר נאמר משהו בעברית שאינו ברור להם.

²⁹ כאן המקום לציין כי הפרוטוקול נכתב תמיד בעברית, אך אם עולה צורך בכך הוא מתורגם לערבית (עבור הסנגור או המשפחות למשל).
³⁰ להתייחסות מפורטת לשיטת התרגום בה פועלים המתורגמנים ראה סעיף 4.3.5.

תשובותיהם של המתורגמנים לשאלה על העדפת כיוון התרגום מתחלקות לשניים. קבוצה אחת של מתורגמנים ובהם אלה המנוסים יותר ואלה המנוסים פחות השיבה כי אין לה העדפה בכיוון התרגום ושני הכיוונים זהים מבחינתם, אך זוהי ללא ספק קבוצת המיעוט. הרוב המכריע של המתורגמנים כאמור העידו שהעדפתם היא לתרגם מעברית לערבית. כר' הסביר היטב את הסיבה להעדפה זו בתשובתו לשאלה כאשר אמר:

כר': כי תשמעי, ערבית, זה יוצא, למשל אנחנו הדרוזים, זה שפת אם, את לא צריכה להתאמץ כדי לפלוט מה שהראש חושב, עכשיו מערבית לעברית את צריכה לשמוע, לקלוט את זה טוב, להבין איך שאת הבנת, ואחרי זה לשדר, זה גם אחרי תקופה מסוימת זה נהיה רגיל, אבל בהתחלה מתורגמן חדש, או משהו כזה זה הרבה הרבה יותר קשה. כר' אם כך, טוען כי ההעדפה לכיוון זה נובעת מהעובדה שקל לו יותר לשדר את התרגום בערבית בשל מהירות שליפה גבוהה יותר. חס' העיד גם הוא על העדפה לכיוון זה אך נימוקו שונה מזה של כר':

חס': אני באופן אישי יותר חזק בערבית,
ש': בערבית?

חס': כן אני מבין הרבה מילים, אז קל לי יותר לתרגם
חס' אם כך מנמק את העדפתו בכך שהוא בקיא בשפה העברית ומבין את כל מה שנאמר. כלומר נימוקו מתבסס על קלות ההבנה של הנאמר במקור לעומת כר' שמתייחס לקלות הפליטה של הדברים בשפת היעד.

נימוק נוסף מעניין להעדפת כיוון תרגום זה הובא על ידי נע', אחד המתורגמנים הותיקים יותר. נע' התייחס בדבריו דווקא למורכבות השפה הערבית וטען שכאשר דברי המקור נאמרים בערבית ספרותית, שהיא שפה גבוהה ומורכבת, קשה יותר להבין את הדברים הנאמרים ולכן קשה יותר לתרגמם לעברית. לצורך המחשת הדברים נתן נע' כדוגמה פסוקים מהקוראן וטען שכאשר למשל, אחד הסנגורים מביא ציטוט כלשהו מהקוראן, הדבר קשה מאוד לתרגום לעברית. לעומת זאת, לדבריו של נע' כאשר כיוון התרגום הוא מעברית לערבית, אין מורכבות כזאת ולטענתו הדברים הנאמרים בעברית מובנים יותר וקל יותר לתרגמם לערבית. גם אב' חיזק את טיעונו זה של נע' כאשר אמר: "כן עדיף כאילו שאני מתרגם מעברית לערבית, כי מערבית לעברית יש לפעמים מילים בספרותית שאני....לפעמים בא עורך דין ומתחיל להוציא מילים, או פסוקים מהקוראן, שזה...".

כ' קצין המתורגמנים העיד גם הוא שקל למתורגמנים יותר לתרגם לשפת האם שלהם שהיא ערבית, אך אמר שהם טובים גם בתרגום לערבית. הוא סיפר שבשלבם הראשונים המתורגמנים

מביעים קצת חוסר בטחון, אך במהלך הזמן הם צוברים בטחון עצמי. כאשר מתאפשר לו, מעדיף כ' לשבץ שני מתורגמנים לאולם אחד כך שיוכלו לעזור אחד לשני. יש לשים לב כאן שאין הכוונה שיעזרו אחד לשני בתרגום, אלא שאחד מתרגם והשני עוסק בעניינים המנהלתיים של האולם.

5.3.3 התמודדות עם מצבי תרגום חריגים

בעת העבודה באולם הדיונים, מתעוררים מצבים שונים שעל המתורגמנים להתמודד עמם. רבים מן המצבים הללו קשורים לתהליך התרגום עצמו. למשל, אם נתקל מתורגמן בדובר שמדבר מהר מאוד, או שהוא מדבר חלש מדי, והוא אינו מסוגל לעמוד בקצב התרגום שלו ולתרגם את הדברים כנדרש, עליו להתמודד עם מצב זה ולפתור אותו. דוגמה נוספת למצב חריג בעת התרגום, עולה כאשר המתורגמן נתקל במילה באחת השפות שהוא איננו מבין ואינו מסוגל לפיכך לתרגם אותה. גם כאן, חייב המתורגמן למצוא פתרון אד-הוק, שהרי נדרש ממנו לתרגם את כל מה שנאמר בצורה מדויקת. המתורגמנים שהתראינו למחקר זה נשאלו על מצבים אלו ועל התמודדותם עמם. בדבר ההתמודדות עם דובר שמדבר מהר מדי, חלש מדי או לא ברור, היו הדעות חלוקות. חלק מן המתרגמים סברו שעליהם להגביר את קצב הדיבור שלהם עצמם כדי להתאימו לזה של הדובר, או להשתדל להעביר את הדברים במיטב יכולתם. אחרים אמרו כי מותר ואף נדרש מהם לבקש מן הדובר להאט את קצב הדיבור או להגביר את קולו ואף כי מותר להם לבקש עזרה מן הנוכחים באולם כאשר הם נתקלים בקושי מן הסוג הזה. פ' למשל טען שאם הוא נתקל במצב מן הסוג הזה, הוא מבקש מהדובר להאט את הקצב או לחזור על דבריו:

ש': אם מישהו מדבר מהר מידי וקצת קשה לך לתרגם אותו, אתה יכול לבקש שידברו יותר לאט?
פ': כמובן כן
ש': זה בסדר?

פ': למשל, אני אומר להם "עוד פעם, תחזור על זה..." , או "קצת יותר לאט"
גם ר' הסכים עם טענה זו ואמר: "כן כן, לא בעיה לפעמים אני מתרגם ואם אני לא מספיק אני אומר לו שיחזור רק על משפט אחרון...". ב' העלה בתשובתו לשאלה זו נקודה נוספת מעניינת שמסייעת להבין כיצד מתמודדים המתורגמנים עם מצבים כאלה. ב' אמר שאין שום מניעה לדרוש מהדובר לדבר לאט יותר, אך יחד עם זאת ציין שכאשר השופט הוא שמדבר, לעיתים קרובות הוא מדבר מהר אך ידוע מה

הוא הולך לומר משום שמדובר בתבניות קבועות של דברים. בשל כך, טוען ב' לא תמיד עולה הצורך לבקש מהשופט להאט את קצב הדיבור.

בתשובתו לשאלה זו העלה גם נע' נקודה חשובה. ראשית, טען נע' כי הוא תמיד מספיק לעקוב אחר הדברים, גם אם הקצב מהיר יותר. שנית, טען שאם אין ברירה הוא יכול לבקש מן הדובר להאט את הקצב. ההסבר שנתן לעניין זה מעניין שכן הוא העלה את הנקודה המדגישה שהתרגום מיועד בעיקר עבור הנאשם וחובתו כמתורגמן היא שהנאשם יבין את הדברים:

ש': אין מצב שמישהו מדבר מהר מדי ואתה לא מספיק?

נע': אני עוקב אחריו

ש': תמיד אתה מספיק?

נע': אני מגביר את הקצב ועוקב אחריו

ש': קרה שהיית צריך לבקש ממישהו, להגיד לו סליחה...אני לא מספיק או משהו כזה, יש מצב כזה?

נע': אולי קרה

ש': וזה בסדר

נע': כן שיאט את הקצב שלו, כאילו מה העיקרון שהנאשם, אני שוב חוזר ואומר, שהנאשם יבין מה שהולך, זה העיקרון בתרגום.

גם בהתייחס להתמודדות עם מצב שבו נתקל המתורגמן במילה שאיננו מסוגל לתרגם היו הדעות חלוקות. חלק מן המתורגמנים סברו כי עליהם לעצור את הדברים ולשאול לפשר אותה מילה שהם אינם יודעים. אחרים סברו שעליהם לעשות פרפרזה של המילה שלא מובנת ולהעביר את הדברים כך שיהיו מובנים.

בהמשך לדבריו טען נע' כי הוא איננו מתעכב ושואל לפירושה של מילה מסוימת, אלא הוא משלב את הדברים בתוך המשפט כולו, ומנסח משפט כך שיצא מובן: "אני משלב את זה בתרגום..... המילה הזו תהיה הכי הכי קרובה כאילו, נגיד שאני לא יודע את הפירוש כאילו, המדויק, של המילה אז אני משלב את זה בתרגום, המילה הכי קרובה נגיד..... זה לפי ניסוח כן...הניסוח יש לו משמעות די גדולה בזה כאילו מן הסתם לתרגם ככה יאללה מה שאומרים זה אף אחד לא יבין...." יחד עם זאת, נע' לא הביע התנגדות לאפשרות לבקש עזרה מאחד מן הנוכחים באולם אם הוא נתקל בבעיה בתרגום מילה מסוימת. אמ' הסכים גם הוא שיש למצוא פתרון "יצירתי" לבעיית התרגום ולהשתמש במילים נרדפות או בניסוחים שיעבירו את המסר. אך יחד עם זאת, הוא התנגד נחרצות לאפשרות בקשת העזרה מן הנוכחים באולם: "ש' יש מצב שאתה מבקש עזרה?...?" אמ': אף פעם לא. ש': למה?. אמ': כי אני מכיר, יודע הכל."

התשובות לשאלה זו העלו שאלה נוספת המתייחסת למידת הפרשנות שמותר למתורגמנים להכניס לדבריהם. רבים מן המתורגמנים טענו שהם מנסחים מחדש את המשפט, תשובה זו עוררה תמיד את השאלה אם בניסוח מחדש הם מכניסים פרשנות משלהם לדברים שנאמרו או שהם בכל זאת מעבירים את הדברים כפי שנאמרו במדויק.

שאלה זו בנוגע לפרשנות לא תמיד הובנה על ידי המתורגמנים. חלקם הבינו את השאלה כאילו ביקשה לשאול אם הם משתמשים במילים נרדפות או בניסוח אחר למילה או משפט שנאמרו. כאשר השאלה הובנה כך השיבו רבים מן המתורגמנים בחיוב שכן, פעמים רבות נדרש מהם למצוא מילה נרדפת או מילה דומה במשמעותה כדי לתרגם את הדברים הנאמרים. אך למעשה, כוונת השאלה הייתה לבדוק אם המתורגמנים מודעים לעובדה שעליהם להעביר את דברי הדובר כפי שהם, או אם יתכן שהמתורגמנים מכניסים לתרגום שלהם את הבנתם הסובייקטיבית לנאמר. כאשר הובהרה השאלה למתורגמנים, השיבו כולם בשלילה נחרצת ובהירור כי הכנסת פרשנות משלהם לדברים אסורה בהחלט.

ח. המתורגמן היהודי הצבר נתן בתשובתו לשאלות אלה דוגמאות רבות מחיי היום יום באולם הדיונים כך שהמחיש את הבעיות ואת ההתמודדות איתן. הריאיון עם ח. התקיים מיד לאחר שתרגם בדיון מורכב שכלל עדות של פסיכיאטר (ראה נספח 5). בעת שביצע את התרגום בדיון זה עלה המונח הפסיכיאטרי "הפרעות אישיותיות", ח. תרגם את המונח לערבית כ "משאקל שחציה" שפירושו, בעיות אישיות, או לעיתים גם השתמש במילה הבודדת "תשאויש" שפירושה "הפרעות". כאשר נשאל ח. לפשר השימוש במונחים הללו ולא במונח רפואי מדויק אמר:

הדבר הראשון זה שלפעמים הדברים צריכים להיאמר ככה שהדברים יהיו מובנים ואז גם אם יש איזושהי הכללה גורפת של הנושא המדובר, ככה לפחות אני רואה את זה בתור מתורגמן.... אז גם אם יש איזושהי הכללה של הנושא המדובר חשוב שהוא יבין את הנושא המדובר, אם אני אומר כאילו שבסה"כ משאקל זה בעיות, אז זה בעיות אישיות- איזה שהם הפרעות אישיות, אם אני אומר איזושהי מילה מסוימת על מנת שהוא יבין, אז אני לא יודע אם תשאויש שחציה, שזה המונח היותר מדויק, הפרעות אישיות, פרופר, אני לא יודע אם כך או כך זה יעזור לו באיזושהו אופן להבין, זה דבר אחד..... אני יכול להגיד שיש מונחים שהמתורגמן לא מתרגם אותם כמות שהם באולם משתי סיבות. אחת זה כי הוא רוצה לשים את הדברים במסגרת מדויקת, מסגרת מובנת כאילו, והסיבה השנייה זה שבשטחים יש איזושהו אופן דיבור מסוים

כדוגמה לאותו "אופן דיבור מסוים" הקיים בשטחים, הביא ח. כדוגמה את המונח "צ'ק מפתוח" (צ'ק פתוח) שהוא המונח המקומי למעצר עד תום ההליכים. מונח הזה משתמשים לדבריו

של ח. גם עצורים וגם סנגורים. דוגמה נוספת שנתן ח. היא המונח – קשירת קשר. מושג זה בערבית מכונה "תעאמור" "הסנגורים והעצורים מכנים את זה "תחטיט" שזה תכנון" אומר ח. ומסביר שתכנון וקשירת קשר זה כמעט אותו דבר משום שמבחינת מהות העבירה, מישהו שקושר קשר להרוג מישהו זה מישהו שגם שמתכנן להרוג מישהו. למעשה ח. טוען כי המטרה היא להעביר את הדברים בדרך המובנת ביותר, גם אם התרגום איננו תרגום מילולי של הדברים. לרוב הספרות המקצועית בתחום חולקת על השקפה זו של ח. ועל כך ידובר בפרק הדין.

5.3.4 התמודדות עם מצבים חריגים באולם הדיונים

מלבד השאלות המורכבות בנושאי תרגום שעולות מעבודתם של המתורגמנים, עולות גם שאלות נוספות בנוגע לתפקודם באולם הדיונים ולהתמודדות עם מצבים מיוחדים הנוצרים באולמות אלה בשל מורכבות ורגישות ההליך. גם כאן, כמו בשאלות אחרות, כאשר נשאלו המתורגמנים כיצד הם מתמודדים עם מקרה זה או אחר באולם הדיונים, הם השיבו תוך התייחסות לעבודתם המנהלתית באולם הכרוכה בשמירה על הסדר וקריאה למשתתפים. מעטים הם המתורגמנים שקישרו את השאלות בתחומים אלה לתהליך התרגום עצמו ולהגדרת תפקידים כמתורגמנים. כאשר זו הייתה תגובתם של מתורגמנים לשאלה, נדרש הסבר נוסף שמבהיר כי הכוונה בשאלה היא להתייחסות לתהליך התרגום עצמו ולא לנושאים המנהלתיים מסביב.

אחת הסוגיות שהועלתה בשאלות בנושא זה היא סוגיית החריגה מסמכות. המתורגמנים נשאלו אם הם נתקלו במצבים שבהם נאלצו לחרוג מתחום סמכותם. לצורך המחשת השאלה ניתנה לדוגמה בקשה חריגה של הנאשם מן המתורגמן. לשאלה זו השיבו כל המתורגמנים כי אם הנאשם מבקש מהם דברים חריגים, שאינם בתחום סמכותם, כמו למשל ללחוץ יד לבני המשפחה שלו או להשיג לו דבר מה, הם מסרבים באופן חד משמעי ומסבירים כי אין זה תחום האחריות שלהם. בעת הצורך, מפנים המתורגמנים את בקשת הנאשם לשופט או לצוות האבטחה שמלווה את הנאשם ואחראי לצרכיו. דוגמה למצב זה עולה מדבריו של י, שמספר:

ש: וקורה לפעמים שהנאשם מבקש ממך משהו שהוא חורג מהסמכות שלך?

י: ברור, כן הרבה, לפעמים מבקשים להעביר משהו, ולקרוא למישהו וזה, ואני אומר להם, או שילחץ יד למשפחה, זה לא התפקיד שלי, אני אומר לו אני מתורגמן יש לך אבטחה כל אחד יש לו את התפקיד פה וזהו, אומר לו לא זהו אין פה מה להתווכח, לא יכול...

סוגיה נוספת בהקשר זה היא סוגיית הניטרליות. בהקשר זה נשאלו המתורגמנים בראיונות

אם הם נתקלים בקשיים בעת עבודת התרגום כאשר מדובר במקרים שמעלים בהם רגשות מסוימים

או בסיטואציה אחרת שמוציאה אותם מריכוז ועלולה לפגום באיכות העבודה שלהם. רגישות התכנים הנידונים באולמות הדיונים בבית המשפט יהודה עשויה להביא להתערבותן של אי אילו רגשות בקרב המשתתפים והצופים בדיון. רגשות אלה יכולים להיות רגשות כעס, עצב, הזדהות או סלידה או כל רגש אחר. כשנשאלו המתורגמנים על נושא זה הביעו רובם את הדעה שעליהם להישאר ניטרליים להמשיך לתרגם גם אם התכנים מעוררים בהם רגשות כלשהם. המחשה טובה לגישה זו של המתורגמנים נמצאה בתשובתו של ר.:

ש: אוקי ואם נניח יש איזה דיון והוא מעורר בך רגשות, אני לא יודעת איזה רגשות אבל נגיד משהו קצת הכעיס אותך, או אתה מרחם על מישהו זה משפיע עליך? או איך אתה מתמודד עם זה?

ר: זה לא משפיע, אבל זה בוא נגיד מבפנים אני אומר למה הוא עשה ככה, או למה הם עושים לו ככה אבל לא מראה לאנשים לאחרים, כאילו זה מבפנים, אני לא מראה להם שאני מרחם או שאני כועס. כאילו אני עושה את העבודה שלי וזהו, לפעמים הם אומרים לי "תעשה ככה בשבילנו..." ולא יודע מה, אני אומר להם זה לא העבודה שלי, העבודה שלי זה לתרגם... גם כר. התייחס בהרחבה לנושא הרגשות באולם הדיונים:

כר: יש תיקים מאוד מרגשים, אני בכיתי מלא באולם

ש: באמת?

כר: כן, כי יש אפילו אם הם מחבלים וזה אבל יש קטעים מרגשים מאוד

ש: אתה חושב שזה... זה קצת בעיה כי אולי בתור מתורגמן אתה לא אמור להראות רגשות, אתה אמור להיות אובייקטיבי לא? (כר: כן) אבל יחד עם זאת אתה בכל זאת בן אדם אז אני שואלת איך אתה מתמודד עם זה?

כר:....בתרגום אני אומר לך, זה עבודה של מצפון.... אין פה משחק, מה שקורה אני מתרגם אפילו אם זה היה הכי קשה בעולם....

ש: אפילו שמדובר פה ב... אין לך איזה קונפליקט עם העובדה הזו שמדובר פה במחבלים? באנשים שעשו דברים מאוד קשים? מצד שני הם בני אדם ובטוח שהמשפחות שלהם מאוד עצובות, זה לא יוצר איזה רגשות מעורבים?

כר: זה כן יוצר, אני בנאדם ש...אה...בואי אני אתחיל מזה, המקום הזה הוא מקום מאוד רגיש, כי זה הטופ של הערבים...המחבלים.... ובתי משפט צבאיים, צריך להיות מאוד זהירים בכל מה שאומרים, לא להתבטא בצורה לא יפה, צריך לדעת איך להתייחס לאנשים, תאמיני לי שרוב הבעיות פה זה רק בגלל שלא מתייחסים, כאילו להתייחס כזה בצורה רגילה והכול נפתר.... אני לא מערב כלום אבל לפני התרגום או אחרי התרגום אני יכול לבוא לשאול אותו מה כמה ילדים יש לך, לדבר עם המשפחה, להראות להם שאני בנאדם... אז אני מנסה כמה שיותר ונענה לבקשותיהם מבקשים ממני כתב אישום אומר להם אין בעיה תחכו לי פה, הולך מצלם מחזיר, דברים כאלה, בקטע הזה אני מאוד מרוצה מעצמי כי אני אוהב לעזור, ממש

לאוכלוסיה הזאת כי הם באים לפה כאילו, הם עיוורים, הם לא יודעים כלום אז אני מסביר להם כזה... אבל רק דבר אחד, שבתרגום כאילו אין רגשות אין כלום.

כר. ממחיש למעשה את המורכבות שבעבודתם של המתורגמנים בבית המשפט יהודה. מצד אחד מדגיש כר. כי הוא אינו מבטא רגשות בעת תהליך התרגום עצמו, משום ששם נגזר עליו להיות ניטרלי. מצד שני, ממחיש כר. את היותו אדם רגיש ושלעיתים המשימה הזו קשה מאוד. לעניין העזרה שבוחר כר. להגיש לנאשם, עניין זה מדגיש את הגבול הדק שעובר בין המטלות השונות של המתורגמנים. בבית המשפט יהודה כאמור, המתורגמנים משמשים גם כסדרנים של אולם הדיונים.³¹ לפיכך, מעבר למשימת התרגום העומדת בפניהם בעת קיום הדיון, עליהם גם לדאוג לשקט ולסדר ולשלומו של הנאשם. הרצון שמבטא כאן כר. לעזור לנאשם בכך שהוא נענה לבקשותיו הבירוקרטיות השונות ממחיש את ההתנגשות שעלולה לחול בין תפקיד המתורגמן לבין תפקיד הסדרן. התייחסות מפורטת לנושא זה תובא, גם היא, בפרק הדיון.

5.3.5 אופן התרגום

כפי שעולה מן הראיונות, הגדרת סוג התרגום שמבצעים המתורגמנים בבית המשפט יהודה שנויה במחלוקת. קציני המתורגמנים מכנים את התרגום המתבצע בעל פה באולם הדיונים, סימולטאני. מהתצפיות שנערכו, נדמה כי התרגום אינו סימולטאני הלכה למעשה אלא מהווה תערובת מסוימת של תרגום סימולטאני ותרגום עוקב. אמנם המתורגמנים בדרך כלל מתרגמים בו זמנית את שנאמר, אך ישנם מקרים רבים שבהם המתורגמן מחכה לסיום המשפט ורק אז מתרגם. במקרה כזה התרגום הוא עוקב, ולא סימולטאני. כך מעיד ח. על התנהלותו באולם: "...שאני מנסה לשים את הדברים במסגרת נורא ברורה כי אם אני אתחיל לשחק עם מה שאומרים באולם כל הזמן לא יצא מזה כלום אז אני מחכה, ורואה במה מדובר ואז מתרגם ברצף..."³¹. כ. קצין המתורגמנים מעיד על סוג נוסף של תרגום שמתקיים לעיתים באולם. כאשר השופט כותב את גזר הדין מחוץ לאולם הדיונים וחוזר ומקריא אותו באולם, אז המתורגמן קורא מן הדף בעברית ומתרגם תוך כדי הקריאה לערבית – סוג תרגום זה מכונה בשפת המקצוע "sight translation". בכל מקרה, המתורגמן אומר את דבריו בקול רם כך שישמע בכל רחבי האולם. הנאשם ממוקם לידו ולכן שומע את דבריו תמיד, המשפחות לעומת זאת צריכות בדרך כלל להתאמץ לשמוע משום שאין אמצעי הגברה. בנוסף עובדים המתורגמנים על תרגום בכתב. המסמכים הדורשים תרגום הם בדרך כלל ההודאות של הנאשמים

³¹ המאבטחים המלווים את הנאשם אל אולם הדיונים אחראים אך ורק על ליווי, הם אינם מתערבים כלל בסדר באולם הדיונים.

שנכתבו בערבית ויש לתרגמם לעברית למען בית המשפט, וגזרי הדין שנכתבים בעברית ויש לתרגמם לערבית לטובת הנאשם. לרוב, הסנגורים הם פלסטינים דוברי ערבית שכותבים את סיכומיהם בערבית – גם אז נדרש תרגום. התרגום בכתב נעשה מחוץ לאולם הדיונים. לרשותם של המתורגמנים עומדים מילונים. למעשה, נושא התרגום בכתב הוא נושא למחקר עצמאי.

5.4 מעמד המתורגמן ושאלות אתיות

אחד הנושאים המרכזיים שנידונו בראיונות עם המתורגמנים הוא הסוגיה האתית שדנה במהות מעמדו של המתורגמן. המתורגמנים נשאלו מגוון שאלות הנוגעות למעמדם, להגדרת תפקידם וסמכויותיהם, ולאופי העבודה שהם עושים. כל אחד מן המתורגמנים נשאל לדעתו בנושאים הללו. חלק הביעו דעות נחרצות ומעניינות יותר וחלק פחות. הסוגיה המרכזית שעלתה בשאלות אלה נוגעת להגדרת מעמדו של המתורגמן. הרושם העולה מן הממצאים הוא, שבשל העובדה שהמתרגמים בבית המשפט יהודה משמשים הן כמתורגמנים והן כסדרנים, מטשטש מעט הגבול בין התפקידים ולפיכך הגדרת התפקיד מעורפלת מעט. כאשר נשאלו המתורגמנים על עניין מעמדו והגדרת גבולות תפקידו של מתורגמן בבית משפט, התייחסו כולם, ללא יוצא מן הכלל, בראש ובראשונה לפן האדמיניסטרטיבי של עבודתם. כולם פה אחד, העידו שעבודתם חשובה מאוד משום שהם ממונים על השמירה על הסדר באולם הדיונים. כך למשל:

נ: אנחנו לא רק מתרגמים, גם אחראים על האולם, למשל האולם הזה אני אחראי עליו, אני מכין אותו, אני קורא לעצורים, לליווי, לשוטרים שיביאו את העצור הזה והזה, לסנגור, לתובע, אם יש משפחות, שומרים, שוטרים צבאיים, אני לא רק...לא רק מתרגמים, גם עובדים, מכינים רצים, בחורף זה הכי קשה, אתה כולך רטוב.

נ. בהתייחסו לשאלה זו על מעמד המתורגמן הציג את הדברים כאילו התרגום היה רק אחד מן המטלות של המתורגמן והדגים את שלל המטלות האחרות שעל סדר יומו. גם ב. דירג את התרגום כאחד מן הדברים השוליים יותר בתפקידו:

ב: אני מרגיש שאני מנהל את האולם כי בלי מתורגמן באולם כאילו רק באולמות...לא יודע איך ינהלו אולם, אנחנו עושים את הכול, אנחנו שמכניסים את המשפחות עצורים, קוראים לשופט, ואנחנו בסוף גם מי שמתרגמים, ובסוף מי שכאילו נותנים את ההחלטות לעצור לליווי הכול...כאילו עבודה של אנשים אחראים חבל על הזמן, זה אחריות...

גם כאשר נשאלו המתורגמנים על מידת החשיבות של תפקידם הדגישו כולם כי תפקידם הוא בעל חשיבות רבה בשל העובדה שהם קובעים את סדר יומו של השופט ודואגים להכנסתם ולהוצאתם של העצורים ושאר משתתפי הדיון. תשובתו של פ. לשאלה זו ממחישה את ההתייחסות לנושא זה:

פ: פה המתורגמן הוא המנהל את היום של השופט, יעני שופט בוא נגיד יש לו עשרה תיקים..אם המתורגמן לא מתקתק הוא מסיים בחמש וחצי, זה הקטע. עכשיו המתורגמן צריך להביא את העורך דין, את העצור המשפחות, לקרוא להם, כל הדברים האלה, אם הוא מתעכב אז כל היום שלו מתעכב.

גם התייחסותם של המתורגמנים לנושא המאמץ הכרוך בעבודתם הייתה בנושא האדמיניסטרטיבי ולא לתהליך התרגום עצמו. ניתן אפילו לומר שחלק מן המתורגמנים העידו שבעת שהם יושבים ומתרגמים הם חשים שהם במנוחה יותר מאשר כשהם מסתובבים ומנהלים את אולם הדיונים.

ח: המתורגמן זה עמוד השדרה של בית המשפט, אם אין מתורגמן, כאשר יש אנשים, כאילו שאין משפט, שאף אחד לא מבין, אני מכין את הכול וזה...זה עבודה לא קלה להתרוצץ לחפש את זה...זה מעייף...

רק לאחר שהובהרה השאלה, והמתורגמנים נתבקשו להתייחס לתהליך התרגום בלבד, רק אז הם התייחסו לתפקידם כמתורגמנים ולמהות עבודה זו. ראוי עוד לציין כי היו מקרים שבהם השאלות לא הובנו בשל חוסר הבנה של מילה מסוימת. כך למשל כאשר נשאל אמ. על מעמדו כמתורגמן חלה אי הבנה בנושא המילה "ניטרלי". אמ. נתבקש לומר אם הוא חושב שבתור מתורגמן הוא ניטרלי או שיש מהות אחרת לעבודתו. גם במקרה זה הבין אמ. את המילה ניטרלי בהתייחסותה לעבודתו בכלל ולא רק לנושא התרגום, והתייחס לשאלה כך:

ש: אתה מרגיש שאתה מתווך בין הצדדים? אתה מרגיש שאתה סתם משהו ניטרלי שמעביר מידע [מגחך ואומר לא מה פתאום], איך אתה...

אמ.: התפקיד של המתורגמן לפי דעתי מה זה תפקיד חשוב, למשל לקרוא לתובע, בשביל להיכנס לאולם, לקרוא לסנגוריה, להכניס את העצורים מהתא...להכניס את המשפחות של העצור, לתאם בין התובע מתי הוא נכנס, למשל יש ארבע תיקים אצלי, מכניס ארבע עצורים, שני תובעים מופיעים צריך לתאם עם התובע השני, צריך, תיק קבוע תשע וחצי העורך דין עדיין לא הגיע אי אפשר לשבת...צריך לעדכן את השופט להגיד לו מה קורה, צריך אני שאקרא לרשמת שתהיה מוכנה באולם, כל מיני, זה תפקיד...לא מרגיש את עצמי ניטרלי בכלל, כל הזמן אני לחוץ...

בהתייחסותם לסוגיות אתיות נצפה הבדל גדול בין המתורגמנים הוותיקים למתורגמנים החדשים יותר. ניתן לומר כי ככל שעלה הוותק של המראויין כך יכול היה לספק התייחסות מעמיקה לנושא. מתורגמנים צעירים יותר הבינו פחות את עומק השאלה ואת חשיבות הנושא גם לאחר

שהובהרה השאלה והתייחסותה לתרגום. מטבע הדברים, ניסיונם של המתורגמנים לאורך השנים מעלה את אותן שאלות ומאלץ אותם להתמודד עמם.

בשיחה עם מתורגמנים וותיקים יותר, לאחר שהובהר כי השאלות בנושא מעמד המתורגמן מתייחסות למקצוע המתורגמות בלבד ולא לעבודה המנהלתית שהם מבצעים באולם הדיונים, עלו השקפות מעניינות לגבי מעמדו ותפקידו של מתורגמן. תשובות המתורגמנים העלו מושגים שונים כמו "מקשר", "צינור" "מתווך" והשקפות שונות לגבי גבולות התפקיד והגדרותיו. כאשר נשאל ר. מהו לדעתו תפקידו כמתורגמן השיב: "אני מקשר בין הצדדים". גם אב. בהתייחסו לנושא זה השתמש במונחים דומים: "לדעתי, המתורגמן הוא המתווך, המקשר, עמוד שידרה של בית המשפט.....עכשיו תשמעי, העצורים לא מבינים עברית פה, עכשיו זכותו של העצור לפי החוק זה שהמשפט יתקיים בשפת אימו....".

התייחסויות מעמיקות יותר לנושא מעמדו של המתורגמן היו בפיהם של המתורגמנים הוותיקים ביותר. ההערות וההארות שהגיעו מפיהם היו עמוקות יותר והעידו על תובנות מעניינות שהתפתחו בקרבם במהלך עבודתם כמתורגמנים. גם בקרב המתורגמנים הוותיקים היה צורך להבהיר את השאלה ואת העובדה שהיא מתייחסת לתרגום בלבד ולא לכל מכלול התפקיד שלהם, אך משהובהרה השאלה, רבים מהם ענו תשובות מעמיקות ומעניינות.

כר., אחד המתורגמנים הוותיקים ביותר שרואיינו למחקר זה, התייחס בתשובתו לשאלה זו לנושא האישיות של המתורגמן והחשיבות שיש לדברים שהוא מתרגם ומעביר:

כר.: התפקיד של המתורגמן הוא תפקיד, תעזבי את הפן השיפוטי, הוא הכי חשוב בעולם, הוא יכול לשבש את הכול אם הוא רוצה, אין פשוט את לא יודעת מה הוא מסוגל לעשות...ולפי דעתי מתורגמן צריכים לעבוד גם על האישיות שלו, מתורגמן שנכנס לאולם צריך להיות בטוח בעצמו במיליון אחוז כי יש פה דיונים ועורכי דין שאם שמים לב לפרט הזה שהמתורגמן חלש קצת והוא לא בטוח בעצמו אז הם פשוט מכניסים לו את המילים לפה, זה מה שקורה כאילו. עורכי דין, את מתרגמת משפט ואז העורך דין אומר לך לא מה פתאום, לא אמר ככה, אמר ככה, אז את צריכה להגיד לו לא, אני מתורגמן...

ש: אז בעצם מה שאתה אומר זה בדיוק זה, שהמתורגמן הוא אומר את הדברים שנאמרו וזהו והוא צריך לעמוד בזה שהוא אומר בדיוק את מה שנאמר?

כר.: זה תפקיד אחראי, תכלעס בית המשפט, המילה שלך זאת היא שקובעת...

ח. השיב ארוכות לשאלה בדבר מעמדו של המתורגמן ואמר: "כמו קשית שאני עכשיו שותה ממנה, כמו צינור שמעביר..."

בשיחות עם המתורגמנים הוותיקים יותר הורחבו השאלות המתייחסות למעמד המתורגמן ולהגדרת גבולות התפקיד בשיחה עמם. כך למשל, נשאל כר. על השילוב בין עבודת התרגום לעבודות המנהלתיות שעליהם לבצע ועל דעתו בנושא:

ש: ומה אתה חושב על זה באמת, בגלל שיש לך יותר ניסיון, על זה שלמתורגמנים פה, אני לא יודעת איך זה במקומות אחרים, יש הרבה אחריות מנהלית... זאת אומרת אתה לא יושב בשקט ומתרגם

כר: תשמעי, תפקיד המתורגמן, אני אמרתי את זה גם לא, העבודה שלנו שוחקת פה, קורעת, אין....

ש: וממה אתה שחוק יותר? מהתרגום או מהמנהלה?

כר: מה ששחוק אותי, מה שמעייף אותי יותר, זה לנהל את העניינים, פשוט מקום מורכב כל כך שזה אין, הכול כל דבר זה, יש לו מורכבות משלו...

ש: אז אתה חושב שאם נגיד היה באולם מתורגמן ועוד חייל שהתפקיד שלו זה לעשות סדר, היית יכול לשבת ולתרגם בראש נקי (כ: זה היה מצויין)...אתה חושב שזה היה מעלה גם את האיכות של התרגום?

כר: זה היה מצויין..

השיחה עם ח. הפליגה למחוזות רחוקים אף יותר והתרחבה עד כדי דיון על הצורך בקיומו של קוד אתי שמגדיר את גבולות תפקידו של המתורגמן ועל כך אמר ח.:

ח: אוקי, אז קוד אתי לא קיים פה, ובקורס מתורגמנים...נתנו לנו איזה שהיא דוגמה שנשיא רוסיה פוטיין היה באיזה שהוא כנס או משהו כזה, והוא פיטר את המתורגמן שלו כי הוא לא תירגם במירכאות את ההבעות פנים....של ה... הוא לא תירגם את הטון שבו הדברים נאמרים. עד כמה שאני התרשמתי ממני ומהמתורגמנים האחרים בביה"מש, יש הבעה לטון שהדברים נאמרים...זה לא דבר שנעשה במודע או שלא במודע זה דבר שהוא בא פשוט...אז ההתרשמות שלי ממני ומרוב המתורגמנים האחרים היא שאין קוד אתי אבל יש שמירה על אמות מידה מסוימות

ש: שהן נובעות מתוך התפקיד?

ח:מתוך התפקיד

ש: שהם דברים שמדברים עליהם במודע או שזה באים ככה ונראה לך שכולם....

ח: זה דברים שהם זורמים ונראה לי שזה משהו כמו הסכם בלתי כתוב כזה, לא יודע נניח קטע שמתווכחים, או שמנסים לקבוע מועד לדיון, ואז בסוף השופט נותן החלטה.. זה אף אחד לא מתרגם "תשמע התאריך הזה לא מתאים לי התאריך הזה לא מתאים לי", מתרגמים תשמע הדיון שלך ברגע שניתן את החלטה, הדיון שלך נקבע בתאריך X או לא יודע...

ח. אמר בדבריו כי הוא לא רואה צורך בקיומו של קוד אתי שינחה את עבודת המתורגמנים

שכן אלה דברים, לדעתו, שאי אפשר להציב במסגרת מוגדרת, כל המתורגמנים פועלים בהתאם

לאמות המוסר שלהם ולכללים המוסכמים על כולם בהסכם שבשתיקה. ניתן לומר באופן גורף, כי כל המתורגמנים הסכימו כי תפקידם נושא אחריות רבה מאוד הן בפן המנהלתי שלו והן מבחינת התרגום.

גם א., קצין בית המשפט, התייחס באחת מן השיחות איתו, לנושא מעמד המתורגמן והגדרות התפקיד. א. אמר בראש ובראשונה כי על המתורגמנים להפריד בין הרגשות לעבודה. בנוסף אמר א. שאם אחד מן המתורגמנים מתנהג שלא כשורה הוא עלול להיות מואשם בביזיון בית המשפט. עניין זה מדגיש את מעמדו של המתורגמן כחלק בלתי נפרד ממערך בית המשפט ואת החשיבות שיש לביצוע תפקיד המתורגמן כראוי. א. אמר גם כי המתורגמנים "עובדים בניטריליות" כאשר הם יושבים בתוך אולם הדיונים ומתרגמים.

פן נוסף בעל חשיבות, שהדגיש א., הוא שאין הוא מתיר למתורגמנים לקצר או לשנות את הדברים שנאמרו. לדבריו על המתורגמנים לתרגם את כל מה שנאמר כפי שנאמר. מדבריהם של המתורגמנים עולה תמונה שונה במעט שכן רבים מהם העידו שהם מתרגמים רק את הדברים הנאמרים לפרוטוקול. כך למשל העיד ח. בשיחה עמו:

...יש דברים שנאמרים לפרוטוקול ואותם חייבים לתרגם כי זה רשמי ויש דברים שלא נאמרים לפרוטוקול ואני מתרגם אותם כי זה מעיד על איזשהו כיוון של הדיון, לדוגמה אם סנגור מבקש לדחות ומפרט כל מיני סיבות שונות ומשונות, ויש דברים שלא נאמרים לפרוטוקול ואני לא מתרגם אותם וזה בגלל שהדברים נאמרים במהירות מאוד מאוד גבוהה ולא במהירות של הכתבה ובגלל שהדברים ככה הם יותר לעיונו של בית המשפט ולא כ"כ ל....

ש: זהו היה נדמה לי שכל האדמיניסטרציה כל ההתכתשויות ביניהם...

ח: אין לי מה לתרגם פה, אין לי מה לתרגם פה

ש:אתה לא חושב שזה.....?

ח: יש פעמים שאני, שאני אומר שהסנגור והתובע ובית המשפט כאילו, מדברים על איזשהו נושא ובזה אני סוגר את הסיפור

ש: זאת אומרת אתה מבהיר לנאשם שיש....

ח: שהם מדברים על משהו ו....

ח. הוסיף והסביר בהקשר זה גם את העובדה שמטרת התרגום שלהם באולם היא בעיקר שהנאשם יבין את ההליך המתקיים נגדו. לכן, לדבריו, חילופי הדברים המנהלתיים בין השופטים לסנגוריה או לתביעה אינם רלוונטיים, וההנחיה היא שאין צורך לתרגמם, אלא אם נאמר משהו בעל חשיבות לנאשם.

רבים מן הממצאים שהועלו בפרק זה נושקים לגישות שונות בספרות המחקר של תחום זה ורבים מהם מנוגדים לספרות. בחינת הדמיון וההבדלים בין הספרות למציאות והקישור בין חומרי הממצאים לבין הספרות יעשה בפרק הדיון.

6. דיון

פרק זה ידון בממצאים שהוצגו בפרק הקודם ובקשר שלהם אל הספרות המקצועית. הממצאים שהוצגו בפרק הקודם משקפים את המציאות המתקיימת בבית המשפט יהודה אשר במחנה עופר כפי שתופסים אותה המתורגמנים וקציני המתורגמנים העובדים בבית המשפט. כפי שעלה בראיונות עם המתורגמנים ועם הקצינים, המציאות המתקיימת בבית המשפט לא תמיד עולה בקנה אחד עם גישות מסוימות במחקר בתחום אך ישנם היבטים שניתן למצוא בהם חפיפה בין צורת העבודה בבית המשפט יהודה לבין הגישות השונות בספרות. הדיון שיובא להלן ינסה לקשור בין הספרות לממצאים של מחקר זה ולדון במשמעות הממצאים ותרומתם למחקר. לצורך כך יובאו דוגמאות מרכזיות מן הספרות שנסקרה בפרק השלישי ותיבחן מידת הרלוונטיות שלהן לממצאים שנאספו בשדה המחקר.

6.1 הכשרה ובקרת איכות

6.1.1 הכשרה

הספרות העוסקת בתחום הכשרת מתורגמנים משקפת הסכמה גורפת עם הסברה שלפיה מתורגמנות בבתי משפט היא מקצוע מורכב שדורש הכשרה ממוקדת וטובה. הטענה הרווחת בספרות בהקשר זה היא כי לא כל אדם שיודע שתי שפות יכול להיות מתורגמן, וודאי לא מתורגמן בבתי משפט. רוב החוקרים מסכימים כי המורכבות הטמונה בעבודת המתורגמן בבית המשפט רבה כל כך עד כי יש צורך בתהליך כלשהו שיכשיר את המתורגמן לעבודה בבית המשפט.

מיקלסון, המובילה את ההשקפה הזו, מביאה במאמרה דוגמאות רבות לתהליכי הכשרה בסיסיים למתורגמנים בבתי משפט, לסדנאות המשך ולתנאים הבסיסיים שצריכים להתקיים על מנת שיוכל אדם לתרגם בבית משפט. אחת הטענות המרכזיות של מיקלסון היא שהמתורגמן צריך לעבור הכשרה יסודית מאוד, לצבור בטחון ורק אז להתחיל את עבודתו באולם הדיונים. להשקפה זו של מיקלסון הצטרפו גם לה-וין, וסקז וגונזלז ורפה אשר טענו בדבריהם כי יש להעמיד תנאים מקדימים להפיכתו של אדם למתורגמן בבית משפט. מיקלסון במאמרה משנת 1991 ובספרה המשותף עם

גונזלז ווסקז הציעה דוגמאות למערכי הדרכה למתורגמנים (Mikkelson & Mikkelson, 1998; Mintz, 1996; Gonzalez, et al. 1991).

מן הממצאים שנאספו לצורך מחקר זה עלה כי בבית המשפט הצבאי יהודה, אשר במחנה עופר, יש מערך הדרכה מוסדר פחות או יותר, המכשיר את המתורגמנים לעבודה באולמות הדיונים. בשלב ראשון, כפי שעולה מעדויותיהם של הקצינים והמתורגמנים, עובר כל חייל לפני כניסתו לתפקיד תקופה של כמה ימי "חפיפה" שבהם הוא יושב לצדו של מתורגמן ותיק יותר ומקשיב לתרגומיו ורושם לעצמו מילים חדשות. כניסתו של המתורגמן החדש לעבודה מתבצעת בשיטת "מן הקל אל הכבד", בתחילת דרכו הוא מתרגם דברים קלים יותר ובפרקי זמן קצרים יותר. לאט לאט ובהדרגה, כאשר הוא צובר בטחון נכנס המתורגמן לשגרת עבודה מלאה. למרות הנאמר כאן, עדויות רבות שעלו מן הראיונות הטילו ספק בעובדה הזו שכן מתורגמנים רבים העידו שנכנסו לשגרת העבודה ללא תקופת הסתגלות.

שלב נוסף במערך ההדרכה של בית המשפט יהודה כולל קורס בן שלושה שבועות שבו משתתפים מתורגמנים בכל הרמות – כאלו שהגיעו זה עתה לבית המשפט וכאלו שכבר עובדים כמתורגמנים מעל לשנה. הקורס כולל מגוון גדול של נושאים ובהם עבודה על מונחים משפטיים, מיומנויות שפה, נושאים תיאורטיים ותרגולים מעשיים. קורס זה ניתן באופן אקראי פעם בכמה שנים, בהתאם לקיומם של תקציבים וכוח אדם. הקורס כולל גם בחנים ובדיקה של מיומנות המתורגמנים, אך מעטים הם המקרים שבהם כשלו בבחנים הללו מוביל לסילוק המתורגמן מתפקידו. ברוב המקרים נועדו הבחנים רק כדי להעריך את ידיעותיהם של המתורגמנים וכדי לוודא שהפיקו את המרב מן הקורס.³²

המאפיין העיקרי, כפי שעולה מן הממצאים בנושא ההדרכה, הוא שמערך ההדרכה אמנם מאורגן אך הוא איננו אחיד לכל המתורגמנים. אמנם כל מתורגמן שנכנס לתפקידו החדש עובר את אותה תקופת "חפיפה" אך לא תמיד נבדקת רמתו שוב לאחר אותה תקופה ולפני הכניסה לעבודה שוטפת באולמות הדיונים. בנוסף, ההשתתפות בקורס המתורגמנים נקבעת בהתאם לזמינותו של הקורס ולא בהתאם לרמת המתורגמנים. במילים אחרות, כפי שעולה מן הראיונות, באותו מחזור קורס יכולים להשתתף מתורגמן בר מזל שהגיע לפני שבוע לבסיס, בדיוק עם פתיחתו של קורס חדש, ולצדו מתורגמן שעובד כבר במשך שנה או יותר באולמות הדיונים.

³² לדוגמאות של מערכי קורס מתורגמנים של בית המשפט יהודה, ראה נספחים 13-15.

מנגנון הכשרה זה הקיים בבית המשפט יהודה איננו תואם את הדרישות המובאות בספרות המקצועית מכמה בחינות. ראשית, הקורס ניתן באופן אקראי למתורגמנים בשלבים שונים של עבודתם. החוקרים מסכימים על כך שההכשרה הבסיסית צריכה להינתן למתורגמן עוד לפני שהוא מתחיל את עבודתו בבית המשפט. הקורס הצבאי במתכונת המודגמת כאן לא ניתן בהכרח בתחילת דרכם של המתורגמנים. בממצאי המחקר הובאו עדויות רבות למקרים שבהם המתורגמנים נשלחו לקורס רק בתום כמה חודשי עבודה כמתורגמנים. עדויותיהם של מתורגמנים שכן זכו להשתתף בקורס בשלבים מוקדמים מאוד של עבודתם בבית המשפט חיזקו את הסברה כי הדבר עוזר מאוד להכשרתם ולעבודתם בהמשך. המתורגמנים הללו העידו שהשתתפות בקורס סיפקה להם מבט ראשוני כולל ורחב על עבודתם ועל הנדרש מהם בטרם הגיעם לאולם הדיונים עצמו. בהקשר זה הסכימו כולם כי הייתה זו הכנה טובה לעבודת המתורגמנות. מעובדה זו ניתן להסיק שבהעדר השתתפות בקורס כזה, טיב עבודתם של המתורגמנים יושפע לרעה.

מעבר לכך, אין במערכת הקורס שיעורים המסבירים למתורגמנים את מהות העבודה בבית המשפט, את תפקידיהם של בעלי המקצוע השונים באולם, את ההליכים המשפטיים כפי שמתקיימים ושיעורים הדנים בצורה מעמיקה בסוגיות של אתיקה מקצועית, מלבד הרצאה בודדת על מערכת המשפט הצבאית. ההנחה בעת עריכת מערכת הקורס, כפי שעולה מדבריו של א', מפקד הקורס, היא שבשל העובדה שרוב המתורגמנים מגיעים לקורס זה לאחר שכבר עבדו תקופה מסוימת באולם הדיונים, הם מכירים את התנהלות הדברים. אותה היכרות של המתורגמנים עם התנהלות בית המשפט נובעת מתקופת החפיפה שבמהלכה צפו במתרחש, מהאינטראקציה עם מתורגמנים אחרים וותיקים יותר ומן העבודה עצמה.

במסקנותיו מן הקורס שהתקיים במקביל לתהליך איסוף הממצאים במאי, 2005 העיד א', מפקד הקורס, על מספר היבטים. ראשית, התייחס מפקד הקורס לכך שכל החניכים הביעו שביעות רצון מן התוכן ומן הקורס כולו. יחד עם זאת, במשוב שנתנו, הם ביקשו שיהיו יותר הרצאות בנושאי משפט כלליים, דבר המחזק את טענת החוקרים כי הכשרתו של מתורגמן בבית משפט צריכה לא רק להתמקד בפן הלשוני אלא גם להקנות לו ידע מתחום המשפט. עוד הסיק מפקד הקורס כי יש לספק למתורגמנים הרצאות נוספות בעניין ניהול זמן ועבודה במצבי הלחץ, המאפיינת מאוד את העבודה בבתי המשפט הצבאיים.

מסקנה נוספת של מפקד הקורס החורגת מהנחות היסוד של הספרות היא שיש לקיים את הקורס הזה רק מספר חודשים לאחר שמתורגמן כבר החל את עבודתו באולם הדיונים. מסקנה זו

בעייתית שכן, כפי שכותבות מיקלסון ומינץ וכותבים גם לה-וין, טרנר ובראון ורפה, יש להכשיר את המתורגמן לעבודה בבית המשפט בטרם יתחיל את עבודתו. לעומת זאת, מסקנה אחרת של מפקד הקורס אשר כן עולה בקנה אחד עם דעת החוקרים היא כי יש לקיים השתלמויות המשך למתורגמנים לצורך מעקב אחר תפקודם ושיפור ביצועיהם. מסקנה זו מתאימה מאוד להצעתם של כותבים שונים שלפיה יש לקיים סדנאות המשך (Mikkelson & Mintz, 1996; Turner & Brown, 1995;) (LaVigne, 2003; Repa, 1991).

6.1.2 רקע קודם ותנאים מקדימים

עניין נוסף הקשור להכשרת מתורגמנים שעלה הן בסקירת הספרות והן באיסוף הממצאים הוא נושא הרקע הקודם שממנו מגיעים המתורגמנים. מיקלסון, לה וין, גונזלז ואף כותבים אחרים שנגעו בתחום זה מסכימים כולם כאמור, כי אדם הרוצה לעבוד כמתורגמן בבתי משפט צריך להיות בעל רקע קודם בתחום השפות או בתחום המשפטים ואף מוטב שיהיה לו רקע בשניהם. ההסכמה הכוללת בין החוקרים היא על מורכבותה של עבודה זו ואי לכך על הצורך שיהיה המתורגמן בקיא בהליכי המשפט ובעבודת המתורגמנות (Mikkelson, 1998; Gonzalez et al., 1991; LaVigne,) (2003).

מן הראינות עם המתורגמנים בבית המשפט יהודה עלה כי לאף אחד מהם לא היה רקע קודם בתחום המתורגמנות או בתחום המשפט. עם זאת, בהיותם דרוזים, חיו רוב המתורגמנים במציאות דו לשונית במהלך כל ימי חייהם ונתקלו במצבים שבהם נדרשו, עוד זמן רב לפני שהיו למתורגמנים בצבא, לעזור בתיווך בין לשונות. תיווך זה נעשה בעיקר בין הדור הוותיק יותר של הוריהם אשר לא דוברים עברית לבין השירותים השונים המסופקים בעברית בלבד.

בשל המציאות המורכבת שבה חיים המתורגמנים הדרוזים³³, שליטתם בעברית ובערבית היא כמעט מוחלטת. חוקרי התחום טוענים אמנם כי אין זה מספיק שמתורגמן ידע שתי לשונות, אלא עליו גם להיות בקיא בתחום המשפט, אך הממצאים שנאספו למחקר זה מעידים אחרת. רוב המתורגמנים לא מצאו פגם בהיעדר ידע קודם בנושא המשפט מבחינתם. רובם טענו כי המידע שהם רוכשים במהלך עבודתם מלמד אותם רבות ומספיק להם כדי להבין את המקצוע. ממצאים אלה

³³ מקרים שונים ויוצאי דופן בהקשר זה הם המקרים של ח. המתורגמן היהודי הצבר ושל י. עולה חדש מסוריה.

סותרים את טענתם של מיקלסון ומינץ ורפה כי דרוש ידע קודם ומעלים את האפשרות כי את הידע הזה ניתן לרכוש במהלך העבודה (Mikkelsen & Mintz, 1996; Repa 1991).

סוגיה נוספת העולה מן הספרות היא סוגיית התנאים המקדימים לקבלתו של מתורגמן לעבודה בבית המשפט. בספרן המשותף משנת 1991, טוענות גונזלז ואחרות כי בשלב ראשון יש לבחון ולהעריך את יכולתו של המתורגמן ורק אז לקבוע אם הוא בכלל מתאים או מוכשר לעבודה מן הסוג הזה. טענה זאת עולה שוב, בשל העובדה כי לטענתן יתכן שאדם שולט בשתי שפות אך אין לו היכולות הנדרשות לביצוע משימת התרגום. מן הממצאים שעלו משיחות עם קצין המתורגמנים א. עלה כי גם הוא מסכים עם השקפה זו שלפיה עדיף לבחון את כישוריהם של המתורגמנים לפני הגיעם לבתי המשפט. התמונה האידיאלית שצייר הקצין היא מצב שבו החיילים "מאותרים" על ידי הצבא לפני גיוסם, עוברים בחינת כניסה, ממוינים לפי הכישורים, עוברים הכשרה מסודרת ובחינה סופית ורק אז מתקבלים לעבודת המתורגמנות בבתי משפט. מודל זה של איתור קיים במסגרות רבות אחרות בצבא כמו למשל בחיל המודיעין, שם מאותרים אנשים בשל כישורים מסוימים, עוברים הכשרה מקצועית ורק אז מתחילים את עבודתם. אך שוב, כמו בעניין קורס ההכשרה, גם כאן, המציאות היא אחרת. בשל מגבלות תקציביות או אחרות, אשר אין בידינו לדעת אותם, נבחרים המתורגמנים באקראי בעיקר בשל דו לשוניותם ופחות בגלל כישורים אחרים.

6.1.3 סדנאות והשתלמויות המשך

סדנאות והשתלמויות המשך הן כלי חיוני, לדעת החוקרים, להמשך הכשרתם של מתורגמנים בבתי משפט. גם בנושא זה כותבות מיקלסון ומינץ (Mikkelsen & Mintz, 1996) כי ההכשרה הבסיסית איננה מספיקה ויש להמשיך ולספק סדנאות העשרה למתורגמנים במטרה להעשיר ולהעמיק את הידע המקצועי שלהם. בתחום זה העלו הממצאים חפיפה בין הנאמר בספרות לבין הנעשה הלכה למעשה. קצין התרגום א. שהיה האחראי על תחום ההדרכה בבית המשפט יהודה בעת איסוף החומרים העיד שאחת לכמה זמן הוא מכין למתורגמנים השתלמויות שנמשכות בדרך כלל יומיים או שלושה, בתקופות שבהן בית משפט נמצא בפגרה. בהשתלמויות אלה, לדבריו, עוסקים בהעשרת אוצר המילים, הרצאות חיצוניות הקשורות לתחום המשפט אך לא בהכרח נוגעות לעבודתם השוטפת של המתורגמנים ותרגול תרגום בכתב ובעל פה.

6.1.4 בקרת איכות

סוגיית הפיקוח על איכות התרגום עולה גם היא מן הספרות הכתובה. לדבריהן של לה-וין ושל מוריס, יש צורך במעקב אחר ביצועיו של המתורגמן כדי לוודא כי איכות עבודתו נשמרת. לה וין מציעה פתרון אחד לביצוע הפיקוח הכולל הנחת מצלמת וידאו באולם בית המשפט כדי לעקוב אחר עבודת המתורגמן. מובן כי במסגרת בתי משפט לא תמיד אפשרי הדבר ועל אחת כמה וכמה במסגרת של בתי משפט צבאיים. לכן פתרון זה לא בא בחשבון בבית המשפט יהודה (Morris, 1989; LaVigne, 2003).

מוריס מעלה בהקשר זה סוגיה נוספת. היא טוענת כי מעקב באמצעות הפרוטוקול איננו מספיק משום שהפרוטוקול נכתב רק בשפה אחת. ואכן, בבית המשפט יהודה נכתב הפרוטוקול תמיד בשפה העברית, דבר המקשה על מעקב אחר הדברים אם נאמרו במקור בערבית. מובן אם כך, כי לא ניתן להסתמך על הפרוטוקול כאמצעי בקרה על המתורגמנים.

איך אם כן, מתבצע בכל זאת הפיקוח על המתורגמנים בבית המשפט יהודה? כפי שעולה מן הממצאים עיקר הפיקוח נעשה על ידי קצין המתורגמנים הבכיר כ., אשר עורך תצפיות על המתורגמנים במהלך הדיונים. אמצעי פיקוח נוסף הוא מבחנים קטנים הניתנים למתורגמנים בסופו של כל קורס או של השתלמות האומדים את הישגיהם של המתורגמנים.³⁴ רוב גדול של המתורגמנים העידו כי מעולם לא שמעו את עצמם מתרגמים ומעולם לא הוקלטו, אף על פי שזהו כלי בקרה מקובל, אך כנראה שהוא איננו בשימוש בבתי משפט צבאיים.³⁵

מן התצפיות שבוצעו באולמות הדיונים בבית המשפט יהודה עולה כי ישנו אמצעי פיקוח עקיף על המתורגמנים. בעת הדיון עצמו, עוקב השופט אחר כתיבת הפרוטוקול על צג המחשב הנמצא מולו. במודע או שלא במודע, דואג לעיתים השופט להבהיר דברים שאינם ברורים בין אם נאמרו בצורה לא ברורה ובין אם תורגמו בצורה לא ברורה. מצב זה הוא מצב שגרתי באולם הדיונים ומהווה למעשה אמצעי בקרת איכות עקיף.

³⁴ במשפטי נירנברג למשל התבצע פיקוח הדוק מאוד על המתורגמנים. היה אדם שהאזין בקפידה למתורגמנים בתאים השונים ואם זיהה מצוקה מסוימת, הוחלף המתורגמן. שם כאמור, היו אביזרים טכניים מפותחים ומערך המשפטים היה מצומצם ולא כלל דיונים רבים שמתקיימים במקביל, כמו בבית המשפט יהודה.
³⁵ עובדה זו הייתה נכונה עד להשתתפותם של המתורגמנים בקורס שהתקיים במאי, 2005 (לאחר איסוף החומרים). בקורס זה נעשה לראשונה ניסיון לתרגל את התרגום במעבדה לשונית המאפשרת למתורגמנים לשמוע את עצמם באמצעות הקלטה. בשיחות אגב שנערכו לאחר הקורס, הדעות היו חיוביות מאוד לגבי ניסיון זה.

6.2 שיטת התרגום

6.2.1 שיטת התרגום

בהתייחסות לתרגום בעל פה מגדירה הספרות בעיקר שני סוגי תרגום – תרגום עוקב ותרגום סימולטאני. התרגום הסימולטאני כאמור, כשמו כן הוא, תרגום אשר נעשה בה בעת שהדובר מוסר את דבריו. תרגום עוקב לעומת זאת הוא תרגום שנמסר במקטעים שאורכם משתנה ונמסרים רק לאחר שהדובר מסר את דבריו. במאמרו על מתורגמנים בקנדה מתייחס רפה לסוגיית שיטת התרגום. לדידו, התרגום הנעשה בבית המשפט הוא הכלאה בין תרגום סימולטאני לתרגום עוקב שכן בחלק מן הזמן המתורגמן מתרגם בעת אמירת הדברים ולעיתים נדרש ממנו להגיד משהו שאמר השופט או להבהיר מילה מסוימת ואז מדובר בתרגום עוקב. רפה מדגיש כי המורכבות של המתורגמות בבית המשפט היא שמביאה לכך שמשתלבות שתי שיטות התרגום הללו (Repa, 1991).

בשל מבנה אולם הדיונים, ובשל מורכבותם של הדיונים, התרגום בבתי משפט מתבצע ברוב המקרים ללא עזרים טכניים. בניגוד למתורגמני כנסים היושבים בתוך תא מבודד ונעזרים באוזניות ובמיקרופון להעברת התרגום, בבית המשפט יושב המתורגמן בתוך אולם הדיונים ומתרגם בקול רם. כך למשל עולה מן הדוגמאות שמביאות גונזלז ואחרות בספרן, למערכי אולמות דיונים³⁶ המתורגמן יושב בתוך אולם הדיונים ומחליף את מיקומו בהתאם לאדם הנזקק לתרגום (Gonzalez, et al. 1991).

הממצאים אשר עלו בנושא זה מן הראיונות בבית המשפט יהודה מחזקים את הטענה של רפה שלפיה תרגום בבתי משפט הוא הכלאה של תרגום סימולטאני ותרגום עוקב. מן התצפיות השונות שנערכו באולם הדיונים עלה כי לעיתים מדבר המתורגמן בו זמנית עם הדובר ולעיתים, בעיקר כאשר הדובר הוא השופט, מחכה המתורגמן לסיומו של משפט ורק אז מעביר את התרגום. הסיבה לכך היא אכן כמו שטוען רפה, מורכבות הדיונים.

גם מבנה אולמות הדיונים בבית המשפט יהודה הוא כזה שהמתורגמן יושב בתוך האולם ומתרגם בקול רם כדי לאפשר גם לבני משפחות הנאשמים לשמוע את דבריו.³⁷ אך במקרה זה, לעומת הדוגמאות שהביאו גונזלז ואחרות מיקומו של המתורגמן קבוע ואין הוא עובר מקום. גודלם

³⁶ ראה נספח 16.

³⁷ ראה שרטוט בעמוד 45.

הקטן של אולמות הדיונים מאפשר לקהל, למשפחות וכל הנוכחים בו לשמוע את דבריו של המתורגמן אם הוא מדבר בקול רם מספיק. אם המתורגמן מדבר בקול חלוש מדי, עלולה להיווצר בעיה בשמיעת דבריו.

כאשר נשאלו המרואיינים אודות סוגית התרגום בשני הכיוונים, הסכימו רובם כאמור, כי למרות שהם צריכים לעבוד בשני הכיוונים הם מעדיפים לתרגם מעברית לערבית (שפת אמם). גישתם זו תואמת את הגישה שרווחה בחלקה המערבי של אירופה, לפני נפילת מסך הברזל שלפיה הפקת התרגום היא שחשובה ולכן הם מעדיפים לתרגם לשפת אמם. רבים מהם גם נימקו את העדפתם זו בכך שקל להם יותר לתרגם לערבית משום שהם שולטים בה יותר ואוצר המילים שלהם נשלף במהירות רבה יותר בשפה זו. אך היו גם כאלה שנימקו את העדפתם זו בעובדה שקל להם יותר להבין את העברית משום שאין היא מורכבת, לדעתם, כמו הערבית הספרותית למשל.

6.3 מעמד המתורגמן

מרבית החוקרים בתחום המתורגמנות בבתי משפט מסכימים כי המתורגמן בעת עבודתו בבית המשפט נמצא בתוך סיטואציה משפטית-לשונית מורכבת מאוד, אשר מכתובה את אופן עבודתו ואת מעמדו. למעשה, אומרים החוקרים, נמצא המתורגמן בתוך אינטראקציה בין שני גורמים אשר אינם מבינים זה את שפתו של זה ותפקידו לקשר ביניהם. מצב זה הוא שמכתיב את פעולותיו של המתורגמן. מעבר לאינטראקציה הבין-אישית הזו, ישנם גורמים נוספים אשר משפיעים, לטענת החוקרים, על מעמדו של המתורגמן. בין הגורמים הללו מצויים השפות המדוברות המשפיעות על הזדהותו של המתורגמן עם אחד הצדדים, היותו של המתורגמן מתווך בין שני לקוחות הזקוקים לשירותיו והקונפליקט שבו מצוי המתורגמן באשר למידת הבולטות הראויה שלו ושל תפקידו (Berk-Seligson, 1990; Anderson, 1976; Wadenjö, 1993).

השפעות אלה, כאמור, נבחנו בראיונות עם המתורגמנים בבית המשפט יהודה. גם כאן, נמצא כי זהו נושא מורכב מאוד. בשל העובדה שהמתורגמנים בבית המשפט יהודה ממלאים גם תפקידים אדמיניסטרטיביים באולם הדיונים, היטשטש מעט הגבול בין עבודת המתורגמנות לעבודה זו וכך גם היטשטשו תשובותיהם של המתורגמנים לשאלות שנגעו לנושא זה. ניתן היה להבחין בכך שכאשר נשאלו המתורגמנים על מעמדם בבית המשפט, השיבו תמיד לעניין העבודה האדמיניסטרטיבית שהם עושים וחשיבותה. ברוב המקרים, לא קישרו המתורגמנים בין עבודת

המתורגמנות לשאלת המעמד. המתורגמנים חזרו ואמרו כי עבודתם חשובה מאוד משום שהם מנהלים את אולם הדיונים ודואגים לסדר, איש מהם לא התייחס למתורגמנות כאל אחת מן המשימות המרכזיות של עבודתו. עניין זה קשור גם לשאלות אתיות רבות העולות בעבודת המתורגמן בבית המשפט שעליהן יורחב בסעיף הבא.

אך למרות תשובות אלה של המרואיינים ניתן להסיק מן התצפיות והראיונות כי המערך שבו פועלים מתורגמנים אלה משפיע מאוד על אופן עבודתם ואופן תפיסתם את התפקיד, גם אם לא ציינו זאת. ראשית, העובדה שמדובר במערכת משפט צבאית, עם כללים נוקשים וברורים, מכתובה כמובן את אופן העבודה של המתורגמן. שנית, הסיטואציה הבין-אישית שבה עובדים המתורגמנים קשה מאוד. למעשה, המתורגמנים מהווים גורם מקשר בין הצבא לבין הנאשמים. לעיתים קרובות, כאשר מדובר במשפטיהם של מחבלים שביצעו מעשים חמורים עומדים המתורגמנים במצבים שבהם תוכן הדיונים הוא תוכן קשה מאוד. יהיה סביר מאוד להניח, כי גורמים סביבתיים אלה משפיעים על המתורגמנים ועל מעמדם.

כך למשל, כאשר נשאלו המתורגמנים על רגשות שהם חשים בעת הישיבה באולם הדיונים, השיבו רובם כי בשל היותה של המסגרת רשמית ורצינית אסור להם להביע רגשות. אך יחד עם זאת, חלקם סיפרו כי לעיתים הדיונים סובבים סביב נושאים קשים מאוד מבחינה רגשית-פסיכולוגית ומעוררים את רגשותיהם. מצבים אלה מקשים על עבודתם בעיקר מבחינה נפשית ומבחינת היכולת להישאר ניטרליים.

מתורגמנים וותיקים יותר ומנוסים יותר כן התייחסו בצורה נרחבת לשאלת מעמד המתורגמן והפגינו הבנה מעמיקה של חשיבות התפקיד והמעמד. כר. למשל, ידע לומר כי עבודתו של המתורגמן חשובה כל כך משום שבידיו הכלים לשבש את הנאמר באולם הדיונים. בגלל מורכבות הסיטואציה אמר, המתורגמן חייב להיות בטוח בעצמו ולהבין את מהות עבודתו כדי שיעביר את הדברים כראוי. אמירות אלה בהחלט מחזקות את טענת החוקרים שהובאו לעיל, כי מדובר בסיטואציה משפטית-אישית מורכבת ומורכבות זאת היא שמכתיבה את מעמדו ואת עמדתו של המתורגמן.

ספרות המחקר מציעה מודלים שונים להגדרת מעמדו של המתורגמן בבית המשפט. לפי המודל של טרנר ובראון (Turner & Brown, 1995) – "מודל העוזר" – המתורגמן מסייע בדברים אחרים מעבר למתורגמנות. עזרה זו יכולה להתבטא בהסבר קצר על ההליך המשפטי, בהדרכה כיצד להתמצא בבית המשפט, הבהרה לגבי תפקידיהם של אנשים שונים בבית המשפט ואף עזרה לשונית מעבר לתרגום עצמו כמו הסבר רחב יותר על מושג כלשהו. מצב כזה מרחיק את המתורגמן מעמדה

ניטרלית ונותן בידיו אחריות רבה. נראה כי מודל זה רלוונטי במידה רבה לממצאים שנאספו בבית המשפט יהודה שכן כאמור, המתורגמנים שם הם גם הסדרנים ומנהלי אולם הדיונים. תפקידם המסועף של המתורגמנים בבית המשפט יהודה בהחלט מקרב אותם ל"מודל העוזר", שכן עליהם לדאוג לדברים רבים מעבר לעבודת המתורגמנות עצמה.

את הבעייתיות במצב זה מציעים טרנר ובראון לפתור על ידי הגדרה מראש של מידת מעורבותו של המתורגמן. מממצאי המחקר עולה כי הגדרת מידת מעורבותם של המתורגמנים בבית המשפט יהודה נובעת מן הכללים שעל פיהם הם פועלים. למשל, ידוע למתורגמנים כי אסור להם לסייע לנאשם בדברים שהם מעבר לתרגום, לצורך כך קיימים שוטרי הליווי שלהם. כאן למעשה נגמרת התערבותו של המתורגמן, וזאת למרות שבהגדרת תפקידם נדרשים המתורגמנים להיות סדרנים באולם ולקרוא לנאשמים ולשופטים עם תחילת הדיון, לשמור על הסדר באולם ולדאוג שהנאשם מבין את כל מה שנאמר לו.

מודל נוסף שהובא בסקירת הספרות הוא "מודל הצינור", שבעיקרו אומר כי המתורגמן הוא צינור שמעביר את הדברים הנאמרים מאדם אחד לשני ללא כל התערבות או תרומה מעבר לרמה הלשונית. יש שטוענים (Roy, 1993) כי פיתוחו של מודל זה נעשה כדי להפחית את מידת מעורבותו של המתורגמן ולקרב אותו לעמדה ניטרלית יותר. זהו למעשה המודל הקלאסי, השואף להביא לתרגום מדויק של הדברים משפה אחת לשפה שנייה ללא כל הפרעה או מעורבות. מודל זה גם שואף להתעלמות מרבית מנוכחותו של המתורגמן באולם.

אחד המתורגמנים, בהשיבו על שאלה בנושא, השתמש במונח "קשית". ניתן לראות מתשובתו זו שהוא בהחלט עשה את הקישור בין עבודתו לבין הצורך בניטרליות בעבודה זו. מתורגמנים אחרים השתמשו במונחים אחרים כמו "מקשר", "מתווך" (במובן של אדם המקשר בין צד אחד לצד השני) בהתייחסם לשאלת מעמדם³⁸ כמתורגמנים. למעשה ניתן לומר, כי מבלי שהם מודעים לכך, מבינים המתורגמנים בבית המשפט יהודה כי תפקידם דורש שיעבירו את הדברים הנאמרים ללא כחל וסרק. אך הספרות, כמו גם המתורגמנים, מסתייגת ממודל זה באומרה כי לא תמיד יש באפשרותם להיות ניטראליים לחלוטין ולעיתים הם נאלצים לנקוט גישות שונות.

מספר חוקרים ובהם לסטר וטיילור, מתנגדים נמרצות לרעיון הניטרליות של המתורגמן בבית המשפט. לסטר וטיילור טוענות כי קיומה של ניטרליות בבית המשפט סותרת את מורכבותו של הדיון.

³⁸ זאת כמו שכבר נאמר בפרק הממצאים, רק לאחר שהובהר להם שהשאלה מתמקדת בנושא התרגום ולא בנושא האדמיניסטרציה.

משום שעצם מהותו של הדיון לטענתה, הוא בשפה המורכבת ובמשחקי המילים הרבים, הגבלתו של המתורגמן לניטרליות עושה עוול לתפקיד. לדעתה, המתורגמן חייב להעביר את אותם חידודי לשון, אותן התפלפלויות ואותם טונים שמעבירים הדוברים בבית המשפט, דבר שאינו מאפשר לו כמובן להיות צינור שקוף (Laster & Taylor, 1993).

גונזלז ואחרות מעלות בהקשר זה סוגיה נוספת. לטענתן, מתקשה המתורגמן לעיתים קרובות להעביר את הדברים כמות שהם ולכן מוסר תמצית של הדברים שנאמרו. מעשה כזה איננו מהווה ביצוע נאות של עבודת התרגום. הן גם מעלות טענה נוספת שלפיה לעיתים דורש השופט מאחד העדים לעצור את דבריו כדי שיוכל המתורגמן לתרגם, דבר הקוטע את הרצף ומקשה על המתורגמן למסור גרסה מדויקת של הדברים. מצב זה יכול להיות קשה עבור המתורגמן משום שקטיעת רצף הדיבור עלולה לקטוע את הרצף התחבירי ולהקשות על קישורו של משפט אחד לאחר.

גם כאן נמצאה התאמה בין הנאמר בספרות לבין ממצאי המחקר. רבים מן המתורגמנים סברו בתשובותיהם כי עליהם להעביר לא רק את הדברים הנאמרים, אלא גם את הטון שבו נאמרו ואת שפת הגוף. כאן ניתן גם להתייחס לעניין נוסף העולה מן התצפיות, והוא עניין אופיו האינדיבידואלי של כל מתורגמן. ישנם מתורגמנים המדברים בשקט ויש קולניים יותר, יש ביישנים ויש בטוחים יותר בעצמם - כל הגורמים הללו מורידים בדרך עקיפה מן הניטרליות שלהם שכן הדברים נמסרים עם חותמת של אופיים. מצב זה, כפי שאומרת ברק-סליגסון, מביא לכך שהמתורגמן משפיע על מהלך הדיון, הוא איננו גוף שקוף חסר השפעה (Berk-Seligson, 1996).

לעניין תמצית הדברים, נמצא בראיונות, כי רבים מן המתורגמנים אכן מוסרים לעיתים רק תמצית של הנאמר, דבר המחזק את טענתן של גונזלז ואחרות. רוב המתורגמנים התייחסו לעניין זה בצורה מפורשת והסבירו כי לעיתים הם מעבירים תמצית של דברי השופט רק כדי שהנאשם יבין במה מדובר. ללא כל ספק, מצב זה מוריד מהניטרליות של המתורגמן ונותן בידי את החלטה מה לתרגם ומה לא, החלטה הרת גורל שאיננה ניטרלית כלל. לעיתים הסיבות להעברת תמצית של הדברים נובעות מכך שהמתורגמן לא שמע חלק מן הנאמר, לא הבין, לא עקב או פשוט לא התרכז בדברים הנאמרים, גם במקרה כזה, מעבירים המתורגמנים לעיתים תמצית של הדברים.

במאמר אחר מתייחסת שוב מיקלסון לסוגיית מעמדו של המתורגמן ומביעה עמדה מחמירה מאוד, באומרה כי על המתורגמן להעביר את הדברים כמות שנאמרו מבלי להסיר אף פרט. מיקלסון אף טוענת שהתערבות של המתורגמן בכדי להבהיר או להסביר דבר מה איננה ראויה (Mikkelsen, 1998).

מודל נוסף שהועלה לעניין מעמדו של המתורגמן הוא מודל ה- Communication Facilitator (עוזר תקשורת). לפי מודל זה תקשורת בין אנשים היא מצב בסיסי שבו מעביר צד אחד את דבריו לצד השני. המתורגמן מהווה ערוץ המאפשר תקשורת בין שני צדדים כאשר הם אינם דוברים את אותה השפה (Roy, 1993). במידה רבה, דומה מודל זה למודל הצינור אך מושם בו פחות דגש על שקיפותו של המתורגמן. מודל נוסף הוא מודל ה-"מתווך" של ודנשה (Wadenjö, 1993), שלפיו בכך שהמתורגמן מבצע תרגום הוא מתווך בעקיפין את השיחה, כלומר הוא מהווה גורם מתווך בין הצדדים ללא אמירה מפורשת מלבד ביצוע התרגום עצמו. לעיתים גם מתבצע לפי מודל זה, תיווך ישיר כאשר מתערב המתורגמן מעבר לתרגום עצמו ומסביר לצדדים דברים נוספים. מודל נוסף שמציגה ודנשה הוא מודל "שומר הסף" (Gate keeper). מודלים אלה מנוגדים למודל הצינור שכן כאמור, הם מאפשרים למתורגמן תפקיד פעיל מאוד במהלך הדיונים.

מן הממצאים של מחקר זה עולים כמה וכמה מקרים שבהם מודלים אלה תקפים. כאשר נשאלו המתורגמנים על התמודדותם עם מצבים שהוגדרו "מצבים החורגים מסמכותם" השיבו רובם באופן שמאמת חלק מן המודלים הללו. כל המתורגמנים השיבו כי הם אינם רשאים לפעול באופן החורג מסמכותם כפי שזו מוגדרת על ידי מפקדיהם, אך ההסברים שנתנו למצבים מסוימים הוכיחו כי לעיתים הם כן פועלים כדי לעזור בפתרון מצב מסוים. למשל, כאשר מבקש הנאשם מן המתורגמן, המהווה עבורו מקשר בינו לבין בית המשפט, שיעשה דבר מה עבורו (יאפשר לו ללחוץ ידיים למשפחתו, יביא לו סיגריה, יגיד לסנגור שלו משהו וכדומה), מסבירים המתורגמנים בראיונות עמם כי הם עצמם אינם יכולים לאשר דברים מן הסוג הזה. יחד עם זאת, ישנם מקרים, כפי שעולה מן התצפיות ומן הראיונות שבהם המתורגמן אינו מבצע את בקשתו של הנאשם ישירות אך כן פונה לשופט או לשוטר הליווי שלו בבקשה שיעזור לו לעשות את מה שרצה. אמנם מדובר בדקויות קטנות מאוד, ואמנם המתורגמן איננו מבצע דברים החורגים מסמכותו באופן מובהק, אך כאן בהחלט מדובר בפעולה של תיווך או של "שמירת סף" שהיא מעבר לעבודת התרגום עצמה.

הן מוריס והן ניסקה התייחסו גם לפן הפסיכולוגי של חריגתו של המתורגמן מסמכויותיו. ניסקה טוען כי לעיתים האדם תלוי התרגום תלוי במתורגמן עד כדי כך שהוא צריך שהמתורגמן יסביר לו דברים שמחוץ לדיון, כמו למשל נהלים וכדומה. גם מוריס טוענת שלפעמים המתורגמן מהווה סוג של תמיכה פסיכולוגית עבור האדם תלוי התרגום משום שהוא היחיד שמבין אותו, הן מבחינת השפה והן מבחינה תרבותית-פסיכולוגית (Morris, 1999; Niska, 1995). הממצאים של המחקר מחזקים את הטענות הללו כי מדברי המתורגמנים עלה כי פעמים רבות פונה אליהם הנאשם משום הוא

מרגיש שהם מבינים אותו. העובדה שהמתורגמנים מדברים ערבית שוטפת ומקשרים בין הנאשם לבית המשפט דובר העברית, גורמת לכך שבמקרים רבים הנאשם מרגיש קרוב יותר אל המתורגמן ומבקש ממנו שיסביר לו דברים מסוימים. סביר יהיה להניח כי הנאשמים אינם מבחינים מתי מדובר במתורגמן דרוזי ומתי במתורגמן יהודי, וכי מבחינתו זהו האדם דובר הערבית שעוזר לו.

בהתייחסם למעמדו של המתורגמן מדברים החוקרים גם על תפיסתם של אנשים מבחוץ לגבי אותו מעמד. פרישברג טענה במאמרה כי ברוב המקרים עושה המתורגמן את עבודתו ונשאר אלמוני (Frishberg, 1990). מן התצפיות ומן השיחות עם המתורגמנים בבית המשפט יהודה עלה כי המתורגמנים אמנם מוערכים מאוד על ידי מפקדיהם, על ידי עורכי הדין ועל ידי השופטים אך ההכרה מבחוץ בעבודתם של המתורגמנים אינה קיימת. בתוך בית המשפט עצמו ישנה הכרה כללית בחשיבותה של העבודה שהם עושים, הן מבחינה מופשטת יותר של עשיית צדק והן מבחינה מעשית של העבודה היום יומית. א. קצין המתורגמנים לא חדל לשבח ולהלל בדבריו את עבודת המתורגמנים. יחד עם זאת, כפי שטוענת פרישברג, אנשים מחוץ למערכת המשפטית הצבאית כמעט אינם מודעים כלל לקיומם של המתורגמנים בבתי המשפט הצבאיים.

6.4 נורמות וכללי אתיקה

בכל מקצוע ממוסד סוגיית האתיקה המקצועית היא סוגיה רלוונטית שיש לתת עליה את הדעת. במקרים רבים נדרשת הצבת גבולות והגדרת סמכויות כדי להביא להתנהלות תקינה. כמו בכל בית משפט ובכל מסגרת מקצועית, גם בבתי המשפט הצבאיים עולות שאלות אתיות המצריכות התייחסות ומתן מענה כדי לאפשר תפקוד יעיל ונכון של המערכת. העובדה שמערכת זו היא מערכת צבאית שלפעולותיה יש השלכות פוליטיות וחברתיות רבות עוצמה הופכת את שאלת האתיקה המקצועית לרלוונטית עוד יותר. במחקר זה אין התייחסות לשאלת מעמדם הפוליטי של בתי המשפט הצבאיים וההשלכות של קיומם על החברה הישראלית והפלסטינית ועל המסגרת עצמה, אך יחד עם זאת, יש להניח שלמצב זה ישנה השפעה מסוימת על אופן העבודה של בית המשפט ועובדיו.

לא אחת, ציינו המתורגמנים והקצינים המרואיינים את הקושי והמורכבות של המעמד שבו הם נמצאים. המתורגמנים מדגישים חזור והדגש את חשיבות עבודתם לצורך עשיית צדק ואת הכללים שמכתיב הצבא לצורך עשייה זו. קציני המתורגמנים הבכירים הדגישו גם הם שוב ושוב כי העיקרון המנחה את עבודתם הוא העיקרון שלפיו כל אדם באשר הוא אדם זכאי להליך משפטי הוגן ואי לכך זכאי למתורגמן שיתרגם לו את ההליך המתקיים נגדו. חשוב לומר עם זאת, כי מתהליך

איסוף הממצאים עלה כי עד שלא הופנתה תשומת ליבם של המתורגמנים הצעירים לנושא, לא היו מודעים לחשיבותו של נושא האתיקה במקצועם. מתורגמנים וותיקים מעט יותר אשר משרתים בצבא קבע הראו ידע מעט יותר רחב בנושא, דבר שמוכיח את הסברה שלפיה ניסיון קודם ובשלות מסוימת הם מפתח חשוב להבנה נרחבת יותר של המקצוע. חלק ניכר מן המתורגמנים, כפי שיוסבר בסיכום, נשארים לתקופת מה בקבע אך לרוב מדובר בתקוות קצרות ולרוב עושים זאת המתורגמנים, אם הוצע להם, בשל השכר הטוב שהם מקבלים בצבא הקבע.

6.4.1 נורמות וכללי אתיקה

חוקרים שונים התייחסו לסוגיית האתיקה המקצועית בתרגום, כפי שהוסבר בסקירת הספרות. עיקר המחלוקת בין החוקרים היא בשאלה מי מכתוב את הכללים ועד כמה הם ישימים. כשר, המתייחס במאמרו לנושא האתיקה המקצועית טוען שבראש ובראשונה יש להגדיר את ההתנהגות המקצועית הרצויה למקצוע מסוים (כשר, תשס"ד). מונצ'לי מתייחסת לנושא האתיקה בתחום הצבאי וטוענת כי במסגרת הצבאית מושפעת העבודה מגורמים נוספים כמו מציאות בלתי יציבה, לחץ והיררכיה (Monacelli, 2001).

ממצאי המחקר העלו בעניין זה כמה סוגיות מעניינות. כמו שכבר נאמר, עד שלא הובהר למתורגמנים בדיוק מה הכוונה, לא התייחסו באופן עצמאי לנושא האתיקה המקצועית. למעשה ניתן לקשור את הסוגיה הזו לדבריה של מונצ'לי ולומר כי העובדה שהמתורגמנים עובדים בבתי משפט במסגרת צבאית משפיעה על תפיסתם בנושא האתיקה. הם מקבלים את הנחיות הצבא ממפקדיהם ומבצעים את עבודתם כפי שנתבקשו. מצב זה גורם להם במידה מסוימת לקבל את ההנחיות כמובנות מאליהן ולעשות את שנתבקשו.

6.4.2 הקוד אתי

גם בנושא הצורך בקיומו של קוד אתי חלוקות דעות החוקרים. במאמרו הרחב על אתיקה מקצועית, טוען כשר (תשס"ד) כי אין זה הכרח שיהיה קיים קוד אתי כתוב אם כי קיומו יכול להסדיר את כללי העבודה. בספרן העוסק באופן ממוקד בנושא תרגום בבתי משפט גונזלז ואחרות לעומת זאת, מייחסות חשיבות רבה לנושא הקוד האתי ואף מביאות דוגמה רחבה ומקיפה לקוד אתי ראוי לשימוש למתורגמנים בבתי משפט. הקוד האתי המוצג בספרן דן בשאלות ובעיות רבות העלולות

להתעורר במהלך העבודה ומכתיב את גבולות הפעולה – מה מותר ומה אסור למתורגמן לעשות. כאשר נשאלו המתורגמנים והקצינים על אודות קיומו של קוד מן הסוג הזה בבית המשפט יהודה, השיבו בשלילה. ההסכמה הגורפת היא שנכון לזמן איסוף הממצאים, פועלים המתורגמנים לפי כללים המועברים להם בראשית דרכם, ואין קוד אתי כתוב המכתיב להם את גבולות המקצוע. חלק מאותם כללים מובאים בפני המתורגמנים בשיחות הפתיחה שמתקיימות עם קבלתם ליחידה, בצורה כללית וחלקם האחר מתגלה להם במהלך עבודתם.

היות שהובן כי לא קיים בבית המשפט יהודה קוד אתי מוסדר וכתוב, זאת על אף שקצין המתורגמנים הביע את נכונותו לגבש רישום מוסדר של כללי העבודה, מעניין יהיה לבחון כיצד בכל זאת מתנהלת העבודה בבית המשפט ומה הם הכללים המוסכמים. לצורך כך ניתן להתייחס לקוד האתי שמדגימות גונזלז ואחרות בספרן משנת 1991 משום שזהו קוד אתי מקיף ויסודי.

הסעיף הראשון בקוד אתי זה דן בכך שהמתורגמן נדרש להעביר את הדברים הנאמרים כפי שנאמרו ומבלי להכניס שינויים, או במילים אחרות "תרגום שלם ומדויק". סעיף זה בקוד האתי מתייחס מפורשות לנושאים כמו מילים גסות, בחירת מילים, חזרות, תיקונים עצמיים וכדומה. כאשר נשאלו המתורגמנים בבית המשפט יהודה אודות נושאים אלו עלו תשובות שונות ומגוונות. כך למשל כאשר נשאלו אם הם נוטים להכניס פרשנות משלהם לתרגומיהם הדעות היו חלוקות. היו מתורגמנים שהסכימו כי אסור בתכלית האיסור להכניס פרשנות ולשנות את הנאמר. היו לעומת זאת, מתורגמנים שסיפרו כי אם הם אינם מצליחים להעביר מילה מסוימת, הם עושים פרפרזה של המילה כדי שתהיה מובנת. במקרה זה למשל, הובן מתשובותיהם של המתורגמנים כי חסרה הוראה מפורשת המגדירה את הגבולות. ואכן, נאמר בקוד האתי, אם קיימת מילה מקבילה למילה שנאמרה בשפת היעד, הרי שעל המתורגמן להשתמש בה, אך אם באותו רגע הוא איננו מצליח לשלוף אותה מזכרונו, מותר לו לבצע ניסוח מחדש של הדברים כדי להעביר את משמעותה של המילה. הסכנה כאן היא בהכנסת פרשנות מעבר לפירושה החד משמעי של אותה מילה או אותו משפט ולצורך כך נדרשים גבולות. מוריס מתייחסת לסוגיה זו של הגבול בין פירוש נוסף לפרשנות אישית ומחזקת את הטענות הללו (Morris, 1995).

נושא נוסף הנדון בקוד האתי של גונזלז ואחרות הוא עניין הניטרליות של המתורגמן. קוד זה טוען כי אסור למתורגמן להיסחף לתפקידים שונים מעבר להגדרת תפקידו. גונזלז ואחרות מתייחסות למתן סיוע משפטי לנאשם, ליווי של הנאשם בבית המשפט ושיחות עמו על נושאי הדין. אלו הן דוגמאות לפעילויות נוספות מעבר לתרגום האסורות על המתורגמן. סעיף זה מנוגד אמנם להתנהלות

בבית המשפט יהודה משום שמתוקף הגדרת תפקידם המתורגמנים בבית המשפט יהודה מתפקדים הן כמתורגמנים והן כסדרני אולם הדיונים. כאמור, מעבר לעבודות התרגום הם ממונים על השמירה על הסדר באולם, על הקריאה לשופטים, סנגורים, תובעים ונאשמים ועל כל עניין אדמיניסטרטיבי אחר שעולה במהלך היום. כאשר נשאלו המתורגמנים על עניין זה, רובם לא ראו פסול בעובדה שהם עוסקים בעבודות נוספות מלבד עבודת התרגום. קצין המתורגמנים ואחד מן המתורגמנים הוותיקים יותר בכל זאת הביעו את הסכמתם לכך שאילו היו המתורגמנים עוסקים אך ורק בתרגום, יש סיכוי מסוים שרמת התרגום הייתה משתפרת בשל העובדה שהיו מרוכזים רק בעבודה זו.

למעשה ניתן לומר כי העניין כולו כרוך בקביעת גבולות תפקידו של המתורגמן והחלטה מה מותר ומה אסור לו במסגרת תפקידו זה. הצורך לקבוע את הגבולות הללו עולה גם בספרות ועלה גם בחומרי המחקר הנוכחי. חשוב לציין כי קביעת הגבולות דרושה לא רק כדי להבהיר למתורגמן מה אסור לו לעשות במסגרת תפקידו אלא כדי להבהיר לו גם מה מותר לו, דבר שהוא חיוני לא פחות לתפקודו היעיל והטוב. דוגמה אחת לנושא זה עלתה מתוך הראיונות עם המתורגמנים בבית המשפט יהודה.

במהלך הראיונות אתם נשאלו המתורגמנים כיצד הם מתמודדים עם מצבים שבהם הדובר מדבר בקצב מהיר מדי. שאלה זו נשאלה כדי לבחון את גבולותיהם של המתורגמנים ואת הכלים העומדים לרשותם להתמודדות עם מצבים מהסוג הזה. חלק ניכר מן המתורגמנים השיבו כי מקובל מאוד מבחינת בית המשפט לבקש מהדובר להאט את קצב הדיבור או לחזור על דברים שאמר ולהבהיר אותם. עוד יותר מכך, סיפרו המתורגמנים כי בעת הצורך הם רשאים לפנות לגורמים אחרים באולם הדיונים כמו השופט או הסנגור ולבקש את עזרתם. זהו מצב טוב מאוד, שכן הוא מעיד על כך שהמתורגמנים הם חלק בלתי נפרד מן הצוות באולם הדיונים. קולין ומוריס מדגישות עניין זה, וטוענות כי להחשבת המתורגמנים כחלק בלתי נפרד מצוות בית המשפט יש חשיבות רבה (Colin & Morris, 1996).

עניין נוסף שעלה מתשובותיהם של המתורגמנים הוא שברוב הדיונים, תבניות הדברים הנאמרים חוזרות על עצמן.³⁹ משמעות העניין הזה היא שלעיתים קרובות יודע המתורגמן מה הולך להיאמר עוד בטרם אמר אותו הדובר (עניין זה תקף בדרך כלל כאשר השופט מדבר). מצב זה מאפשר למתורגמנים להסתמך על ידע קודם ועל זיכרוןם, כלי אשר מסייע להם להתמודד עם מצב שבו לא שמעו למשל, את שנאמר. בדיוני הוכחות, המצב שונה. בדיונים אלה מושמעות עדויות מפייהם

³⁹ מלבד דיוני הוכחות כאמור, בהם התוכן מורכב יותר.

של עדים שונים ולכן התוכן איננו צפוי או ידוע מראש. בנוסף, לדברי המתורגמנים, מדובר לעיתים קרובות מאוד בתכנים מורכבים בהרבה מאשר תכני הדיונים הרגילים, שכן בדיוני הוכחות ישנה התעסקות בפרטים רבים ובסוגיות מורכבות.

הספרות איננה רואה בעין יפה את עיסוקם של המתורגמנים בעניינים נוספים מעבר לעבודת התרגום. אך המצב בבית המשפט יהודה מהווה דוגמה לאילוצים הנובעים מתוקף המציאות הקיימת. המסגרת הצבאית המצומצמת, היעדר תקציבים ומודעות הם שמנחים את ההחלטות בנושא זה. למעשה, רבים מן הכללים המוסכמים (והבלתי כתובים) המנחים את עבודתם של המתורגמנים בבית המשפט יהודה הם כללים הנובעים מתוך המציאות הקיימת. יתכן שהעלאת המודעות לנושאים הללו, ניסוחו והנהגתו של קוד אתי יסייעו בייעול העבודה.

למשל, ניכר מדבריהם של המתורגמנים כי לא כולם בטוחים אם פניה לשופט או סגור לצורך קבלת עזרה בתרגום היא דבר לגיטימי. מובן שבשל העובדה שמדובר בשפה ובתרבות, שני דברים דינאמיים מאוד, אך יחד עם זאת אילו היה מנוסח קובץ כללים המגדירים למתורגמנים את עבודתם, ייתכן שאפשר היה להימנע מאי וודאיות כאלה. מוטב היה להסביר באופן מפורש למתורגמנים באילו מקרים מותר להם לעצור את הדיון ולהפנות את תשומת לב הדוברים למשהו שלא הבין, מתי במפורש מותר להם לפנות למישהו ולמי מוטב שיפנו.

עוד מתייחסות גונזלז ואחרות בקוד האתי שניסחו לנושא המשך הכשרתו של המתורגמן. הן טוענות כי במשך כל תקופת עבודתו צריך המתורגמן לפעול לשיפור תפקודו, להעשרת אוצר המונחים שברשותו ולהרחיב את הידע שלו בהליכי המשפט. לעניין המשך ההכשרה, כפי שכבר הוזכר לעיל, מלבד קורס המתורגמנים מקבילים המתורגמנים בבית המשפט יהודה השתלמויות המשך המנסות לשאוף למטרות הללו, אך השתלמויות אלה אינן תכופות. מעבר למסגרת הניתנת למתורגמנים במקום עבודתם, ניתן להבין מן הסעיף הזה כי המתורגמן אמור גם לפעול באופן עצמאי להעשרת הידע שלו.

דוגמה מאלפת למתורגמן כזה היה ח., המתורגמן היהודי הצבר, אשר פעל ללא לאות להעשרת הידע שלו בערבית לכל אורך התקופה שבה עבד כמתורגמן. ח. הרבה בקריאת מילונים ובתרגום טקסטים בכתב ואף הרבה לשבת לצידם של מתורגמנים ותיקים יותר בעת הדיונים ולרשום לעצמו מילים חדשות ולשנן אותן לאחר מכן, כל זאת כדי לשפר את היכולות שלו בהבנת השפה ובאוצר המילים. כדי לשפר את רהיטות הדיבור שלו, הקפיד ח. לדבר עם המתורגמנים האחרים בערבית. ואכן, ניכר על ח. כי הבנתו את המקצוע והתייחסותו אליו הייתה מעמיקה יותר מזו של

האחרים. אך מכיוון שזהו עניין אינדיבידואלי, ולא לכל אחד יש את היכולת או המשמעת העצמית, יש להנהיג מסגרת מסודרת ולספק למתורגמן את הכלים הנחוצים לשם המשך העשרת הידע שלו (זמן, חומר עזר, שיעורים ממוסדים וכד').

ניתן אם כך לסכם ולומר כי סוגית הקוד האתי היא סוגיה מורכבת ומאתגרת. ספרות מחקר רבה בתחום מצדדת אמנם בקיומו של קוד אתי המנחה את עבודת המתורגמנים ומציב להם גבולות ברורים של "מותר" ו-"אסור" מתוקף תפקידם, אך הלכה למעשה המצב שונה. בבתי משפט שונים, כמו למשל בבית המשפט הצבאי יהודה, ישנם גורמים נוספים המכתיבים את צורת עבודתם של המתורגמנים. פירושו של מצב זה הוא למעשה שיש את ה"רצוי" ויש את ה"מצוי". קיומו של "קוד אתי" כלשהו או רשימת כללים מוגדרים היא בגדר הרצוי בתחום זה, והמציאות כפי שהשתקפה ממקרה המבחן של מחקר זה היא המצוי. בנוסף, בשל מורכבותו של התחום קיים תחום אפור, סוגיות אשר לא ניתן להתייחס אליהן באופן גורף ולא תמיד ברור מהי דרך הפעולה הרצויה לגביהם, דבר שהופך כמובן את מציאת הפתרון למורכבת אף יותר.

מזווית ראייתו של המתורגמן יכול להיתפס הקוד האתי כדבר שנועד להגן עליו מפני אותן אי בהירויות. כלומר, הקוד האתי נועד לא רק להסדיר את מעמדו ואת הגדרת גבולות תפקידו של המתורגמן בעיני המערכת ובעיני ציבור המשתתפים בדיון המשפטי אלא גם בעיני עצמו. קיומו של קוד כזה, או קיומם של כללים ברורים יותר יכולים לספק למתורגמן את הביטחון הנחוץ לו לביצוע עבודתו בצורה האופטימלית. בנוסף, יכול הקוד האתי גם להבהיר תחומים אפורים מסוימים ולאפשר למתורגמן לעמוד על הכללים כאשר אחד מן הצדדים האחרים במשפט פועל בצורה המנוגדת להם. למשל, אם שופט דורש ממתורגמן לא לתרגם חלק מסוים מן הדברים בשל אי אילו אילוצים, יכול המתורגמן לעמוד על חובתו לעשות כן בגיבוי של אותו קוד אתי. במילים אחרות, אותה רשימת כללים מסודרת שכונתה "קוד אתי", נועדה להסדיר את כללי עבודתו של המתורגמן משני צידי המתנס.

7. סיכום ומסקנות

עבודה זו סקרה את פעילותם של המתורגמנים בבית המשפט הצבאי במחנה עופר. ב-19 בספטמבר, 2006 התפרסמה בעיתון "הארץ" כתבה תחת הכותרת: "הגנה מן הצדק - גם לחברי חמאס", המתעדת עוד אחת מהחלטותיו הרבות של בית המשפט יהודה אשר במחנה עופר:

בית המשפט הצבאי במחנה עופר, שדן אתמול בערעור המדינה על דחיית בקשתה להארכת מעצרו של שרים וחברי פרלמנט מחמאס, טרם קיבל את החלטתו. אולם, לפסיקתו מהשבוע שעבר, מפי רס"ן רונן עצמון, שבה נדחתה בקשת הארכת המעצר, יש משמעות מהותית. זאת בגלל שדחיית הבקשה נומקה בכך, שיש לבטל את כתב האישום בגלל שעל הנאשמים ליהנות מ"הגנה מן הצדק". בית המשפט קבע בשבוע שעבר, שהנאשמים הסתמכו באופן לגיטימי על מצג שהציגו הרשויות בישראל, שלפיו הם לא יועמדו לדין על חברות ופעילות בהתאחדות בלתי מותרת.⁴⁰

ב- 26 בספטמבר, 2006 התפרסמה כתבה נוספת באותו עיתון בדבר החלטה של בית

המשפט יהודה:

בית המשפט הצבאי לערעורים במחנה עופר החליט אתמול לקבל את ערעור התביעה, ולהשאיר במעצר עד תום ההליכים את 21 חברי הפרלמנט והשרים מטעם חמאס, תושבי אזור יהודה, שבית המשפט הצבאי החליט לפני שבועיים לשחרר בערבות. נשיא בית הדין לערעורים, שמואל גורדון, קבע בהחלטתו כי "לא ניתן שבכירים בארגוני טרור יסתתרו מאחורי תארים נכבדים, ככל שיהיו". אחד העצורים, יו"ר הפרלמנט הפלשתיני, עזיז דוואיק, אמר כי "זוהי החלטה פוליטית". 21 הבכירים נעצרו לאחר חטיפת החייל גלעד שליט לעזה, והואשמו בחברות בחמאס.⁴¹

פעילותו של בית המשפט נמשכת אם כך, באופן שוטף והנושאים הנידונים באולם הדיונים הם נושאים בעלי משמעות רבה במציאות הישראלית. הקורא הממוצע איננו מודע לכך שבכל אחד מן הדיונים הללו, על פי חוק, יושב מתורגמן ומתרגם את הדיון מערבית לעברית ולהיפך. המתורגמנים הם תמיד אותם חיילים צעירים, דרוזים ברובם, המגויסים לתפקיד זה בשל בקיאותם הרבה בעברית ובערבית. מאז שנאספו החומרים למחקר זה חלו שינויים מעטים בהרכב האנושי בבית המשפט יהודה. מפקד קורס הקצינים א. השתחרר והמשיך בדרכו האזרחית, מספר מתורגמנים השתחררו אף הם, ואחד מהם הפך למתורגמן בבית המשפט המחוזי בירושלים. אחרים קיבלו הצעה להישאר במסגרת צבא קבע ולהמשיך עוד מספר חודשים בתפקידם. וכמובן, שמאז, גויסו מתורגמנים חדשים ונכנסו לעבודה בבית המשפט. זהו מעגל העבודה בבית המשפט הצבאי.

עבודה זו, כמו מצלמה הקולטת בעדשתה רגע מסוים, סקרה תקופה מסוימת ב "חייו" של בית המשפט מפברואר, 2005 ועד דצמבר, 2005. על אף השינויים שחלו מאז, ועוד יחולו בעתיד במרקם האנושי, הממצאים שהוצגו בעבודה זו מלמדים רבות על הנורמות וכללי האתיקה המנחים

⁴⁰ זאב סגל - "הגנה מן הצדק" - גם לחברי חמאס", עיתון "הארץ", 19 בספטמבר, 2006.
⁴¹ אבי יששכרוף-עיתון "הארץ", 26 בספטמבר, 2006.

את עבודת המתורגמנים שם. יש לקוות כי המחקר השיג את מטרתו בכך שבחן את אותן נורמות ואותם כללים תוך שימת דגש על תחום ההכשרה ותחום תפיסת מעמדו של המתורגמן. בכך למעשה, כפי שנדרש בשלבי המחקר האיכותני, הושג תיאור של שדה המחקר המשיב על שאלות שהועלו בתחילתו.

המסקנה המרכזית העולה מן המחקר היא כי התנהלותו של בית המשפט יהודה נעשית לרוב על סמך כללים מוסכמים, בלתי כתובים. במילים אחרות, בית המשפט יהודה פועל על פי נורמות קיימות שמועברות מדור לדור. נורמות אלה מהוות חלופה לקוד אתי מוסדר, שלפי דברי חוקרים רבים נדרש כדי להבטיח את פעילותם התקינה של מתורגמנים בבתי משפט. מצד אחד, קיומן של אותן נורמות המנחות את עבודת המתורגמנים בבית המשפט הוא חיובי ומאפשרת עבודה מתוך מסגרת מוגדרת פחות או יותר. יחד עם זאת הבעייתיות בעניין זה היא רבה משום שהישארותן של נורמות אלה בגדר "נורמות שבעל פה" בלבד, משאירה אזורים אפורים רבים.

יחד עם זאת, מסקנה נוספת העולה מן המחקר היא כי המציאות שבה פועל בית משפט כלשהו מכתובה במידה רבה את אופן העבודה בו. אי לכך, העובדה שבית משפט יהודה הוא בית משפט צבאי מכתובה במידה רבה את אותן נורמות שעל פיהן עובדים המתורגמנים. גונזלז ואחרות, כפי שהובא לעיל, הציעו תבנית מסוימת של קוד אתי למתורגמנים בבתי משפט (Gonzalez, et al. 1991). תבנית זו מותאמת להתנהלות בתי המשפט בארה"ב אך יכולה לשמש בסיס גם לניסוחו של קוד אתי מקומי.

המחקר מצא כי יהיה זה רצוי מאוד לנסח קוד אתי, שיותאם לבית המשפט יהודה (או אולי לכל בתי המשפט הצבאיים בארץ, אם התנהלותם דומה) ולעבודת המתורגמנים שם. רצוי שקוד אתי זה יכלול הגדרה ברורה של תפקידיו וסמכויותיו של המתורגמן, הגדרה ברורה של גבולות התפקיד והתייחסות להתמודדות עם מצבים חריגים או גבוליים המתעוררים בעת תהליך התרגום בעל פה. מצבים אלה יכולים לכלול התקלות במילים או בביטויים בעייתיים, בעיות של חוסר הבנה של דובר מסוים, בעיה עם קצב הדיבור של דובר מסוים, בעיות של אקוסטיקה באולם הדיונים, ובקשות חריגות של הנאשם או של שאר המשתתפים בדיון. קוד אתי כזה לא יכול אמנם לצפות ולהתייחס לכל בעיה אפשרית שתתעורר ולהכתיב את דרך ההתמודדות אתה, אך יכול בהחלט להבהיר סוגיות קיימות, כפי שהעלו המתורגמנים בדבריהם וכפי שהובא בדוגמאות לעיל, ועל בסיס זה להציג עקרונות היכולים להדריך את המתורגמן כיצד לפתור בעיה כלשהי.

לעניין ההתייחסות לאתיקה של המקצוע ולנורמות שלו, נמצא במחקר באופן מובהק כי ככל שעולה הוותק, קרי הניסיון של מתורגמן, כך ניכרת אצלו הבנה מעמיקה יותר של סוגיות אתיות וכך מסוגל הוא להבין יותר את חשיבותו ומעמדו ואת גודל האחריות המוטלת על כתפיו. לא רק שהמתורגמן צובר ניסיון רב יותר ככל שעובר הזמן אלא שהוא גם מתבגר ומבשיל. היות שמדובר במסגרת צבאית שמטבע אופייה כרוכה בחילופי כוח אדם מהירים יחסית, ניתן להסיק מכך שהשקעה ארוכת טווח בהכשרתם של המתורגמנים והשאתם במסגרת הצבאית לתקופות ארוכות יותר (במסגרת קבע למשל) יכולה להקל על הקושי הטמון בחילופים הרבים. כך, יבשילו המתורגמנים לאורך זמן רב, יצברו ניסיון, ידע ומודעות ויכלו להעמיק את הבנתם כלפי תפקידם, וכמובן לשפר בכך את טיב עבודתם.

ההכשרה שמקבלים המתורגמנים בבית המשפט יהודה מהווה קרקע טובה להפיכתם של המתורגמנים לבעלי מקצוע טובים. נמצא כי מבנה קורס המתורגמנים כולל שיעורים רבים ותכנים רבים הדומים במהותם לתכנים שהוצגו בספרות המקצועית כחשובים להכשרתם של מתורגמנים. יחד עם זאת, מערך ההכשרה טעון שיפור מכמה בחינות.

ראשית, מוטב, כמקובל בתחום המתורגמנות בבתי משפט, ובכל תחום מקצועי אחר, לקיים את קורס המתורגמנים מיד עם קבלתם של החיילים החדשים לתפקיד. מעבר לכך יש מקום להעמיק את הנושאים הנלמדים ולהקנות ידע רחב יותר בנושאים מתחום המשפט ובנושאי אתיקה מקצועית. רצוי גם להרבות בשיעורים המתקיימים במעבדת לשון ומאפשרים הקלטה והאזנה לתרגומים, זאת על מנת לפתח ולשפר את מיומנויות התרגום הסימולטאני.⁴² עוד, מומלץ היה להרבות בסדנאות ההמשך הניתנות למתורגמנים כדי להמשיך להעמיק את ידיעותיהם ואת המיומנות שלהם. בנוסף, יש לבצע פיקוח נרחב, מוסדר ועקבי על פעילותם באולם הדיונים.

ולבסוף, מסקנה נוספת חשובה לא פחות נוגעת להפרדת תפקידיהם של המתורגמנים. על אף שרוב המתורגמנים העידו שאין זה מפריע להם, וכי הם אוהבים את הגיוון ואת האחריות המוטלת עליהם, יש להתייחס לעניין ריבוי התפקידים שלהם. כפי שהובהר במהלך המחקר, הספרות המקצועית איננה תומכת בחריגה של המתורגמן מעבודת התרגום לטובת עבודות מנהלתיות. לדעת חוקרים רבים, עבודתו של המתורגמן צריכה להתרכז בתרגום. מצד אחד כאשר נמצא המתורגמן בתוך אולם הדיונים, עליו להיות מרוכז במשימת התרגום על מנת להבטיח את איכותו. מעבר לכך,

⁴² כאמור בע' 67, בקורס האחרון נעשה ניסיון ראשון בשיעור מהסוג הזה והתגובות של המתורגמנים והמדריכים היו חיוביות.

יכול המתורגמן לעסוק גם בתרגומים בכתב מחוץ לאולם הדיונים שכן עבודה כזו יכולה להעשיר את ידיעותיו, את אוצר המילים שלו ואת בקיאותו בתחום. במילים אחרות, כדי לשמור על איכות התרגום, יש לאפשר למתורגמן את מידת המקצועיות המרבית האפשרית. יש לאפשר לו להתרכז במשימת התרגום ובהעמקת הידע שלו לצורך ביצוע משימה זו ולהתמקצע עד כמה שניתן.

ממצאי המחקר הראו שבבית המשפט יהודה מתנהלים הדברים אחרת והמתורגמנים הם למעשה גם סדרני האולמות. אמנם ישנם מקומות, שבהם מתקיים מצב דומה שבו המתורגמן הוא גם סדרן, אך אלה הם מקרים יוצאים מן הכלל. המחקר הנוכחי לא בדק אם הדבר פוגם הלכה למעשה בתרגום שמפיקים המתורגמנים אלא בחן את העובדה הזאת מנקודת מבט אתית-מקצועית. המסקנה המתבקשת מן הממצאים היא כי המתורגמנים רואים בפן האדמיניסטרטיבי של עבודתם חשיבות לא פחותה מאשר בתרגום עצמו. רובם לא רואים כיצד המצב הקיים עלול לפגום באיכות התרגום ובמקצוענות שלהם ואף טוענים כי האחריות המוטלת עליהם הן בתרגום והן בסדרנות חשובות כדי להגיע למטרה שהיא קיום של דיון משפטי תקין.

אמנם המחקר הנוכחי משיב על שאלות מסוימות אך מעלה שאלות רבות נוספות כמו מהו באמת טיב התרגום המופק על ידי המתורגמנים וכיצד, אם בכלל, משפיעה העובדה שרוב המתורגמנים הם דרוזים על תפקודם (לעניין זה ראה הג'אר 2000 ו- 2005 ובמיוחד את הפרק "The Politics of Language"), כדאי היה להעמיק בחקר הנושא. בנוסף יהיה זה מעניין לבחון במחקר עתידי את המשך דרכם של המתורגמנים אחרי שירותם הצבאי ולבחון אם הייתה לעבודתם כמתורגמנים השפעה על החלטותיהם לעתיד. מחקר עתידי מעניין נוסף יכול לבדוק מעקב אחר תפקודם של המתורגמנים לפני קורס המתורגמנים הצה"לי ואחריו, ובכך לבחון את יעילותו של הקורס. ולבסוף, מובן שמעניין יהיה לבדוק את התנהלותם של המתורגמנים בבתי המשפט הצבאיים האחרים בישראל, שהרי כאן הובא רק מקרה מבחן אחד.

עם כל האמור לעיל ולמרות כל השיפורים שהוצעו בעקבות מחקר זה, ראוי לציין כי בית המשפט יהודה במחנה עופר מהווה דוגמה יוצאת דופן בתחום המתורגמנות בארץ בכלל ובתחום המתורגמנות בבתי משפט בפרט. בארץ, לא קיים מערך הדרכה למתורגמנים בעל פה באף תחום מקצועי ספציפי. המחלקה לתרגום וחקר התרגום באוניברסיטת בר-אילן מכשירה אמנם מתורגמנים בעל פה, אך אינה מספקת קורסים מקצועיים לתרגום בבית משפט. מערך בתי המשפט האזרחיים בישראל, כפי שצוין כאן, אינו מספק גם הוא שום הכשרה מוסדרת למתורגמנים העובדים בבתי המשפט. למעשה, מלבד קורס אחד ניסיוני שניתן לאחרונה באוניברסיטת בר-אילן להכשרת

מתורגמנים קהילתיים, עדיין לא ניתנת בארץ שום הכשרה מקצועית למתורגמנים, בין בבתי משפט ובין בתחום הקהילתי. עם מעט שיפורים, יכול מערך ההכשרה המוצע בבית המשפט יהודה להוות דוגמה בסיסית גם בתחום המתורגמנות בעל פה במסגרת בתי המשפט האזרחיים בארץ. זאת ועוד, שיתוף הפעולה בין המתורגמנים לבין שופטי בית המשפט מהווה דוגמה נדירה למקרה שבו נחשבים המתורגמנים חלק בלתי נפרד מ"צוות בית המשפט", שהוא לדבריהן של קולין ומוריס אחד המרכיבים החשובים המאפשרים התנהלות תקינה של הליכים עם תרגום בעל פה בבתי משפט (Colin & Morris, 1996).

בהתייחס לציטוט מספרו של גרוסמן שהובא במבוא למחקר זה, ניתן לומר כי אמנם המתורגמנים בבית המשפט יהודה במחנה עופר אינם "מושלמים", משום שנראה שבתחום זה לאובכל מקרה ספק אם יכול להיעשות שימוש במונח "מושלם" בתחום זה, אך ספק אם ניתן יהיה למצוא במחנה עופר את ההתנהגות הרשלנית שתאר גרוסמן. המתורגמנים בבית המשפט יהודה, על אף כל הקשיים ולמרות הבעיות, משתדלים לתרגם את כל הנאמר בשתי השפות בבית המשפט כפי שנדרש מהם.

במקומות רבים בעולם מתגלה כי לא רק שאין הכשרה למתורגמנים בבתי המשפט אלא שישנם מקרים שבהם אין מתורגמנים כלל והליכים משפטיים מתקיימים מבלי שהנאשם מבין את הנאמר. בארצות אחרות, כמו בקנדה למשל, ישנם חוקים ברורים בנושא זה וכללים המסדירים את הכשרת המתורגמנים ואת עבודתם. נדמה שבישראל המצב נתון בתווך שבין שני המצבים הקיצוניים הללו. המצב איננו גרוע עד כדי היעדר תרגום באופן מוחלט, אך מצד שני טעון שיפור רב מבחינת האיכות ולעיתים גם מבחינת ההסדרים עבור המתורגמנים. התבוננות בצורת העבודה הנעשית בבית המשפט יהודה ובמערך ההדרכה המצוי שם, לצד מסקנות מחקר זה, יכולה לשמש קרקע לשיפור שירותי המתורגמנות הניתנים הן במערך הצבאי ובהחלט הן במערך האזרחי.

רשימה ביבליוגרפית

בראשית, א', פסוק א'
בראשית, פרק י"א, פסוקים ח'-ט'
בראשית: פרק מ"ב פסוק כ"ג
סנהדרין, י"ז, ע"א
תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף ו', ב'

גבתון ד. (2001). תיאוריה המעוגנת בשדה: משמעות תהליך ניתוח הנתונים ובניית התיאוריה במחקר איכותי. בתוך צבר בן-יהושע נ. (עורכת). *מסורות וזרמים במחקר האיכותי*. הוצאת דביר. עמ' 195 - 229.

דושניק ל. ונ. צבר בן-יהושע. (2001). אתיקה של המחקר האיכותי. בתוך צבר בן-יהושע נ. (עורכת). *מסורות וזרמים במחקר האיכותי*. הוצאת דביר. עמ' 343 - 369.

דרורי, מ. (1975). החקיקה באזור יהודה והשומרון. האוניברסיטה העברית בירושלים, דפוס אלפא, תשל"ה. ירושלים.

חפר, שירה (2005). החוליה החלשה: מצב התרגום בעל פה בבתי המשפט בישראל, מקרה מבחן: בית המשפט המחוזי, תל אביב. עבודה סמינריונית.

חשין, ש.ז. (1953). דמויות מבית המשפט. הוצאת ספרים מסדה בע"מ, תשי"ג. תל-אביב.

חשין, ש.ז. (1946). שחוק ודמע בבית הדין. מהדורה מחודשת (1982). ברונפמן ב.ל.

טננבוים, א. (תשס"ג). *על תרגום ומתורגמים בבית המשפט*. פרשת ויגש, גיליון 103. נמצא ברשת האינטרנט בתאריך: 13/6/06 בכתובת:

<http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/103-2.htm>

יששכרוף, א. (2006) 21 בכירי החמאס יישארו במעצר עד תום ההליכים. עיתון "הארץ", 26 בספטמבר.

כשר א. (תשס"ד). "אתיקה מקצועית", מתוך: ג. שפר, י. אכמון, ג. וייל (עורכים), *סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי*, ירושלים: מגנס, האוניברסיטה העברית, עמ' 15 - 29.

סגל, ז. (2006) *הגנה מן הצדק - גם לחברי חמאס*. עיתון "הארץ", 19 בספטמבר.

צבר בן-יהושע, נ. (1990). *המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה*. תל-אביב, מודן.

קאסוטו מ.ד. והרטום א.ש. (1989). *תורה נביאים כתובים* הוצאת יבנה. תל אביב.

שלזינגר, מ. (1999). מתורגמות עבור נאשם-תלוי תרגום כאתגר משפטי ולשוני. בן שחר ר. וטורי ג. (עורכים) *העברית שפה חיה*. כרך ב'. הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 317 - 331.

שקדי, א. (2003). *מילים המנסות לגעת - מחקר איכותני תיאוריה ויישום*. הוצאת רמות. אוניברסיטת תל-אביב.

- Anderson, W. B. R. (1976). Perspectives on the Role of the Interpreter. In F. Pöchhacker & M. Shlesinger (Eds.). *The Interpreting Studies Reader*. London & New York: Routledge. pp. 208-217.
- Berk-Seligson, S. (1990). *The Bilingual Courtroom – Court Interpreters in the Judicial Process*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bowman A.C., & Hagerson N.L. (1992). Meanings of Informing Educational Policy and Practice Through Interpretive Inquiry (Ch. 1). In A.C. Bowman & N.L. Hagerson (Eds.) *Informing Educational Policy and Practice Through Interpretive Inquiry*. (pp. 3-17). Lancaster, PA:Technomic.
- Cardenas, R. (2001). "You don't have to hear, just interpret!": How Ethnocentrism in the California Courts Impedes Equal Access to the Courts for Spanish Speakers. *Court Review*. California.
- Castillo, A.A. (2005). *When Trial Participants Don't Speak English, Court Interpreters are Essential – But Does Justice Sometimes Get Lost in Translation?* (Accesses, December 4, 2005) : www.newsday.com
- Chesterman, A. (2001). Proposal for Hieronymic Oath. *The Translator*. Volume 7 Number 2. pp. 139-154.
- Colin, J. & Morris, R. (1996). *Interpreters and the legal process*. Winchester: Waterside Press.
- De Jongh, E. M. (1992). *An introduction to court interpreting – theory & practice*. London, University Press of America.
- Dixon, R.M.W., Hogan A. & Weirzbicka, A. (1980) "Interpreters: some Basic Problems", *Legal Service Bulletin*, Vol. 5 pp. 162-67.
- Elgrod, Stuart (1992) "Legal Translators in Israel" Joanna Miler (ed.) *International Forum of Legal Translation, 1992, proceedings*, TEPIS Ltd. Warsaw, pp. 75-80.
- Fontana, A. & Frey, J.H. (2000). The Interview: From Structured Questions to Negotiated Text. In in N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.). *Handbook of Qualitative Research- second edition*. Sage Publications. pp. 645-669.
- Frishberg, N. (1990). *Interpreting: An Introduction* (Revised addition). RID publications: Silver Spring MD.
- Gaiba, F. (1998). *The Origins of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trial*. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Gonzalez, R. D., Vasquez V.F. & Mikkelson, H. (1991). *Fundamentals of Court Interpretation: Theory, Policy and Practice*. Durham, NC: Carolina Academic Press.
- Gordon, N. (2005). Before the law. *The Nation*. Vol. 280, No. 17, pp. 30-34.

- Hajjar, L. (2000). Speaking The Conflict or How the Druze Became Bilingual: A Study of Druze Translators in the Israeli Military Courts in the West Bank and Gaza. *Ethnic and racial studies* vol. 23, n°2, pp. 299-328 Routledge, London.
- Hajjar, L. (2005). *Courting conflict – the Israeli Military Court System in the West Bank and Gaza*. University of California press, London.
- Hermann, A. (1956). Interpreting in Antiquity. In F. Pöhhacker & M. Shlesinger (Eds.). *The Interpreting Studies Reader*. London & New York: Routledge. PP. 15-22.
- Hutchinson, S.A. (1988). Grounded Theory. In R.R. Sherman & R.B. Webb (Eds.). *Qualitative Research in Education: Focus and Methods*. London: Falmer
- Katan, D. (1999). *Translating Cultures, an Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Laster, K. & Taylor, V. (1993) *The Compromised "Conduit": Conflicting Perceptions of Legal Interpreters*. New South Wales: The Federation Press
- LaVigne, M. (2003). Court Interpreters: "Good Enough" isn't Good Enough Anymore" *Wisconsin Defender*. Volume 11 Issue 1, pp. 4-7.
- Mikkelson, H. & H. Mintz. (1996). "Orientation Workshops for Interpreters of All Languages: How to Strike a Balance between the Ideal World and Reality" in *The Critical Link, Proceedings of the First International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings*, Silvana E. Carr, Roda P. Roberts, Aideen Dufour, and Dini Steyn, eds., John Benjamins, pub.
- Mikkelson, H. (1998). "Towards a Redefinition of the Role of the Court Interpreter," in *Interpreting*, Vol. 3(1).
- Mikkelson, H. (2000). *Introduction to Court Interpreting*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Miles, M. B. & A. M. Huberman. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*.
- Monacelli, C.(2001). Ethics in the Fuzzy Domain of Interpreting – A Military Perspective. *The Translator*. Vol. 7 No. 2, pp. 265-282.
- Morris, R.(1989a) "Court Interpretation: The Trial of Ivan John Demjanjuk--A Case Study", *The Interpreters' Newsletter*, Trieste University School of Interpretation and Translation, No. 2, pp. 27-37
- Morris, R. (1989b) "Court Interpretation and the Record of Legal Proceedings: Eichmann v. Demjanjuk", *Parallèles, Cahiers de l'Ecole de Traduction et d'Interprétation*, Université de Genève, No. 11, pp. 9-28
- Morris, R. (1995). The Moral Dilemmas of Court Interpreting. *The Translator*. Vol. 1. No. 1, pp. 25-46.

- Morris, R. (1998). Justice in Jerusalem - Interpreting in Israeli Legal Proceedings. *Meta* 43(1), pp. 110-118.
- Morris, R. (1999a) "The Gum Syndrome—Predicaments in Court Interpreting", in: *Forensic Linguistics, Special Issue on Legal Interpreting*, 6(1): 6-29.
- Morris, R.(1999b) "The Face of Justice: Historical Aspects of Court Interpreting", in: *Interpreting*, 4:1: 97-123
- Niska, H. (1995), Just Interpreting: Role Conflicts and Discourse Types in Court Interpreting. In M. Morris (ed.). *Translation and the Law*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Repa, Jindra "Training & Certification of court Interpreters in a multicultural Society" *META* 36.4 (1991) pp. 595-605.
- Roberts-Smith, L.Q.C., Frey, R. & Bessell-Browne, S. (eds.). (1990). *Working With Interpreters in law, health & social work*. Hawthorn Press, Australia.
- Roland, R.A. (1999). *Interpreters as Diplomats: A Diplomatic History of the Role of Interpreters in World Politics*. University of Ottawa Press, Canada.
- Roy, C. (1989). A Sociolinguistic Analysis of the Interpreter's Role in the Turn Exchanges of an Interpreted Event. Unpublished dissertation. Washington DC: Georgetown University, University Microfilms DAO64793.
- Roy, C.B. 1993 [2002]. The Problem with Definitions, Descriptions and the Role Metaphors of Interpreters. In F. Pöhhacker & M. Shlesinger (Eds.). *The Interpreting Studies Reader*. London & New York: Routledge. pp.344-353.
- Shoham, U.(1996). The Principle of Legality and the Israeli Military Government in the Territories. *Military Law Review*. Vol. 153. Retrieved August, 29 on the World Wide Web:
http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/276C7D~1.pdf
- Silverman D. (2000). Analyzing Talk and Text. in N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.). *Handbook of Qualitative Research- second edition*. Sage Publications. pp. 821-834.
- Turner, G. H. (1995), The Bilingual, Bimodal Courtroom: a First Glance. In Harrington, F.J. & Turner G.H. (2001). *Interpreting Interpreting: Studies & Reflections on Sign Language Interpreting*. Douglas McLean, Gloucestershire, England.
- Turner, G.H. & Brown R. K. (1995), Interaction and the Role of the Interpreter in Court. In Harrington, F.J. & Turner G.H. (2001). *Interpreting Interpreting: Studies & Reflections on Sign Language Interpreting*. Douglas McLean, Gloucestershire, England.
- Wadensjö, C. (1992) *Interpreting as Interaction*. Linköping. Linköping University.

Wadensjö, C. (1993) The Double Role of a Dialogue Interpreter. in Pöchhacker F., and M. Shlesinger (Eds.). *The Interpreting Studies Reader*. London: Routledge. pp. 354-370.

Wengraf, T. (2001). *Qualitative Research Interviewing: Biographic Narrative and Semi-Structured Methods*. Sage Publications: London, Thousand Oaks, New Delhi.

White, J. (1990), *Justice As Translation: An Essay in Cultural & Legal Criticism*. Chicago & London: University of Chicago Press.

תיקים

R v Ram Court of Appeal (Criminal Division)

U.S. ex rel. Negron V. New York, 434 Fed. 386 (2d Cir.1970)

תפ"ח 1113/04 מדינת ישראל נ' פרזין בן מנסור ביביאן

אתרי אינטרנט

<http://www.court.gov.il/heb/home.htm>

www.idf.co.il

www.acebo.com

<http://www.atanet.org/codeofprof.htm>

מסמכים אחרים

סעיף 3 (א) למנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט (אזור הגדה המערבית) (מס' 2), תשכ"ז-1967, ק.מ.צ.מ., מס' 1 עמ' 3.

חוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב – 1982

Court Interpreter Act (1979), 28 U.S.C 1827

International Covenant on Civil and Political Rights, 1966

(Accessed: August, 14, 2005)

<http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>

Universal Declaration of Human Rights, 1948.

(Accessed: August, 14, 2005)

<http://www.un.org/Overview/rights.html>

NAJIT – Code of Ethics and Professional Responsibilities.
(Accessed: August 14, 2005)
<http://www.najit.org/ethics.html>

- Table of Contents
- Membership
- Calendar of Events
- Accreditation
- Divisions
- Chapters, Cooperating & Local Groups
- Publications
- ATAware
- Links to Areas of Interest
- Chronicle
- Conference
- Jobs
- Frequently Asked Questions
- Comments / Suggestions

1 nsoj

Membership

American Translators Association

Code of Professional Conduct and Business Practices

I. As a Translator or Interpreter, a bridge for ideas from one language to another and one culture to another, I commit myself to the highest standards of performance, ethical behavior, and business practices.

A. I will endeavor to translate the original message faithfully, to satisfy the needs of the end user(s). I acknowledge that this level of excellence requires:

1. mastery of the target language equivalent to that of an educated native speaker,
2. up-to-date knowledge of the subject material and its terminology in both languages,
3. access to information resources and reference materials, and knowledge of the tools of my profession,
4. continuing efforts to improve, broaden, and deepen my skills and knowledge.

B. I will be truthful about my qualifications and will not accept any assignments for which I am not fully qualified.

C. I will safeguard the interests of my clients as my own and divulge no confidential information.

D. I will notify my clients of any unresolved difficulties. If we cannot resolve a dispute, we will seek arbitration.

E. I will use a client as a reference only if I am prepared to name a person to attest to the quality of my work.

F. I will respect and refrain from interfering with or supplanting any business relationship between my client and my client's client.

II. As an employer or contractor of translators and/or interpreters, I will uphold the above standards in my business. I further commit myself to the following practices with translators and interpreters:

A. I will put my contractual relationship with translators and interpreters in writing and state my expectations prior to work.

B. I will adhere to agreed terms, payment schedules, and

agreed changes, and will not capriciously change job descriptions after work has begun.

C. I will deal directly with the translator or interpreter about any dispute. If we cannot resolve a dispute, we will seek arbitration.

D. I will not require translators or interpreters to do unpaid work for the prospect of a paid assignment.

E. I will not use translators' or interpreters' credentials in bidding or promoting my business without their consent or without the bona fide intention to use their services.

F. For translations for publication or performance over which I have direct control, I will give translators recognition traditionally given authors.

November 1997

For more information, contact ATA,
phone: (703) 683-6100; fax: (703) 683-6122;
or e-mail: membership@atanet.org.

Code of Ethics and Professional Responsibilities

Contents

Preamble

Applicability

Canon 1. Accuracy

Canon 2. Impartiality and Conflicts of Interest

Canon 3. Confidentiality

Canon 4. Limitations of Practice

Canon 5. Protocol and Demeanor

Canon 6. Maintenance and Improvement of Skills and Knowledge

Canon 7. Accurate Representation of Credentials

Canon 8. Impediments to Compliance

Preamble

Many persons who come before the courts are non- or limited-English speakers. The function of court interpreters and translators is to remove the language barrier to the extent possible, so that such persons' access to justice is the same as that of similarly situated English speakers for whom no such barrier exists. The degree of trust that is placed in court interpreters and the magnitude of their responsibility necessitate high, uniform ethical standards that will both guide and protect court interpreters in the course of their duties as well as uphold the standards of the profession as a whole.

While many ethical decisions are straightforward, no code of ethics can foresee every conceivable scenario; court interpreters cannot mechanically apply abstract ethical principles to every situation that may arise. This Code is therefore intended not only to set forth fundamental ethical precepts for court interpreters to follow, but also to encourage them to develop their own, well-informed ethical judgment.

Applicability

All NAJIT members are bound to comply with this Code.

Canon 1. Accuracy

Source language speech should be faithfully rendered into the target language by conserving all the elements of the original message while accommodating the syntactic and semantic patterns of the target language. The rendition should sound natural in the target language, and there should be no distortion of the original message through addition or omission, explanation or paraphrasing. All hedges, false starts and repetitions should be conveyed; also, English words mixed into the other language should be retained, as should culturally bound terms which have no direct equivalent in English, or which may have more than one meaning. The register, style and tone of the source language should be conserved.

Guessing should be avoided. Court interpreters who do not hear or understand what a speaker

has said should seek clarification. Interpreter errors should be corrected for the record as soon as possible.

Canon 2. Impartiality and Conflicts of Interest

Court interpreters and translators are to remain impartial and neutral in proceedings where they serve, and must maintain the appearance of impartiality and neutrality, avoiding unnecessary contact with the parties.

Court interpreters and translators shall abstain from comment on cases in which they serve. Any real or potential conflict of interest shall be immediately disclosed to the Court and all parties as soon as the interpreter or translator becomes aware of such conflict of interest.

Canon 3. Confidentiality

Privileged or confidential information acquired in the course of interpreting or preparing a translation shall not be disclosed by the interpreter or translator without authorization.

Canon 4. Limitations of Practice

Court interpreters and translators shall limit their participation in those matters in which they serve to interpreting and translating, and shall avoid giving advice to the parties or otherwise engaging in activities that can be construed as the practice of law.

Canon 5. Protocol and Demeanor

Court interpreters shall conduct themselves in a manner consistent with the standards and protocol of the court, and shall perform their duties as unobtrusively as possible. Court interpreters are to use the same grammatical person as the speaker. When it becomes necessary to assume a primary role in the communication, they must make it clear that they are speaking for themselves.

Canon 6. Maintenance and Improvement of Skills and Knowledge

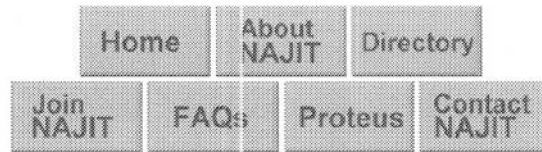
Court interpreters and translators shall strive to maintain and improve their interpreting and translation skills and knowledge.

Canon 7. Accurate Representation of Credentials

Court interpreters and translators shall accurately represent their certifications, accreditations, training and pertinent experience.

Canon 8. Impediments to Compliance

Court interpreters and translators shall bring to the Court's attention any circumstance or condition that impedes full compliance with any Canon of this Code, including interpreter fatigue, inability to hear, or inadequate knowledge of specialized terminology, and must decline assignments under conditions that make such compliance patently impossible.

בית המשפט הצבאי יהודה

בפני כב' האב"ד: רס"ן רונן עצמון
שופט: רס"ן יאיר תירוש
שופטת: רס"ן דליה קאופמן

התביעה הצבאית
(באמצעות סגן שגיב ליכטמן)

נגד

הנאשם: רפעת האיל עיסא טראירה ת.ז. 19764878 / שב"ס - נוכח
(באמצעות ב"כ עו"ד חאלד אלאערגי - נוכח)

[Redacted text]

אב"ד פותח את הישיבה ומזהה את הנאשם.

מהלך הדיון

נאשם: מייצג אותי עו"ד אערגי.

הצדדים: הגענו להסדר טיעון במסגרתו התובע מבקש להגיש כתב אישום מתוקן ולהקריאו במלואו לנאשם. בין היתר התיקונים כוללים העברת התיק לשמיעה בפני דן יחיד. הנאשם מבקש להתיר לו לחזור בו מכפירתו, ובכפוף להודאת הנאשם בכתב האישום המתוקן הצדדים יטענו לעונש מוסכם.

בית המשפט מבהיר לנאשם כי אינו כבול להסדר הטיעון שנקשר בין הצדדים. ביהמ"ש מקריא לנאשם את כתב האישום.

נאשם: אני מבין שביהמ"ש אינו כבול להסדר. אני מכיר את כתב האישום במלואו ומבין אותו.

ה ח ל ט ה

נוכח הסדר הטיעון בין הצדדים, אנו מתירים לתובע לתקן את כתב האישום ולנאשם לחזור בו מכפירתו. כמו כן, אנו מורים על העברת הדיון לשופט דן יחיד.

ניתן והודע היום, 08/02/2005, בפומבי ובמעמד הצדדים.

שופטת

אב"ד

שופט

בית המשפט הצבאי יהודה

בפני כב' השופט: רס"ן רונן עצמון

התביעה הצבאית

(באמצעות סגן שגיב ליכטמן)

נגד

הנאשם: רפעת האיל עיסא טראירה ת.ז. 919764878 / שב"ס - נוכח
(באמצעות ב"כ עו"ד חאלד אלערג' - נוכח)

רשמת:

מתורגמן:

מהלך הדיון

נאשם: אני מודה בכתב האישום המתוקן.

הכרעת - דין

על יסוד הודאתו בכתב האישום המתוקן, מורשע הנאשם בעבירות הבאות:

א. **חברות ופעילות בהתאחדות בלתי מותרת**, לפי תקנה 185(א) לתקנות ההגנה.

ב. **זריקת חפץ מבעיר**, לפי תקנה 58(ב) לתקנות וההגנה וסעיף 14 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה.

ניתן והודע היום, 08/02/2005, בפומבי ובמעמד הצדדים.

שופט

תובע: אין ראיות לעונש.

סניגור: אין ראיות לעונש.

תובע מסכם: במסגרת הסדר הטיעון אבקש להשיר: על הנאשם 42 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מאסר מותנה וקנס בסך 6000 ש"ח. אבקש לכבד את ההסדר לאור חלוף הזמן מעת ביצוע העבירות, עברו הנקי של הנאשם, בעיות ראייתיות מסוימות, ורמת הענישה הקיימת. תיקו של מחמד אבו זויד נסגר בהסדר טיעון ב-68 חודשים בפועל, כאשר יוחסו לו מקרים נוספים.

סניגור מסכם: אבקש לכבד את הסדר הטיעון. אני מצטרף לדברי התובע. אתמול נסגר תיקו של מחמד אבו זויד, שלו יוחסו שתי זריקות של חפץ מבעיר. הוא נשפט ל-68 חודשים בפועל. לדעתי, העונש מתאים ותואם את העבירות שיוחסו לנאשם. מדובר היה במטען צינור, ויש קושי ראייתי בנוגע לשאלה האם התפוצץ והאם נגרם נזק. לכן הושמטה עובדה זו מכתב האישום.

נאשם בדברו האחרון: אין לי מה להוסיף.

בית המשפט הצבאי יהודה

בפני כב' השופט: רס"ן רונן עצמון

התביעה הצבאית

(באמצעות סגן שגיב ליכטמן)

נגד

הנאשם: רפעת האיל עיסא טראירה ת.ז. 919764878 / שב"ס - נוכח
(באמצעות ב"כ עו"ד חאלד אלערגי - נוכח)

גזר-דין

הנאשם הורשע על פי הודאתו ובמסגרת הסדר טיעון, בכך שמחודש נובמבר 2000 ועד מועד מעצרו היה חבר בחוליית תנזים פת"ח שמטרתה הייתה ביצוע פיגועים בדרך של הנחת מטעני חבלה נגד מטרות ישראליות. במסגרת חברותו זו יצא הנאשם, יחד עם שני חברי חוליה נוספים, בתאריך 24/11/00 לבצע פיגוע כנגד רכב ישראלי, סמוך לצומת בית ענון. כאשר עבר במקום אוטובוס ישראלי, השליכו הנאשם וחבר חוליה אחר מטען חבלה לעבר האוטובוס. בכתב האישי לא נאמר האם המטען התפוצץ והאם נגרם נזק.

הצדדים הציגו בפניי עונש שהוסכם ביניהם, וביקשי שאכבדו. נימוקיהם היו עברו הנקי של הנאשם, הודאתו באשמה, שחסכה מזונם של כל הגורמים, קשיים ראייתיים מסויימים שבהם נתקלה התביעה, והזמן הרב שחלף בין ביצוע המעשה לבין מועד מעצרו של הנאשם, שבמהלכו לא עבר עבירות נוספות.

אף שמעשהו של הנאשם, בעצם הצטרפותו לחוליה שמטרתה ביצוע פיגועים, ובהשתתפותו בפיגוע שתואר, בוודאי יצר סיכון משמעותי לבטחונם של היושבים באוטובוס, הרי משלא הוכח מה היו תוצאות המנישה, יש בסיס לבקשת העונש הנמוך יחסית שאותו ביקשו הצדדים.

לאחר ששקלתי את טיעוני הצדדים, ואת נסיבותיו של הנאשם, ראיתי לנכון להיעתר לבקשה ולכבד את הסדר הטיעון.

על כן, אני מטיל על הנאשם את העונשים הבאים:

- א. 42 חודשי מאסר בפועל אשר יימנו החל מיום מעצרו.
- ב. 36 חודשי מאסר על תנאי, והתנאי הוא שבמשך 5 שנים מיום שחרורו ממאסרו לא יעבור על עבירה בה הורשע בתיק זה, או עבירה שמהותה סיכון מכוון לחיי אדם באמצעות אמל"ח.
- ג. קנס בסך 6000 ש"ח או 6 חודשי מאסר תמורתו. הקנס ישולם עד למועד שחרורו של הנאשם ממאסר וכתנאי לו.

זכות ערעור תוך 30 יום מהיום.

ניתן והודע היום, 08/02/2005, בפומבי ובמעמד הצדדים.

שופט

נספח 4

צבא	תצפית # 2	הגנה	לישראל
בבית המשפט הצבאי י ה ד ה בפני דן יחיד	85		תיק ביה"מ: 1791/04 תיק תביעה: 1148/04 תיק פ.א.: 1257/04 חברון

המאשים

במשפט שבין התובע הצבאי

- נגד -

הנאשמת

אימאן אחמד לוטפי אחראס
ת.ז. 904101979, ילידת 15.01.79, תושבת דהיישה
עצורה מיום 08.04.04

כתב - אישום מתוקן במסגרת הסדר טיעון

הנאשמת הנ"ל מואשמת בזאת בביצוע העבירה הבאה:

מהות העבירה: קשירת קשר לגרימת מוות בכוונה, עבירה לפי סעיף 22 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח-1968, ולפי סעיף 51 לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תשי"ל-1970.

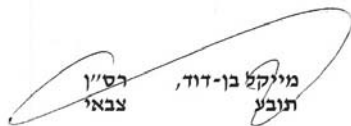
פרטי העבירה: הנאשמת הנ"ל, באיזור, במחצית הראשונה של שנת 2004 או בסמוך לכך, קשרה קשר עם אדם אחר לגרום בכוונה למותו של אחר, דהיינו:

1. הנאשמת, בחודש אוגוסט 2003 או במועד הסמוך לכך, הכירה בבית לחם את ג'מאל נמר חדר חמאמרה ומאז קיימה עמו קשר טלפוני. בחודש נובמבר 2003 נעצר ג'מאל חמאמרה על ידי הבטחון המסכל של הרשות הפלסטינית, והנאשמת ביקרה את ג'מאל חמאמרה מספר פעמים בבית הכלא של הבטחון המסכל בבית לחם והביאה לו בגדים ומזון.
2. זמן קצר לאחר מכן הודיע ג'מאל חמאמרה לנאשמת, כי הוא אחראי על הארגון "כתאב שוחדא אל-אקצא" ("ג'ודי חללי אל-אקצא") בבית לחם, המבוקש לכוחות הבטחון הישראליים בשל רצונו להוציא לפועל פיגועים נגד נטרות ישראליות, וכי מעצרו על ידי הבטחון המסכל נועד לדחות את כניסתם של כוחות צר"ל, המבקשים לבצע את מעצרו, לעיר. הנאשמת המשיכה לעמוד בקשר שוטף עם ג'מאל חמאמרה.
3. ביום 01.02.04 או במועד הסמוך לכך, שוחרר ג'מאל חמאמרה מן הכלא של הבטחון המסכל. הנאשמת התקשרה אל ג'מאל חמאמרה והודיעה לו על רצונה לבצע פיגוע התאבדות בכוונה לגרום למות אזרחיים ישראלים רבים ככל הניתן, ובכך לחזור על מעשיה של בת דודה, איאת אחראס, אשר ביצעה פיגוע התאבדות בכניסה לסופרמרקט בשכונת קרית יובל בירושלים ביום 28.03.02.

4. גימאל חמאמרה השיב לנאשמת, כי יבדוק את אפשרות שיגורה לביצוע פיגוע התאבדות. הנאשמת שבה ופנתה אל גימאל חמאמרה במספר הזדמנויות נוספות והפצירה בו להחיש את טיפולו בשיגורה לביצוע הפיגוע.
5. לבסוף הבטיח גימאל חמאמרה לנאשמת, כי יפנה אל זכריא זבידי, אחראי הארגון "תנטיים" ("תנויים") בגינין, ויסכם עמו כיצד תמומש תכניתה של הנאשמת לבצע פיגוע התאבדות. בסמוך לאחר מכן, גימאל חמאמרה התקשר אל זכריא זבידי והודיע לו על פנייתה של הנאשמת ועל פנייתם של שני תושבי חברון, אשר ביקשו גם הם לבצע פיגוע התאבדות. גימאל חמאמרה ביקש מזכריא זבידי להעביר לידיו חגורות נפץ וכלי נשק לשם ביצוע פיגועי ההתאבדות על ידי הנאשמת ועל ידי שני תושבי חברון.
6. ביום 29.03.04 או במועד הסמוך לכך, התקשר אל הנאשמו: רביע אבראהים חסין דאר-רביע, המוכר לנאשמת כחברו של גימאל חמאמרה לפעילות במסגרת הארגון "גדודי חללי אל-אקצא". בשיחה בין השניים הנאשמת ביקשה גם מרביע דאר-רביע לעשות כל שניתן על מנת לשגרה בהקדם האפשרי לביצוע פיגוע התאבדות. רביע דאר-רביע הסכים לכך. הנאשמת הוסיפה, כי ברצונה לבצע את פיגוע ההתאבדות כנקמה על נותו של אחמד יאסין.
7. הנאשמת ורביע דאר-רביע סיכמו, כי רביע דאר-רביע ייפגש עם גימאל חמאמרה ויסכם עמו את פרטי התכנית לפיה תישלח הנאשמת לביצוע פיגוע התאבדות. כמו כן, הנאשמת ורביע דאר-רביע סיכמו, כי ביום 01.04.04 בשעה 13:30 ימסיר האחרון לנאשמת את פרטיה המדויקים של התכנית.
8. גם רביע דאר-רביע פנה אל זכריא זבידי בבקשה לקבל ממנו חגורת נפץ לשם מסירתה לנאשמת לצורך ביצוע פיגוע ההתאבדות המתוכנן. לבסוף סוכלה המזימה בשל מעצרים של גימאל חמאמרה ורביע דאר-רביע.

עדי התביעה:

1. רס"ר ניסים לוי, מ.א. 1017508, נקודת עציון (גובה אמרת הניאשמת).
2. גימאל נמר חדר חמאמרה, ת.ז. 969496181 [עצור].
3. רביע אבראהים חסין דאר-רביע, ת.ז. 908338213 [עצור].

 מיכל בן-דוד,

 תובע

רס"ר

 צבאי

בית המשפט הצבאי יהודה

בפני כב' הנשיא: סא"ל שלומי כוכב

התביעה הצבאית

(באמצעות רס"ן מייקל בן דוד)

נגד

הנאשמת: אימאן אחמד לוטפי אל אחראס ת.ז. 904101979 / שב"ס - נוכחת
(באמצעות ב"כ עו"ד אחלאם חדאד - נוכחת)

רשמת: סג"ל [שם מוסתר]

מתורגמן: סג"ל [שם מוסתר]

אב"ד פותח את הישיבה ומזהה את הנאשמת.

מהלך הדיון

נאשמת: מייצגת אותי עו"ד אחלאם חדאד.

תוב"צ: הגענו להסדר טיעון במסגרתו אני מגיש כתב האישום מתוקן. הנאשמת תודה בכתב האישום המתוקן ונבקש להשית עליה 45 חודשי מאסר בפועל, מאסר מותנה לשיקול דעת ביהמ"ש וכן קנס בסך 5,000 ש"ח.

סניגורית: אני מאשרת את דברי התובע. הקראתי למרשתי את כתב האישום מתוקן הסברתי לה את תוכנו, היא הבינו ומודה במיוחס לו בו.

בית המשפט מבהיר לנאשם כי אינו כבול להסדר הטיעון שנקשר ביניהם.

נאשמת: אני מאשר את דברי סניגורתי ומודה בכתב האישום המתוקן.

הכרעת דין

על יסוד הודאתה באשמה, אני מרשיע את הנאשמת בעבירה המיוחסת לה בכתב האישום המתוקן, דהיינו קשירת קשר לגרימת מוות בכוונה.

ניתן והודע היום, 08/02/05, בפומבי ובמעמד הצדדים.

נשיא

תוב"צ: אין ראיות לעונש.

סניגורית: אין ראיות לעונש.

תוב"צ מסכם: מדובר בנאשמת שכלל הנראה מעדה ומעידה חד פעמית, עברה נקי, נסיבות קשות הובילו אותה למעשה. הנאשמת חסכו מזמנו של ביהמ"ש והעונש ראוי.

תיק מס': 1791/04

תאריך: כ"ט שבט, תשס"ה
8 פברואר, 2005

1 סניגורית מסכמת: אבקש לכבד את הסדר הטיעון. אני מצטרפת לדברי התובע.
2 הנאשמת חסכה מזמנו של ביהמ"ש, לא נשמעו עדים, היא הודתה והפסיקה אומרת
3 שבכך היא מתחרטת על מעשיה. התחשבנו בנסיבותיה האישיות של הנאשמת. אני
4 מפנה את ביהמ"ש הנכבד לקטע הראשון באמרה ממנו אפשר להבין שהיא הייתה
5 במצוקה. כפי שצינתי בהודאה שלה יש חרטה ומדובר בצעירה שאין לה עבר. העונש
6 שמוצע לביהמ"ש, אי אפשר לומר שהוא קל, הוא סביר.

7
8 נאשמת בדברה האחרון: אין לי מה להגיד.

9

בית המשפט הצבאי יהודה

בפני כב' הנשיא: סא"ל שלומי כוכב

התביעה הצבאית

(באמצעות רס"ן מייקל בן דוד)

נגד

הנאשמת: אימאן אחמד לוטפי אל אחראס ת.ז. 904101979 / שב"ס - נוכחת
(באמצעות ב"כ עו"ד אחלאם חדאד - נוכחת)

ג ז ר ד י נ

הנאשמת הורשעה, על פי הודאתה, בעבירה של קשירת קשר לגרירת מוות בכוונה. על פי כתב האישום המתוקן הנאשמת פנתה לאחד הפעילים הבכירים בארגון גדודי חללי אלאקצה ומסרה לו כי ברצונה לבצע פיגוע התאבדות וזאת בחודש פברואר 2004. אחר כך שבה ופנתה לאותו פעיל במספר הזדמנויות נוספות וביקשה כי יטפל ויגשים את בקשתה. בהמשך לכך דיבר עם הנאשמת פעיל נוסף על מנת לבדוק את האפשרות להגשים את רצונה של הנאשמת, אולם בסופו של דבר לא יצא הפיגוע אל הפועל בשל מעצרים של אותם פעילים.

הצדדים גיבשו עונש מוסכם במסגרת הסדר טיעון וציינו כרקע להסדר את עברה הנקי של הנאשמת, הודאתה באשמה ונסיבות אישיות שהניעו אותה לפעול כפי שפעלה. עוד הדגישו כי בסופו של דבר לא בוצעו כל מגשים בעקבות הבקשה של הנאשמת.

לאחר ששקלתי את נימוקי הצדדים ובשים לב למכלול הנסיבות בתיק, החלטתי לכבד את הסדר הטיעון.

אשר על כן אני גוזר על הנאשמת את העונשים הבאים:

- א. 45 חודשי מאסר בפועל אשר יימנו החל מיום מעצרה.
- ב. 18 חודשי מאסר על תנאי, והתנאי הוא שבמשך 3 שנים מיום שחרורה ממאסרה לא תעבור על העבירה בה הורשעה.
- ג. קנס בסך 5,000 ש"ח או 5 חודשי מאסר תמורתו. תשלום הקנס יהווה תנאי לשחרורה של הנאשמת ממאסרה.

זכות ערעור תוך 30 יום.

ניתן והודע היום, 08/02/05, בפומבי ובמעמד הצדדים.

נשיא

נספח 5

לישראל	הגנה	תצפית # 4	צבא
1106/03	תיק ב'המ"ש:	הצבאי	בבית
59/03	תיק תביעה:	ה	י
186/03	תיק פ.א.:	הרכב	בפני
187/03			

במשפט שבין התובע הצבאי – המאשים

נגד-

ראפת נאפו ראשד ג'ואברה
ת.ז. 980301246, יליד 13/1/74, תושב בית לחם.
עצור (מיום 17/12/02).

הנאשם

כתב-אישום מתוקן

הנאשם הנ"ל מואשם בזאת בביצוע העבירות הבאות:

פרט ראשון:

מהות העבירה: חברות ופעילות בהתאחדות בלתי מותרת, ענינה לפי תקנה 185(א) לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, מתחילת אירועי "גאות ושיזל" בסוף חודש ספטמבר 2000 או מועד סמוך לכך ועד למועד מעצרו היה חבר בארגון התנוים-פת"ח שהוא התאחדות בלתי מותרת. דהיינו: במהלך התקופה האמורה היה הנאשם חבר בארגון התנוים-פת"ח. במסגרת חברותו גייס הנאשם אחרים לפעילות במסגרת הארגון וביצע פיגועי ירי כמתואר בהמשך כתב האישום.

פרט שני:

מהות העבירה: ביצוע שירות עבור התאחדות בלתי מותרת, ענינה לפי תקנה 185(ג) לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, בתקופה המתוארת בפרט האישום הקודם, במסגרת חברותו בארגון התנוים-פת"ח כמתואר בפרט האישום הקודם, עשה עבודה כל שהיא או ביצע שירות כל שהוא בשביל התאחדות בלתי מותרת.

דהיינו: במועדים לא ידועים במהלך התקופה האמורה גייס הנאשם את נאצר עווד, עצאם ג'ואברה ומחמוד עווד לארגון התנוים-פת"ח לצורך ביצוע פיגועים נגד נטרות ישראליות. במעמד הגיוס, הורה הנאשם למגויסיו להקים חוליות משלהם על ידי גיוס חברים נוספים. הנאשם הנחה את מגויסיו לבצע פיגועי ירי לעבר שכונת גילה בירושלים, לעבר מטוירי ה- DCO ולעבר מחנה צה"ל בסמוך לבית סחור.

פרט שלישי:

מהות העבירה: נשיאת משרה בהתאחדות בלתי מותרת, עבירה לפי תקנה 85(1)ב לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, במהלך התקופה המתוארת בפרט האישום הקודם, ניהל, או עזר להנהלת התאחדות בלתי מותרת, או החזיק במשרה או עמדה כל שהיא בהתאחדות בלתי מותרת.

דהיינו: במהלך התקופה האמורה שימש הנאשם כאחראי אוז' דוחא – אלאחר בארגון התנוים – פת"ח. במסגרת זו פיקד הנאשם על חוליה אליה השתייכו, בין היתר, עצאם ג'ואברה – אחיו, באסל ג'ואברה, ראאד עאדל, מחמד אלמצרי ונאדר עזיז. חברי חוליותיו של הנאשם החזיקו בכ- 15 רוס"ר M – 16, 10 רובי קלצ'ניקוב, 5 רובי M – 1 ואקדחים.

פרט רביעי:

מהות העבירה: נסיון לגרימת מוות בכוונה, עבירה לפי סעיף 51א) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970 וסעיפים 14א), 15 ו- 20 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח - 1968.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, בסוף שנת 2001 או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוי-פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, ניסה לגרום בכוונה למותו של אחר. דהיינו: במהלך התקופה האמורה ירה הנאשם ביחד עם מחמור' עווד, נאצר עווד, עצאם ג'ואברה, ג'יהאד ג'ואערה, עאטף עביאת וריאד אלעמור לעבר כוחות צה"ל עת נכנסו האחרונים לבית ג'אלה ולבית לחם.

פרט חמישי:

מהות העבירה: ירי לעבר אדם, עבירה לפי תקנה 58א) לתקנוני ההגנה (שעת חירום), 1945 וסעיף 14א) לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח - 1968.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, בסוף חודש אוקטובר 2001 או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוים – פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, ירה בכל כלי יריה על כל אדם או על כל קבוצה של בני אדם, או לכל מקום שבני אדם עשויים להימצא בו. דהיינו: במועד האמור לעיל, כיומיים לאחר מותו של עאטף ינביאת, ירו הנאשם, מחמוד צלאח, נאדר עווד, נדאל זדוק, עמאד עסאף, עאדל אבו עאהור, עווד עווד, וואל עווד, ענאן ג'ואריש, ג'ואד ג'ואריש, יחיא אברהים ע"א חפז דעמסה ואחרים, לעבר טנקים של צה"ל שהיו אותה עת בשכונת גילה בירושלים.

פרט שישי:

מהות העבירה: נסיון לגרימת מוות בכוונה, עבירה לפי סעיף 51א) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970 וסעיפים 14א), 19 ו- 20 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח - 1968.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, במהלך שנת 2002 או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוים-פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, ניסה, ביחד עם אחרים, לגרום בכוונה למותו של אחר.

דהיינו: במספר הזדמנויות במהלך התקופה האמורה, ירה הנאשם ביחד עם ראאד עאדל, עצאם ג'ואברה – אחיו של הנאשם, פלוני המכונה "ג'וארה", מחמד אלמצרי ובאסל ג'ואברה לעבר כוחות צה"ל שנכנסו לבית לחם על מנת לגרום למות החיילים. באירועים אלה ירה הנאשם באמצעות רוס"ר M – 16 שלו.

פרט שביעי:

מהות העבירה: נסיון לגרימת מוות בכוונה, עבירה לפי סעיף 151(א) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970 וסעיפים 14(א), 19 ו-20 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח - 1968.

פרטי העבירה: הנאשם ה"ל, באיזור, ביום 22/2/02 או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוים-פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, ניסה, ביחד עם אחרים, לגרום בכוונה למותו של אחר.

דהיינו: במהלך חודש פברואר 2002 או במועד סמוך לכך, פנה הנאשם למחמוד צלאח בבקשה שהאחרון יכין עבורו חגורת נפץ. מחמוד צלאח נעתר לבקשת הנאשם והכין יחד עם יחיא אברהים ע"א חפץ דעמסה חגורת נפץ עבור עבורו.

מספר ימים לאחר שהכינו השניים את חגורת הנפץ, ביום 22/2/02, הגיעו יחיא דעמסה ומחמוד צלאח לביתו של הנאשם בדוחא, שם הודיע הנאשם לשניים כי חגורת הנפץ נועדה לפיגוע התאבדות, וכי המחבל ממתין לה. לאחר מכן, ובהוראת הנאשם, הזלבש מחמד שמאלי, המפגע המיועד, בחגורת הנפץ.

מאוחר יותר באותו היום, ניגשו יחיא דעמסה, אברהים עביאת "אבו ג'לעף" ומחמד שמאלי לבית ארוסתו של עללא ע"א כרים עלי זדוק, וביקשו מעללא להסיע את מחמד למחסום אלאחד, משם ימשיך האחרון וביצע פיגוע התאבדות באפרת. עללא סירב מרישש להתגלות, ועל כן עזבו השלושה את המקום.

בסמוך לשעה 8:45 בבוקר יום 22/2/02, הגיע מחמד שמאלי, מצויד בחגורת הנפץ שיוצרה על ידי יחיא דעמסה ומחמוד צלאח לסופרמרקט "איש אפרת", בישוב אפרת, וניסה להפעיל את חגורת הנפץ. תוך כדי נסיונו להפעיל את חגורת הנפץ, זוהה מחמד ונורה על ידי באי הסופרמרקט.

פרט שמיני:

מהות העבירה: מגיעה בטחון האיזור, עבירה לפי סעיף 53(א)4 לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970.

פרטי העבירה: הנאשם ה"ל, באיזור, בסוף חודש נובמבר 2002 או במועד סמוך לכך, עשה מעשה או מחדל שיש בהם פגיעה, היזק, הפרעה או סכנה לבטחון האיזור או לבטחון כוחות צה"ל וחייליו.

דהיינו: במועד האמור לעיל, הציע הנאשם לבכר חליל שחדה נג'או לבצע יחדיו פיגוע ירי לעבר רכב חולף, ישראלי או צבאי, בכביש 60 בסמוך לבית לחם, אולם בכך סירב להצעת הנאשם.

פרט תשיעי:

מהות העבירה: קשירת קשר לגרימת מוות בכוונה, עבירה לפי סעיף 22 לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה והשומרון) (מס' 225), תשכ"ח - 1968 וסעיף 51(א) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, באמצע חודש דצמבר 2002 או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוס-פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, קשר קשר עם אדם אחר לגרום בכוונה למותו של אחר.

דהיינו: במועד האמור, גמלה בליבו של הנאשם ההחלטה לבצע פיגוע התאבדות. הנאשם פנה לחברו, שמרוח ע"א האדי דיב שמרוח, וביקש כי האחרון יאתר בחור שמעוניין לבצע פיגוע. שמרוח הסכים, והשניים קבעו להיפגש למחרת היום. למחרת היום נפגש הנאשם עם שמרוח, והשניים החליטו על שתי תכניות חלופיות: האחת - החדרת מחבל מתאבד שיבצע פיגוע ירי לעבר מטרת אזרחיות בתחנת אוטובוס בסמוך לגשר תלפיות בירושלים, והאחרת - פיגוע ירי לעבר נקודת צה"ל על כביש 60, והנאשם הטיל על שמרוח משימת איסוף המידע המקדים. הנאשם ושמרוח הסכימו כי שמרוח יבצע את פיגוע הירי בכביש 60 יחד עם מנור אבו-זג'רית.

בהתאם להוראה זו, ביצע שמרוח שמרוח ביחד עם מנור מחמוד מחמד אבו-זג'רית תצפית על כביש 60, והחליטו לבצע את פיגוע הירי בסמוך ל"מנטקת אל אסכאן". תוך כדי התצפית שוחח שמרוח עם הנאשם, הודיע לו כי איתר מקום מתאים וביקש כי הנאשם ידאג לרכב ולאמל"ח לצורך הפיגוע. הנאשם הציע לשמרוח לצרף אנשים נוספים לפיגוע. לאחר השיחה עם הנאשם, החליטו שמרוח ומנור לגייס את נדאל וח'דר מלש ולשתפם בפיגוע המתוכנן. למחרת השיחה, נפגש הנאשם עם שמרוח פעם נוספת, וקיבל ממנו את הפרטים המדויקים. שמרוח שב וביקש מהנאשם לדאוג לרכב ולאמל"ח לצורך הפיגוע, והנאשם הבטיח להביא את הדרוש מהכוחות המיוחדים אשר בראשם עמד. קשר זה לא יצא אל הפועל עקב מעצרו של מנור והנאשם למוזרת היום.

פרט עשירי:

מהות העבירה: פגיעה בטחון האיזור, עבירה לפי סעיף 53(א) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תש"ל - 1970.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, ביום מעצרו או במועד סמוך לכך, במסגרת חברותו בארגון התנוס-פת"ח כמתואר בפרט האישום הראשון, עשה מעשה או מחדל שיש בהם פגיעה, היזק, הפרעה או סכנה לבטחון האיזור או לבטחון כוחות צה"ל וחיליו.

דהיינו: במועד האמור לעיל, התקשר הנאשם לחברו, אברהים אבו-ריא, בכוונה כי האחרון יגייס עבורו אדם לצורך ביצוע פיגוע התאבדות. הנאשם הודיע לאברהים כי הוא זקוק ל"בחור לנסיעה", אולם האחרון לא הבינו. על כן, פירט הנאשם יותר ואמר כי הוא זקוק ל"בחור לנסיעה לכיוון אחד", אולם אף דברים אלה לא הובנו על ידי אברהים, ועל כן קבעו השניים להידבר למחרת. עקב מעצרו של הנאשם עוד באותו היום, לא עלה בידי הנאשם לגייס מפגע לצורך פיגוע התאבדות.

פרט שניים-עשר:

מהות העבירה: סחר בציוד מלחמתי, עבירה לפי סעיף 2 לצו בדבר איסור סחר בציוד מלחמתי (יהודה והשומרון) (מס' 243), תשכ"ח - 1968.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, לאחר יום 18/10/02 או מועד סמוך לכך, סחר או עסק בצורה אחרת בציוד מלחמתי, ללא היתר חתום על ידי מפקד האיזור או מטעמו.

דהיינו: במועד האמור לעיל, לבקשת בכר חליל שחדה אלנג'או, פעיל תנוים צבאי, מסר הנאשם לאחרון אקדח "14". בכר החזיק באקדח עד למועד מעצרו, 17/2/02.

פרט שלושה-עשר:

מהות העבירה: החזקת כלי יריה, עבירה לפי סעיף 53(א1) לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תשל"ל - 1970.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, במהלך התקופה המתוארת בפרט האישום הראשון, החזיק ברשותו כלי יריה, תחמושת, פצצה, רימון יד או חפץ נפיץ או מבעיר, כלי או חפץ או דבר המתוכנן או מסוגל לגרום מוות או חבלה חמורה, ללא תעודת היתר ישוענקה על ידי מפקד צבאי או מטעמו.

דהיינו: במהלך התקופה האמורה לעיל, החזיק הנאשם ברוס"ר 16 - M. הנאשם ביצע באמצעות רובה זה פיגועי ירי כמתואר בכתב האישום.

כמו כן, ממועד לא ידוע ועד למועד מעצרו החזיק הנאשם באקדח ז.

פרט ארבעה-עשר:

מהות העבירה: התחזות כאחר, עבירה לפי סעיף 269 לחוק הפלילי הירדני, מס' 16 לשנת 1960.

פרטי העבירה: הנאשם הנ"ל, באיזור, ביום מעצרו, ניגש לרשות ציבורית בזהות בדויה על מנת לקבל טובת הנאה, לעצמו או לאחר, או לשם גרימת נזק לאחד ראנשים.

דהיינו: במועד האמור, עת הגיעו כוחות צה"ל לבית הנאשם על מנת לעוצרו, הזדהה הנאשם באמצעות תעודת זהות על שם מחמוד מצטפא מחמד מעאלי, וזאת על מנת להטעות אלה החיילים ולהתחמק מהמעצר.

נספח 6

מאג ההיסט -
 קצת שנים
 אחרי ההתנקו

ISRAEL

Kiryat Sh'mona
 Akko
 Tiberias
 Nazereth
 Haifa
 Netanya
 Tel Aviv
 Ashdod
 Ashkelon
 Be'er Sheva
 Jerusalem
 Bethlehem
 Eilat

סאלם

אזח"ע

קציעות

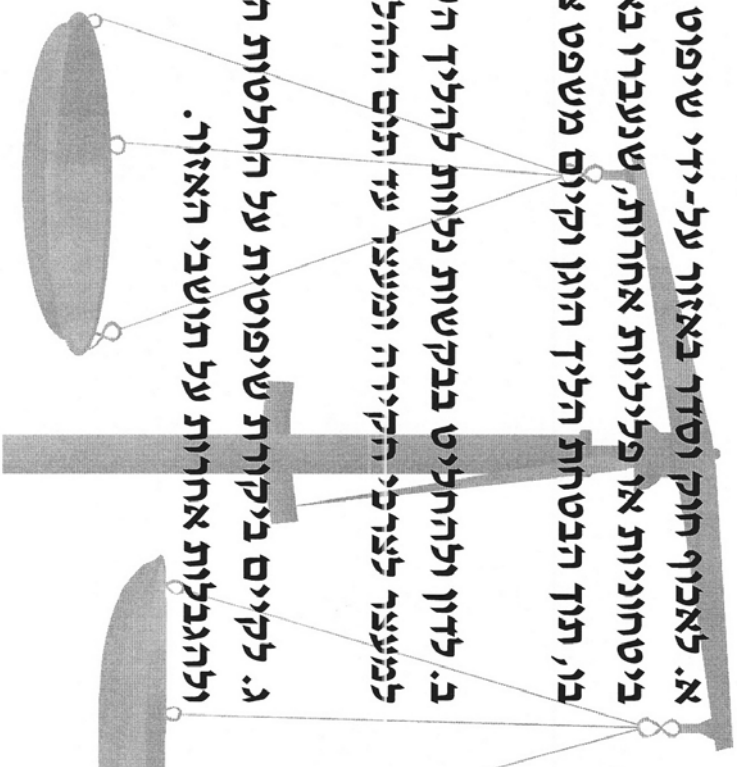
מחנה עופר

ויעוד בתל המשפט הצבאיים

א. לאכוף חוק וסדר באזור על-ידי שיפוט נאשמים בניצוע עבירות ביטחוניות או פליליות אחרות, שנעברו באזור או היו מכוונות לפגוע בו, תוך הבטחת הליד הוגן וקיום משפט צדק.

ב. לדון ולהחליט בבקשות נלוות להליך השיפוט, לרבות בבקשות למעצר לצרכי הקידה ומעצר עד תום ההליכים.

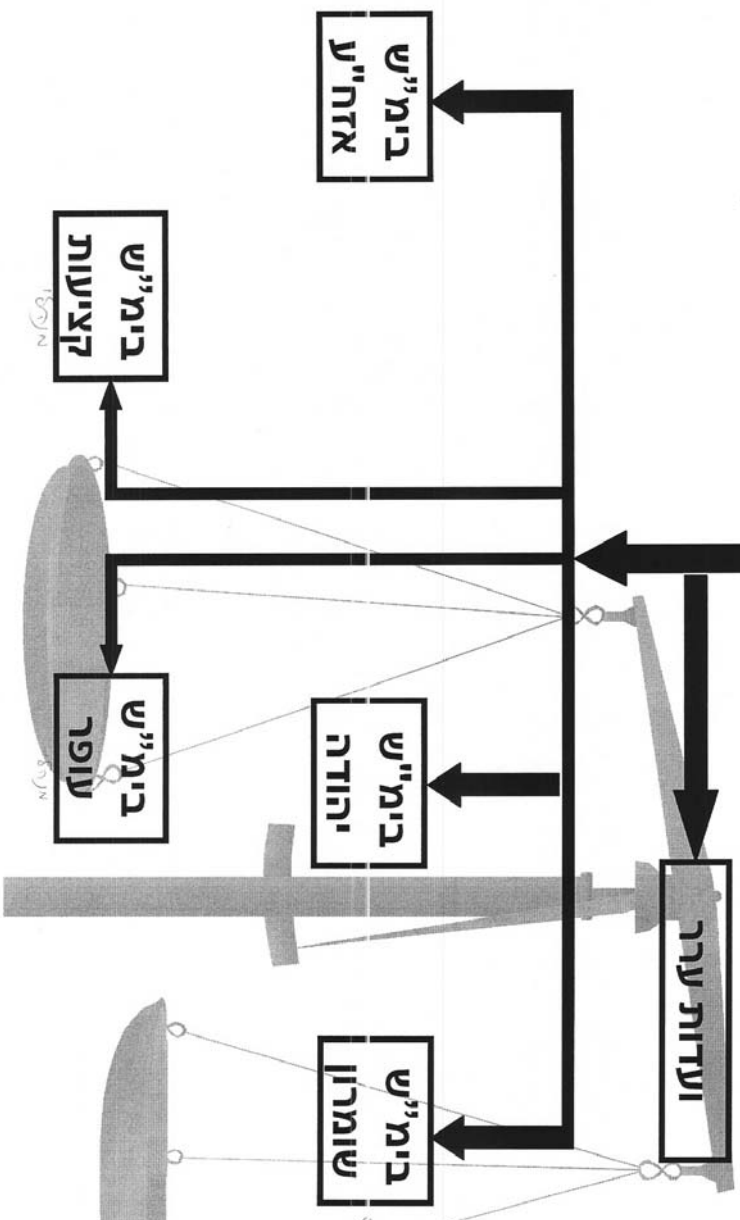
ג. לקיים ביקורת שיפוטית על החלטות הנוגעות למעצר מנהלי ולהגביל את אחרות על תושבי האזור.

עץ מבנהו בהתיאור המאפשר

בית המשפט לערעורים

נסיון והיגיון רב הוא שיש להקדים היגיון

במורה עוסקים בתגי המושפט הצבאיים באג"י ובאז"ח"ע

ועדת ערעורים/ועדה מייעצת:

- א. צווי הגבלה
- ב. צווי פיקוח
- ג. צווי גירוש

שיפוט:

- א. עבירות פליליות (רכוש, אלימות, מוסד וכד'...)
- ב. עבירות ביטחוניות (שב"ח, הפס"ד, ופח"ע)
- ג. עבירות תעבורה

הארכות מעצר לצורכי חקירה:

- בבתי המשפט
- בסמוך למתקני החקירות
- בבתי חולים

ועדות ערר:

- תובענות
- רישום ראשון
- הכרזות
- פינוי פולשים

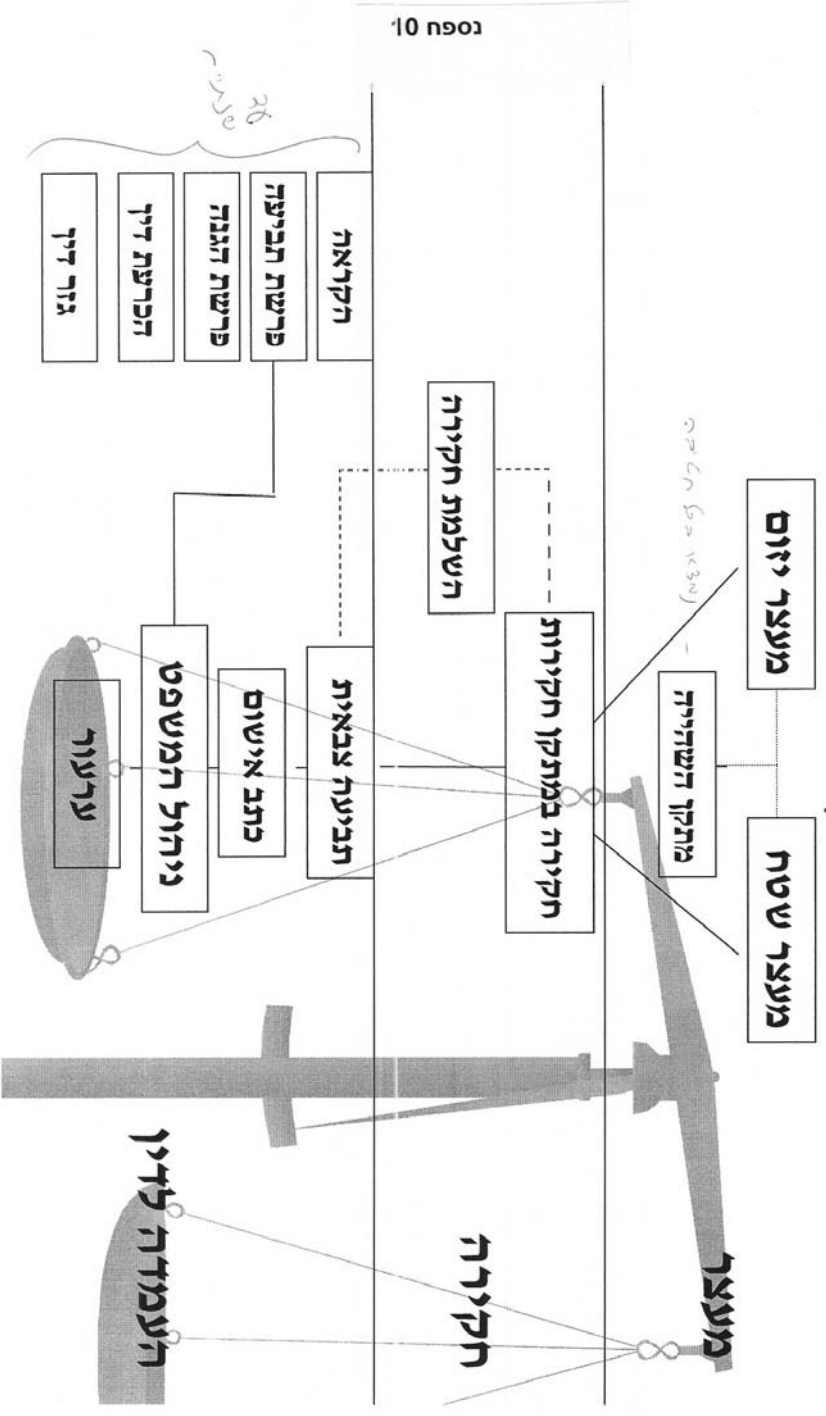
מעצרים מנהלניים:

- א. ביקורת שיפוטית
- ב. ערעורים

הארכות מעצר עד לתום החלכיס:

- בבתי המשפט

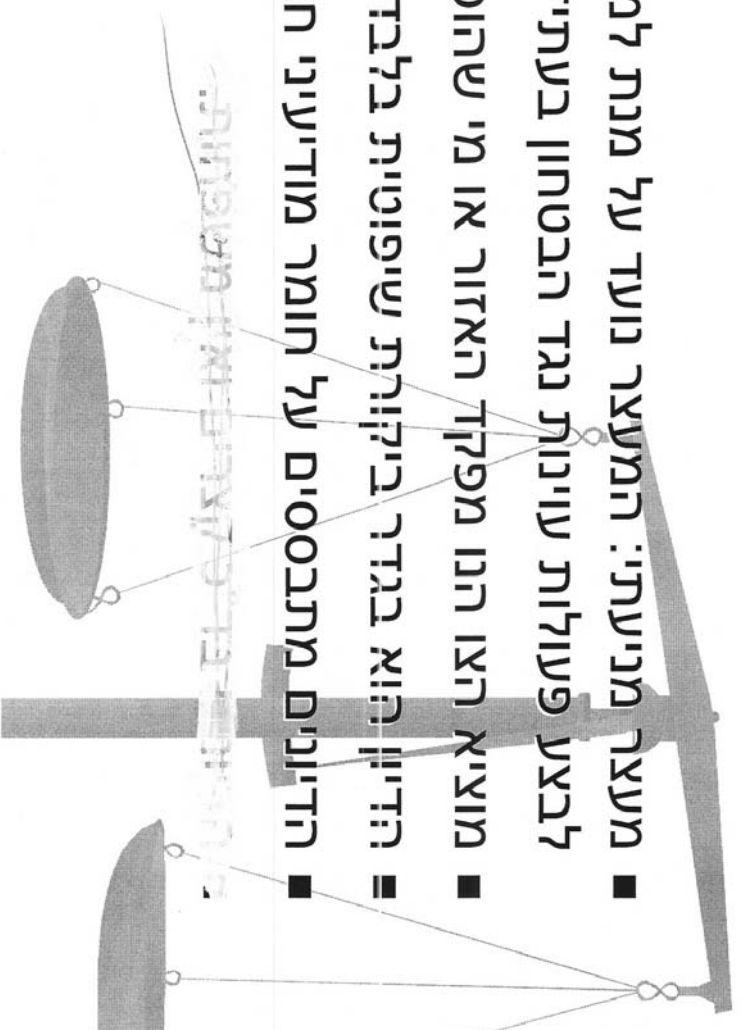
גלגולו של התק - תלשים זימה

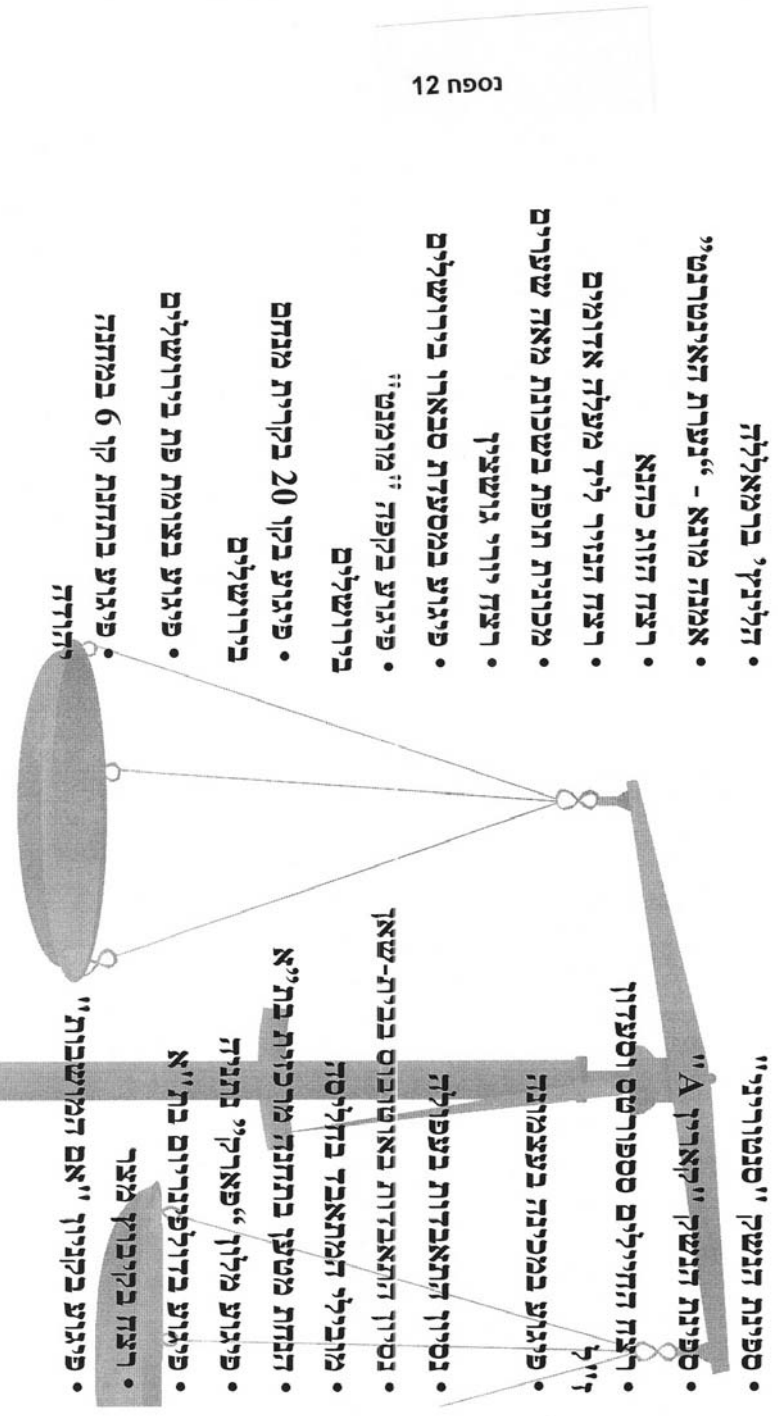
נספח 10

מעצל מנהלי

- מעצל מניעתי: המעצל נועד על מנת למנוע אדם לבצע פעולות עוינות נגד הבטחון בעתיד.
- מוציא האזרחו מפקד האזור או מי שהוסמך על ידו.
- הדין הוא במדר ביקורת שיפוטית בלבד.
- הדינים מתבססים על חומר מודיעיני חסוי.

זוגמאות לתיקי פח"ע בולטים

נספח 13

קורס מתורגמנים 1.5.05 – 19.5.05

שבוע 1

5/5	4/5	3/5	2/5	1/5	שעות
מסדר + א.ב.	מסדר + א.ב.	מסדר + א.ב.	מסדר + א.ב.	10:00 הגעה לבניין קליטה, התארגנות...	7:00-8:00
בוחר יומי	בוחר יומי	בוחר יומי	מונחים משפטיים		8:00-8:30
מונחים משפטיים	תרגום סיכומים בעברית	מונחים משפטיים	שיחה עם משק"יות משמעת ות"ש		8:30-10:00
תרגום סימולטאני	מונחים משפטיים	תרגום פסקי דין	א.צ.		10:30-12:00
א.צ.	א.צ.	א.צ.	א.צ.	א.צ.	12:00-13:00
כיתת מחשבים	היבטים חוקתיים של המשפט הפלילי (שירה)	תיקוני לשון	תרגום מסמכים	13:00-14:00 שיחה עם מפקד הקורס	13:00-14:30
סיכום + תדריך יציאה	תרגום מסמכים	עבודות במחנה	תרגום כת"א	14:15-15:45 שיחה עם מפקד ביה"ס + הרצאה: מערכת המשפט הצבאית	15:00-16:00
	חקירות שב"כ (יאיר תירוש)	עבודות במחנה	תרגום סימולטאני	16:15-17:30 מונחים משפטיים	16:10-17:30
	א.ע.	א.ע.	א.ע.	א.ע.	17:30-18:10
	תרגום סימולטאני	תרגום סיכומים בערבית	מד"ס	תרגום גז"ד	18:10-19:40
	אקטואליה	מד"ס	אקטואליה	ראיונות + מד"ס	20:00-20:30

שבוע 2

12/5	11/5	10/5	9/5	8/5	שעות	
יום העצמאות		מסדר + א.ב	מסדר + א.ב	מסדר + א.ב	7:00-8:00	
		בוחן יומי			8:00-8:30	
		תרגום קטעי עיתונים	8:30 סיור במערות בית ג'ברין	הגעה לבי"ס	8:30-10:00	
		גבול הציות לחוקן (שאול)		מונחים משפטיים	10:30-12:00	
		צ.א	צ.א	צ.א	12:00-13:00	
		כיתת מחשבים	מונחים משפטיים	תרגום פסקי דין	13:00-14:30	
	יום הזיכרון		מונחים משפטיים	תרגום סימולטאני	כיתת מחשבים	15:00-16:00
			תרגום סימולטאני	כיתת מחשבים	תרגום קטעי עיתונים	16:10-17:30
			א.ע	א.ע	א.ע	17:30-18:10
			תרגום סיכומים בערבית	תרגום סימולטאני	תרגום סימולטאני	18:10-19:40
			מד"ס	אקטואליה	מד"ס	20:00-20:30

שבוע 3

19/5	18/5	17/5	16/5	15/5	שעות
א.ב. + מסדר	א.ב. + מסדר	א.ב. + מסדר	א.ב. + מסדר	א.ב. + מסדר	7:00-8:00
סיכום קורס	מונחים משפטיים	בוחר יומי	בוחר יומי	הגעה	8:00-8:30
		מונחים משפטיים	מונחים משפטיים		8:30-10:00
הזדכויות	סימולטאני + הכנה למבחן	תרגום סימולטאני	תרגום צווים + מנשרים	תרגום סימולטאני	10:30-12:00
א.צ.	א.צ.	א.צ.	א.צ.	א.צ.	12:00-13:00
טקס סיום	מבחן מסכם כתוב	תרגום פסקי דין + גז"ד		תרגום קטעי עיתונים	13:00-14:30
	מבחן סימולטאני	כיתת מחשבים	תרגום סימולטאני	מונחים משפטיים	15:00-16:00
	משוב	עבירות ביטחוניות (נאגי עאמר)	כיתת מחשבים	האתיקה המקצועית	16:10-17:30
	א.ע.	א.ע.	א.ע.	א.ע.	17:30-18:10
	פעילות סוף קורס	תרגום מסמכים	תרגום סיכומים	תרגום סיכומים בערבית	18:10-19:40
			מד"ס	אקטואליה	מד"ס

נספח 14

שבוע ראשון

יום א'	יום ב'	יום ג'	יום ד'	יום ה'
קליטה	מונחים משפטיים	בוחר יומי	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם
החתמות	תרגום כת"א	מונחים משפטיים	תרגום סיכומים בעברית	תרגום ערעורים / ערים
שיחות	תרגום גז"ד	תרגום פסקי דין	תרגום מסמכים	תרגום סימולטני
כתיחה	דקדוק עברי	תרגום סיכומים בערבית	מונחים משפטיים	סיכום + תדריך יציאה
ראיונות	דקדוק ערבי	לשון	תרגום גז"ד	

שבוע שני

יום א'	יום ב'	יום ג'	יום ד'	יום ה'
חזרה על בוחר יום ה'	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם
תרגום פסקי דין	תרגום סימולטאני	תרגום קטעי עיתונים	תרגום סימולטאני	תרגום קטעי עיתונים
תרגום גז"ד	תרגום סיכומים בעברית	תרגום סיכומים בערבית	מונחים משפטיים	מונחים משפטיים
מונחים משפטיים	תרגום אמרות משטרטיות	מונחים משפטיים תרגום פסקי דין	תרגום גז"ד + הכ"ד	סיכום + תדריך יציאה

שבוע שלישי

יום א'	יום ב'	יום ג'	יום ד'	יום ה'
חזרה על בוחר יום ה'	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	בוחר יומי + חזרה על בוחר קודם	תרגום סימולטאני	סיכום קורס
תרגום פסקי דין + גז"ד	תרגום סימולטאני	תרגום סימולטאני	מונחים משפטיים	הזדכויות
מונחים משפטיים	תרגום קטעי עיתונים	תרגום צווים + מנשרים	נבחן מסכם	טקס
תרגום סימולטאני	מונחים משפטיים	מונחים משפטיים		

בי"ס למשפט צבאי – הכשרת נתורגמנים

שבוע 1:

שעה/ יום	יום א' 14/7	יום ב' 15/7	יום ג' 16/7	יום ד' 17/7	יום ה' 18/7
8:15 – 8:45	הגעה לביה"ס	מונחים משפטיים	מבחן יומי	מבחן יומי	מבחן שביעי
8:45 – 9:30			תרגום פסקי-דין	מונחים משפטיים	תרגום אמרות משטרתיות
9:00 – 10:30			תרגום פסקי-דין	המשך מונחים משפטיים	תרגום אמרות משטרתיות
13:00-11:00	קליטה והחתמות	תרגום כתבי אישום	מונחים משפטיים	הרצאת מעמד המתורגמן	מונחים משפטיים
14:00-13:00	ארוחת צהריים (עד שעה 14:30)	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים
15:00-14:00	שיחת פתיחה-מפקד בי"ס, קצין ניהול בימ"ש	תרגום כתבי אישום	תרגום פניות בערבית	תרגום כתבי אישום	תרגום סימולטני
15:00 – 15:45	שיחת מפקד קורס ותדרוך	דקדוק ערבי	דקדוק עברי	תרגום ערעורים	תרגום כתבי אישום
17:45-16:00	ראיונות (במקביל מבחן רמה)	מונחים משפטיים	תרגום פסקי-דין	תרגום צווים	שיחת סיכום שבועית ותדריך יציאה
19:00-18:00	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	
20:00-19:00	ראיונות	תרגול	תרגול	תרגול	
20:30-20:00	אקטואליה	אקטואליה	אקטואליה	אקטואליה	
	מבחן רמה				

בי"ס למשפט צבאי – הכשרת מתורגמנים

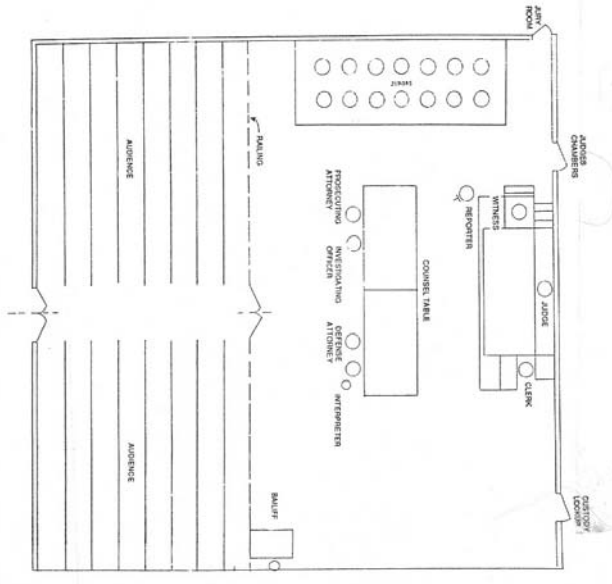
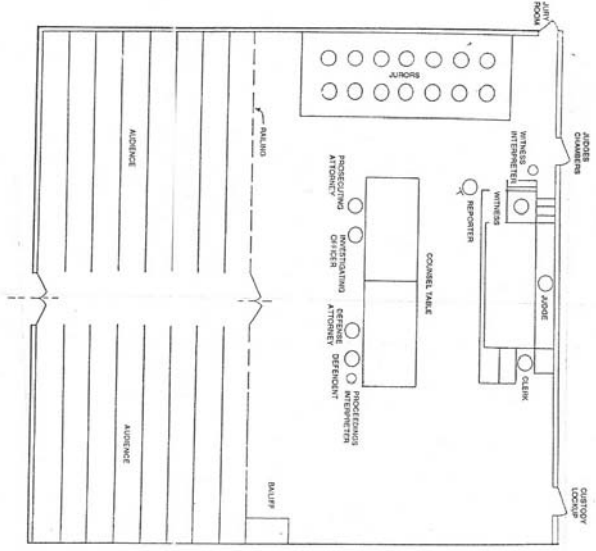
שבוע 2

שעה/ יום	יום א' 21/7	יום ב' 22/7	יום ג' 23/7	יום ד' 24/7	יום ה' 25/7
8:15 – 8:45	הגעה והתארגנות	סיור ביהמ"ש השלום באר שבע	מבחן יומי	מבחן יומי	מבחן שבועי
9:30-8:45	עד שעה 11:15		תרגום פסקי-דין	מעבדה לשונית (מתחיל 9:00)	מונחים משפטיים
10:30-9:00			תרגום פסקי-דין	רמשך מעבדה לשונית	מונחים משפטיים
13:00-11:00	מונחים משפטיים (מתחיל ב- 11:30)	סיור בימ"ש השלום באר-שבע	הרצאה מערכת בתי המשפט בישראל	מעבדה לשונית	הרצאת סניגור- עו"ד דן יקיר
14:00-13:00	ארוחת צהריים (עד שעה 14:30)	ארוחת צהריים (בית החייל באר-שבע)	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים
15:00-14:00	תרגום פניות בערבית	חזרה לביה"ס והתארגנות	תרגום סמולטני	ורצאת עבירות ביטחוניות	תרגום סימולטני
15:00 – 16:00	המשך תרגום פניות בערבית	מונחים משפטיים (מתחיל 15:30)	מונחים משפטיים	רמשך הרצאה	תרגום פסקי דין
16:00 – 17:45	תרגום אמרות משטרתיות	מונחים משפטיים	תרגום ערדים	ורגום פסקי-דין	שיחת סיכום שבועית ותדריך יציאה
18:00 – 19:00	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	
19:00 – 20:00	תרגול	תרגול	תרגול	ורגול	
20:00 – 20:30	אקטואליה	אקטואליה	אקטואליה	אקטואליה	

בי"ס למשפט צבאי – הכשרת נותרגמנים

שבוע 3

שעה/ יום	יום א' 28/7	יום ב' 29/7	יום ג' 30/7	יום ד' 31/7	יום ה' 1/8
8:15 – 8:45	הגעה והתארגנות עד שעה 11:15	מבחן יומי	מבחן יומי	תרגום כתבי אישום	מבחן תרגום סימולטני – מסכם
8:45 – 9:30		מעבדה לשונית	מונחים משפטיים		
9:00 – 10:30		מעבדה לשונית	מונחים משפטיים		
13:00-11:00	מונחים משפטיים (מתחיל 11:30)	מעבדה לשונית	תרגום עררים	תרגום עררים	מבחן תרגום סימולטני – מסכם
14:00-13:00	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים
15:00-14:00	תרגום אמרות משטרטיות (מתחיל 14:30)	תרגום כתבי אישום	משפט מגויס	מבחן מסכם בכתב	טקס סיום וסיכומים
15:00 – 16:00	המשך תרגום אמרות משטרטיות	תרגום סימולטני	תרגום אנורות משטרטיות	מבחן מסכם בכתב	
16:00 – 17:45	משפט מבוים	הרצאת סכסוך ערבי-ישראלי	תרגום סימולטני	מבחן מסכם בכתב	
18:00-19:00	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	
19:00 – 20:00	תרגול	תרגול	מעבדה לשונית	תרגול	
20:00 – 20:30	אקטואליה	אקטואליה	המשך מעבדה לשונית	אקטואליה	

16 9001

1. background להתחיל עם שאלות אישיות:

- שם?
- מאין בא?
- מה למד ?
- כמה זמן בצבא?
- מתי משתחרר?
- מה רוצה לעשות אחרי השחרור?
- מה התחביבים שלך?
- כמה זמן מתרגם?
- האם היה קשר קודם לתרגום? לשפות?
- באיזו שפה מרגיש נוח יותר?
- לאיזו שפה נוח יותר לתרגם?
- איזו שפה מדברים בבית?
- אתה יודע עוד שפה?
- האם עשית עבודת תרגום מכל סוג שהוא בעבר?

2. Intitiation phase אך הפכו למתורגמנים – על תהליך ההכשרה:

- איך הגיע לבסיס?
- מה עשו בהתחלה?
- איזה תהליך הכשרה עבר?
- תוך כמה זמן התחיל לתרגם?
- האם היה רקע קודם על החומר?
- היו מבחנים?
- שינון אוצר מילים?
- האם תרגלו במעבדה לשונית?
- האם הקליטו את עצמם?
- האם אי פעם שמעת את עצמך מתרגם?
- מי פיקח עליך בתהליך ההכשרה?

3. Performance phase שאלות לגבי ההליך המשפטי (לא לשפוט רק לעקוב אחרי ההתנהלות)

האם מתכוונים לדיונים:

אם יש דיון ספציפי בנושא מורכב או קשה האם מתכוונים? יודעים את הרקע לפני?

מי משבץ אותך לדיון? ולפי מה?

האם אתה עובד לבד או עם מתרגם נוסף?

האם אתם עוזרים אחד לשני?

מה קורה אם לא עולה לך המילה באותו רגע?

האם קורה שאתה מכניס פרשנות משלך לדברים או שאתה מתרגם מילה במילה?

מה הי שיתת התרגום? סימולטאני? עוקב? בלחשה? Sight?

עבור מי מתרגמים? מי זקוק הכי הרבה לתרגום? (סנגור, תביעה, טופט, נאשם, משפחות, כלי תקשורת?)

כשיש נוכחים אחרים באולם – משפחה, כלי תקשורת – מלחץ?

האם יש תיעוד של התרגום? מוקלט? נרשם?

איך אתה חש את מעמדך? האם אתה מרגיש כמתווך? או גוף ניטולי?

מה קורה במצב שיש רגשות?

האם קרה שביקשו ממך משהו מחוץ לסמכותך והיית במצב לא נוח? אם כן מה עשית?

מה קורה אם מישהו מדבר מהר מידי? האם אפשר לבקש להאיט?

ואם לא הבנת מה שנאמר? אפשר לבקש חזרה? אם כן איך מבקשים?

יש שופטים יותר נחמדים וכאלה שפחות?

באיזה הרכב נוח יותר (דן יחיד? או הרכב?)

4. Community Life – החיים כמתורגמנים

איך זה להיות מתורגמן?

האם אתה מפחד מהמעמד? חש אחריות?

האם אתה בטוח בעצמך ובתרגום שלך?

איך החיים בבסיס?

איך החברה?

איך היחסים עם האנשים? גם המפקדים?

איזה שפה מדברים ביניכם?

מה עושים מחוץ לדיונים:

מה אתה עושה כשאתה יוצא הביתה?

האם החיים קלים יותר בצבא?

האם את היית רוצה לחתום קבע ולהמשיך?

האם אתה רוצה להמשיך עם תחום התרגום גם באזרחות?

יש לך משהו להוסיף? לשאול:

Abstract

This inquiry examines the norms and ethical rules that guide interpreters in a military court in Israel. The study focuses on two major questions. First, how are interpreters trained before beginning their work at the courts? Addressing this question allows examination of how training or the lack thereof, affects the norms and rules by which interpreters work. Second, are there other factors in the court setting that relate to ethical issues having to do with interpreting?

The study examines how interpreters perceive themselves, their status and their job, and considers the kinds of norms and rules that guide these perceptions. The aim of the inquiry is to identify whether there is a need for a code of ethics to guide the interpreters' work, which the professional literature claims is necessary. In addition, the investigation looks into the training process that military court interpreters go through in order to examine the effect it has on the rules and norms by which the job is done.

The research is based on field work that was undertaken at the Yehuda military court in the Ofer army base. Since the inquiry addresses ethical matters, a qualitative research design was chosen as the preferred method. Semi-structured interviews with interpreters were conducted from February to December, 2005. In addition, open-ended interviews were held with two officers from the interpreting division during each of five visits that were made to Ofer. These interviews were also based on the semi structured method: some questions were prepared and others arose as the conversation proceeded. Another tool used in the study was observation of open courtroom proceedings. The study population consisted of interpreters serving in the Yehuda court and the officers in charge of them. Nine of the eleven

interpreters interviewed were Druze; one was a Syrian Jew and one a native Israeli Jew. The two officers were Druze.

The findings of the study can be divided into three main areas. The first relates to the training given to the interpreters before beginning their jobs and during their military service. The second relates to the differing perceptions regarding the status of the interpreter, as seen in the eyes of the interpreters themselves, and other factors in the courtroom. The third relates to the daily routine of the courtroom. The findings regarding this last issue refer to the way court proceedings take place and the characteristics of the interpreters' work in the courtroom.

The findings associated with training indicate that the vast majority of interpreters at the Yehuda court were recruited without prior experience or knowledge in either the legal field or in interpreting. The initial training provided to these soon-to-be interpreters, after their arrival at Ofer was based on sitting in the different courtrooms, watching the proceedings and writing down new vocabulary. The main finding in this respect indicates that the major difficulty experienced by the fledgling interpreters was the lack of sufficient legal vocabulary.

Sometimes, as mentioned in the findings, interpreters are given an "interpreting course". The course is not given on a regular basis and is not considered a requirement for beginning work as an interpreter. The more fortunate trainees arrive at Ofer upon the opening of such a course and take part in it before they begin working as interpreters. Others may take part in the course only after several months of engagement as court interpreters. As for continuing education, it was found that occasional two to three day training sessions are given in order to enhance and to improve the interpreters' knowledge and skills. Supervision of interpreters and ongoing inspection of their work is done mainly by a high ranking officer, as well as by quizzes given at the continuing education training sessions.

As for the perception of their status, interpreters were asked about their definition of their job, about their responsibilities and about the characteristics of their

position. The findings showed that interpreters at the Yehuda court worked both as interpreters and as courtroom ushers, and that the boundary between these two tasks was unclear. When asked about boundaries and the status of their interpreting duties, all the interpreters, with no exception, referred first to their administrative duties. They also saw maintenance of order in the courtroom as the reason their job was important. Moreover, the filling of duties beyond the realm of interpreting was not seen by the interpreters as problematic. This situation counters the literature which implies that it is best for an interpreter to focus exclusively on interpreting or translating.

Regarding their daily routine, the interpreters were asked several questions having to do with 1) exceptional requests made of them, 2) the way they prepare for proceedings and 3) the way interpretation is actually done in the courtroom. The aim of these questions was to examine how the interpreters' daily routine is maintained and which rules dictate the characteristics of this routine. The findings indicate that unwritten rules determine the way the job is done. There is no formal list of rules or code of ethics to guide the interpreters or to clarify to them what is considered within the boundaries of their duties and what is not.

One of the primary conclusions of this study is that the interpreters' work in the Yehuda court is governed mainly by unwritten rules agreed upon by all. That is, the court works according to norms that are passed on through the generations. These norms are the local alternative to a code of ethics, which according to several studies in the field is necessary in order to ensure proper interpretation. On the one hand, the existence of these norms is positive and provides some kind of framework in which the interpreters can conduct their jobs. On the other hand, unwritten rules may leave many gray areas.

The findings from this study suggest that it would be highly recommendable to compose a code of ethics, suitable for the Yehuda court (and for all military courts in Israel, if the proceedings are similar). Such a code of ethics needs to provide a clear

definition of the interpreters' responsibilities and duties, a clear definition of the boundaries of the latter and reference to ways of handling various irregular situations that arise while interpreting. Examples of such situations include coping with problematic terminology, unclear rendering by a certain speaker, a problematic speaking pace, acoustic issues in the courtroom and exceptional requests made by the defendant or by any other party.

Another important recommendation which derived from this research is to conduct the "Interpreting Course" upon the arrival of new interpreters, prior to the commencement of their work. The course consists of many classes and contents that are similar to contents suggested in the professional literature. This, as found in this research, should be enhanced and more classes should be added to improve their skills. Passing this course successfully should be a requirement for becoming a court interpreter.

Finally, another important recommendation that stems from this research refers to the separation of duties. In spite of the fact that most interpreters indicated that the maintenance of order in the courtroom did not interfere with their work and that they liked the variation and the responsibilities, one must nevertheless relate critically to their multi-task job. As recommended by the professional literature, it is preferable that interpreters focus on interpreting without having to devote their efforts to other duties in the courtroom.

The above mentioned recommendations notwithstanding, the current study underscores that the interpreting routine conducted in the Yehuda court and its training structure constitute a unique phenomenon in the Israeli context. In contrast, interpreters in civil courts are not provided with any training and no inspection is conducted on their performance. The Yehuda court experience can thus be used as a constructive basis for building a system for qualifying court interpreters, for defining the boundaries of their duties, and for supervising their performance in both military and civil courts in Israel.

This thesis was written under the supervision of Dr. Ruth Morris of the Department of Translation and Interpreting studies.

Bar-Ilan University

**Norms and Ethics Among Military Court Interpreters:
The Unique Case of the Yehuda Court**

Shira L. Lipkin

Written under the supervision of: Dr. Ruth Morris

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master's Degree in
the Department of Translation and Interpreting Studies.

Ramat-Gan, Israel

December, 2006